Ба 25-солагии
истиқлоли давлатии
Ҷумҳурии Тоҷикистон
бахшида мешавад.

Зафар Сайидзода

ФАЪОЛИЯТИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН:

бозгашти давлати миллии тоҷикон ба арсаи сиёсати ҷаҳонӣ

Монография

Душанбе-2016

ББК 66.0 + 72.3 + 66.49 + 66.5 (2 тоҷик) + 63.3 (2 тоҷик)
С-22

Сайидзода Зафар Шералӣ (Саидов Зафар Шерали-евич). Фаъолияти байналмилалии Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон: бозгашти давлати миллии тоҷикон ба арсаи сиёсати ҷаҳонӣ: Монография. – Душанбе: ҶДММ «Контраст», 2016. – 216 саҳ.

Муқарризон: *доктори илмҳои таърих, профессор **Н.М. Мирзоев** ва доктори илмҳои сиёсӣ, профессор **Р.Ш. Нуриддинов***

Дар ин рисолаи илмӣ аз пешрафтҳои беназири миллати тоҷик дар даврони навин дар мисоли бахши муҳимтарини ҳаёти сиёсии Ватани азизамон – сиёсати хориҷӣ, ки ба шарофати фаъолияти назариявию амалии боазамату арҷманди Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ташаккулу тавсеа ёфтааст, сухан меравад.

ISBN 978-99947-49-93-5

Тоҷикистон дар низоми ҷаҳони кунунӣ
(ба ҷои пешгуфтор)

Ин чӣ шӯрест, ки дар даври қамар мебинам,
Ҳама офоқ пур аз фитнаву шар мебинам.

Ҳофизи бузургвор, ки озурдагию эътирозу инзиҷори худро аз риёю фитнаю шар, ки бар авзои пурҷаҳолату торики асримиёнагии рӯзгораш ҳоким буд, бад-ин гуна иброз доштааст, оё метавонист биандешад, ки пас аз гузашти беш аз ҳафт садсола пас аз сари ӯ «аҳволи ҷаҳон, балки гетӣ як сар» тағйир нахоҳад кард, балки печидатар хоҳад шуд?!

Инсонҳо дар раванди моҳиятан пуртазоди пешрафти иҷтимоӣ ва талоши барои расидан ба ҳадафҳо ва ноил омадан ба ҷойгоҳи дархӯр ҳамвора ба гунае вобаста ба муҳити зист ҳастанд. Кӯшиши даст ёфтан ба сарватҳои табиӣ, маъданҳо, заминҳои ҳосилхез, ҷангалҳо, рӯдҳо ва дарёҳо дар ҳамаи замон маншаи танишҳо, рӯёрӯиҳо ва ҷангҳо миёни қавмҳо, нажодҳо, давлатҳо ва империяҳо будааст.

Аз замони ҷангҳои Миср дар садаи XXX пеш аз милод, ки нахустин ҷангҳои маълум дар таърих ба шумор мераванд, то имрӯз паҳнаи дунё садҳо ва ҳазорон ҷангҳоро дидааст. Ва дар бештари маврид ҳадафи меҳварии ин ҷангҳо ба даст овардани сарвати кишварҳои дигар будааст.

Асри XX бо ду ҷанги ҷаҳонии хунин, падиду нопайдо шудани империяи бузурги Шӯравӣ тағйироти

шигарфе дар ҷуғрофияи сиёсии ҷаҳон ворид овард. Агар харитаи сиёсии ҷаҳони оғози асри XX ва нақшаи сиёсии дунёи имрӯзаро канори ҳам гузорем ва ба онҳо назар андозем, мисли ин аст, ки мо ду ҷаҳони гуногунро мушоҳида мекунем.

Ҷанги якуми ҷаҳонӣ ба империяҳои Австро-Венгрия, Олмон, Россия ва Усмонӣ поён бахшид. Пас аз ҷанги дуюми ҷаҳонӣ давлатҳои Аврупо аз мустамликаҳои худ дар Осиё ва Африқо даст кашиданд.

Поён ёфтани даврони мустамликадорӣ, ба истиқлол расидани кишварҳои дар гузашта мустамликавӣ, ба мансаи зуҳур падид омадани Созмони Милали Муттаҳид ва дигар ниҳодҳои амниятии байналмилалию минтақавӣ ва конунҳои башардӯстона аз як низоми навини сиёсии ҷаҳон навид медоданд, ки дар фазои он самимияту бародарӣ ва дӯстию меҳрубонӣ беш аз пеш ҳоким мегарданд ва накукорӣ, ҳамдардӣ ва ҳамдилӣ ба асли равобити инсонҳо, миллатҳо ва кишварҳо табдил меёбанд.

Аммо ҷанги сард шодию сурури мардуми дунёро аз поён шудани ҷанги дуюми ҷаҳон ва умеду орзуҳои ононро азояндаи равшан, даврони эътирофи қадру манзалати инсонӣ, барпоии адолат ва сулҳи умум, таҷаллии қонуният ва барқарории ҳокимияти додгустар барҳам зад. Ҷаҳон вориди давроне гардид, ки кинаварзию хусумату душманӣ ва тардиду фиребкорӣ дар муносиботи байни қавмҳо, нажодҳо, миллатҳо ва давлатҳо ривоҷ ёфтанд.

Бо он ки ҷанги сардро дар ҳеҷ адабиёти марбут ҷаҳонӣ наномидаанд, ин ҷанг ҷаҳонитар аз ду ҷанги пе-

шин буд. Зеро ҳарчанд ҷанги сард байни ду абарқудрати ҷаҳон – Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва Иттиҳоди Шӯравӣ – ҷараён дошт, кишварҳои дунё ба наҳве аз муттаҳидон ва ҳампаймонҳои яке аз ин ду қутби қудрат буданд. Дар ҳоле ки Иттиҳоди Шӯравӣ пуштибони кишварҳои шомили ҳавзаи сотсиалистӣ ва ҳаракатҳои коммунистӣ дар тамоми ҷаҳон буд, Амрико талош мекард коммунизмро дар дунё маҳв созад. Ин тазоди идеологии миёни Шӯравӣ ва Амрико боис шуд, ки густураи ҷанги сард ба бисёре аз гӯшаву канори ҷаҳон, бавижа Аврупои Шарқӣ ва Ғарбӣ, Ховари Миёна ва Ҷануби Шарқии Осиё, доман кашонад. Инчунин рақобати ин ду қутб аз ҳавзаи идеологӣ фаротар рафта, дар арсаҳои гуногун, монанди иттиҳоди низомӣ, ҷосусӣ, варзиш, таҷҳизоти низомӣ, саноат ва тавсеаи фановарӣ, идома пайдо кард, ки пайомадҳоеро чун мусобиқаи кайҳонӣ ва мусаллаҳшавӣ бо силоҳи ҳастаӣ ба дунбол дошт.

Гарчи дар тӯли ҷанги сард ҳаргиз даргирии низомии рӯбарӯе миёни Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва Иттиҳоди Шӯравӣ ба вуҷуд наомад, аммо густариши қудрати низомӣ, кашмакашҳои сиёсӣ ва даргириҳои шадиди байни кишварҳои пайрав ва ҳампаймони ин абарқудратҳо, монанди ҷангҳои Корея, Ветнам, буҳрони мушакии Куба ва ворид шудани артиши Шӯравӣ ба Афғонистон, аз пайомадҳои он ба шумор мераванд. Дар ин даврон инчунин ҷангҳое, аз ҷумла ҷанги Исроил бо Фаластин ва Лубнон, ҷанги Ироқу Эрон ва ҷангҳои нажодӣ дар Аврупо ва Африқо, дар гирифтанд, ки ба миллионҳо одамон бадбахтию маҳрумиятҳо ба ҳамроҳ доштанд.

Бо фурӯпошии Иттиҳоди Шӯравӣ ва поён ёфтани ҷанги сард сулҳ дар дунё пойдор нашуд, шумораи ҷангҳову мунокишаҳои маҳалливу минтақаӣ ва низ инқилобҳои хунин коҳиш наёфт ва, баръакс, рӯ ба афзунӣ ниҳод. Тайи ин муддат нуқоти гуногуни ҷаҳон ё гирифтори ҷанги дохилӣ буданд, ё ташаннуҷ, ё мухолифатҳои қавмию нажодию ақидаӣ. Ривоҷ ёфтани истифода аз неруи низомӣ ба шакли ғайриқобили назорат дар равобити байналмилалӣ аз вижагиҳои ин даврон мебошад.

Ҷаҳони имрӯза яксара майдони тохтутози ифротиёни барбару хуношом аст. Ҳамарӯза дар Афғонистон, Ироқ, Тунис, Яман, Фаластин, Либия, Покистон, Нигерия, Сурия, Донбасси Украина садҳо зану марду кӯдаки хурдсол ҳадафи ваҳшиёнатарин шабехуни «Толибон», Ал-қоида, Букуҳаром, Ҷабҳаи нусрат, ДИИШ, Сектори рости миллатгароёни украин ва дигар гурӯҳҳои ваҳшатгаро қарор мегиранд, қурбонии мавҷи таркишҳо мешаванд.

Бештарин бахши гузоришҳо ва ахбори рӯзи расонаҳои дунёро бомбагузорӣ, одамрабоӣ, гаравгонгирӣ, хунрезиҳои ваҳшиёнаву нафратбори созмондиҳишудаи террористон ва омори дилхарош аз мардуми куштаю захмию овора пур месозад. Ҳеҷ рӯзе нест, ки сокинони ин ё он гӯшаи кураи замин қурбонии ҷинояткориҳои гурӯҳҳои террористӣ нагарданд.

Фоҷиаҳои инсонӣ, селоби оворагон, вайронии умури иҷтимоӣ ва сомонаҳои таъмини зиндагӣ, вайронии муҳити зист ва бо хок яксон шудани манотиқи маскунӣ, сукути иқтисодӣ, бедодгарию қатлу ғоратҳо,

рушди ҳамаи навъҳои тиҷорати ҷиноӣ ва фасоди молии бекарон инҳоянд вижагиҳои даврони пас аз ҷанги сард. Бино ба гузориши Созмони Милали Муттаҳид, дар ҳоли ҳозир дар саросари ҷаҳон шумораи паноҳҷӯён ва одамоне, ки дар дохили кишварҳои худ овора шудаанд, ба 60 миллион расида, ки аз замони поёни Ҷанги дуввуми ҷаҳонӣ то кунун бесобиқа аст. Ҳар сеюм аз ин шумора онҳое мебошанд, ки бо гурехтан аз ҷангу таъқибу озор рӯ ба оворагӣ овардаанд. Имрӯз ҷаҳон бо буҳрони фарогири шадиде рӯбарӯст, ки амнияту сулҳи ҷаҳониро ба хатар андохтааст. Печидагии авзоъ ба ҷое расидааст, ки метавон гуфт: дар ҳеҷ асре аз таърихи башарият равобити инсонҳо то ин ҳад душманона набудааст.

Афғонистон кишвари фақир, аммо амну босуботе буд. Мардум тангдаст буданд, аммо зиндагии боороминше доштанд. Аз он замоне, ки Афғонистон ба тангаи сиёҳи мубодилаи сиёсии абарқудратон табдил гардид, гирифтори ҷанге шуд, ки ҳеҷ поёнаш пайдо нест. Инак, наздик ба чаҳор даҳа аст, ки хоки ин кишвар ба паноҳгоҳи ифротиёну тундравон ва маншаи бесуботӣ барои саросари ҷомеаи ҷаҳонӣ ва ҳамсоягонаш табдил гардидааст.

Ҷаҳони араб дучори ошуфтагию ноороми аст. «Баҳори арабӣ», ки рӯъё ва умедҳоеро барои мавҷи ислоҳоти демократӣ дар Ховари Миёна ба вуҷуд оварда буд, табдил ба «хазони арабӣ» шудааст.

Миср, ки замоне сутуни кишварҳои арабӣ буд, аз соли 2012 то кунун гирифтори бесуботии сиёсӣ аст. Ин кишвар аз аввалин мамлакатҳои ҷаҳони араб буд, ки

қурбонии «баҳори арабӣ» шуд. Аммо дар натиҷа зимоми умури ин кишвар на ба дасти неруҳои инқилобии ғайримазҳабӣ, ки бар зидди режими Ҳуснӣ Муборак эътироз карда буданд, балки ба дасти созмони ифротгарои «Ихвон-ал-муслимин» афтод. Танҳо мудохилаи сарони артиши кишвар, ки даст ба сарнагунии мутаассибони ифротӣ заданд, Миср аз вартаи бесуботӣ ва ҳарҷу марҷи иқтисодӣ берун кашида шуд. Вале бо рӯёрӯиҳое, ки «Ихвон-ул-муслимин» бо давлати Миср дорад, муҳол аст, ки ин кишвар дар солҳои наздик мавқеияти пешини худро ҳамчун яке аз бонуфузтарин кишварҳои ҷаҳони араб бозёбад.

Ироқ, ки дар солҳои пеш яке аз нерумандтарин кишварҳои арабӣ буд, ба як сарзамини вайрону харобу шикастхӯрда мубаддал гардида, дар дохили кишвар ҳама ҷо ҷангҳои қавмию мазҳабӣ ҷараён доранд ва бими он аст, ки ин кишвар ба се давлати алоҳидаи курдӣ, суннӣ ва шиаӣ тақсим шавад. Аз лиҳози вазъи дохилӣ Ироқ имрӯз хатарноктарин кишвари минтақа мебошад. Ҳар рӯз дар ин мамлакат таркишҳо рух медиҳанд ва хун рехта мешавад. Фасоди молӣ дар дастгоҳи давлатӣ, ҳаллу фасли кунди масъалаҳои иқтисодию иҷтимоӣ ва раванди заифи бозсозӣ ва эҳёи сомонаҳои таъмини зиндагии мардум баёнгари буҳрони амиқи идорӣ мебошанд. Бо вуҷуди он ки Ироқ аз содироти нафт маблағҳои қобили мулоҳизае ба даст меоварад, сеяки ҷамъияти он аз ҳисоби кумакҳои хориҷӣ таъмини маош мешавад.

Тунис, ки дар гузашта такягоҳи демократияи арабӣ буд, пас аз инқилоби ранга натавонист низоми

тозаеро барқарор кунад ва акнун дар амал ба давлати исломгарое табдил гардидааст. Норизоятии тозаи мардум ҷои норизоятии пешинро гирифтааст ва вазъи иҷтимоию иқтисодӣ ва суботу амният дар ин кишвар ба таври мушаххас аз гузашта бадтар шудааст.

Кишвари шукуфои Ливия, ки ба хотири пирӯзии демократия ба хок яксон ва ба гирдоби ҷанги хунини дохилӣ афканда шуд, акнун ба се қисмати ҷудогона тақсим шудааст. Хориҷиёне, ки мӯҷиботи таҷовузро фароҳам оварда буданд, акнун бар ин кишвар фармонравоӣ мекунанд ва коре ба ҳоли мардуми мусибатзадаи либӣ, ки аз вайронии манзилҳояшон, ҷангу муноқишаҳои байниқавмию мазҳабӣ, бедодгарию қатлу ғорати ҷинояткорон азият мекашанд, надоранд.

Солҳост, ки дар Яман ҳарҷу марҷи хунин ва ҷанги ҳама зидди ҳама идома дорад. Ин кишвари муҳими арабӣ, ки имрӯз иқтисодаш варшикаста аст ва дар он 800 ҳазор кӯдак аз гуруснагӣ азият мекашад ва сеяки аҳолӣ зиндагии нимсерона доранд, дар остонаи фурӯ рехтан қарор дорад.

Мусибатҳое, ки дар тӯли панҷ соли охир ба сари мардуми бахтбаргаштаи Сурия омадааст, берун аз қудрати баён аст. Созмони Милали Муттаҳид вазъияти паноҳандагони суриягиро яке аз бузургтарин фоҷиаи башарӣ дар асри ҳозир баршумурдааст. Бар асоси омори комиссияи босалоҳияти аврупоӣ, ки дар моҳи июни соли 2015 мунташир шуд, 10,5 миллион нафар дар Сурия дар натиҷаи бӯҳрони кишвар ниёзманди кумакҳои башардӯстона ҳастанд. Наздик ба 7 миллион нафар дар дохили Сурия оворaю бепаноҳу саргардон шудаанд ва

ҳудуди 3 миллион нафари дигар низ ба кишварҳои дигар гурехтаанд. Ҳамчунин тақрибан 160 ҳазор шаҳрвандон кушта шуда ва ҳазорон нафари дигар захмӣ шудаанд, ки бештари онҳо зану кӯдаку пиру бемор мебошанд.

Аврупо, ки то дирӯзи наздик амнтарин минтақаи ҷаҳон ба шумор мерафт, имрӯз дар маркази хатари террористӣ қарор дорад. Амалҳои террористӣ дар Фаронса ва дар ҳамин наздикиҳо дар Белгия эҳсоси амниятро аз шаҳрвандони кишварҳои Аврупо рабудаанд. Унсурҳои террористӣ, ки ҳамроҳ бо селоби оворагон ва бо худро гуреза намоёндан вориди хоки Аврупо шудаанд, сафи гурӯҳҳои махфии террористони байналмилалиро, ки дар ҳар кишвари ғарбӣ вуҷуд доранд, пур мекунанд. Ҳадафи онҳо бесубот кардани авзои кишварҳои аврупоӣ ва иҷрои силсилаи амалҳои террористӣ аст. Аммо, ба таври куллӣ, ҳадафи онҳое, ки дар пушти пардаи созмонҳои террористӣ қарор доранд, ба ҷаҳониён намоиш додани ин воқеияти хатарбор аст, ки имрӯз терроризми байналмилалӣ ба яке аз марказҳои қудрати ҷаҳонӣ табдил гаштааст.

Дар ҳоле, ки ниҳодҳои низоми ҷаҳонӣ, монанди Созмони Милали Муттаҳид, Иттиҳоди Аврупо, НАТО ва дигар созмонҳо, натавонистаанд ҷаҳонро ба субот расонанд, дар ҳамин ҳол исломгароёни мутаассиб ва ифротӣ ба созмонҳои неруманд табдил шудаанд ва вориди саҳнаи сиёсии ҷаҳон гардидаанд ва ҳатто давлати дурӯғини худро бунёд ниҳодаанд. Онҳо артиши муназзам, шуъбаю филиалҳои густурда дар тамоми ҷаҳон ва

шабакаҳои муҷаҳҳази иттилоотӣ доранд. Пас суол ба миён меояд, ки террористон, ки ба ҷуз қатлу хунрезию харобкорӣ коре аз дасташон барнамеояд, оё метавонанд бидуни кумаки молӣ аз берун ин ҳама воситаю васоили низомию техникию фановариро дошта бошанд?

Ва аҷиб ин аст, ки ин ҳаводис замоне рух медиҳад, ки башарият дар илму фановарӣ ба сурати беназир пешрафт карда, ба маънои томи калима сар ба фалак кашидааст, яъне киштиҳо ва мушакҳои кайҳонӣ ба жарфои фазо фурӯ рафта, дастгоҳҳои сайёрагард паҳнои Моҳу Миррихро менаварданд. Дар сояи пешрафти илмию фановарӣ саноати ҳарбӣ низ тавсеа ёфта, артишҳои кишварҳои мутараққӣ аз силоҳҳои фавқулода дақиқ ва дигар лавозимоти ҳарбию техникии дорои коромадии боло бархӯрдор ҳастанд. Пас оё боваркарданӣ аст, ки бо ин имконият ва бо чунин силоҳҳо зӯри эътилофе, ки аз неруҳои ҳарбии зиёда аз 60 кишвар иборат аст ва зери роҳбарии қудратмандтарин созмони низомии НАТО фаъолият мекунад, ба тӯдае аз террористон нарасад?...

Вақте пас аз поён шудани ҷанги сард мунодиёни демократия ба тамоми ҷаҳон аз рӯи кор омадани як «низоми навини ҷаҳонӣ» навид медоданд, дар дили аҳли башар умед ба зиндагии хубу беҳтар, шуғли саросарӣ, дастрасии озод ба иттилоот, ҳамгироиву ҳамдигарфаҳмии беҳинаву беҳтари миёни фарҳангҳо ва тамаддунҳо ва, албатта, ба сулҳу амнияти ҷаҳонӣ зинда шуда буд. Аммо ба ҷои он чи ваъда шуда буд, имрӯзҳо иқтисоди ҷаҳонӣ беш аз ҳар даврони дигаре талотумитару бесуботтар, нобаробарӣ байни қишрҳои гуногуни

ҷомеаҳо шадидтар ва шикофи иҷтимоию иқтисодии миёни кишварҳои пешрафта ва нобархӯрдор жарфтар гаштааст.

Бар асоси тозатарин гузориши мунташиршуда дар бораи ихтилофи табақотӣ дар ҷаҳон, 1 дарсади мардуми ҷаҳон 99 фисади сарвати дунёро дар ихтиёр дорад. Дар ин гузориш инчунин омадааст, ки дар ду даҳаи гузашта ба таври тақрибан доимӣ сарватмандон сарватмандтар шудаанд ва фақирон фақиртар. Ва ин дар ҳолест, ки ҳар рӯз наздик ба 800 миллион нафар одамон гурусна сар бар болин мегузоранд ва ҳудуди 980 миллион нафар гирифтор ба фақри мутлақ ҳастанд, яъне қудрати харидашон дар як рӯз камтар аз 1 доллар аст. Дар бисёре аз кишварҳо аксарияти мардум аз омӯзишу таълиму тарбия бархӯрдор нест.

Гарчи дар ҷаҳони имрӯз ҷанг, фақр, оворагӣ, бесаводӣ бедод мекунанд, **аммо набояд гуфт, ки бухрони ҷаҳони муосир танҳо инҳо ҳастанд, балки инҳо ҳама зода ва ҳосили бухрони ахлоқӣ мебошанд.** Дар дунёи имрӯз арзишҳо ва ормонҳои инсонию иҷтимоӣ коҳиш ёфта, ҷои онҳоро фардгароии ифротӣ ва масрафгароии ифротӣ гирифтаанд.

Омили асосӣ ва муҳиме, ки бар суратпазирии чунин вазъият таъсири асосӣ дорад, таҳаммули беш аз андоза ва раводорӣ нисбат ба масъалаҳои ғайриахлоқӣ дар ҷомеаҳост. Дар солҳои охир ҷаҳонро бухрони амниятӣ фаро гирифтааст, ки мумкин аст ба фурӯпошии баъзе аз давлатҳо охир шавад, **аммо он чи беш аз ҳар чизе дар дарозмуддат ҷомеаҳоро дучори шикаст хоҳад намуд, фурӯпошии ахлоқ аст.** Сатҳи болои ҷинояткорӣ,

истифодаи маводи мухаддир, суқути ҷанин, ҳамҷинсгароӣ ва, баромада аз ин, фурӯпошии бунёди хонаводаҳо, аз байн рафтани арзишҳои маънавӣ, афзоиши шадиди бебандубории ҷинсӣ ва ҷиноятҳои вобаста ба он **масъалаҳое ҳастанд, ки бо гузашти замон ҷомеаҳо ва давлатҳоро аз дарун вайрон мекунанд.**

Бухрони муҳити зист яке дигар аз мушкилоти дунёи муосир ба шумор меравад. Дар ҷаҳони имрӯз ҷони ҷонварон ва гиёҳон ва зиндагонии дарози кӯҳҳо ва ҷангалҳо кӯчактарин арзише надоранд ва мардумони давлатҳо ба осонӣ даст ба нобудии ин сарватҳои беназири табиӣ мезананд. Ва ин ҳама - аз барои иқтисод!

Бино ба гузориши тозаи Бунёди ҷаҳонии табиат, аз 40 соли гузашта то кунун 52 дарсад аз шумори ҷонварони ҷаҳон, аз ҷумлаи хазандагону парандагон, кам шудааст.

Дар гузориши ин бунёди ҷаҳонӣ буридани дарахтони ҷангалҳо ва баҳрамандии нодуруст аз захираҳои табиии ҷаҳон, тавлиди гази карбон ва, дар натиҷа, гарм шудани кураи Замин аз сабабҳои нобудии ин ҷонваронни безабон номбар шудааст.

Агар чунин муносибати ноoқилона ва бераҳмона идома ёбад ва дар роҳи пешгирии аъмоли харобиовари инсон нисбат ба муҳити зист иқдомоти муассире бардошта нашавад, дар солҳои наздик ҷаҳон бо мушкили бузурге рӯ ба рӯ хоҳад шуд, ки ҳатто мумкин аст ҳастии башар зери хатар қарор гирад.

Бисёре аз коршиносон ва сиёсатмадорони ҷаҳон бар ин назаранд, ки демократия дар дунёи Ғарб ба демократияи сарватмандон табдил шудааст. Бар тасдиқи

ҳаққонияти чунин ақида президенти собиқи Иёлоти Муттаҳидаи Амрико Ҷимӣ Картер дар рӯзномаи «Нью-Йорк Таймс» навиштааст, ки демократияи Амрико ба олигархия табдил гардидааст.

Донишмандони донишгоҳи Пристони Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, бар асоси баровардҳо аз таҷзияву таҳлили барномаҳои давлатии дар ин кишвар дар давраи солҳои 1981-2000 батасвибрасида, ба ин натиҷа расидаанд, ки дар даҳсолаҳои охир низоми сиёсии Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз демократия ба олигархия табдил шудааст.

Роҳбари инқилоби Куба Фидел Кастро дар мусоҳибаи худ бо Фредерико Майор Сарагоса дар соли 2002 гуфтааст: «Дар ҷомеаи сармоядорӣ, бавижа дар кишварҳои пешрафтаи саноатӣ, тамоми ҳаёти умумиро ширкатҳои бузурги фаромиллӣ муайян мекунанд. Онҳо - чи дар бахши сармоягузорӣ ва чи дар муайян кардани самтҳои рушду тавсеа - тасмимгирӣ менамоянд. Танзими тавлидоти саноатӣ, пардохти хидматгузориҳои иқтисодӣ ва низ бахши бештари таъминоти иҷтимоӣ бар уҳдаи онҳост. Ҳукумат танҳо бо ҷамъоварӣ, сарф ва тақсими даромад аз андозҳо машғул мебошад. Дар бисёре аз чунин кишварҳо, агар тамоми ҳайати ҳукумат якбора ба рухсатӣ равад, касе дар сари кор набудани онро эҳсос намекунад».

Таҳлилгарони илмҳои сиёсӣ ва ҷомеашиносӣ бо баррасии моделҳои сиёсие, монанди низоми интихоботи можаритарӣ, бартарии нахбагони иқтисодӣ, чандандешии можаритарӣ ва ғайра, ба ин хулоса омадаанд, ки бештари ин роҳбурдҳои сиёсӣ махсус барои ҳифзи ман-

фиатҳои олигархияи молиявӣ тарроҳӣ шудаанд ва сиёсати кишварҳои Ғарб - дар моҳияти худ - посухгӯи хостаҳои ширкатҳои бузург, муассисаҳои саноатию тиҷоратӣ ва анҷуманҳои сармоядорони касбӣ мебошад.

Зиёда аз ин, дар миёни бисёре аз сиёсатмадорон, таҳлилгарон ва коршиносон дар саросари ҷаҳон дидгоҳе густариш дорад, ки ҳарҷу марҷи дунёи имрӯз ба таври сунъӣ созмондиҳӣ мешавад ва ҳадаф аз мухолифатҳои геосиёсии муосир эҷоди як қудрати ҷаҳонии ҳоким аз роҳи таслим кардани миллатҳо, давлатҳо ва фарҳангҳо ба олигархияи ҷаҳонӣ ва ширкатҳои фаромиллӣ мебошад. Зеро дар шароити ҳарҷу марҷ ба осонӣ мешавад давлатҳову миллатҳову афкори умумии аз таконҳо ва бесуботӣ хасташударо ба андешаи markup азнавсозии низоми ҷаҳонӣ ва зарурати ташкили давлати ҷаҳонӣ бовар кунонд.

Олигархияи ҷаҳонӣ дар марҳалаи кунунӣ, дигар чун дар гузашта, танҳо табақаи болои буржуазия нест, балки маҷмӯи печидае аз ширкатҳо ва бонкҳои бузурги фаромиллӣ, созмонҳои бузурги байналмилалии молиявӣ, ниҳодҳои гуногуни давлатӣ ва ғайридавлатии таъсиррасон ба равандҳои сиёсӣ ва афкори умумӣ, конунҳои таблиғгарон ва назарияпардозони назми навини ҷаҳонӣ аст. Яъне гуфтан мумкин аст, ки **олигархияи ҷаҳонӣ ба як абардавлати нонамоёни таъсиргузор табдил шудааст.**

Имрӯз олигархияи молиявии ҷаҳонӣ ташкилдиҳандаи марказҳои молиявӣ, бонкҳои миллӣ ва фаромиллӣ, соҳиби ниҳодҳои молиявии ҷаҳонӣ (Низоми арзии Ямайка, Бунёди байналмилалии асъор, Бонки ҷаҳонӣ), таҷҳизоти хусусии чопи пул (Системаи захираи федеро-

лии Амрико), шабакаи бунёдҳои илмӣ-оянданигарӣ ва ситодҳои махфии сиёсӣ ба шумор меравад.

Муҳимтарин шиори ин диктатураи молиявии ҷаҳонӣ «пул ба ҳар кор қодир аст» мебошад, ки бунёду пояи тамоми фаъолиятҳои ин ҳокимиятро ташкил медиҳад. Олигархияи молӣ, ки то имрӯз ҳамаи арзҳои миллӣ ва иқтисоди ҷаҳониро ба доллари амрикоӣ вобаста кардааст, ҳаргиз намегузорад, ки кишваре ё созмоне ин назмро ба чолиш кашонад.

Ҳамон тавр ки маълум аст, муҳимтарин низоми пулии ҷаҳонӣ Низоми арзии Ямайка аст. Моҳияти Низоми арзии Ямайка истифода аз пули миллии баъзе аз кишварҳо ҳамчун пули ҷаҳонӣ барои барқарории равобити молиявии байни кишварҳо мебошад. Пеш аз ҳама, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва, ба андозаи камтар, Иттиҳоди Аврупо, Британияи Кабир, Япония, Швейтсария аз ҷумлаи ин кишварҳо ҳастанд. Арзҳои онҳо арзҳои резерв номида мешаванд. Ҳамаи кишварҳои дигар дар амал ба василаи Низоми арзии Ямайка истисмор мешаванд.

Аз ин рӯ, ин кишварҳо арзишҳои моддии кишварҳои дигарро бо пули миллии худ мехаранд, ки тавассути бонкҳои онҳо «ҳеҷ чиз» содир мешавад. Ба ибораи дигар, тамоми «ҷаҳони боқимонда» ба содиркунандагони арзҳои резерв боҷе мепардозанд, ки байни кишварҳои «тавсеаёфта» тақсим мешавад.

Миқёси ваҳшатноки ин боҷ аз он ҷо равшан мешавад, ки бино ба бархе баровардҳо, ҳаҷми арзи амрикоӣ дар хориҷ аз сарзамини Амрико ба 400 триллион доллар мерасад. Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз иқти-

соди ҷаҳонӣ ба ҳамин маблағ ёрона (дотатсия) дарёфт кардааст. Ин асоси сарвату қудрати ин кишвар ва сатҳи болои зиндагии ҳамаи кишварҳоест, ки дар тақсими ин ёрона даст доранд.

Ин низом, ки муҳимтарин механизми ҷаҳонии баҳрабардории молиявӣ аз кишварҳои ҷаҳон аст, на ба худи Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, балки ба низоми молиявии ҷаҳонӣ ё, ба ибораи дигар, ба олигархияи ҷаҳонӣ иртибот дорад.

Олигархияи ҷаҳонӣ ҳаргиз нахоҳад гузошт, ки кишварҳо ва сарзаминҳое, ки манбаи маводи хоми арзон мебошанд, яъне дар маркази манфиатҳои ширкатҳои фаромиллӣ ва давлатҳои Ғарб қарор доранд, сиёсати мустақили иқтисодию пулӣ дошта бошанд.

Аз солҳои 90-уми садаи XX поксозии густурдаи ҳавзаи сотсиалистӣ, ҳамаи норозиёни назми ҷаҳонии тозаэҷодшудаи яккутбӣ ва фармонфармоии гурӯҳи сарватмандони бузург ва бонкдорон оғоз шуд.

Югославия - ба хотири талош барои интихоби роҳи рушди мустақил, дунбол кардани сиёсати мухтори молиявӣ ва маҳдуд сохтани гардиши доллар дар кишвар - ба василаи «бомбаборонҳои башардӯстона» аз ҳам пора карда шуд.

Саддом Ҳусейн подоши талошҳои худро барои барпо сохтани «сотсиализми арабӣ», сарпечӣ кардан аз истифодаи доллар дар фурӯши нафт ва истиқлоли сиёсии шахсӣ ба қимати ба дор кашида шудан ва зеру забар гаштани Ироқ пардохт кард.

Муаммар Қаззофиро барои кӯшишҳояш дар роҳи ташкили Иттиҳоди Африқо, нияти роиҷ кардани арзи

миллӣ – динорӣ тиллоӣ – ва даъватҳояш барои созмон додани неруҳои мусаллаҳи Иттиҳоди Африқо сарнагун карданд.

«Гуноҳ»-и Сурия дар пеши довталабон ба ҳокимияти мутлақ ба тамоми сарватҳои ҷаҳон ин аст, ки намегузорад ширкатҳои фаромиллӣ сарзаминашро – бо истифода аз мавқеияти вижаи ҷуғрофии он – ба майдони мубориза дар бозори газ табдил диҳанд. Ба ҳамин сабаб аст, ки ҳазорҳо муздурони мусаллаҳи хориҷӣ барои сарнагун кардани ҳукумати қонунӣ вориди ин кишвар шуда буданд.

Дар шароите, ки дар бисёре аз кишварҳои ҷаҳон мардум дар фақру тангдастӣ зиндагӣ мекунанд, миллионҳо оилаҳо бехонумон ҳастанд ва садҳо миллион одамон аз бекорӣ, гуруснагӣ, оворагӣ, беморӣ ранҷ мебаранд, маблағҳои ҳангуфт ба лашкаркашиҳои бузург, ки дар раванди онҳо ҳазорҳо мардум кушта ва ободиҳо ба вайронӣ мерасанд, сарф мешаванд. Агар мудохила намудан ба корҳои давлатҳои мустақил аз хулуси ният анҷом мешавад ва ҳадаф аз он беҳтар кардани шароити зиндагии инсонҳост, оё дурусту мантиқӣ нест, ки кишварҳое, ки худро муҳофизи сулҳ, демократия, ҳуқуқи башар, озодии баён ва ғайра дар тамоми ҷаҳон медонанд, ин маблағҳои бузургро барои рушду тавсеаи иқтисодии кишварҳои нобархӯрдор, ташкили ҷойҳои кор, бунёди бемористонҳо, мактабҳо ва ҳаллу фасли даҳҳо мушкили дигар, ки воқеан иқдомҳои башардӯстона мебошанд, сарф кунанд? Аммо посухи ин пурсишҳоро, ки дар мағзи аксари бошандагони соли-

мақли рӯи Замин мечархад, онҳое медонанд, ки аз вазъияти буҳрониву фалокатбори мавҷуд ҳеҷ ранҷ намебаранд, балки ин вазъият ба коми онҳост. Ва он посух ин аст, ки **дунёи имрӯзаи яккутбӣ дар ҳукми пул аст. Яъне дар ин дунё пул ҳоким аст ва шарафу ахлоқу маънавият ва раҳму шафқату адолат тақрибан аз байн рафтааст. Ҳуқуқи байналмилалӣ ҳам, мисли дигар вижагиҳои ҷаҳони дуқутбӣ, нобуд шудааст.**

Ҷорҷ Стемп, ки солҳои 1928-1941 дар мақоми раиси Бонки Англия ифои вазифа кардааст, гуфтааст: «Низоми бонкии кунунӣ аз ҳеҷ чиз пул месозад... Судхӯрон ҳосили беқонунӣ ва зодаи фасод ҳастанд. Ҳамаи ҷаҳон ба бонкдорон тааллуқ дорад. Тасаввур шавад, ки агар ин қудрати азимро аз онҳо бигиред, вале фақат қудрати бо як ҳаракати қалам эҷод кардани пулро гузоред, онҳо метавонанд дубора ҷаҳонро бихаранд».

Харидани дубораи ҷаҳон аз муддате пеш оғоз шудааст ва нахбагони молиявии ҷаҳон барои расидан ба ҳадафи ниҳоии худ акнун аз стратегияи тозаи «неруи нарм», ки то имрӯз дар Ховари Миёна ва Украина мавриди озмоиш қарор гирифтаву «натиҷаи матлуб» ба бор овардааст, истифода мекунанд.

Шумораи қобили мулоҳизае аз таҳлилгарон бар онанд, ки гӯё баргузоркунандагони «баҳори арабӣ» ба ин далел, ки дар кишварҳои мавриди татбиқи назарияи инқилоби ранга ба ҷои намояндагони инқилобчиён неруҳои ифротӣ сари қудрат омадаанд ва низ ин инқилобҳо ба ҷаҳони ислом хунрезию вайронию парокандагии нажодию мазҳабӣ оварданд ва дар инсонҳо эҳсосоти манфури табъизу бадбинию душманиро бедор

карданд, бо шикаст рӯ ба рӯ шудаанд. Аммо касе метавонад ба исбот расонад, ки ҳадафи асосии пуштибонҳои инқилобҳои ранга маҳз ба вуҷуд овардани ҳамин авзои пурҳарҷу марҷ ва рӯи кор овардани ифротгарони динӣ набудааст?...

Стратегияи «неруи нарм» маҷмӯи равишҳоест, ки барои сарнагун кардани режимҳои нохушоянд тавассути неруи дохилии кишварҳо ба кор гирифта мешаванд. Стратегияи «неруи нарм» бар хилофи ҷангҳои «гарм» ва «сард» на бар мабнои фармонравоии ҷаҳонӣ, балки ба пешдории (лидерии) ҷаҳонӣ ва бар шиори демократия устувор аст. Пуштибонҳои инқилобҳои ранга ҳимояти худро аз инқилобчиён аз ҷомеаи ҷаҳонӣ пинҳон намедоранд. Мақоми волою шарифи худашон ба худашон таъйиннамуда ва дар муҳимтарин ҳуҷҷатҳо тасвибшудаи «дифоъкунандагони асосии озодӣ, демократия ва ҳуқуқи башар дар тамоми ҷаҳон» онҳоро «вазифадор» менамояд, ки ба «муборизон»-и роҳи озодӣ, демократия ва ҳуқуқи инсон дар ҳамаи кишварҳо кумаку дастгирии худро дареғ надоранд.

Силоҳҳои «неруи нарм» аз фановариҳои воло гирифта, то рӯзномаҳо мебошанд. Бахши муҳими «неруи нарм» ҷанги иттилоотӣ аст. Дар шароити кунунӣ нерумандии силоҳҳои ҷанги иттилоотӣ ҳатто нисбат ба даҳ сол пеш садҳо баробар бештар шудааст. Империяи расонаӣ, ки ҷузъи ҷудонопазири олигархияи ҷаҳонӣ мебошад, зарродхонаи асосии силоҳҳои ҷанги иттилоотӣ ба ҳисоб меравад. Шабакаҳои иҷтимоӣ, алоқаи мобилӣ, телевизиони интернетӣ ва фановариҳои сиёҳи сиёсӣ аз василаҳои дигари ҷанги иттилоотӣ ба шумор меравад.

Ин ҷангафзорҳоро, ки нахуст дар Югославия ва баъдан дар чанде аз ҷумҳуриҳои пасошӯравӣ, кишварҳои Ховари Миёна, Африқои шимолӣ ва Украина аз озмоиш гузаштаанд, ҳамаи коршиносон ҳамчун неруи вайронгари хавфноке шинохтаанд, ки қодир ҳастанд дар ҷомеа падидаҳои бемориовар, буҳронҳои сунъӣ, эътирозҳои созмондодашуда, ҳарҷу марҷ, сустии иродаи мардум, бемуқовиматӣ ба таҷовузро ба вуҷуд оваранд. Ин силоҳҳои иттилоотӣ дар заиф кардани пояҳои истиқлоли миллии давлатҳои дорои режимҳои номатлуб, барангехтани муноқишаҳо ва ҷангҳои шаҳрвандӣ аз ҳар дигар силоҳҳои оташфишон муассиртар мебошанд.

Иборaи «режимҳои номатлуб» дар ҷумлаи боло дорои маънои нисбӣ аст ва ба ҳамон низомҳои сиёсӣ гуфта мешавад, ки сарзаминҳои таҳти роҳбариашон мавриди алоқаи олигархияи ҷаҳонӣ ва ширкатҳои фаромиллӣ қарор мегиранд.

Силсилаи инқилобҳои ранга, ки дар кишварҳои Ховари Миёна ва Африқои шимолӣ рӯй доданд, фақат зоҳиран худҷӯш буданд, аммо дар асл созмондодашуда. Ин, ба истилоҳ, инқилобҳо дар боло бурдани сатҳи зиндагии мардум ва пеш рондани онҳо ба сӯи демократия ҳеҷ саҳме ифо накардаанд. Дар ҳеҷ кишваре аз ин кишварҳо, на ин ки демократия, балки содатарин низоми сиёсие, ки қодир бошад амният ва зиндагии одии шаҳрвандонро таъмин намояд, рӯи кор наомадааст. Фақр, гуруснагӣ, бекорӣ, оворагӣ, ҷанг, террор инҳоянд армуғони инқилобҳо ба мардумони азияткашидаи ин кишварҳо. Ин мардумон чӣ гуноҳ доштанд, ки чу-

нин тақдире насибашон шуд? Шояд гуноҳашон ин аст, ки дар сарзамини саршор аз сарватҳои табиӣ ба дунё омадаанд? Беҳуда нест, ки дар миёни иқтисоддонҳо ва сиёсатшиносон чунин гуфтори кинояомезе роиҷ аст: «Нафт хуни иқтисод, ганҷ ва мояи бадбахтии мардуми минтақаи нафтхез аст».

Коршиносону таҳлилгарон бар ин боваранд, ки талошҳои оғозшуда барои баҳрабардорӣ аз сарватҳои минтақаи Халиҷи Форс ҳанӯз аввали кор аст ва рӯёрӯиҳои шадиди ҷонибдорон ва мухолифони назми навини ҷаҳонӣ бар мабнои тарҳҳои олигархияи ҷаҳонӣ дар пешанд…

Бо хости сарнавишт Тоҷикистони азизи мо замоне ба истиқлол расид ва вориди саҳнаи сиёсии ҷаҳон гашт, ки назми ҷаҳонии тоза яккутбишуда бо ҷиддият барои афзудан ба муҳимтарин дастоварди худ – пора кардани Иттиҳоди Шӯравӣ – талош меварзид. Мутаассифона, Тоҷикистон – дар баробари чанде аз минтақаҳои Федератсияи Россия – дар маркази диққати тарроҳони барномаи дар он замон ҳоло тозаи «исломисозӣ» қарор гирифт.

Имрӯз аз касе пӯшида нест, ки он доираҳои муайяни ҷаҳонӣ, ки паси пардаи «исломисозӣ» қарор доранд, ҳам ба дини ислом ва ҳам ба ифротиёни исломӣ назари хуб надоранд. Барои онҳо назарияи «исломисозӣ» ва истифода аз ифротиёни исломӣ танҳо барои эҷоди «ҳарҷу марҷи ҳидоятпазир» лозим ҳастанд. Барои ин доираҳо маълум шуд, ки идораи ҳарҷу марҷ мувофиқтар ва судовартар аз идораи назм аст. Назарияпардозоне, ки дар хидмати ин доираҳо ҳастанд, ҳат-

то як назарияи комили «ҳарҷу марҷи ҳидоятпазир ва созанда»-ро ба вуҷуд овարданд.

Осиёи Марказӣ бо захираҳои бузурги манбаъҳои маводи тавидкунанди неру ва манбаъҳои маъданӣ ва бархӯрдор будан аз вазъияти ҳамлу нақлии бартар аз муддатҳо пеш ба нуқтаи баҳамрасии манфиатҳои геосиёсӣ ва геоиқтисодии бозигарони бузурги сиёсати ҷаҳонӣ табдил гардидааст.

Ба навиштаи Ҳалфред мак Киндер Осиёи Марказӣ бахше аз қалби Авроосиё (Ҳортланд)-ро ташкил медиҳад. Ба андешаи ин назарияпардоз, «касе, ки Ҳортландро назорат мекунад, Авроосиёро назорат мекунад. Касе, ки Авроосиёро назорат мекунад, бар тамоми ҷаҳон назорати худро барқарор менамояд».

Тоҷикистон барои ин ҳам ба сифати нуқтаи оғози барқарории назорат ба «қалби» Авроосиё баргузида шуд, ки дар кишвари мо, мутаассифона, чанд омил ба ҳам танида, заминаро барои баргузории як озмоиши хунин муҳайё карда буд. Дар он солҳои фоҷиаборе, ки империяи Шӯравӣ тоза ба сукут расидаву сардамдорони назми навини ҷаҳонӣ фикри бозтақсими пораҳои парешони Иттиҳоди Шӯравиро дар сар мепарваронданд, Тоҷикистон бо роҳбарияти нокоромадаш, ки дар баробари ошӯби моҳи феврали соли 1990 бечора монда буд, бо парешонии сиёсӣ, мафкуравӣ ва ақидатии ҳоким бар ҷомеа, бо дар ҳамсоягӣ доштани кишвари Афғонистон – сарзамини ноамн ва таҷаммуи силоҳу неруҳои ифротӣ – туҳфаи осмонӣ буд. Аммо бештар аз ҳама ин омил, ки ҳизби исломӣ, пас аз солҳои тӯлонии фаъолияти пинҳонӣ, рӯи саҳнаи сиёсии ҷумҳурӣ омада-

ву ба фаъолтарин ҳизб ва довталаб ба қудрати сиёсӣ табдил шуда буд, Тоҷикистонро дар пеши назари коргардонҳои саҳнаҳои мунокишаҳои сиёсӣ «ҷолиб» ҷилва медод.

Тазоди таърихӣ ин аст, ки дар миёни миллати тоҷик, ки поягузори давлатҳои бузург бо фарҳангҳои сиёсии устувор бар асли башардӯстона ба шумор меравад, миллате, ки фарзандони нобиғааш дар ҳамаи давру замон бо чароғи маърифати хеш равшангари роҳи инсоният будаанд, дар поёни асри XX тӯдае одамоне пайдо шуданд, ки хостанд дастовардҳои бузурги сиёсию иҷтимоию фарҳангии як давраи томро, ки тайи он ҷомеаи тоҷик ба як ҷомеаи сарҷамъ ва бархӯрдор аз фарҳанги пешрафтаи сиёсию иҷтимоию иқтисодӣ табдил гардида буд, ба нестӣ баранд ва мардумро ба тартиботи арсмиёнагӣ кашонанд.

Дар адабиёти густурдаи бахшида ба ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон бисёре аз муаллифон, ба таври афзун хориҷиён, иддао мекунанд, ки ин ҷанг ҷанги байниқавмӣ буд, яъне муноқишае буд, ки бар пояи маҳалгароӣ ва минтақагароӣ дар гирифта буд. Ин иддао комилан нодуруст аст. Ҳам дар замони ин ҷанги нангин ва низ имрӯз ҳама медонистанд ва медонанд, ки тарафҳои баҳамзидди ҷанги дохилӣ ба таври куллӣ исломигароён, ки ақаллияти ночизро дар кишвар намояндагӣ мекарданд ва мехостанд қудрати сиёсӣ дар Тоҷикистонро ба даст оваранд; ва неруҳои ҷонибдори ҳукумати қонунӣ буданд, ки намехостанд исломигароён низоми мардумсолорӣ ва дунявии ҷумҳуриро, ки баёнгари хостаҳои ҳаддиаксари мутлақи мардуми кишвар

буд, бо тартиботи ғайридемократӣ ва зиддитамаддунии исломи ифротӣ иваз намоянд. Чи дар ҷониби исломигароён ва чи дар тарафи неруҳои ҷонибдори ҳукумати қонунӣ намояндагони ҳамаи маҳаллу нуқоти Тоҷикистон ширкат доштанд. Албатта, ҳадди аксари афроди ҳар ду ҷонибро намояндагони ин ё он минтақаи кишвар ташкил медоданд, ки сабаби он, аз як тараф, наздикии ҷуғрофӣ ба маркази ҷумҳурӣ бошад, аз тарафи дигар, мафкураи таърихан ташаккулёфтаи муҳофизакории динии намояндагони ин ё он минтақа буд.

Бино бар ин, барои насли ҷавони кишвар ва наслҳое, ки баъдан ба дунё меоянд, донистани ин ҳақиқат муҳим аст, ки ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон на бар мабнои маҳалгароиву минтақагароӣ, балки бо таҳрики неруҳои беруна ва аъмоли зишти ҷонибдорони низоми динии ифротӣ ба вуқӯъ пайвастааст. Ин ҷанге буд, ки дар он даврони ҳарҷу марҷи охирин солҳои ҳукумати шӯроҳо ва солҳои аввали пас аз фурӯпошии Иттиҳоди Шӯравӣ дар ҳар ҷумҳурие аз ҷамоҳири Шӯравӣ метавонист дар гирад ва шояд ҳам харобиовартар аз ҷанги рухдода дар кишвари мо гардад. Ва худи ин далел, ки ҷанги дохилии даргирифта дар кишвари мо ба рӯёрӯйии фарогир мубаддал нагардид, далели равшани он аст, ки ин ҷанг ба ҳеҷ рӯ ҷанги маҳал зидди маҳал набуд.

Бар хилофи ақидаи аз ҳар ҷиҳат нодурусти бархе муаллифон, ки халқи моро бо истинод ба ҷанги дохилӣ нобархӯрдор аз ваҳдати миллӣ нишон медиҳанд, маҳз пайванди маҳками мардумӣ ва ҳамбастагии устувори таърихӣ ба миллати мо кумак кард, ки аз бемории дар

он замон барои ҳамаи халқҳои шӯравӣ хоси бемайлии сиёсию иҷтимоӣ зуд раҳо гардида, зимоми умури давлатро ба дасти худ бигирад ва ба ҷанги нангини бародаркушӣ поён бахшад. Маҳз бо даъвати қотеона ва ширкати фаъолонаи мардуми ҷумҳурӣ дар шахси коргарону деҳқонон, зиёиён, кормандони сохторҳои давлатӣ ва ниҳодҳои ҷамъиятӣ, иттиҳодияҳои эҷодӣ, созмонҳои собиқадорон, занон, ҷавонон ва талоши шахсиятҳои сарсупурдаи миллат, онҳое, ки ҳеҷ мансаберо дар мақомоти роҳбарии ҷумҳурӣ соҳиб набуданд, роҳиҳалҳои коромад ба мансаи зуҳур падид омаданд ва, дар ниҳоят, бо барқарории ҳукумати қонунӣ анҷом пазируфтанд. Худи ба сари қудрати сиёсӣ интихоб шудани Эмомалӣ Раҳмон намунаи равшани воқеиятёбии ҳаққи мардум ба ҳокимият аст, ки бунёдитарин меъёри демократия ва Эъломияи ҳуқуқи башар ба ҳисоб меравад.

Маҳз бархӯрдории миллати тоҷик аз фарҳангу фалсафаи ҳамбастагӣ ва рафтори иҷтимоии дар тӯли асрҳо ташаккулёфтаи мушорикат дар ҳаллу фасли масоили мубрами ҳаёти умумӣ имкон дод, ки дар замони кӯтоҳтарин пас аз поён бахшидан ба ҷанги дохилӣ бинои муҳташами давлатдории навинро поягузорию устувор намоем ва дар тамоми ҳавзаҳои ҳаёти сиёсию иҷтимоию иқтисодию фарҳангӣ ба пешрафтҳои беназир даст ёбем.

Олимону муҳаққиқон – бар пояи омӯзиши асноди таърихӣ – собит намудаанд, ки тафаккуру таҷрибаи назарияи мардумсолорӣ – муддатҳо пеш то барқарории аввалин демократия дар Юнон – дар давлати Ҳахоманишӣ ривоҷ доштааст. Ин баровард бисёр шоёни та-

ваҷҷуҳ аст ва нишон медиҳад, ки бисёре аз падидаҳое, ки дар дунё ба номи юнонӣ маъруф шудаанд, хостгоҳи ориёӣ доштаанд.

Дар таърихи гузаштаи мо, ҳамон тавр ки Ҳеродот нақл кардааст, мардум шоҳони худро интихоб мекардаанд. Дар низоми шоҳаншоҳии ориёиёни бостон низоми мардумсолорӣ ба тавре ривоҷ доштааст, ки ҳар шаҳрбон дорои дабире будааст, ки ӯ нозир ва миёнҷӣ байни шаҳрбон ва шоҳи бузург будааст, то аз аҳволу мушкили мардум бохабар бошанд. Инчунин дар ҳар деҳи кишвар мардум сарвареро, ки онро деҳгон ном мебурдаанд, интихоб мекардаанд. Деҳгон бо танзими корҳои русто, ҷамъоварии андоз, доварӣ барои ҳалли ихтилофҳо миёни кишоварзон ва заминдорон ва амсоли инҳо машғул мешудааст.

Ҳахоманишиҳо, бар хилофи дигар подшоҳони Шарқи бостон, рафтору бархӯрди мадороҷӯёна бо тамоми қавмҳою нажодҳо доштаанд ва ҳатто маъбаду калисоҳои кишварҳои мухталифро, ба мисли ибодатхонаҳои Бобул ва Яҳудистон, дубора барқарор намудаанд. Бавижа, асосгузори давлати Ҳахоманишӣ Куруши Бузург бо додгустарӣ ва мардумдории худ шуҳрати зиёде пайдо карда буд. Форсҳо ӯро «ниёи бузург», бобулиҳо «пайғамбари худои Мардук», юнониҳо «марди бузурги давлатӣ» ва яҳудиён «наҷотбахши худо Яҳва» номидаанд. Дастури ҳуқуқии Куруши Бузург, ки аввалин «Эъломияи ҳуқуқи башар» ба ҳисоб меравад, аз сиришти озода ва адолатпарвари аҷдоди мо сарчашма мегирад.

Яке аз вижагиҳои ҷолиби ориёиён дар тӯли таърих дилбастагӣ ва вафодорӣ ба фарҳанги миллӣ ва расму

оинҳои дерини хеш аст. Пас аз фурӯпошии давлати Сосониён бисёре аз одобу оинҳои куҳани зиндагии ориёӣ, аз қабили ҷашнҳо, мусиқӣ, хӯроку пӯшок, саргармию бозиҳо, ҳамчунон зинда ва мавриди пайравӣ боқӣ монданд ва баъд аз гузашти замоне дар Давлати Сомониён идома пайдо карданд.

Фурӯпошию шикасти сиёсӣ ва низомӣ ҳамеша бо заволу нобудии иҷтимоиву фарҳангӣ ҳамроҳ нест. Гоҳе бар асари нокоромадии ҳукуматҳо ва ноуҳдабароии ҳокимони як сарзамин низоми сиёсӣ фурӯ мерезад, аммо ҷомеа ва фарҳанги он сарзамин ба сабаби бархӯрдорӣ аз пӯёӣ метавонанд роҳи худро дар масири таърих идома диҳад. Ва ин сабаб дорад. Таҳқиқоти охири анҷомшуда дар илми генетика собит кардааст, ки маҳоратҳою истеъдодҳо ва ҳисси ҳувияти ниёгон аз масири генетикӣ ба вуҷуди наслҳои оянда интиқол мешаванд. Пажӯҳишгарон таъкид менамоянд: воқеаҳое, ки бо наслҳои гузашта рӯй додаанд, метавонанд бар рафторҳои наслҳои баъдӣ асар бигузоранд ва ин асарот дар шакли ҳофизаи генетикӣ ба наслҳои баъдӣ мунтақил мешавад. Ин хулосаи илмӣ, бидуни шак, ҳақиқат дорад. Ва ҳамаи мо – гузаштагону имрӯзиён – ҳалқаҳои занҷири наслҳо ҳастем ва таърихи аҷдодамон ба гунае бахше аз вуҷуди мо мебошад. Ҳамин бархӯрдорӣ аз вижагиҳои фарҳангӣ ва сиришти аҷдоди меҳрандеш, бахшоянда ва бекинаамон буд, ки мо, тоҷикон, бо аз дил берун кардани кинаву кудурат ба ҳаммеҳанони гумроҳшудаи худ, ки фиреби таблиғоти дурӯғи бегонагонро хӯрда, бо миллати худ мухолифат карда буданд, дасти оштӣ дароз кардем ва аз дари сулҳу сафо ворид шудем.

Озодагӣ, ростӣ ва мардумсолорӣ дар сиришти мо, тоҷикон, аст. Корномаи сиёсии Эмомалӣ Раҳмон, ки миллати тоҷик унвони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллатро ба ин сиёсатмадори беназири таърихи дерини миллати тоҷик эҳдо намуд, намунаи равшани бархӯрдории миллати тоҷик аз ҳунари волои давлатдорӣ ва фарҳанги сиёсии ниёгонамон мебошад.

На танҳо миллати ҳақшиноси тоҷик, инчунин бисёре аз сиёсатмадорони барҷастаи ҷаҳон Эмомалӣ Раҳмонро ҳамчун сиёсатмадори тавоно ва давлатмарди хирадманд мешиносанд ва эҳтиром мекунанд ва изҳор медоранд, ки ин шахсияти фавқулода ва фарзанди содиқи халқ дар ҳассостарин замон, он ҳангом, ки истиқлоли Тоҷикистон дар маърази таҳдиду хатар афтод, чархи фармони сафинаи кишварро ба даст гирифт ва тавонист, ки ба масобаи як наҷотдиҳандаи воқеӣ дар сояи тадбир, шуҷоат ва мардонагии худ Тоҷикистонро аз вазъияти сахту душвор хориҷ созад. Бахт ба Тоҷикистон ёр буд, ки шахсияте бо чунин иродаи азим, ҷуръати баланди сиёсию давлатӣ ва дурандешию идроки беназир роҳбарии кишварро дар даст гирифт. Танҳо мардонагӣ, шикебоӣ ва устувории Эмомалӣ Раҳмон мӯҷиб гардид, ки Тоҷикистон пора-пора нашуд ва имрӯз дар масири пешрафт қарор дорад.

Дар охири соли 1992 ҳангоме, ки Эмомалӣ Раҳмон ба садри роҳбарии ҷумҳурӣ расид, Тоҷикистони тозаистиқлолёфта кишваре буд бо дастгоҳи давлатии нокоромадшуда, бар асари ҷанги мусаллаҳонаю ақидаӣ пора-порагардида, бо иқтисоди комилан нобудшуда, бо муҳоҷирони бесару сомон ва мардуми ноумед. Ва

Эмомалӣ Раҳмон бо диловарии асил дар замони кӯтоҳ тавонист ҳамаи сохторҳои давлатиро бозсозӣ ва устувор намояд, вазъияти сиёсиро ба субот расонад, хунрезиҳоро қатъ созад, ислоҳоти иқтисоди навини бозаргониро оғоз бахшад ва рифоҳу осоиши мардумро ба сатҳи дархӯр расонад.

Ҷасорат, тадбир ва азми қавии Эмомалӣ Раҳмон, бавижа ҳангоми баргузории музокирот бо мухолифин ва ҳалли мусолиҳатомези мунокишаи дохилии кишвар, бисёр арҷманд аст. Бо вуҷуди ин воқеият, ки дар он солҳо дар миёни мардум хотираи бедодиҳои сарбозони «ҷиҳод» ҳанӯз тоза буд ва бисёриҳо аз такрори рӯёрӯиҳо нигарон буданд ва низ худи Эмомалӣ Раҳмон бо борикбинӣ ва ҳассосияти сиёсии хеш як навъ хатари нуҳуфтаеро аз ҷониби мухолифин дарк мекард, ба хотири сулҳу оромиш ва хотима бахшидан ба талафоти инсонӣ ба иқдоми беназир даст зад ва бо анҷом додани гузаштҳои қобили таваҷҷуҳ бо самимият ва хулуси ният бародарони шӯридаи худро ба Ватан фаро хонд. Барқарории сулҳ дар Тоҷикистон хизмати бузурги таърихӣ ва қаҳрамонии беназири Эмомалӣ Раҳмон аст, ки бо иродаи мардуми кишвар ба ҳақиқат пайваст ва заминаро барои пойдории истиқлоли миллӣ ва шукуфоии Ватани азизамон фароҳам овард.

Сиёсати комилан дақиқ, санҷида, оқилона, ҷасурона ва иқдомҳои ботадбиронаи Эмомалӣ Раҳмон буд, ки Тоҷикистон дар тӯли камтар аз дувуним даҳа ба як кишвари ободу шукуфо, ҷазираи сулҳу суботу амният, устувортарин дижи ваҳдати миллӣ ва тамомияти арзӣ, конуни қонунгароӣ ва мардумсолорӣ, бистари му-

соиди бозсозиву инкишоф ва пешрафту тараққӣ мубаддал шудааст.

Оре, Эмомалӣ Раҳмон нақшеро, ки сарнавишт ба вай супурда буд, бо талоши комил ифо намуд ва на танҳо муосирон, балки наслҳое, ки баъд аз мо ба дунё хоҳанд омад, корнамоиҳои ӯро арзёбӣ хоҳанд намуд ва бар хилофи мо –муосирони ҳаводис – ба ин даврони таърихии пояандозӣ ва бунёду устувор сохтани Тоҷикистони навин бо нигоҳи нав ва аз дидгоҳҳои нав хоҳанд нигарист. Ва, бидуни шак, арзёбии онҳо аз ин даврон ва хидматҳои бузурги Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат дархӯри мақому манзалати таърихии ин сиёсатмадори бузург хоҳад буд.

Ошносозии насли наврас бо сармояҳои миллӣ дар мисоли бузургон, ифтихорҳои миллӣ, донишмандон, ҳунармандон ва ашхосе, ки барои пешрафти кишвар дар тамоми ҳавзаҳои ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ хизматҳои шоён кардаанд, аҳамияти бисёр зиёд дорад.

Эҷод, парвариш ва густариши ҳофизаи таърихии ҷомеа, бахусус дар мисоли касоне, ки дар марҳалаҳои таҳаввулоти бузурги таърихӣ роҳкушои пешрафтҳои миллӣ будаанд, омили бисёр муҳиме дар ҳифзи ваҳдати миллӣ, худбоварии ҷамъиятӣ ва заминасозӣ барои дастовардҳоиояндаи кишвар аст.

Дар ин замина пардохтан ба муаррифии чеҳраҳое, ки дар раванди устуворсозии истиқлоли давлатӣ ва пояҳои давлатдории миллӣ нақши калидӣ доштаанд, аҳамияти вижа дорад. Зеро чунин шахсиятҳои бузург,

илова бар нақши сиёсиашон, омӯзаҳои ахлоқӣ ва дастовардҳое дар зиндагӣ доранд, ки метавонанд барои тарбияи маънавии насли наврас дархӯри аҳамият бошанд.

Ҳоло насле по ба зиндагии фаъолонаи иҷтимоӣ гузоштааст, ки ҳам самара ва ҳам таҷаллии азимтарин рӯйдоди таърихи муосири миллати тоҷик – соҳибистиқлолии Тоҷикистон – аст. Ин насл, ки бо истиқлол по ба ҳастӣ гузоштаву бо ин истиқлол парвариш ёфтаву болидааст, акнун по ба пои ин истиқлол меравад. Ин насл, ки дар тӯли муҳимтарин давраи шаклгирии давлатдории навин дар маърази паёмҳо ва хитобҳои сиёсию фарҳангӣ парвариш ёфтааст, омода мешавад, то ояндаро он гуна, ки аҷдоди накуноми мо мехостанд ва дар орзую рӯъёҳояшон медиданд, бисозад.

Нависандаи ин сатрҳо, ки китобҳои худро бештар бо хитоб ба насли ҷавон менависад, ин навбат низ кӯшидааст ба қишри ояндасози ҷомеа аз пешрафтҳои беназири миллати тоҷик дар даврони навин дар мисоли бахши муҳимтарини ҳаёти сиёсии Ватани азизамон – сиёсати хориҷӣ, ки ба шарофати талошҳои боазамату арҷманди Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон тавсеаю ташаккул ёфтааст, сухан бигӯяд.

Эмомалӣ Раҳмон - бунёдгузори сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Имсол миллати шарофатманди тоҷик 25-солагии истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҷашн мегирад. Ин ҷашн дар шароите таҷлил мегардад, ки мафҳуму ормонҳои истиқлол, озодӣ, демократия барои нахбагони сиёсӣ, зиёиён ва тамоми мардуми Ватани азизамон равшантар ва масири расидан ба ин ҳадафу ормонҳо мушаххастар шуда ва ҳаракати ҳамагонию пурнишот барои пешрафти кишвар дар тамоми заминаҳои ҳаёти сиёсию иҷтимоию иқтисодию фарҳангӣ ва афзудан ба дастовардҳои беназире, ки давлат ва мардуми мо дар тӯли чаҳоряк қарн ба он ноил гаштаанд, идома дорад. Ва дар ин замина нақши сиёсати хориҷӣ ва дастгоҳи дипломатӣ бисёр калидӣ аст.

Хотиррасон кардани ин ҳақиқат, ки расидан ба истиқлоли миллӣ дар охирин даҳаи садаи бист барои миллати тоҷик на оғози давлатдорӣ, балки бозгашт ба саҳнаи сиёсати ҷаҳонӣ аст, хеле муҳим мебошад. Тоҷикистони имрӯз ҳамчун давлати соҳибистиқлол шакли эҳёшудаи Давлати Сомониён аст, ки ба иллати ҳаводиси таърих зиёда аз як ҳазору сад сол пеш аз арсаи сиёсати ҷаҳонӣ фурӯ афтод. Давлати Сомониён, дар навбати худ, шакли идомаёфтаи Давлати Сосониён буд, ки низ замоне бар пояи усули давлатдории Империяи Ҳахоманишӣ бунёд гашта буд. Тоҷикони Моваруннаҳр ва Хуросон, ки дар сарчашмаҳои таърихӣ «порс» номи-

да мешаванд ва дар замони ҳукмронии арабҳо номи «тоҷик»-ро гирифтанд, ҳамон ориёиҳое ҳастанд, ки ҳамеша омили давлатҳо ва империяҳои бузург буданд, ки дар дунёи бостон ба вуҷуд омадаву фурӯ пошидаанд.

Ҳамон тавре ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллати тоҷик Эмомалӣ Раҳмон иброз доштааст, ифтихори тоҷикон аз решаҳои ориёии худ ҳаргиз маънои рӯҳияи истисногарой ё бартариҷӯӣ ё, бадтар аз ин, нажодпарастӣ доштани тоҷикон набуда, як ҳисси одии ба ҳар инсон хоси қаноатмандиву ризоят аз ҳувияти таърихии худ аст. Оё боиси ифтихору ризояти мо - тоҷикону эрониёну афғонистониён - нест, ки маҳз ниёгони мо - ориёиёни бостон - на танҳо поягузори давлатҳо ва империяҳои аввалин дар ҷаҳон, балки эҷодкори нахустин эъломияи ҳуқуқи башар мебошанд?!

Устувонаи Куруши Бузург, ки ҳамчун нахустин эъломияи ҳуқуқи башар шинохта шуда, дар соли 1971 Созмони Милали Муттаҳид онро ба ҳамаи забонҳои расмии Созмон мунташир кардааст, нишонаи он аст, ки ниёгони мо нахустин бунёдгузорони ҳуқуқи башар, яъне низоми демократӣ ва дипломатия дар ҷаҳон, ба ҳисоб меравнд. Дар бахше аз ин дастур аз забони Куруши Бузург омадааст: «Артиши бузурги ман ба оромӣ вориди Бобул шуд, нагузоштам ранҷу нороҳатӣ ба мардуми ин шаҳр ва ин сарзамин ворид шавад. Онҳоро аз зери юғи асорат хориҷ сохтам, ба бадбахтиҳои онон поён бахшидам ва мо ҳамагӣ шодмона ва дар роҳи сулҳу оштӣ мақоми баланди худовандгори бузургро сутудем. Ман ҳамаи шаҳрҳоеро, ки вайрон шуда буданд, аз нав сохтам».

Фарҳанги инсондӯстӣ ва рӯҳияи некукории ориёиҳоро бисёре аз бузургони илму адаби ҷаҳон сутудаанд. Донишманд ва шоири баландовозаи олмонӣ Гёте сахт фирефтаи гуфтору сурудаҳои Зардушт буд ва ӯро марди бисёр бузург ва навиштаҳояшро шукӯҳманд бознамуд кардааст. Гёте Зардуштро хирадманде ба шумор меоварад, ки ҷаҳон камтар ҳаммонанди ӯро дидааст. Ӯ дар навиштаҳояш дар бораи Зардушт аз ӯ ҳамчун пешвои маънавие ном мебарад, ки ҳамвора дар андешаи хушбахтию осоиши мардум будааст ва ҷуз ростӣ ва покдилӣ сухан нагуфтааст.

Таърихнависи бузурги юнонии замони бостон Ҳеродот, ки пас аз асре аз даврони Куруши Бузург зиндагӣ кардааст, дар бораи ин абармард чунин менависад: «Ҳеҷ порсе ёфт намешавад, ки битавонад худро бо Куруш муқоиса кунад. Аз ин рӯ, ман китобамро дар бораи порсиён ва юнониён навиштам, то кирдорҳои шигифтангезу бузурги ин ду миллати азим ҳеҷ гоҳ ба фаромӯшӣ супурда нашаванд. Куруш сардори бузург буд. Дар замони ӯ порсҳо аз озодӣ бархӯрдор буданд ва бар бисёре аз миллатҳои дигар фармонравоӣ менамуданд, ба илова, ӯ ба ҳамаи милллатҳое, ки зери фармонравоии ӯ буданд, озодӣ мебахшид ва ҳама ӯро ситоиш мекарданд».

Файласуф ва таърихнигори аҳди бостон Ксенофонт дар бораи Куруш чунин навиштааст: «Куруш нобиғаи бузург, инсони воломаниш, сулҳталаб ва нексират буд. Ӯ дӯсти инсонҳо ва толиби илму ҳикмату ростӣ буд. Куруш ақида дошт: пирӯзӣ бар кишваре ин ҳақро ба кишвари ғолиб намедиҳад, ки ба ҳар зулму кори ғайриинсонӣ даст занад. Ӯ барои дифоъ аз кишва-

раш, ки ҳарсола мавриди тохтутози бегонагон қарор мегирифт, империяи қудратманд ва инсониро поя гузошт, ки собиқа надошт. Ӯ дар набардҳо кишоварзону афроди ғайринизомиро ба оташи ҷанг намекашонд. Ӯ миллатҳои мағлубро шефтаи худ кард, ба сурате ки қавмҳои шикастхӯрда, ки Куруш ононро аз дасти подшоҳони худкома наҷот дода буд, вайро худовандгор меномиданд. Ӯ бартарин марди таърих, бузургтарин, бахшандатарин, покдилтарин инсони ин замон буд».

Ниёгони мо аз замонҳои бостон ба кишварҳои ҳамсоя эҳтиром мегузоштанд ва истиқлоли онҳоро ба расмият мешинохтанд ва то замоне, ки кишваре бо сарзаминашон сари ҷанг намебардошт ва даст ба ғорату чаповули мардум намезад, бо он кишвар равобиту бархӯрди сулҳҷӯёнаву мадорохоҳона доштанд. Зеро ҷавҳари ахлоқию инсонии ориёиён покӣ, ростӣ, некӣ, бахшояндагӣ ва муносибати дӯстонаву самимона бо ҳамнавъон буд.

Ба гувоҳи таърих ва таҳқиқоти илмии анҷомшуда бар асоси бозёфтҳои таърихии бадастомада, нахустин бор дипломатияи байналмилалӣ дар ҷаҳон аз сӯи давлати Ҳахоманишӣ дар робита бо кишвари Юнон ба кор гирифта шуд ва дар он тамомии усули байналмилалӣ ва дипломатӣ риоят шудааст. Аз ин рӯ, гуфтан мумкин аст, ки бунёдгузорони дипломатияи сиёсии байналмилалӣ низ ниёгони мо будаанд.

Давлатҳои Ҳахоманишӣ ва Сосониён бо кишварҳои замонашон, аз ҷумлаи Юнон, Рум, Бобул, Миср, Ошур, Чин ва ғайра, равобит ва додугирифти бозаргонӣ доштанд. Давлати Сомониён равобити

тиҷоратии хориҷии фаъол бо Хазарҳо, Булғористон, Чин ва Рус дошт.

Овардани суханони **роҳбари Иттиҳоди Шӯравӣ дар солҳои 1922-1953 И.В. Сталинро**, ки яке аз огоҳтарин шахсиятҳои замони худ буд ва бар тавсифу таърифи миллате ё шахсе хеле кам сухан гуфтааст, лозим мешуморем: **«Тоҷикон миллати хоссе ҳастанд. Онон куҳантарин миллати Осиёи Миёна мебошанд. Маънои тоҷик тоҷдор аст. Ва тоҷикон арзанда будани худро ба ин ном собит кардаанд.**

Дар миёни миллатҳои ғайрируси мусулмони Иттиҳоди Шӯравӣ тоҷикон танҳо миллати ғайритурк буда, эронинажод мебошанд. Тоҷикон миллате ҳастанд, ки андешаву фарҳангашон шоири бузурге чун Фирдавсиро зодаву парвардааст.

Тоҷикон дорои фарҳанги бостонӣ, истеъдоди баланди ҳунарӣ, ҳисси зариф ҳастанд, ки дар осори мусиқӣ, таронаҳо ва рақсу вашташон ошкор аст.

Тоҷикон як миллати ғайриодӣ, соҳиби фарҳанги бузургу қадимӣ ҳастанд ва дар шароити давлати шӯравии мо ононро ояндаи бузурге дар интизор аст. Ва кумак кардан ба онон дар ин амр вазифаи тамоми халқи Иттиҳоди Шӯравӣ мебошад».

Ҳақ ба ҷониби ин сиёсатмадори бузург аст. Мо, тоҷикон, бозмондагони ориёиён, Тоҷикистон - мероси муқаддаси ниёгонамонро бо корбурди ҳушу хираду фитрати фарҳангофаринӣ ва давлатофаринӣ, ки аз ниёгонамон ба мерос гирифтаем, дар роҳи расондан ба ояндаи бузург қадам мезанем. Он ояндаи бузурге, ки оғозаш рӯзи 9 сентябри соли 1991 гузошта шудааст.

9 сентябри соли 1991 дар таърихи миллати тоҷик рӯйдоди бузургу хуҷастае ба вуқӯъ пайваст - Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқлоли худро эълом кард ва ҳамчун давлати мустақил вориди саҳнаи сиёсии ҷаҳон гардид. Акнун роҳбарони ҷумҳурӣ ва нахбагони сиёсиро лозим буд, ки бо истифодаи комил аз ин фурсати мусоиди таърихӣ пояҳои давлати навбунёди худро устувор сохта, барои баровардани ниёзу ормонҳои мардум самтҳои асосии сиёсати дохиливу хориҷии давлатро - бар асоси анъанаю суннатҳои дерини давлатдории миллии хеш - тарҳрезӣ намоянд ва Тоҷикистонро дар масири рушду тавсеа пеш баранд.

Тоҷикон бо бархӯрдорӣ аз мероси бузурги фарҳанги давлатдорӣ, ки аҷдоди хирадмандашон як-чанд давлатҳои бузурги дорои дастгоҳҳои муназзамро поягузорӣ кардаанд ва бо хиради азалӣ ва тафаккури созанда ҳамаи имконро доштанд, ки дар кӯтоҳтарин муддат дар роҳи табдил додани Тоҷикистон ба кишвари воқеан соҳибистиқлол - бо тамоми мушаххасоти давлати демокративу ҳуқуқбунёду дунявӣ - муваффақ шаванд. Аммо ҷанги шаҳрвандӣ, ки бо иғвою фитнаи бегонагон дар хоки муқаддаси Тоҷикистон даргирифт, ҳаллу фасли ин масъалҳои муҳимро ба таъхир андохт. Танҳо пас аз баргузории Иҷлосияи сарнавиштсози XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ба сари қудрати сиёсӣ омадани Эмомалӣ Раҳмон бунёду устувор сохтани пояҳои давлатдории навин аз сар гирифта шуд.

Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи ноябри соли 1992 ба марҳалаи гардиши куллӣ дар таърихи навини Тоҷикистон - даврони поягу-

зории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун давлати соҳибистиқлол, - оғоз бахшид. Ин марҳала дар таърихи навини Тоҷикистон ҳамчун марҳалаи талошҳои ҷиддӣ дар роҳи хотима бахшидан ба ҷанги бародаркушӣ, сарҷамъ намудани миллати тоҷик ва фароҳам овардани заминаҳои ваҳдати миллӣ, поя гузоштан ба низоми сифатан нави давлатдорӣ дорои аҳамияти бузург аст. Дар ҳамин давра буд, ки сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун муҳимтарин ҳавзаи ҳаёти сиёсӣ, ба шакл гирифтан оғоз кард.

Нақши Эмомалӣ Раҳмон дар равшан сохтани ҳадафҳои асосӣ ва усулҳои сиёсати хориҷӣ ва дипломатияи миллии Тоҷикистон бисёр муассир ва корсоз аст. Вижагии сурату сират гирифтани сиёсати хориҷии Тоҷикистони навин ин аст, ки заминаи назариявии ин бахши муҳими ҳаёти давлатӣ на дар доираи коршиносон ва назарияпардозон, балки раҳорах, ҳангоми анҷоми фаъолиятҳои пурталошу пӯёи дипломатии Сарвари давлати Тоҷикистон эҷод шудааст.

Дар он шароити печидаву ҳассоси солҳои нахустини пас аз барқарории ҳукумати қонунӣ, ба тақозои вазъият ва ногузирии ҳарчи зудтар хотима бахшидан ба ҷанги бародаркушӣ, раҳо кардани кишвар аз буҳрони сиёсию иҷтимоию иқтисодӣ Сарвари давлатро лозим меомад, ки барои эҷоди ҳамкориҳои Тоҷикистон бо созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ, пеш аз ҳама бо Созмони Милали Муттаҳид, давлатҳои минтақа ва ҷаҳон, ба манзури дарёфти кумак ва ҷалби пуштибонии онҳо барои ҳаллу фасли масъалаҳои мубрами ҳаёти давлатӣ сафарҳои зиёде анҷом диҳад. Бардоштҳо ва хулосаҳои

Сарвари давлат аз ин сафарҳо асоси нахустин назарияи сиёсати хориҷӣ ва дипломатияи миллиро ташкил намуданд, ки онро Сарвари давлати Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар таърихи 28 декабри соли 1993 аз минбари Иҷлосияи XVIII Шӯрои Олӣ эълом дошт.

Бо вуҷуди ин ки дар солҳои баъд тахти роҳбарии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон санадҳои муайянсозанда ва танзимкунандаи усулҳои асосӣ, ҳадафу вазифаҳо ва самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии кишвар таҳия гардидаву ба тасвиб расиданд, ин ғояҳои бунёдии консепсияи сиёсати хориҷӣ аҳамияту арзиши вижаи худро то ҳол ҳифз намудаанд:

«Дар вақти таҳия сохтани консепсияи сиёсати берунии кишварамон мо бояд ба назар бигирем, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи маҳалли ҷуғрофӣ, мавқеи геосиёсӣ ва манофеи иқтисодиаш ба панҷ ҳафзаи сиёсӣ дохил мешавад.

Ҳавзаи якум Иттиҳоди давлатҳои мустақил аст, ки, бо вуҷуди душвориҳои солҳои аввали ташаккулаш, ба сӯи таҳкими равобити ҳамаҷиҳата тамоили ботинӣ дорад.

Ҳавзаи дуввум Осиёи Марказист, ки кунун рӯ ба ваҳдати иқтисодию сиёсӣ қарор дорад.

Ҳавзаи севвум фазои зисту амали давлатҳои ҳамсояи форсизабон аст, ки ҳанӯз ба ягон иттиҳоди муштараки сиёсӣ ё иқтисодӣ нарасида бошанд ҳам, онҳоро на фақат ҳамбастагии таърихӣ ва мазҳабию фарҳангӣ, балки дурнамои воқеии рушди миллӣ ба ҳам ҷалб мекунанд.

Ҳавзаи чаҳорум доираи нуфузи давлатҳои мусулмоннишини Шарқ аст, ки онҳоро на фақат ягонагии

дину оин ва суннатҳои рӯҳонӣ, балки имконот ва эҳтиёҷоти рушди миллӣ низ ба ҳам мепайванданд.

Ниҳоят, *ҳавзаи панҷум* ҷомеаи байналмилалист, ки ҳамбастагии зоҳириву ботиниаш беш аз пеш қувват мегирад ва ҳам оҳиставу пайваста ба сӯи тамаддуни воҳиди умумибашарӣ роҳ мепаймояд.

Ҳамагон медонанд, ки ҳар гуна сиёсати давлат дар ниҳояти кор дифоъ аз манофеи миллист. Пас, ҳадди ҳунари сиёсатмадорӣ дар арсаи ҷаҳон дарёфтани балански оқилона ва одилонаи манофеи мухталифи давлатҳост.

Тоҷикистони тозаистиқлол, ки ҳамагӣ ду сол боз ба майдони муносиботи ҷаҳонӣ ворид шудааст, дар бахши фаъолияти байналхалқӣ – чи сиёсату чи тиҷорат – таҷрибаи кофӣ надорад. Бинобарин, ҳангоми муайян намудани самтҳои асосии сиёсати хориҷиамон, хусусан аввалияти ину он тадбир ё ташаббуси байналхалқӣ, моро зарур аст, ки манфиат ё ниёзҳое, ки дар ҳавзаҳои мазкур дорем ва ё хоҳем дошт, ба ҳам муқобил нагузорем. Албатта, чун мо ба ҳавзаҳое низ дохил мешавем, ки сурату сирати минтақавӣ доранд, моро зарур аст, ки сиёсати минтақавӣ (чунончи, дар ҳудуди Осиёи Марказӣ) ҳам дошта бошем, вале набояд ба минтақагароӣ роҳ дод, ки он фақат ба ҷудоию тафриқаҷӯиҳои нохуши сиёсӣ оварда метавонаду бас».

Дипломатияи тоҷик дар тӯли давроне пас аз иҷлосияи XVIII Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ин нуқтаҳои бунёдии сиёсати хориҷӣ баён гардида буданд, ба дастовардҳои назаррас ноил гаштааст ва тибқи сиёсати усулии «дарҳои кушод» равобит ва ҳамкориҳои гу-

стурда ва мутақобилан судмандро бо ҳамаи кишварҳои ҳавзаҳои мазкур ва дигар мамлакатҳои ҷаҳон ба роҳ мондааст. Натиҷаи чунин сиёсати ҳамгирой ва мутавозин аст, ки имрӯз Тоҷикистон узви созмонҳои бонуфузи минтақавӣ ва байналмилалӣ буда, бо зиёда аз 130 мамлакати дунё ҳамкориҳои иқтисодиву технологиву фарҳангиро ба роҳ мондааст.

Роҳи пурифтихори тайкардаи кишвари азизи мо ва дипломатияи тоҷик тайи замоне камтар аз чаҳоряк аср таҳти роҳбарии Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон роҳи ҳамвору осонгузаре набуд.

Дар охири соли 1992, вақте ҳукумати қонунӣ сари кор омад, ба сабаби вазъи ошуфтаи сиёсию низомӣ, ки аз баҳори он сол ба амал омада буд, Тоҷикистон ҳамчун кишвари ҷангзада ба тамоми ҷаҳон муаррифӣ гардида буд ва бисёре аз кишварҳои дунё аз барқарории равобит бо кишвари мо худдорӣ мекарданд. Ва он шумори хеле ками намояндагиҳои дипломатии баъзе аз давлатҳо, ки дар Душанбе ба кор оғоз карда буданд, низ ба мулоҳизаи амният бисоташонро барчида буданд. Илова бар ин, ба муҷиби таблиғоти мухолифин, Тоҷикистон он вақт дар зеҳни ҷаҳониён «ҷазираи коммунистӣ»-е буд, ки «роҳбаронаш мардумро дар панҷаи оҳании идеологияи коммунистӣ нигоҳ дошта, онҳоро аз ҳар гуна озодиҳои демократию мазҳабӣ маҳрум кардаанд». Аз ин рӯ, созмонҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ ба роҳбарияти ҷумҳурии мо бо як навъ шубҳа менигаристанд.

Дар чунин вазъият роҳбарияти ҷумҳуриро лозим буд, ки барои ислоҳи чеҳраи бо дурӯғу буҳтон

«сиёҳгашта»-и худ ва муаррифӣ кардани симои воқеии тоҷикон, ҳамчун миллати бофарҳангу сулҳхоҳ, ба ҷомеаи ҷаҳонӣ чораҳои ҷиддӣ андешад.

Хиради сиёсии Эмомалӣ Раҳмон дар он зоҳир мегардад, ки ӯ бо Созмони Милали Муттаҳид ва бевосита бо роҳбари он - Сармуншии Созмон - робитаи кории мустақим пайдо намуд ва минбари ин маркази бонуфузи ҳамоҳангсозии масъалаҳои умумисайёравиро ҳамчун пойгоҳи шиносонидани Тоҷикистон ташхис дода, тавассути он ҷаҳониёнро аз вазъияти воқеии Тоҷикистон, равандҳои умдаи сиёсиву иҷтимоӣ ва роҳи ҳалли мусолиҳатомез, ки роҳбарияти мамлакат бо иродаи халқи худ пеш гирифта буд, огоҳ менамуд. Аҳли маҳфили сиёсии ҷаҳон ва роҳбарияти СММ, ки аз соле ба соле Сарвари сиёсии Тоҷикистон дар наздашон аз иқдомҳои баамаловардаи роҳбарияти ҷумҳурӣ баҳри расидан ба сулҳи пойдор ва марбут ба дигар масоили ҳалталаби ҳаёти сиёсии мамлакат сухан мегуфт, ба самимияти ӯ, ки дар корҳои амалии анҷомдодааш таҷассум ёфта буд, итминони қавӣ пайдо намуданд. Ба ин сабаб буд, ки Тоҷикистон ва раванди ҳаллу фасли масоили он дар маркази диққати мақомоти роҳбарӣ ва махсусан мавриди таваҷҷуҳи Сармуншии Созмони Милали Муттаҳид қарор гирифт. Бисёре аз роҳбарону сиёсатмадорони давлатҳо ва созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ мавқеъ ва сиёсати дурусти пешгирифтаи давлати моро ба таври воқеӣ арзёбӣ намуданд. Дере нагузашт, ки Созмони Милали Муттаҳид дар Тоҷикистон намояндагии худро боз намуд ва фиристодаи махсуси Сармуншии СММ ба Душанбе омад.

Бо кумаки Раёсати Комиссариати олии СММ оид ба масъалаи гурезаҳо ва намояндагии Созмони амнияту ҳамкории Аврупо дар Тоҷикистон раванди бозгардондани гурезагони иҷбории тоҷик аз Афғонистон ва мамлакатҳои ИДМ шурӯъ гардида, дар чанд марҳала бомуваффақият анҷом пазируфт. Бо ҳамкорӣ ва мусоидати фаъоли Созмони Милали Муттаҳид, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони Конфронси исломӣ, давлатҳои бародари Россия, Эрон ва Афғонистон ва дигар кишварҳои дӯст музокироти байни Ҳукумати Тоҷикистон ва мухолифин барои пайдо кардани роҳи созгории миллӣ оғоз гардид.

Ба даст овардани сулҳу ризоят муҳимтарин дастоварди роҳбарияти сиёсии Тоҷикистон гардид. Рисолати сулҳоварии Эмомалӣ Раҳмон махсусан дар ҷараёни музокироти тоҷикон барои сулҳу ризоят боз ҳам равшантар аён гашт. Дар ҷараёни музокираҳо, ки 40 моҳ идома ёфтанд ва тарафҳо 21 маротиба сари мизи музокира нишастанд, 40 ҳуҷҷати барои давлат ва миллати тоҷик муҳим ба имзо расиданд. Эмомалӣ Раҳмон дар ҳассостарин марҳалаи гуфтушунид вориди музокирот шуда, ин ҷараёнро суръат бахшид. Вай баҳри дарёфти сулҳ омодагии худро иброз дошта, изҳор намуд, ки дар ҳар куҷое ҷониби оппозитсия даъват кунад, ба ҳамон ҷо хоҳад рафт. Мисли ин ки барои имтиҳон бошад, нахустин мулоқоташро бо роҳбарони мухолифини тоҷик оппозитсия дар кишвари ҷангзадаи Афғонистон таъйин намуд. Ва Эмомалӣ Раҳмон - бидуни тааммул - озими мазҳари ҷанг шуд, то ҷавҳари сулҳ ба даст биёрад. Ин рафтори ҷавонмардона ва ҷасорати инсониву таваккали

сиёсиаш аз назарҳо нопадид намонд ва бисёре аз он неруҳое, ки берун аз Тоҷикистон иттилои нодуруст доштанд, аз самимияти мақсаду ниятҳои роҳбарияти кишвари мо воқиф гашта, тамоили худро тағйир медоданд. Барои худи мухолифин низ кӯшишҳои роҳбари ҷумҳурӣ мавриди писанд қарор гирифт ва ҳар мулоқоти Президент ва сарвари оппозитсия Тоҷикистонро торафт ба сулҳи деринтизор наздик овард.

Рӯзи 27 июни соли 1997 дар таърихи навини тоҷикон ҳамчун рӯзи ғалабаи хирад, рӯзи пирӯзии ғояҳои ватандӯстӣ ва иттиҳоди миллӣ боқӣ мемонад. Дар ин рӯз дар шаҳри Маскав Созишномаи барқарории сулҳ ва ризояти миллӣ дар Тоҷикистон имзо гардид, ки ба ихтилофи байни тоҷикон хотима гузошт. Барқарории сулҳ ва ризояти миллӣ дар Тоҷикистон эътибору нуфузи мамлакати мо ва обрӯи Сарвари давлати тоҷиконро боз ҳам зиёд намуд. Ин рӯйдоди бузург ҳамчунин собит намуд, ки зимоми қудрати Тоҷикистон дар дасти шахсиятест, ки ӯ на танҳо қодир аст ҳадафҳои волои миллӣ, масъалаҳои печидаи сиёсӣ, равандҳои аслии ҷаҳони муосирро дарк ва ташхис намояд, балки тавоноии онро низ дорад, то даст ба иқдомҳои ҷасурона бизанад ва зафар ёбад.

Бо қадршиносӣ бояд ёдовар шуд, ки кишварҳои дӯсту бародари Афғонистон, Эрон, Россия, Покистон, Қазоқистон, Қирғизистон ва Туркманистон, ки дар марҳалаҳои гуногуни гуфтушуниди тоҷикон мизбони давраҳои музокирот буданд ва тамоми имкониятҳои заруриро фароҳам оварданд, барои истиқрори сулҳ дар Тоҷикистон саҳми босазое барҷо гузоштаанд.

Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон, ҳамчун бунёдгузори сулҳу ваҳдат, аҳамияти фавқулода бузургу таърихии имзои Созишномаи истиқрори сулҳ ва ризоятти миллӣ дар Тоҷикистонро тавсиф намуда, онро дар як радиф бо Эъломияи истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошта, иброз доштааст, ки «агар Эъломия ба Тоҷикистон ба таври расмӣ истиқлол ва соҳибихтиёрӣ ато карда бошад, пас Созишнома сулҳу суботро дар сарзамини мо таъмин сохт».

Имзо шудани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризояти миллӣ марҳалаи наверо дар ташаккули давлати соҳибистиқлоли Тоҷикистон ва рушду такомули соҳаҳои ҳаётан муҳими ҷомеа оғоз бахшид.

Ин давраро инчунин метавон ҳамчун марҳалаи муҳиме дар эҳё ва густариши сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор овард. Зеро барқарор шудани сулҳу оромӣ ва таҳкими суботи сиёсӣ дар кишвар ба Ҳукумати мамлакат имконият пеш овард, то ҳамкориҳои бештару густурдатареро бо кишварҳои ҷаҳон ва созмонҳои байналмилалӣ роҳандозӣ намояд.

Яке аз пояҳои муҳими давлатдорӣ ҳамеша фаҳми сиёсати берун аз марзҳо будааст. Давлатмардони бузурги таърих онон будаанд, ки миёни воқеияти дохили марзҳо ва таҳаввулоти берун тавозуну таодул эҷод кардаанд. Имрӯзҳо ин масъала беш аз ҳар даврони таърихии дигар мубрам аст. Зеро дар шароити дунёи пур аз хатару чолишҳои имрӯз ҳеҷ кишваре, новобаста аз густурдагии ҳудуд, қудрат, нуфуз ё дигар вижагиҳояш, наметавонад ба танҳоӣ суботу амнияти худро таъмин намояд. Ҳамбастагӣ ва ҳамкорӣ вижагиҳои барҷастаи ин даврон мебошанд.

Агар давлатҳои ҷаҳон ба масобаи сохтаҳои алоҳидаи як муҷтамеи воҳид тасаввур шаванд, чолишҳои замони муосир, монанди терроризми байналмилалӣ, ифротгароии сиёсӣ ва мазҳабӣ, қочоқи маводи мухаддир, бухронҳои иқтисодӣ ва бисёре аз шароити дигар, бар масали тӯфони фоҷиаборанд. Дар баробари ин фарояндҳои харобиовар давлатҳо метавонанд фақат дар ҳамбастагӣ истодагӣ кунанд ва ҷомеаҳоро аз хатару мушкилот эмин доранд. Бо таваҷҷуҳ бар ин вижагии замони муосир, Эмомалӣ Раҳмон аз рӯзҳои аввали омадани худ ба сари қудрат равобити зич бо созмонҳои байналмилалӣ ва ҳамёрӣ бо кишварҳои минтақа ва ҷаҳонро на танҳо омили муассири пешрафтҳои иқтисодии Тоҷикистон, балки ҳамчунин заминаи муҳими таъмини амният ва суботи кишвар муайян намуд.

Истеъдоди сиёсии Эмомалӣ Раҳмон дар ин воқеият низ зоҳир гардидааст, ки ӯ аз ибтидо суботи сиёсиву иқтисодии Тоҷикистон ва суботи кишварҳои ҳамсоя, минтақа ва умуман ҷаҳонро дарк намуд. Бар асоси ин фалсафа, ки моҳиятан диалектикаи тавсеаи давлат мебошад, Сарвари давлати тоҷикон аз нахустин рӯзҳои ба сарварии Тоҷикистон расидан равобити ҳамаҷониба, зич ва дӯстона бо ҷумҳуриҳои Иттиҳоди Шӯравии собиқро аз муҳимтарин ва афзалиятноктарин самти сиёсати хориҷии Тоҷикистон муайян намуд. Зеро бо диди амиқи сиёсӣ дарк менамуд, ки иҷрои вазифаҳои душвору печидаи бунёд ва таҳкими Тоҷикистони соҳибистиқлол ва эҷоди қудрати иқтисодии он бидуни ҳамкории сиёсию иқтисодии густурда бо кишварҳои пасошӯравӣ, ки то дирӯз дар фазои ягонаи иқтисодӣ қарор доштанд ва бо

ҳазорон риштаҳои дар тӯли даҳсолаҳо шаклгирифта ба ҳамдигар пайваст мебошанд, имконнопазир аст.

Бо талошу кӯшиши пайгиронаи Эмомалӣ Раҳмон Тоҷикистон дар созмонҳои ҳамгироӣ - чи дар фазои пасошӯравӣ ва чи дар минтақа ва ҷаҳон, - аз ҷумлаи СММ, Иттиҳоди давлатҳои мустақил, Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони ҳамкории Шанхай, Машварати ҳамкорӣ ва эътимод дар Осиё ва дигар созмону ниҳодҳои ҳамгироӣ, симои вижа ва ширкати фаъолона дорад.

Бо ба тарзи саҳеҳ мушаххас намудани самтҳои тавсеаи Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ва бо дар назар гирифтани мавқеияти ҷуғрофию геосиёсӣ, манфиатҳои миллӣ ва инчунин омилҳое, аз қабили равобити фарҳангиву таърихӣ, арзишҳои умумибашарӣ ва яксон будани манфиатҳо, Эмомалӣ Раҳмон равобити дӯстонаи Тоҷикистонро бо ҳамаи кишварҳо танзим намуд.

Дар натиҷаи чунин сиёсати хориҷии мутавозин равобити созанда бо Россия ва давлатҳои дигари пасошӯравӣ, кишварҳои форсизабони Эрону Афғонистон, Чин, ИМА, Ҳиндустон, Покистон, мамлакатҳои Аврупо, кишварҳои араб, Осиёи Шарқӣ ва Африқо роҳандозӣ гардид.

Дар сояи истеъдоди баланди сиёсатмадорӣ, назари борикбин ва жарфнигарии Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон асосҳои назариявӣ ва ҳуқуқии сиёсати хориҷӣ бо муҳтавои прагматикӣ ва воқеъбинона, ки самтҳои асосӣ, роҳу василаҳои татбиқи манфиатҳои дарозмуддати миллии Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян мекунад, ба вуҷуд оварда шуданд. Қонун «Дар бораи хизмати дипломатӣ»,

Консепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар санадҳои марбут, ки бар мабнои Конститутсияи Тоҷикистон таҳия шудаву ба тасвиб расидаанд, баёнгари ҳадафҳо, вазифаҳо ва хостаҳои давлат ва мардуми кишвар дар роҳандозии сиёсати хориҷӣ ба манзури даст ёфтан ба манфиатҳои миллӣ мебошанд. Барои фаъолияти муассир ва пайгирии пайвастаи манфиатҳои миллии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ марҳала ба марҳала шабакаи густурдаи намояндагиҳои дипломатӣ ва консулгариҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷ аз кишвар ба вуҷуд оварда шуданд.

Яке аз вижагиҳои мумтози сиёсати хориҷии Тоҷикистон сиёсати «дарҳои кушод»-и эъломнамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон мебошад. Сиёсати хориҷии шаффоф ва усули «дарҳои кушод» мусоидат ба он намуданд, ки Тоҷикистон узви шоистаи созмонҳои байналмилалӣ гардад ва равобити сиёсӣ ва ҳамкориҳои судмандро бо аксари давлатҳои ҷаҳон ба роҳ андозад. Тоҷикистон имрӯз дар арсаи сиёсати ҷаҳон симои хоси хешро дорад ва ҳамчун узви соҳибэътибори ҷомеаи ҷаҳонӣ шинохта шудааст.

Аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ дастгирию пуштибонӣ шудани ибтикорҳои Тоҷикистон дар шахси Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон, бавижа дар ҳаллу фасли масъалаҳои обу энергетика, мубориза бар зидди терроризм, ифротгароӣ ва муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддир, аз байн бурдани мушкилоти Афғонистон, баёнгари мавқеи вижаи Тоҷикистон дар низоми равобити байналмилалӣ ва обрӯи баланди роҳбари кишвари мо дар назди маҳофили сиёсии ҷаҳон аст.

Бо тавачҷуҳ ба имкониятҳои беҳудуди энергетикаи обӣ, Эмомалӣ Раҳмон таъмини истиқлолияти энергетикиро яке аз самтҳои муҳимтарини стратегӣ ва афзалиятноки иқтисодии мамлакат муайян намуд. Дар давоми солҳои гузашта дар ин замина корҳои зиёде анҷом гирифта, дар нуқоти гуногуни мамлакат садҳо неругоҳҳои барқи обии хурд сохтаву ба истифода дода шудаанд ва бунёди неругоҳҳои хурди зиёде дар дасти кор мебошад.

Натиҷаи сиёсати оқилона ва дурбинонаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва обрӯю эътибори ӯ чун сиёсатмадори сулҳофарин ва таъмингари суботи сиёсиву иҷтимоӣ аст, ки бо иштироки сармояи давлат ва ширкатҳои бонуфузи Федератсияи Россия неругоҳи барқи обии «Сангтӯда-1» ва бо ҷалби сармояи Ҷумҳурии Исломии Эрон ва маблағгузории дохилӣ неругоҳи барқи обии «Сангтӯда-2» бунёд гардиданд, хаттҳои баландшиддати интиқоли барқ кишида шуданд, роҳҳо, пулҳо, нақбҳои мошингузар, корхонаҳои зиёди ватанию муштарак сохта шуданд.

Роҳбарияти Тоҷикистон ва шахсан Президент Эмомалӣ Раҳмон, ҳамчун Раиси Анҷумани тоҷикон ва форсизабонони ҷаҳон, бо ҳамватанони бурунмарзиамон робитаи мустақим барқарор намуда, онҳоро дар иқдомҳои созандаи фарҳангию иқтисодӣ ширкат медиҳад. Ҳамватанони бурунмарзӣ, ки дар гӯшаю канори гуногуни ҷаҳон кору зиндагӣ мекунанд ва Тоҷикистонро хонаи умеди худ медонанд, ҳамеша аз дастгирию пуштибонии давлати Тоҷикистон бархӯрдор ҳастанд.

Сиёсати хирадмандона ва фарогири Сарвари давлат имкон фароҳам овард, ки мардуми тоҷик, бо аз

сар гирифтани рисолати олии тамаддунсозии хеш ва бо такя ба арзишҳои волои миллӣ ва арзишҳои фарҳанги муосири сиёсӣ, фасли тозаеро дар таърихи давлатдории дерини худ бинависад.

Имрӯз бо ифтихор метавон гуфт, ки дар муддати кӯтоҳи таърихӣ дар роҳи таҳкими рукнҳои давлати воқеан соҳибистиқлол, демократӣ, дунявӣ ва иҷтимоии Тоҷикистон иқдомҳои муассир ба вуқӯъ пайвастаанд, самтҳои асосии сиёсати дохиливу хориҷии давлат, бо ба инобат гирифтани манфиатҳои миллӣ, муайян шудаанд. Дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла дар бахшҳои иқтисодиву иҷтимоӣ, барномаҳои густурдаи рушду тавсеа амалӣ мегарданд.

Итминон аст, ки Тоҷикистони азиз бо сарварии Президенти кишвар, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар солҳои наздик, бо бархӯрдорӣ аз рӯҳияи кӯшандаи мардум, дар сояи давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва дар ҳамкориҳои густурда бо мамлакатҳои ҷаҳон ва созмонҳои байналмилалӣ ба пешрафтҳои бештаре аз ҳоло даст меёбад ва дар сафи кишварҳои мутараққии ҷаҳон мақоми шоистаи хешро касб менамояд.

Усулҳои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Сиёсати хориҷӣ яке аз муҳимтарин ҷанбаҳои ҳаёти сиёсии кишварҳо дар низоми байналмилалӣ ба шумор меравад ва бақою ҳаёти як кишвар ба он вобастагӣ дорад ва тасмимоту ҷиҳатгириҳои кишварҳо дар заминаи сиёсати хориҷӣ мустақиман бо зиндагии мардум, беҳбудӣ ва амнияти онҳо сари кор дорад. Ба назари бисёре аз коршиносон ва сиёсатмадорони ҷаҳон, манфиатҳои миллӣ чароғи роҳнамои кишварҳо ва давлатҳо дар раванди ҳаракати онҳо дар масири пешрафту тараққӣ аст.

Ба манзури ҳифзи манфиатҳои миллии худ ҳар давлате сиёсати хориҷии муайяне ба роҳ мемонад. Ин сиёсат фаъолиятҳои давлат ва дигар ниҳодҳои сиёсии ҷомеа дар пиёдасозии манфиатҳо ва ниёзҳои худ дар арсаи байналмилалӣ аст.

Сиёсати хориҷӣ идомаи сиёсати дохилӣ мебошад, ки ба кишварҳои дигар нигаронида шудааст. Сиёсати хориҷӣ, монанди сиёсати дохилӣ, бо низоми иқтисодии ҳоким, сохти ҷамъиятию сиёсии давлат робитаи маҳкам дорад ва ифодакунандаи он дар арсаи байналмилалӣ мебошад. Ҳадафи асосии сиёсати хориҷӣ таъмини шароити матлубу мусоиди ба ҳақиқат пайвастани манфиатҳои кишвар, таъмини амнияти миллӣ, осудаҳолии мардум, ҷилавгирӣ аз вазъиятҳои буҳронӣ мебошад.

Фаъолияти давлатҳо дар ҳавзаи сиёсати хориҷӣ, дар маҷмӯъ, муносибатҳои байналмилалӣ, яъне маҷмӯи муносибатҳои иқтисодӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, ҳуқуқӣ, ни-

зомӣ ва дигар робитаҳои байни кишварҳо, миллатҳо, созмонҳои сиёсию илмию фарҳангию мазҳабиро дар арсаи байналмилалӣ шакл медиҳанд.

Сиёсати хориҷӣ сиёсати куллии кишвар дар ҳавзаи байналмилалӣ мебошад. Ин сиёсат муносибатҳои як кишварро бо кишварҳои дигар ва миллатҳои дигар мутобиқ ба усулҳо ва ҳадафҳои кишвар, ки бо шеваю равишҳои гуногун амалӣ карда мешаванд, муайян месозад.

Сиёсати хориҷии ҳар кишвар бо сиёсати дохилии он дарҳамтанидагии сахте дорад ва намоёнгари низоми сиёсию ҷамъиятии он кишвар мебошад. Ҳар кишваре бо ворид шудан ба муносибатҳои байналмилалӣ манфиатҳои миллии худро, алалхусус дар ҳавзаи амният, ҳифзу посдории сулҳ, ҳаллу фасли масъалаҳое, ки дар пешрафти иҷтимоӣ ба вуҷуд меоянд, бо манфиатҳои умумибашарӣ пайванд медиҳад.

Шаклгирии сиёсати хориҷӣ мутобиқ бо пеш омадани ниёзҳои воқеии кишвар барои ворид шудан ба равобити вижа бо ҷаҳони хориҷ ба зуҳур мепайвандад. Аз ин рӯ, сиёсати хориҷӣ маъмулан дертар аз сиёсати дохилӣ тарҳу шакл мепазирад. Маъмулан равобити хориҷӣ ҳамчун хоҳиши донистану такмил намудани роҳу равиши бархӯрд ва ҳаллу фасли ин ё он масъалаи ҳаёти ҷамъиятӣ оғоз мешавад. Ва вақте ин ниёз доимӣ ва ҳадафманд мегардад, ба сиёсат, яъне ба фаъолияти мушаххасе, ки ҳадаф аз он ҳаллу фасли масъалаҳои муайян мебошад, табдил мегардад.

Ба даст овардани истиқлоли давлатӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон имконият фароҳам овард, ки узви ко-

милҳуқуқи ҷомеаи байналмилалӣ гардад ва сиёсати мустақили посухгӯ ба манфиатҳои мардум ва кишваоро роҳандозӣ намояд. Ба манзури ба таври муассир ба роҳ мондани сиёсати хориҷӣ дар ҷумҳурӣ мақомоти давлатии таъминкунандаи фаъолиятҳои хориҷӣ ва заминаи ҳуқуқии равобити хориҷӣ ба вуҷуд оварда шудаанд. Заминаи ҳуқуқии сиёсати хориҷӣ, усулҳо ва ҳадафҳои сиёсати хориҷии ҷумҳуриро Конститутсияи Тоҷикистон, Консепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъмини татбиқи сиёсати ягонаи хориҷӣ», Консепсияи амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Доктринаи ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо «Дар бораи хизмати дипломатӣ», «Дар бораи мудофиа», «Дар бораи шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон», санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон эътироф кардааст, дигар асноди меъёрии ҳуқуқии марбут ташкил медиҳанд.

Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳияти худ сулҳҷӯёна, қонунгароёна, башардӯстона буда, дар якҷоягӣ бо дигар ҳавзаҳои сиёсати давлат барои боло бурдани сатҳи зиндагии мардум ва таъмини амнияти онҳо роҳандозӣ мегардад.

Пойбандии Тоҷикистон ба ҳуқуқи байналмилалӣ дар моддаи 10-и Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин сабт гардидааст: «Санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд. Агар қонунҳои ҷумҳурӣ ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофшуда мутобиқат накунанд, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ амал мекунанд».

Сиёсати сулҳҷӯёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моддаи 11-и Конститутсия чунин ифода ёфтааст: «Тоҷикистон сиёсати сулҳҷӯёнаро ба амал татбиқ намуда, соҳибихтиёрӣ ва истиқлолияти дигар давлатҳои ҷаҳонро эҳтиром менамояд ва муносибатҳои хориҷиро дар асоси меъёрҳои байналмилалӣ муайян мекунад».

Дар моддаи 11-и Конститутсия дар мавриди узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба созмонҳо ва иттиҳодияҳои байналмилалӣ чунин таъйинот сабт шудааст: «Тоҷикистон вобаста ба манфиатҳои олии халқ метавонад ба иттиҳодияҳо ва ташкилотҳои байналмилалӣ дохил шавад, аз онҳо барояд, бо кишварҳои хориҷӣ робита намояд.

Давлат бо ҳамватанони берунмарзӣ ҳамкорӣ мекунад».

Ҳимояи давлатро аз шаҳрвандони Тоҷикистон дар хориҷ аз кишвар Конститутсия дар моддаи 16 ин тавр таъйин кардааст: «Шаҳрванди Тоҷикистон дар хориҷи кишвар таҳти ҳимояи давлат мебошад».

Асосу пояи сиёсати хориҷии Тоҷикистон эътирофи мутақобилаи манфиатҳо бо таваҷҷуҳ ба авлавияти манфиатҳои миллӣ, талош дар барқарории сулҳу амният, шаффофият дар роҳандозии сиёсати хориҷӣ ва равобиту ҳамгироии гусутурда бо тамоми кишварҳои сулҳдӯст, бартарии ҳуқуқи байналмилалӣ, эҷоду тавсеаи равобити хориҷии дуҷониба ва чандҷониба мебошад.

Тоҷикистон – бо пойбандӣ ба ҳуқуқи эътирофшудаи байналмилалӣ – сиёсати хориҷии худро бар асоси усулҳои баробарии кишварҳо ва эҳтироми соҳибистиқлолии онҳо, истифода накардан аз зӯрӣ ва таҳдид ба зӯрӣ, дахолатнопазирии марзҳо, ҳаллу фасли

мусолиҳатомези ихтилофҳо, дахолат накардан ба умури дохилии кишварҳои дигар ба роҳ меандозад.

Усули эътирофи баробарии кишварҳо ва эҳтироми соҳибистиқлолии онҳо ба ин маънӣ аст, ки Тоҷикистон истиқлоли кишварҳо, низоми сиёсӣ, идеологӣ, ҳуқуқӣ ва иқтисодӣ ва ҳаққи онҳоро ба интихоби шарикони равобити байналмилалӣ эҳтиром менамояд.

Усули истифода накардан аз зӯрӣ ва таҳдид ба зӯрӣ ба ин маънӣ аст, ки Тоҷикистон дар равобити байналмилалӣ аз истифодаи абзорҳои низомӣ, сиёсӣ ё ҳар шакли дигари фишор нисбати кишварҳои дигар ба манзури заиф кардани истиқлоли сиёсӣ ё иқтисодии онҳо истифода намекунад.

Усули дахолатнопазирии марзҳо ба ин маънӣ аст, ки Тоҷикистон тамомияти арзӣ ва дахлнопазирии марзи миёни кишварҳоро эътироф менамояд. Тоҷикистон аз ҳар гуна иқдом ба тасарруфи бахш ё тамоми хоки кишвари дигар дурӣ меҷӯяд.

Усули ҳаллу фасли мусолиҳатомези ихтилофҳо дорои ин маънӣ мебошад, ки Тоҷикистон ҳама гуна ихтилофоти эҳтимолиро бо кишварҳои дигар, аз ҷумла мунокишаҳои марзиро, бо равиши мусолиҳатомез ва ба хотири ба хатар наандохтани сулҳу амният ва манфиатҳои халқҳо ҳаллу фасл менамояд.

Усули дахолат накардан ба умури дохилии кишварҳо, аз як тараф, баёнкунандаи ҳаққи ҳар миллат барои таъйини роҳу равиши тавсеаи кишвари хеш бошад, аз сӯи дигар, уҳдадории кишварҳо ба худдорӣ кардан аз мудохила ба салоҳияти кишварҳои дигар дар ҳаллуфасли масъалаҳои ҳаёти дохилиашон мебошад.

Тоҷикистон – бо садоқати худ ба ин усулҳо – ҷонибдори як низоми байналмилалии тавоно ба эҷоди фазои мусоиди ҳамкориҳои густурдаи сиёсӣ, бистари амният, эътимод ва ҳамсоягии нек аст. Кишвари мо ҷонибдори шаффофият дар сиёсати хориҷӣ, барқарорӣ ва густариши ҳамкориҳои дуҷониба ва чандҷониба бо тамоми давлатҳои ҷаҳон – бо авлавият бахшидан ба равобити мустақим ва чандҷониба бо кишварҳои Иттиҳоди давлатҳои мустақил, дар навбати аввал бо Федератсияи Россия, таҳкими ҳамкориҳои дӯстона бо кишварҳои минтақа, пеш аз ҳама, бо Ҷумҳурии Исломии Эрон, тавсеаи муносибатҳо бо кишварҳои ҳавзаи ҷаҳони ислом, Ҷумҳурии Мардумии Чин, Ҳиндустон, ҳамкорӣ бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, Олмон, Фаронса, Италия ва дигар кишварҳои Аврупо – мебошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон мухолифи қатъии истифодаи ҷанг ҳамчун василаи ҳаллу фасли масъалаҳои байнидавлатӣ ва байналмилалӣ буда, ҷонибдори аз байн бурдани ҳар гуна мунокишаҳои байни давлатҳо ва бартараф кардани иллати ихтилофи назарҳо аз роҳи дипломатӣ мебошад.

Тоҷикистон – бо авлавият додан ба усулҳои умумибашарӣ дар равобити байни давлатҳо – ҳаргиз неруҳои мусаллаҳи худро барои ҳамла ба кишвари дигар истифода нахоҳад кард, ба истисноӣ мавриди ҳамлаи берунӣ гардидани худ ва кишварҳое, ки бо Тоҷикистон паймони кумаки мутақобили ҳарбӣ доранд. Тоҷикистон моил нест шомили блокҳо ва созмонҳои таҷовузкор шавад.

Ҷомеаи ҷаҳонӣ дар асри XXI аз лиҳози зеҳнӣ, иқтисодӣ, технологӣ ин қадар пешрафт кардааст, ки ҷанг набояд абзори сиёсати хориҷӣ бошад, зеро ҳама гуна ҳаққу ҳуқуқи давлатҳо ва миллатҳо дар муайян кардани сарнавишти худ, баробарӣ, эҳтироми истиқлолият ва тамомияти арзии давлатҳо, дахлнопазирии марзҳо, ки санадҳои байналмилалӣ кафолат медиҳанд, халалдор мегарданд. Таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки пайравӣ аз се роҳи асосии таъмин кардани амнияти байналмилалӣ имкон медиҳад, ки вазъияти буҳронии пешомада дар равобити байни давлатҳо бо роҳи осоишта ҳаллу фасл гардад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳони он аст, ки низоми навини ҷаҳонии дар ҳоли ташаккул бояд комилан озод аз ҷангҳову даргириҳо, зулму ситам, хушунату таассуби фарҳангиву мазҳабӣ, бегонаситезӣ ва устувор бар пояи ҳамкориҳои баробару мутақобилан судманд ва мушорикати ҳамаи кишварҳои ҷаҳон бошад. Ва мубориза бо таҳдиду чолишҳои ҷаҳони муосир, аз ҷумла терроризми байналмилалӣ, дар ҳамбастагии зич ва ҳамкории якҷояи давлатҳои дунё бар асоси ҳуқуқи байналмилалӣ, пеш аз ҳама Оинномаи Созмони Милали Муттаҳид, сурат пазирад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори эҷоди созукорҳои муассири ба ҳам танидани манфиатҳои миллӣ ва талошҳои байналмилалӣ, якҷоя кардани кӯшиши ҳамаи кишварҳои ҷаҳон баҳри омода кардани иқдомот барои мубориза бо чолишҳо ва таҳдидҳои нав мебошад.

Тоҷикистон дар саҳни сиёсати дохилии худ – ба манзури тақвияти ҷанбаҳои калидии сиёсати хориҷӣ –

дар робита бо мубориза бар зидди терроризми байналмилалӣ, ифротгароӣ, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, қочоқи силоҳ, радикализми мазҳабӣ, муҳоҷирати ғайриқонунӣ, хатарҳои муҳити зист, тағйири иқлим ва таҳдидҳо ба амнияти иттилоотӣ ва озуқавӣ ба иқдомҳои сиёсию ҳуқуқӣ, иттилоотию тарғиботӣ, иҷтимоию иқтисодӣ ва дигар иқдомҳои вижа мепардозад.

Ба ҳамин наҳв, мақомот ва ниҳодҳои давлатии масъул ба иҷрои сиёсати хориҷии созанда ва сулҳдӯстонаи Тоҷикистон, бар тибқи ин усулҳои бунёдӣ, дар тӯли солҳои гузашта дар вазъияти ҷаҳони пур аз таҳдиду чолишҳо озодиву истиқлол, тамомияти арзӣ, амнияти ҷомеа ва суботи устувори сиёсию иҷтимоии кишварро таъмин намуда, кафили пешрафту тараққии Ватани маҳбубамон ва меҳнати созандаи мардуми шарифи Тоҷикистон гардидаанд ва бо итминон метавон гуфт, ки ин рисолати муқаддасро дар оянда ва ҳамеша шарофатмандона иҷро хоҳанд кард.

Вазифаҳои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Назарияҳои зиёде мавҷуданд, ки вазифаҳо, ҳадафҳо, моҳият ва абзору воситаҳои пиёдасозии сиёсати хориҷиро ба таври гуногун таъриф мекунанд. Амммо як назарияи умумие дар ҳавзаи сиёсати хориҷӣ бештар корбаст мешавад, ки бар асоси он масъулин василаю равишҳои муассири дастёбӣ ба ҳадафҳоро тадорук мекунанд ва фаъолиятҳои хориҷии худро ҳамоҳанг ва барномарезӣ менамоянд.

Барномарезии сиёсати хориҷӣ маънои банақшагирии фаъолиятҳои мушаххас ва чандмарҳалаест, ки дар ояндаҳои наздику дур ба амал хоҳад пайваст. Ин барнома таҳаввулоти муносибатҳои хориҷиро дар тамоми ҷаҳон ё дар минтақае аз дунё ва ҳамкориҳои кишварро бо давлатҳои дигар пешбинӣ мекунад.

Дар миёни ҳадафҳои асосии сиёсати хориҷии ҳар кишвар таъмини амният, талош барои афзун кардани имкониятҳои моддӣ, сиёсӣ, низомӣ, зеҳнӣ ва боло бурдани обрӯю нуфузи кишвар дар ҷомеаи байналмилалӣ ҳаққи муқаддам доранд.

Амалӣ гаштани ин ҳадафҳо аз сурату сифати ҳамкориҳои хориҷии кишвар ва вазъи байналмилалӣ вобаста мебошад. Дар баробари ин, фаъолиятҳои кишвар дар ҳавзаи сиёсати хориҷӣ бояд бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳо ва хостаҳои кишварҳои дигар ба амал бароварда шаванд.

Вазифаҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистон аз бунёдитарин ҳадафҳо ва манфиатҳои миллӣ, яъне таъмини

истиқлолияту озодӣ, ҳифзи амнияту суботи сиёсию иҷтимоӣ, таҳкими ваҳдати миллӣ ва рушди устувори кишвар, тақвияти ҷойгоҳи вижа ва симои ҷаззоби Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ, бармеоянд.

Вижагии муҳими сиёсати хориҷии Тоҷикистон сиёсати «дарҳои кушод» аст. Ҷавҳари ин сиёсат, ки Президент онро эълом кардаву бар он роҳбарӣ мекунад, ин аст, ки кишвари мо ҳеҷ кишвареро ғайридӯст намешуморад ва омода аст бо ҳамаи кишварҳои ҷаҳон - бар пояи дӯстӣ - ҳамкориҳои барои ҷонибҳо судманд дошта бошад.

Фароҳам овардани шароити мусоиди берун аз марзҳо барои рушди устувори ҳамаҷонибаи кишвар, беш аз пеш устувор намудани истиқлолияти давлатии Тоҷикистон, кӯшишҳои пайгирона барои дарёфти роҳу равиши ҳамкориҳои боэътимод бо кишварҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалӣ, тавсеаи пайгиронаи ҳамкориҳои бурунмарзӣ дар ҳавзаҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, фарҳангию инсонӣ, илмию техникӣ ба манзури расидан ба ҳадафҳои авлавиятноки сиёсати дохилии кишвар, аз ҷумла ҳадафҳои стратегии таъмини истиқлолияти энергетикӣ, раҳоӣ аз бунбасти иртиботӣ ва ҳифзи амнияти озуқаворӣ, вазифаи аслӣ ва асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Иштироки судманд дар фаъолияти Созмони Милали Муттаҳид, муассиса ва ниҳодҳои тахассусии он, пуштибонии манфиатҳои миллии Тоҷикистон, муаррифии иқдомҳои созандаи кишвар дар ростои ҳадафҳои Оинномаи СММ ва кӯшиш барои касби узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ниҳодҳо ва сохторҳои инти-

хобии СММ яке аз вазифаҳои калидии сиёсати хориҷии кишвари мо ба шумор меравад.

Густариши беш аз пеши ҳамкории босамари кишвари мо бо муассисаи Созмони Милали Муттаҳид оид ба масъалаҳои маориф, илм ва фарҳанг – ЮНЕСКО – ба манзури истифода кардани саҳнаи он барои муаррифии дастовардҳои фарҳангию маънавии миллати тоҷик ва ҳифзу эҳёи мероси моддӣ ва ғайримоддии он посухгӯи манфиатҳои миллии Тоҷикистон мебошад.

Боз ҳам фаъол кардани ҳузури Тоҷикистон дар Иттиҳоди давлатҳои мустақил ва ба роҳ мондани муносибатҳои афзалиятноки бисёрҷониба ва дуҷониба бо давлатҳои иштирокчии ИДМ аз вазифаҳои муҳими сиёсати берунии кишвари мо мебошад. Тоҷикистон ягона давлат дар ИДМ аст, ки наваду нуҳ дар сади тамоми қарордод ва шартномаҳоеро, ки сарони давлатҳои иштирокчии Иттиҳод ба имзо мерасонанд, иҷро мекунад.

Вазифаи дигари сиёсати хориҷии кишвари мо эҷоди низоми мутавозини шарикии стратегӣ бо кишварҳои бузург, аз ҷумла Федератсияи Россия, Чин ва Эрон, ҳамкории судовар бо созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ, мусоидат ба тавозуни геосиёсӣ дар минтақа, гуногунсозии ҳамкориҳои амиқи иқтисодӣ, тиҷоратӣ, фановарӣ ва дигар равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ.

Мусоидат намудан ба ҳифзу тақвияти сулҳу субот дар Осиёи Марказӣ, табдили минтақа ба сарзамини амн ва рушди устувор, пуштибонии равандҳои солимгардонии вазъи сиёсию иҷтимоӣ дар Афғонистон ва табдил додани ин мамлакат ба кишвари амну ободу шукуфо аз дигар вазифаҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад.

Роҳбарияти Тоҷикистон тавсеаи ҳамкориҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаро бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, чи дар ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ ва чи дар ҳаллу фасли мушкилоти башарият, аз ҷумлаи терроризм, ифротгароӣ, муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддир ва ҷинояткории муташаккили фаромиллӣ бисёр муҳим мешуморад. Бино бар ин тақвияти равобит бо ин кишвари бонуфуз аз ҷумлаи вазифаҳои аввалиндараҷаи сиёсати хориҷии Тоҷикистон маҳсуб меёбад.

Вазифаҳои мусоидат ба эҷоди камарбанди эътимоду амният дар тамоми тӯли сарҳади кишвар аз роҳи густариш ва таҳкими муносибатҳои неки ҳамсоягӣ бо ҳамаи мамлакатҳои ҳамҷавор, бо истифода аз созукорҳои (механизмҳои) сиёсию дипломатӣ ва ҳуқуқи байналмилалӣ, бо шумули иқдомҳои дипломатияи пешгирона, барои ҳалли саривақтии мушкилоти мавҷуд ё эҳтимолӣ дар минтақа саъю талош намудан дар сиёсати хориҷии кишвари мо мавқеи муҳим доранд.

Густариши ҳамкорӣ бо Иттиҳоди Аврупо, ки яке аз ҳамкорони муҳими иқтисодии кишвари мо ба шумор меравад, дорои мақоми муҳиме дар доираи вазифаҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад. Ҳамкорӣ бо ин иттиҳоди бонуфуз ва ниҳодҳои таркибии он, монанди Парлумони Аврупо, Шӯрои Аврупо, Бонки сармоягузории Аврупо, барои пешбурди иқтисодии кишвари мо ҳоизи аҳамияти зиёд аст.

Пӯё гардондани ҳамкориҳои гуногунҷанбаи дуҷониба бо кишварҳои аврупоӣ, монанди Олмон, Британияи Кабир, Фаронса, Италия, Испания, Белгия, Австрия, Швейтсария, Чехия, Лаҳистон, кишварҳои

соҳили Балтика барои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз вазифаҳои муҳими сиёсати хориҷиаш ба ҳисоб меравад.

Эҷоду тавсеаи низоми байналмилалии долонҳои нақлиётию иртиботӣ барои таъмини дастёбии Тоҷикистон ба муҳимтарин масирҳои ҳамлу нақл ва бозорҳои бузурги ҷаҳон, ҷалби сармояҳои хориҷӣ ва фановариҳои пешрафта ба соҳаҳои афзалиятноки иқтисоди миллӣ яке аз вазифаҳои авлавиятноки сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад. Ҳамкории густурда бо кишварҳои Осиёи Ҷануби Шарқӣ, аз ҷумла Япония, Ҷумҳурии Корея, Таиланд, Индонезия, Малайзия, Ветнам, Сингапур ва кишварҳои дигари минтақа, дар ин росто барои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо суди зиёде ҳамроҳ мебошад.

Нақши Созмони ҳамкории исломӣ, ҳамчун василаи судманди равобити чандҷонибаи кишварҳои мусулмон, баҳри таъмини сатҳи баланди зиндагӣ ва пешрафти мамлакатҳои мусулмоннишин хеле бузург аст. Аз ин рӯ, Тоҷикистон ширкат дар ин созмонро аз вазифаҳои муҳими сиёсати берунии худ мешуморад. Кишвари мо ҳамчунин густариши равобити устувори дуҷониба ва бисёрҷонибаро бо кишварҳои ҳавзаи ҷаҳони ислом, аз ҷумла бо мамлакатҳои олами араб, бар пояи амалгароии (прагматизми) иқтисодӣ ва ҳусни тафоҳум аз ҷумлаи вазифаҳои сиёсати бурунмарзии худ мешуморад.

Тавсеаи ҳамкории мутақобилан судманд бо Ҷумҳурии Туркия дар соҳаҳои мухталиф, аз ҷумла ба манзури ҷалби сармоягузории ин кишвар ба иқтисодиёти Тоҷикистон, аз вазифаҳои дарозмуддати кишвари мо мебошад.

Вазифаи муҳими дигари сиёсати берунии Тоҷикистон тавсеа бахшидан ба ҳамкориҳои дӯстона, мустаҳкам ва созанда бо кишварҳои Ҳиндустон, Ҷумҳурии Корея, Покистон, Туркия дар соҳаҳои бунёди инфрасохтори иртиботиву нақлиётӣ, сохтмони иншооти гидроэнергетикӣ ва монанди инҳост.

Таъмини чеҳраи матлуби кишвар ҳамчун шарики боэътимоди сиёсию иқтисодӣ, афзоиши ҷаззобияти кишвар дар арсаи ҷаҳонӣ аз нуқтаи назари сармоягузорӣ, гардишгарӣ, фарҳангӣ, ҳифзи мартабаву манзалат, обрӯю эътибори миллати тоҷик яке аз вазифаҳои марказии сиёсии Тоҷикистон мебошад.

Таъмини иштироки фаъол дар кори Созмони умумиҷаҳонии савдо ба манзури ҳимоя, пешбурд ва рақобатпазир кардани иқтисодиёт, густариши раванди ҳамгироии иқтисоди мамлакат бо иқтисоди ҷаҳонӣ, даст ёфтан ба бозорҳои бузурги байналмилалӣ ва, дар маҷмӯъ, пиёда сохтани манфиатҳои миллии Ватани мо дар арсаи ҷаҳонии иқтисод ва савдои ҷаҳонӣ вазифаи муҳимтарини сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад.

Пуштибонии ҳуқуқию фарҳангию маърифатии тоҷикони бурунмарзӣ бо корбасти ҳуқуқи байналмилалӣ ва созишномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон, кумак ба анҷуманҳои ҳамватанони бурунмарзӣ ва ҳифзи вижагиҳои нажодию фарҳангӣ, аз ҷумла забони модарӣ ва анъанаю суннатҳои миллӣ дар чорчӯби қонунҳои кишварҳои иқоматашон, аз ҷумлаи вазифаҳои муҳимтарини сиёсати хориҷии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Иҷрои муваффақомези ин вазифаҳо на танҳо ба фаъолияти коромади ниҳодҳои марказии сиёсати хо-

риҷии кишвар – Вазорати корҳои хориҷӣ, сафоратхонаҳо, консулгариҳо, намояндагиҳои фарҳангӣ, – инчунин ба ҷаҳду талоши фаъолони миллӣ дар низоми тиҷорати байналмилалӣ ва равобити иқтисодӣ бастагӣ дорад. Ва бо таваҷҷуҳ ба ин воқеият, ки то имрӯз кишвари мо дар арсаи ҷаҳон симои вижаи худ ва обрӯю манзалати хоси хешро пайдо кардааст, итминон дорем, ки мавқеи байналмилалии Тоҷикистон беш аз пеш устувортар гардида, аз баракати он иқтисоди кишвар пешрафтатар ва нуфузу эътибори Ватани азиз ва миллати шарофатманди мо афзунтар хоҳад шуд.

Тоҷикистон дар арсаҳои ҳамкории байналмилалӣ

Кишварҳо дар арсаи равобити дипломатӣ мутаносиб бо аҳамияте, ки ба шарикони худ нисбат медиҳанд, дар чорчӯби ҳадафҳо ва манфиатҳои дарозмуддати худ иқдом ба эҷоди ҳамкорӣ мекунанд. Манфиатҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ, амниятӣ ва низомию стратегии кишварҳо ибтидоитарин ҳадафҳои ҳар кишваре мебошанд. Барқарории равобити сиёсӣ байни кишварҳо собиқаи дерина дорад ва пешрафтҳои ҳайратовари фановарӣ, дар арсаи ҷаҳонӣ падид омадани чолишу таҳдидҳо, гармшавии иқлим, офатҳои табиӣ ва даҳҳо омилҳои дигар ниёзи кишварҳоро ба роҳандозии ҳамкориҳои густурда бо ҳамдигар даҳчандон кардаанд.

Нигоҳе ба таҳаввулоти чанд даҳаи гузашта нишон медиҳад, ки қудрату нуфузи ҷаҳонӣ ва минтақавии баъзе аз кишварҳо таъсири мустақиме бар мизони дахолати он кишварҳо дар умури дохилии кишварҳои дигар дорад. Кишварҳое ҳастанд, ки ба мизону таносуби тавонмандиҳои низомию иқтисодии хеш аз нуфузи бештаре дар сатҳи ҷаҳонӣ бархӯрдор ҳастанд ва бо истифода аз тавонмандиҳои худ таъсиргузории бештаре бар соир кишварҳо доранд. Ҳам кишварҳое, ки абарқудрат номида мешаванд ва ҳам кишварҳое, ки дар сатҳи поёнтар қарор доранд, вале неруи иқтисодии боло доранд, аз роҳи барқарории равобити иқтисодӣ ва молиявӣ нақши муҳим дар таҳаввулоти сиёсии кишварҳо бозӣ мекунанд ва аз ҳузури кишварҳои мустақил дар маҷмаа ва соз-

монҳои байналмилалӣ барои расидан ба ҳадафҳои худ ва стратегияҳои худ истифода мебаранд. Бахши дигаре аз кишварҳо, ки ба сабабу омилҳои гуногун аз пешрафти чандоне бархӯрдор нестанд, вале дорои мавқеи ҷуғрофӣ ва геосиёсии афзалиятнок мебошанд, ин мавқеияти худро дар баробари кишварҳои бузург, ҳамчун варақи баранда, мавриди истифода қарор медиҳанд. Бо як калом, ҳар кишваре, чи хурд ва чи бузург ва чи пешрафта ва чи нобархӯрдор дар равобити худ бо дигар кишварҳо ва созмонҳои байналмилалӣ, талош бар он доранд, ки аз ин ҳамкориҳо барои баровардани ҳадафҳо ва манфиатҳои худ ҳадди ақал истифода намоянд.

Дар дунёи муосир, ки кишварҳо ба самти ҷаҳонишавӣ ҳаракат мекунанд, сиёсати хориҷӣ аҳром (рычаг)-и муассире барои афзоиши сарватҳои миллӣ аст. Дар ҷаҳони имрӯз натанҳо кишварҳои тавсеаёфта, балки бисёре аз мамлакатҳои дар ҳоли рушд низ аз сиёсати хориҷӣ ва фанни дипломатӣ барои пешбурди ҳадафҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии худ баҳра мебаранд.

Донишмандони арсаи илмҳои сиёсӣ сиёсати хориҷиро идомаи сиёсати дохилӣ медонанд. Мафҳумҳое, ки дар дохили як кишвар дар арсаи сиёсат вуҷуд доранд, ба мафҳумҳои берун аз марзҳо ва равиши ҳамкориҳои байналмилалӣ мубаддал мешаванд.

Равобити хориҷӣ яке аз омилҳои муассир бар амалкарди иқтисодӣ, бавижа рушди иқтисодии дарозмуддат аст. Равобити сулҳомезу созанда бо кишварҳои ҷаҳон яке аз бахшҳои асосии таъмини амнияти миллӣ ва коҳиши хатару номуайянӣ барои сармоягузории дохилӣ ва хориҷӣ аст.

Рушди иқтисодӣ яке аз аввалин ҳадафҳои ҳар давлате дар ҷаҳон аст ва боис ба он мешавад, ки шаҳрвандони он кишвар аз рифоҳи иқтисодию иҷтимоии болотар бархӯрдор шаванд. Аз тарафи дигар, таҳқиқоти иқтисодӣ нишон додааст, ки ҳар кишваре, ки саҳми бештаре дар иқтисоди байналмилалӣ дошта бошад, бештар тавсеа меёбад. Ба ибораи дигар доштани мубодилаи тиҷоратии густурда яке аз омилҳои асосии рушди иқтисодии кишварҳо ба шумор меравад. Дар ҳоли ҳозир саҳми тиҷорат дар маҷмӯи маҳсулоти дохилии ҷаҳон наздик ба 30 дарсад аст ва пешбинӣ мешавад, ки ин саҳм дар соли 2020 ба 50 фисад мерасад.

Кишварҳо ва созмонҳои байналмилалӣ дар даҳаҳои гузашта талоши зиёдеро анҷом додаанд, то аз роҳи коҳиши тарифҳо ва озодсозии мубодилот тиҷорати байналмилалиро густариш диҳанд. Озодсозии тиҷорат метавонад рақобати кишварҳоро афзун намояд. Ба ҳамин далел таваҷҷуҳи бисёре аз кишварҳои ҷомеаи байналмилалӣ ба ин бахш беш аз пеш зиёд мегардад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки сиёсати хориҷии худро бар усули ҳамгироӣ ва равобити дӯстона бо тамоми кишварҳои ҷаҳон ба роҳ мондааст, аз ҷумлаи ҳадафҳои гуногун, ки асоси муносибатҳои байнидавлатиро муайян мекунанд, ҳадафҳои иқтисодиро дар мадди аввал мегузорад. Зеро ҳадафи асосии мо ҳарчи зудтар барҳам додани камбизоатӣ ва муҳайё сохтани шароити зарурӣ барои зиндагии шоистаи тоҷикистониён мебошад.

Тоҷикистон дар тӯли 25 соли истиқлоли давлатӣ дар роҳи тавсеаи сиёсати хориҷии худ ҳам дар сатҳи муносиботи дуҷониба ва ҳам дар чорчӯби равобити

байналмилалӣ ва минтақавии тиҷоративу иқтисодӣ қадамҳои баланд бардоштааст. Ҳадафҳои асосии сиёсати давлат дар ин самт тавсеаи равобити иқтисодӣ, бозсозии зерсохтҳо, ҷалби сармоя, эҷоди шароит барои тиҷорати озод, коҳиш додани пардохтҳои гумрукӣ ва монеаҳо дар савдои бурунмарзӣ, ҳалли мушкилоти вобаста ба раҳо намудани мамлакат аз бунбасти иртиботӣ, гуногуннавъсозии масирҳои тиҷоратӣ барои кушодани роҳ ба бозорҳои ҷаҳонӣ мебошанд.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон бо беш аз 124 кишвари ҷаҳон, аз ҷумла бо 10 мамолики аъзои ИДМ ва 114 кишварҳои хориҷаи дур, равобити иқтисодиву тиҷоратӣ дорад. Бино ба омори дастрас, муомилоти тиҷоратии хориҷии кишвар дар соли 2015 4325,5 5 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки аз ин ҷумла саҳми воридот 3434,9 миллион доллар ва саҳми содирот 890,6 миллион доллар мебошанд.

Ҳаҷми умумии сармоягузории хориҷӣ дар иқтисоди миллӣ батадриҷ раванди рӯ ба афзоишро ба даст меоварад. Барои мисол, дар соли 2007 дар қиёс бо соли 1997 ҳаҷми сармояҳои анбошта аз шарикони хориҷӣ 11 бор ва мизони воридоти солонаи сармоя 26 маротиба афзоиш ёфтаанд.

Дар соли 2015 буҳрони шадиди молиявӣ дар ҷаҳон, ки инак чанд сол идома дорад, коҳишёбии намояи нархҳои мол ва ашёи хом дар бозорҳои ҷаҳон ба рушди иқтисодиёти аксарияти кишварҳои минтақа, аз ҷумла Тоҷикистон, таъсири манфӣ расонданд. Кам шудани ҳаҷми сармоягузориҳои хориҷӣ боиси ноустувории пули миллӣ, коҳиш ёфтани сатҳи даромади аҳолӣ

ва қудрати харидории мардум, инчунин суст шудани рушди иқтисодӣ гардид. Бо вуҷуди ин, ҳаҷми умумии сармоягузории хориҷӣ дар соли 2015 305 894,92 миллион доллари амрикоиро ташкил кард.

Ҳамкорони асосии тиҷоративу иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар равобити иқтисодии хориҷӣ, пеш аз ҳама, мамолики аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил мебошанд, ки 48 дарсади муомилоти тиҷорати ҳориҷии кишварро ташкил медиҳанд.

Аз самтҳои муҳим дар ҳамкориҳои иқтисодӣ дар ҳавзаи Иттиҳоди давлатҳои мустақил ин ширкати фаъол дар чунин ниҳодҳои муҳим, ба монанди Минтақаи тиҷорати озоди кишварҳои муштаракулманофеъ ва Ҷомеаи иқтисодии АвроОсиё мебошад. Бо ин ки соли 2014 фаъолияти Ҷомеаи иқтисодии АвроОсиё (ЕврАзЭС) қатъ гардид, тамоилҳои дар солҳои гузашта шаклгирифта дар ҳамкорию ҳамгироии кишварҳои аъзои он ҳамоно таъсири мусбати худро ҳифз намудаанд ва дар равобити дуҷонибаи иқтисодии давлатҳои аъзои ИДМ идомаи мантиқӣ доранд.

Бо иноят ба гуфтаҳои боло, Тоҷикистон ба манзури касби пешрафт ва муҳайё кардани зиндагии беҳинаву шоиста барои мардуми кишвар равобити хориҷии худро дар самтҳои зерин роҳандозӣ менамояд:

- бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил;
- бо кишварҳои форсизабон;
- бо дигар кишварҳои ҷаҳон;
- бо созмонҳои байналмилаливу минтақавӣ ва ниҳодҳои молиявии байналмилалӣ.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷкистон бо кишварҳои аъзои ИДМ

Равобити дуҷонибаи сиёсиву иқтисодию фарҳангӣ бо давлатҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил аз муҳимтарин самтҳои сиёсати хориҷии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад ва метавон гуфт, ки ҳамкориҳои кишвари мо бо мамлакатҳои аъзои ИДМ дар тӯли ҳамаи солҳои гузашта дар сатҳи баланд анҷом мегиранд.

Сатҳи баланди муносибатҳои сиёсиву иқтисодӣ ва фарҳангӣ ва равобити дӯстонаи Тоҷикистонро бо кишварҳои Иттиҳоди давлатҳои мустақил, пеш аз ҳама, гузаштаи начандон дур, ки ин ҷумҳуриҳо аъзои низоми воҳиди сиёсӣ ва иқтисодӣ буданд, боис гаштаанд. Имрӯзҳо, бо ин ки ҳар як аз ҷумҳуриҳои собиқ давлати мустақил гаштаанд, шаҳрвандони ин кишварҳо бо ҳам бо риштаҳои маҳками умумияти иҷтимоиву фарҳангӣ пайванд мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Федератсияи Россия

Барои бисёре аз тоҷикон аз Россия наздиктар ва матлубтар кишваре вуҷуд надорад, зеро садҳо ҳазор оилаи тоҷик ризқу рӯзиашонро аз ҳамин мамлакат пайдо мекунанд.

Аслан, сатҳ, мазмун ва муҳтавои равобити Тоҷикистону Россияро на танҳо манфиатҳои геосиёсӣ ва прагматизми иқтисодӣ, ҳамчунин заминаҳои маънавӣ, фарҳангӣ ва пайвандҳои инсонӣ муайян месозанд.

Ҳақшиносона бояд гуфт, ки маҳз ба шарофати Россия ва инқилоби болшевикии соли 1917 тоҷикон на

танҳо аз хатари чун миллат аз сафҳаи таърих нест шудан раҳо ёфтанд, балки соҳиби сохтори худмухтори давлатӣ гаштанд. Инқилоби Октябр, Давлати Шӯравӣ ва миллати рус тоҷиконро, ки дар ҳолати парешонии иҷтимоиву фарҳангӣ ба сар мебурданд ва аз ситамҳои хонҳову бекҳову амирҳо аҳволи табоҳу рӯзи сиёҳе доштанд, ба рӯшноӣ бароварданд ва бар тибқи усули башардӯстонаи интернатсионалистӣ аъзои баробарҳуқуқи ҷомеаи бисёрмиллати советӣ ва омили мамлакати бузургу қудратманди Шӯравӣ гардонданд. Бо мадади Россия ва саҳмгузории бевоситаи ҳазорҳо мутахассисони рус биёбонҳои лабташна обёрӣ шуда, ба водиҳои зархез табдил ёфтанд. Дар ҷумҳурӣ муносибатҳои истеҳсолии пешрафта, таркиботи иқтисодии навин, техникаву тенологияи замонавӣ ҷорӣ карда шуданд.

«Чу дасти рус мадад намуд...», ки сатри аввали гимни давлатии Ҷумҳурии Советии Сотсиалистии Тоҷикистон аст, як баёни шоирона набуда, ҳақиқати бебаҳси таърихӣ аст. Маҳз мадади Россия ва халқи бузурги рус буд, ки тоҷикон андаке монда буд, дар торагиву ҷаҳолати асримиёнагӣ нопадид гарданд, дигарбора рисолати фарҳангсолории хешро аз сар гирифтанд, дар кӯтоҳтарин муддат саросар босавод шуданд, соҳиби донишкадаҳои олӣ, институтҳои таҳқиқотӣ ва Академияи илмҳо гардиданд. Давлати Шӯравӣ тамоми қудрати илмиву техникиву фарҳангии халқи пешрафтаи русро ба ихтиёри ҳамаи шаҳрвандони шӯравӣ гузошт. Тамоми донишгоҳҳо, донишкадаҳо, китобхонаҳо, лабораторияҳо ва фарҳангистонҳои Россия дарҳояшонро ба рӯи толибони илм боз карданд. Фазои ягонаи

фарҳангии шӯравӣ имконият дод, ки илму фарҳанги асримиёнагии мо ба зинаҳои баланди рушду такомул бирасад. Маҳз заминаҳои маънавию фарҳангӣ ва раванди худшиносӣ ва худогоҳии миллӣ, ки дар даврони шӯравӣ сурат гирифта буд, нахбагони сиёсиву фарҳангиро, - онҳоеро, ки истиқлолияти воқеии Тоҷикистонро ба амал бароварданд, ба вуҷуд овард.

Таърихшиносон ва олимони шарқшиноси рус Семёнов, Бартолд, Брагинский, Андреев, Шишов ва дигарон дар омӯзиши таърих, адабиёт, фолклор ва этнографияи тоҷик ва ба ҷаҳониён шиносондани ғановати фарҳангии тоҷикон хизматҳои бузург кардаанд. Академик Евгений Павловскийро метавон сарчашмадори Академияи илмҳои Тоҷикистон номид.

Нақши Россия дар дастёбии Тоҷикистон ба сулҳу оромӣ низ хеле бузург аст. Федератсия Россия дар музокироти тоҷикон аз аввалин то охирин даврахои он ширкати фаъолона намуда, ҳамроҳ бо тарафҳои музокира роҳи пуршебу фарози гуфтушунидро тай намуд. Ҳузури неруҳои ҳифзи сулҳи Россия ва сарҳадбонони россиягӣ дар марзи Тоҷикистону Афғонистон боло гирифтани хушунатро дар мамлакат ҷилавгирӣ намуд. Зиёда аз 200 нафар афсарон ва сарбозони Федератсияи Россия дар ин роҳ ҷони худро қурбон карданд. Пойгоҳи 201 артиши Россия, ки дар хоки Тоҷикистон ҷой гирифтааст, зомини аз нав сар назадани даргириҳои фоҷиаомез дар кишвари мо шуд.

Ин амр тасодуфӣ нест, ки имзои муҳимтарин санади сарнавиштсози даврони навини давлатдории тоҷикон – Созишномаи барқарории сулҳ ва ризоияти

миллӣ дар Тоҷикистон – маҳз дар Москва ва дар дили идораи сиёсии Россия – Кремл – дар ҳузури шахсии Президенти Федератсияи Россия сурат гирифт.

Мо набояд кумакҳои башардӯстонаи иқтисодии Россияро, ки ба кишвари мо расонидааст, фаромӯш кунем. Дастгирии роҳбарияти сиёсии Федератсияи Россия, дар навбати аввал, ва дигар ҷумҳуриҳои дӯсту ҳамсоя буд, ки дар давраи фоҷиаомези муқовимати ҳамватанӣ ва баъдазҷангӣ хатари гуруснагӣ дар мамлакати мо бартараф карда шуд.

Саҳми Федератсия Россия дар барқарорсозии иқтисодии баъдазҷангӣ, бунёди артиши миллӣ, дигар сохторҳои низомӣ ва ҳифзи амният, бо васоили техникӣ ва лавозимоти ҳарбӣ таъмин намудани онҳо, тайёр кардани кадрҳои баландихтисоси афсарӣ барои Қувваҳои мусаллаҳ ва Қӯшунҳои сарҳадии Тоҷикистон, ва бо ин восита, дар таъмин ва таҳкими пояҳои давлатдории тоҷикон – ба унвони давлати соҳибистиқлол – хеле бузург аст.

Пойтахти Ватани мо – шаҳри Душанбеи нозанин, – ки на танҳо мояи ифтихори шаҳрвандони Тоҷикистон, балки хонаи умеди тамоми тоҷикони дунёст, бо заҳмати халқи рус симои нотакрори худро соҳиб шудааст. Зеро ҳанӯз дар соли 1926 меъморони рус ба Душанбе омада, нақшаи аввалини бозсозии шаҳрро тартиб дода буданд. Дар аввали солҳои 30 шаҳри Ленинград корҳои сохтмониро дар пойтахти ҷумҳурии мо таҳти сарпарастии худ гирифта буд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо ибрози қадрдонӣ зимни яке аз суханрониҳо-

яш чунин гуфтааст: «Мо нақши халқи рус ва ходимони сиёсиву олимони барҷастаи онро дар эҳёи давлатдории тоҷикон, густариши илм ва инчунин ташаккули пойтахти нави он ҳамеша қадр менамоем».

Қадршиносии некиҳои шахсиятҳо ва кишварҳо маънои зону хам карданро надорад, бавижа барои мо, тоҷикон, ки сипосгузорӣ ва қадр кардани аъмоли нек аз унсурҳои бунёдии фарҳанг ва маънавиёти миллиямон ба шумор меравад. Аз ин нуқтаи назар, баҳсҳои доманадоре, ки вақтҳои охир дар атрофи «сардиву» «гармии» муносибатҳои миёни Тоҷикистону Русия ва «иқдоми» баъзе аз назарияпардозон, ки бо истинод ба «принсипҳои баробарҳуқуқӣ, соҳибистиқлолӣ, эҳтироми тарафайн дар равобити байнидавлатӣ» «пешниҳодҳое» ба амал меоваранд, масъулиятношиносие беш нестанд.

Ҳамчуноне ки мадду ҷазри дарё ҳамеша яксон нест, дар равобити байнидавлатӣ низ давраҳои пурҷӯшухурӯш ва, баръакс, марҳалаҳои нисбатан ором мушоҳида мешаванд. Ин амр вобаста ба мазмуну муҳтавои ҳамкориҳоест, ки байни ду кишвар бар мабнои тааҳҳудот сурат мегиранд. Барои ин ҳам роҳбарони кишварҳо сари ҳар вақт бо ҳам мулоқот мекунанд, то аз корҳои баитмомрасида натиҷагирӣ кунанд ва марҳалаи нави ҳамкориҳоро оғоз бахшанд.

Шарикии стратегӣ бо Федератсияи Россия, ҳамкориҳои судманд, рушду густариши минбаъдаи равобити ҳамаҷониба, устувортар намудани пайвандҳои иқтисодӣ ва алоқаҳои фарҳангӣ, амиқтар сохтани ҳамкориҳои сиёсию низомӣ ва низомӣ-техникӣ бо ин

давлати дӯсту бародар умдатарин ҳадафи Тоҷикистон ҳаст ва хоҳад монд.

Ба ин далел аст, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия сол аз сол тавсеа пайдо мекунанд. Имрӯз дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти кишвари мо бештар аз 160 корхонаҳои муштараки Тоҷикистону Россия фаъолият мекунанд. Дар соли 2010 ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими Россия ба иқтисоди Тоҷикистон 110 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Равобити мустақими Тоҷикистон бо минтақаҳои гуногуни Россия низ дар сатҳи матлуб аст. Дар ин замина беш аз 230 созишномаи муҳими ҳамкорӣ ба имзо расидаанд.

Ҳамкории иқтисодӣ бо Россия, чуноне ки пеш аз ин зикр шуд, аз аҳамияти вижа бархӯрдор аст. Бо саҳми ширкати РАО ЕЭС неругоҳи «Сангтӯда-1» бунёд гаштааст, ки 15 фоизи ҳаҷми умумии неруи барқи кишварро тавлид мекунад. Ҷамъияти саҳҳомии «Газпром-Нефт» дар якчанд майдонҳои оянддадори нафту газ бо корҳои ҷустуҷӯиву иктишофӣ машғул аст.

Мулоқотҳои пайвастаи президентҳои кишварҳои мо фурсати муҳиме барои пайдо кардани роҳу равиши муассир барои ҳаллу фасли масъалаҳои мубрами равобити стратегии Тоҷикистону Россия мебошанд. Масалан, танҳо дар соли гузаштаи 2015 сарони давлатҳои мо се мулоқоту дидору гуфтугӯ бо ҳамдигар доштанд, ки ин воқеият баёнгари пӯёии равобити байни кишварҳои Тоҷикистону Россия мебошад.

Таъкиди ин нукта муҳим аст, ки Федератсияи Россия тайи солҳои гузашта ва то имрӯз мақоми шарики

рақами аввали сармоягузори Тоҷикистонро ҳифз наму-дааст. Сармояи мустақими ин кишвари дӯст дар тавсеаи соҳаҳои гуногуни иқтисоди Тоҷикистон хидмат меку-над. Бо ин ки бино ба таъсири манфии буҳрони фаро-гири молиявии ҷаҳонӣ ҳаҷми табодули молу маҳсулот миёни Тоҷикистону Русия коҳиш ёфта, аз 5274,7 милли-он доллар дар соли 2014 ба 4325,5 млн доллар дар соли 2015 поён фаромадааст, равобити иқтисодии миёни ки-шварҳоямон тамоили мусбати рушд ва устувории худро нигоҳ доштааст.

Барномаи ҳамкории иқтисодии Тоҷикистону Рос-сия барои солҳои 2011-2014, ки қабул шуда буд, равобити иқтисодии кишварҳои моро дар самтҳои асосӣ, аз ҷумлаи энергетика, сармоягузорӣ ва кооперат-сия, ҳамчунин татбиқи лоиҳаҳои мушаххаси соҳаҳои гидроэнергетикӣ, рушди зерсохти нақлиётӣ ва алоқа, ба таври қобили мулоҳизае тавсеа бахшид. Тибқи барно-маи мазкур, ҳамкориҳои дуҷониба дар саноати кӯҳию маъданӣ, сохтмон, саноати сабук ва ғизоӣ, истеҳсоли молҳои саноатӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, пешбурди корҳои кашфиётию геологӣ, омӯзиши конҳои гази табиӣ ва баҳрабардорӣ аз онҳо суръати бештарро касб карданд. Бино ба тавофуқҳои ҳосилшуда миёни роҳбарияти кишварҳои мо, амали барномаи мазкур идома хоҳад ёфт.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия дар соҳаи таҳсилоти олӣ низ хеле назаррасанд. Таъсис шудани Донишгоҳи славянии Русия ва Тоҷикистон дар соли 1996, ифтитоҳи филиалҳои Донишгоҳи давлатии Масква ба номи М. В. Ломоносов, Донишкаи пӯлод ва

хӯлаи Маскав дар шаҳри Душанбе, факултетҳои муштараки тоҷикӣ-россиягӣ дар филиали Донишгоҳи технологии Тоҷикистон дар шаҳри Кӯлоб имкониятҳои васеи ҳамгироии илмиву таълимиро дар ин самт фароҳам овардаанд.

Донишгоҳҳои Тоҷикистон бо муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Федератсияи Россия шартномаҳои ҳамкориро дар самти тайёр кардани мутахассисон барои Тоҷикистон, кадрҳои илмиву омӯзгорӣ ва татбиқи лоиҳаҳои муштараки илмиву тадқиқотиву инноватсионӣ ба имзо расонида, онҳоро пайваста амалӣ менамоянд. Садҳо толибилмони тоҷикистонӣ айни замон дар як қатор донишгоҳҳои Маскаву Санкт-Петербург, Донишгоҳи давлатии химиявӣ-технологӣ ва Академияи давлатии кишоварзии шаҳри Иваново, Донишгоҳи давлатии технологии шаҳри Кострома, Донишгоҳи давлатии технологии шаҳри Воронеж ва дигар мактабҳои олии Россия таҳсил мекунанд.

Дар мавзӯи равобити Тоҷикистону Россия сухан гуфта, наметавон масъалаи муҳимеро, чун муҳоҷирати меҳнатӣ, аз мадди назар дур кард. Тибқи омори ғайрирасмӣ, наздик ба ду миллион ва ё ҳар севвумин оилаи тоҷик муҳоҷири худро дар хориҷа дорад ва аксари онҳо дар Россия иқомат мекунанд. Мутаассифона, имрӯз барои бисёриҳо ягона роҳи пайдо кардани қути лоямут муҳоҷирати меҳнатӣ мебошад. Мунсифона бояд иқрор шуд, ки созукорҳои назоратии кишварамон барои танзими ин падида ҳанӯз заиф ҳастанд ва наметавонанд доираи васеи масъалаҳои марбут ба ҳифзи ҳуқуқи коргарони муҳоҷирро дар хориҷи мамлакат ҳал намоянд.

Сабаби асосии сурат гирифтани чунин вазъи ноҷӯр дар масъалаи мазкур бемасъулиятиву хунукназарӣ ва, дар бисёр маврид, бесалоҳиятии баъзе аз кормандони мақомот ва сохторҳои марбута мебошад. Зеро аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, чи дар сатҳи равобити байнидавлатӣ ва чи дар фаъолиятҳои дохиликишварӣ, ҳамаи чораҳои зарурӣ андешида мешаванд, ки мушкилоти рӯзгори муҳоҷирони меҳнатӣ, ки камбизоатӣ маҷбур сохтааст падару модар, зану фарзанд ва наздикони худро дар Ватан монда, барои пайдо кардани ризқу рӯзӣ ба хориҷи кишвар раванд, то ҳадди имконпазир ҳал карда шаванд.

Масъалаи мазкур дар ҳар мулоқоти Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо ҳамтои россиягиаш мавриди муҳокима ва баррасӣ қарор мегирад. Дар мулоқотҳои роҳбарони Тоҷикистону Россия, ки моҳи сентябри соли 2014 дар Душанбе ва моҳҳои июл ва октябри соли 2015 дар Россия баргузор гардида буданд, низ зарурати андешидани тадбирҳои муассир барои ба вуҷуд овардани шароити мусоиди кору зиндагӣ барои муҳоҷирони меҳнатӣ аз Тоҷикистон дар қаламрави Федератсияи Русия махсусан таъкид карда шуд.

Вале, дар баробари ин ҳама, бояд мунсифона иқрор шуд, ки сабабгори нобасомонӣ ва мушкили бисёре аз муҳоҷирони меҳнатӣ худи онҳоянд. Ҳадди аксари муҳоҷирон, вақте озими Россия мешаванд, намедонанд, ки бо чӣ коре машғул хоҳанд шуд. Омори марбут дар ин замина нишон медиҳад, ки зиёда аз 30 фисади онҳое, ки ба муҳоҷират мераванд, ягон ихтисос надоранд ва зиёда аз 60 дарсади тахассуси муҳоҷирон бо

корҳое, ки дар муҳоҷират бо он машғуланд, мутобиқат намекунад. Бе донистани забони русӣ ва бе касби тахассус онҳо фақат ба дарёфти корҳое, ки барои анҷом доданашон донистани забон ва маҳорати касбӣ талаб карда намешаванд, умед мебанданд.

Бино бар ин, аксар вақт онҳо ба дасти корфармоёни хусусӣ, ки мехоҳанд қувваи кории арзон дошта бошанд, меафтанд. Корфармои хусусӣ манфиатдор нест, ки ҳуҷҷатҳои коргаронашро тибқи қонун дуруст кунад ва ба давлат андоз супорад. Ва ин сабаб мешавад, ки муҳоҷирон ба вазъияти одамони ғайриқонунӣ дар ҳудуди кишвари дигар ҳузурдошта меафтанд.

Аз ҷониби дигар, дараҷаи пасти маърифати ҳуқуқии муҳоҷирон муҷиби он мегардад, ки бар хилофи қоидаву қонунҳои кишвари муҳоҷират рафтор мекунанд ва аз ҷониби кормандони мақомоти марбутаи он кишвар аз мамлакат берун карда мешаванд.

Мушкили дигаре, ки муҳоҷирони меҳнатӣ дар сарзамини Россия бо он рӯ ба рӯ мегарданд, ин хусумати миллӣ ва амали ҷинояткоронаи миллатгароён мебошад.

Ҳеҷ ҷомеае аз вуҷуди чунин афрод, ки «миллатдӯстӣ»-и худро бо душманӣ кардан ба намояндагони дигар миллату халқиятҳо зоҳир менамоянд, покиза нест. Тамоюли хатарноки нажодпарастӣ, миллатгароии ифротӣ ва фашизми навбаромад ва, дар ин замина, мавҷуд будани созмонҳои пинҳонкор, ки миёни авом бо номи «скинхедҳо» машҳуранд, муҷиби ташвиши давлат ва ҷомеаи Россия мебошад ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва тартиботи ҷамъиятӣ ва дигар сохторҳои марбута ҷиҳати решакан кардани ин тамоюлоти зараровар мубориза мебаранд.

Бо вуҷуди ниҳоят мураккаб ва печида будани масъалаи танзими муҳоҷирати меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ дар Федератсияи Россия, бо фикри баъзе таҳлилгарон, ки гӯё дар ин замина мақомоти давлатӣ ҳеҷ коре анҷом намедиҳанд, розӣ шудан мумкин нест.

Чуноне ки дар боло зикр шуд, яке аз мавзӯъҳое, ки дар мулоқоти роҳбарони давлатҳои мо мавқеи доимӣ доранд, ин ҳаллу фасли масъалаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи онҳо дар Федератсияи Россия мебошад.

Ҳукумати Тоҷикистон дар соҳаи муҳоҷирати меҳнатӣ, аз ҷумла ҳимояи ҳуқуқҳои иҷтимоии муҳоҷирон, корҳои зиёдеро ба сомон мерасонад.

Ҳанӯз моҳи октябри соли 2004 барои ба низом даровардани раванди муҳоҷирати меҳнатӣ созишномаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҳукумати Федератсияи Россия «Дар бораи фаъолияти меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатӣ – шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Федератсияи Россия ва шаҳрвандони Федератсияи Россия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба имзо расида буд.

Ба хотири ба танзим даровардани раванди муҳоҷирати меҳнатӣ чандин қонун, фармонҳои Президенти кишвар ва қарорҳои Ҳукумат, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳоҷират», «Консепсияи сиёсати давлатии муҳоҷирати Ҷумҳурии Тоҷикистон», Консепсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳоҷирати меҳнатӣ ба хориҷа», ба тасвиб расидаанд.

Барои таҳкими ҳамкории байнидавлатии Тоҷикистон ва Россия дар соҳаи муҳоҷирати меҳнатӣ якчанд

ҳуҷҷатҳои муҳим, аз ҷумла созишномаҳо «Дар бораи ташкили биржаи муҳоҷирати меҳнатии «Россия-Тоҷикистон», «Дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи суғуртаи иҷтимоӣ», созишнома байни Ҳукумати Тоҷикистон ва Ҳукумати Тотористони Федератсияи Россия «Дар бораи фаъолияти меҳнатӣ» ба имзо расидаанд.

Ва, ниҳоят, бо дарки аҳамияти масъалаи танзими муҳоҷирати меҳнатӣ ва бо мақсади ташкили низоми ягонаи идоракунии раванди муҳоҷирати меҳнатӣ, истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ дар хориҷи кишвар ва ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои муҳоҷирони меҳнатӣ, дар таърихи 21 январи соли 2011 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо фармони худ дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Хадамоти муҳоҷиратро таъсис дод. Вазифаҳои ин ниҳод аз танзими муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа, таълими касбии муҳоҷирони меҳнатӣ, бакортаъминкунии шаҳрвандон дар хориҷи кишвар, робита бо ҳамватанони бурунмарзӣ ва танзиму назорати муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошанд.

Бо мақсади мусоидат намудан ба шаҳрвандон бобати соҳиб гаштан ба касбу тахассус ва одоби муошират ва омӯзонидани забони русӣ, вазоратҳои меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ ва маориф дар омӯзишгоҳҳои касбию техникии мамлакат курсҳои махсуси кӯтоҳмуддат таъсис додаанд.

Дар солҳои гузашта ба манзури танзими бозори меҳнат ва таъсиси ҷойҳои нави корӣ аз ҷониби Ҳукумати Тоҷикистон барномаи мусоидат ба шуғли аҳолӣ ва

Консепсияи таъсис ва нигоҳдории ҷойҳои корӣ қабул карда шуданд. Ин иқдомҳо боис гаштанд, ки тайи солҳои гузашта садҳо ҳазор ҷойҳои кор ташкил карда шуданд. Фақат дар соли гузаштаи 2015 дар доираи барномаҳои давлативу соҳавӣ беш аз 205 ҳазор ҷойҳои нави корӣ таъсис гардиданд.

Дар Маркази таълими калонсолон, ки соли 2008 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ёфтааст, зиёда аз 45 номгӯй ихтисосҳои барои бозори меҳнати дохилию хориҷӣ зарур омӯзонида мешаванд.

Аз ибтидои соли 2009 то ба имрӯз дар Маркази мазкур ва бахшҳои минтақавии он ҳазорҳо нафар бекорон ихтисосҳои гуногун гирифтаанд.

Тавре ки болотар гуфта шуд, Президенти кишвар масъалаҳои мубрами рӯзгори муҳоҷирони меҳнатии кишварамонро ҳамеша дар маркази таваҷҷуҳи хеш қарор дода, баҳри ҳалли мусбати онҳо пайваста талош меварзад.

Дар баробари ин, Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон дар масъалаи фаро гирифтани қувваи кории мамлакат дар дохили кишвар ҷидду ҷаҳд менамоянд.

Суръат бахшидан ба фаъолиятҳо дар соҳаҳои сохтмон, энергетика, саноати сабуку хӯрокворӣ, кишоварзӣ ва нақлиёт, ташкили курсҳои кӯтоҳмуддати касбомӯзӣ, ба хоҳишмандон ҷудо намудани қитъаҳои замин барои ташкили хоҷагиҳои деҳқонӣ, додани қарзҳои имтиёзнок барои ташкили соҳибкорӣ ва корҳои ҷамъиятӣ аз ҷумлаи тадбирҳое мебошанд, ки ҳоли ҳозир дар марҳалаи амал ҳастанд ва ба паст намудани шиддати муҳоҷирати аҳолӣ ба хориҷ аз мамлакат нигаронида шудаанд.

Иншооти азими стратегие, ки дар кишвар бунёд карда мешаванд ва сохтмони чанде аз онҳо, ки оғоз гаштааст, ҳазорҳо коргарону мутахассисонро метавонанд бо ҷойи кор таъмин намоянд.

Айни муддао хоҳад буд, ки ҳар он чиро, ки дар мавриди равобити Тоҷикистону Россия гуфта шуд, бо чанд нуктаи арзишманди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон, ки ҳангоми суханрониаш дар расми кушодани Рӯзҳои фарҳанги Тоҷикистон дар Россия 6 октябри соли 2005 иброз доштааст, ҷамъбаст намоем:

«Тоҷикон аз рӯзҳои аввал нисбат ба Русия ва сокинони он барои дили васеъ, ҳисси адолат доштан ва ба дӯстӣ содиқ буданашон, ки ин хислати мардуми рус аст, ҳисси эҳтироми самимона ва таваҷҷуҳ доранд. Дӯстии байни халқҳои мо аз байни ҳамаи душворию мураккабиҳои қарнамон гузашта ва қобили ҳаёт ва мустаҳкамиашро исбот намуд. Русия дар давоми асрҳо мақоми як навъ пулеро мебозид ва мебозад, ки дигарон, аз ҷумла тоҷикон ҳам, тавассути он аз илму фарҳанги ҷаҳон бархӯрдор мешаванд.

Хурсандибахш аст, ки мо дар шароити нави рушди мустақилонаи ҳар ду мамлакат, чун пештара, ба таҳкурсиҳои мустаҳкам такя намуда, муносибатҳоямонро дар рӯҳи иттифоқчигӣ ва ҳамкории стратегӣ густариш медиҳем. Дар шароити имрӯза маҷмӯи ҳамкории ҳамаҷонибаи байни давлатҳоямон ва ҳамфикрии соҳаи фарҳангию гуманитарӣ аҳамияти харчи муҳимтаре пайдо мекунанд».

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Қазоқистон

Дигар аз шарикони боэътимоди Тоҷикистон дар фазои пасошӯравӣ Ҷумҳурии Қазоқистон мебошад.

Равобити Тоҷикистон ва Қазоқистон ба 7 январи соли 1993, ки ҳар ду кишвар созишномаи марбутро ба имзо расонданд, бармегардад. Аз он даврон то имрӯз ҳамкориҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаи миёни Тоҷикистону Қазоқистон дар фазои дӯстӣ ва барои тарафҳо муфид идома доранд ва беш аз пеш мазмуну муҳтавои тоза касб мекунанд.

Наздикии маънавии халқҳои мо решаҳои амиқи таърихӣ дорад. Фақат намунаи он чи, ки Наврӯзи хуҷаста ҳам барои мардумони эронинажод ва ҳам барои халқҳои турктабор иди умумӣ мебошад, баёнгари ҳамгунии сарнавишти таърихӣ, ягонагии пояҳои ахлоқию маънавӣ ва фарҳангии мардумони мост.

Тоҷикон беш аз ҳар миллати дигари кишварҳои ҷомеаи Иттиҳоди давлатҳои мустақил аз кумакҳои бародаронаи Қазоқистон бархӯрдоранд, зеро бар иллати ҷанги шаҳрвандӣ бештар аз дигарон ниёз ба кумак доштанд. Дар солҳои ихтилофи шаҳрвандӣ нисбати халқи бародари қазоқ зарбулмасали «Дӯстро дар мусибат мешиносанд» комилан таъйид шуд.

Қазоқистон ба таври комил барои дар сарзамини мусибатбори тоҷикон ҳукмфармо шудани сулҳ мусоидат менамуд. Бо лутфи бародарона ба кишвари мо ба таври ройгон маводи ғизоӣ, маҳсулоти нафтӣ, доруворӣ, пули нақд мефиристод.

Бисёре аз тоҷикистониён дар он солҳои сахт дар сарзамини меҳмоннавози қазоқ барои худ паноҳгоҳ ва

зиндагии ором пайдо намудаанд. Ҳукумати Қазоқистон ба онҳо барои ба зиндагиашон сару сомоне бахшидан кумак кардааст.

Қазоқистон дар амри сурат бахшидан ба музокироти байни тоҷикон низ хеле фаъол буд ва баъд аз ба имзо расидани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон яке аз кишварҳои зомини иҷрои ин санади сарнавиштсоз буд.

Лозим ба зикр аст, ки дар солҳои ҷанги дохилӣ сарбозони қазоқистонӣ марзи Тоҷикистонро бо Афғонистон ҳифз мекарданд. 35 нафар аз онҳо дар ин марз қаҳрамонона ҳалок шудаанд.

Дар боғи Дӯстӣ»-и шаҳри Душанбе лавҳаи ёдбуд – намоде аз қадрдонии мардуми тоҷик ба сарбозони қазоқистонӣ, ки ба хотири сулҳу субот дар сарзамини тоҷик ҷон супурдаанд, барқарор аст.

Мардуми Қазоқистон имрӯз низ ба Тоҷикистон бародарона кумак мекунад. Қазоқистон аз лиҳози расондани кумакҳои башардӯстона ба Тоҷикистон – пас аз Иёлоти Муттаҳидаи Амрико – дар ҷои дуввум қарор дорад.

Кумаки Қазоқистон дар ҳавзаи омӯзиш низ қобили таваҷҷӯҳ аст. Ҳар сол барои шаҳрвандони Тоҷикистон 100 бурсияи давлати Қазоқистон барои таҳсил дар мактабҳои олии ин кишвар ихтисос дода мешавад.

Бунёди ҳуқуқии равобити Тоҷикистону Қазоқистонро беш аз 75 санад ташкил медиҳанд. Ин санадҳо равобити ду кишварро дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, сармоягузорию андозбандӣ, бонкӣ, гумрукӣ, ҳарбӣ ва ҳарбию техникӣ танзим менамоянд.

Сафарҳои расмию кории сарони давлатҳои Тоҷикистону Қазоқистон ва дидорҳои онҳо дар чорчӯби созмонҳои минтақавию байналмилалӣ, ки кишварҳои мо шомиланд, замини тақвияту густариши ҳамкориҳо мебошанд. Ҳангоми сафари расмии Президенти Ҷумҳурии Қазоқистон Нурсултон Назарбоев ба Тоҷикистон, ки 14 сентябри соли 2015 сурат гирифт, равобити кишварҳои мо ба мақоми баландтаре бардошта шудаву «стратегӣ» номида шуд.

Ҳамкориҳои иқтисодии Тоҷикистону Қазоқистон, ба таври умда, дар бахшҳои саноати сабук, металлургияи ранга, энергетика, нақлиёт, иртиботот ва кишоварзӣ сурат мегиранд. Тоҷикистон ба Қазоқистон неруи барқ, пахта, алюминий, маҳсулоти кишоварзӣ ва нассоҷӣ содир мекунад ва аз Қазоқистон ба кишвар ғалла, орд, фаровардаҳои нафтӣ, фулузоти оҳанӣ ва маҳсулоти кимиёӣ ворид месозад.

Сармоягузорони Қазоқистон тасмим гирифта буданд, ки дар бунёди неругоҳҳои миёна ва хурд дар ҳавзаи дарёҳои дохилии кишвар саҳм гузоранд.

Шоёни зикр аст, ки дар заминаи ҳамкориҳои фарҳангӣ ва инсонӣ Тоҷикистону Қазоқистон аз равобити рӯбарушд бархӯрдор ҳастанд, ки мавриди пуштибонӣ ва таҳсини мардумони дӯсти ҳар ду кишвар қарор гирифтааст.

Баргузории муваффақкомези Рӯзҳои фарҳангии Тоҷикистон дар Қазоқистон дар моҳи августи соли 2007 ва доир гардидани Рӯзҳои фарҳангии Қазоқистон дар кишвари мо дар моҳи октябри соли 2008 далели густариши робитаҳои фарҳангии мардум ва кишварҳои мо мебошанд.

Нигоҳе ба 24 соли равобити гуногунпаҳлӯи дӯстонаю самимии кишварҳои мо ва дастовардҳои муштараке, ки дар ин замина ба даст омадаанд, итминон медиҳанд, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Қазоқистон, инак дар мақоми шарикони стратегӣ, пешрафти босуръаттар аз пешро касб хоҳанд кард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Беларус

Аз замони барқарор шудани муносибатҳои дипломатӣ миёни Тоҷикистону Беларус дар таърихи 5 сентябри соли 1996 ба ҳукми анъана даромадааст, ки муносибатҳои дуҷониба дар фазои ҳамкории мутақобилан судманд ва мусоидати дутарафа барои тавсеаи муваффақиятомези ҳамкорӣ дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, илмию техникӣ ва фарҳангӣ роҳандозӣ гарданд.

Ба файзи талошу эҳтимоми роҳбарони ду кишвар – Эмомалӣ Раҳмон ва Александр Лукашенко –равобити дуҷонибаи байни ду кишвар имрӯз мақоми дӯстии мустаҳкам ва пуштибонии тарафайнро касб кардаанд. Дидору мулоқотҳои мунтазами сарони давлатҳо, ҳайатҳои сатҳи баландпоя бахри густариши муносибатҳо ва тақвияти появу асоси ҳуқуқии ҳамкорӣ мусоидат менамоянд.

Бунёди ҳуқуқии ҳамкориҳои дуҷонибаи байни Тоҷикистону Беларусро зиёда аз 76 ҳуҷҷат ташкил медиҳанд. Санадҳое, ки аз тарафи роҳбарони ду кишвар қабул шудаанд, соҳаҳои муҳимтарини равобити ҷонибҳоро фаро гирифта, таъмини заминаи боэътимо-

ди ҳуқуқӣ барои таҳкими минбаъдаи ҳамкории дуҷониба миёни Тоҷикистон ва Беларус дар соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, сармоягузорӣ, бонкӣ, ҳарбӣ, ҳарбӣ-техникӣ ва андозу гумрук аз ҷумлаи онҳо мебошад.

Ҳамкориҳои парлумонҳои ду кишвар низ дар сатҳи баланд қарор доранд ва дар таҳкими равобити дуҷониба ва бисёрҷонибаи миёни Тоҷикистону Беларус, аз ҷумла дар самтҳои ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ, илмию фарҳангӣ, нақши муҳим ифо менамоянд.

Робитаҳои фарҳангии Тоҷикистону Беларус рӯ ба густариш мебошанд. Осори чанде аз адибони тоҷик ба забони беларусӣ тарҷума ва нашр шудааст. Ходимони фарҳанг ва адибони ду кишвар дар анҷуманҳои байналмилалии фарҳангӣ, форумҳои илмӣ ва намоишгоҳҳои осори ҳунарие, ки дар Тоҷикистону Беларус баргузор мешаванд, ширкат меварзанд. Баргузор шудани Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Беларус дар Тоҷикистон аз 15 то 18 октябри соли 2015 рӯйдоди муҳиме дар ҳаёти фарҳангии мардуми кишвари мо гашт. Сокинони пойтахт ва ноҳияҳои атрофи Душанбе, ки макони баргузории чорабиниҳои фарҳангӣ дар доираи Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Беларус буданд, имкони онро доштанд, ки бо фарҳанги бою пурғановати мардуми Беларус аз наздик ошно гарданд.

Самти муҳими ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи Тоҷикистону Беларус равобити иқтисодию тоҷоратӣ мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Ҷумҳурии Беларус трактор, асбобҳои хонагӣ, яхдон, мебел, мошин, маводи хом барои истеҳсоли таҷҳизоти гуногун, масолеҳи сохтмон, доруворӣ, маҳсулоти хӯрокворӣ, шакар ворид мекунад.

Ҳаҷми муомилоти тиҷоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Беларус дар соли 2015 32,7 млн. доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 2,8 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 29,9 миллион доллари амрикоӣ мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркманистон

Муносибатҳои байни Тоҷикистон ва Туркманистон бар муштаракоти фарҳангӣ ва таърихии деринаи ду кишвари ҳамсоя ва наздикии маънавию фикрии ду халқ устувор аст.

Пояи ҳуқуқии равобити дуҷонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркманистон дар таърихи 27 январи соли 1993 бо имзо шудани тавофуқнома «Дар бораи барқарор намудани муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркманистон» гузошта шуд.

Сатҳи кунунии ҳамкориҳои байни Тоҷикистону Туркманистон бисёр баланд мебошад. Равобити ду кишвар ба таври пӯёю пайваста ва бар усули эҳтироми мутақобил, баробарӣ ва бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳои якдигар рушд меёбанд. Ҳар ду ҷониб барои табдил додани Осиёи Марказӣ ба минтақаи орӣ аз хушунату таводу рӯёрӯӣ, сарзамини суботи доимӣ, саҳнаи ҳамкориҳои густурдаи байналмилалӣ талош меварзанд.

Кишварҳои мо ба иҷрои лоиҳаҳои бузурги энергетикӣ, нақлиётӣ ва зербиноии нақлиётӣ дар ҳамкории зич аҳамияти вижа медиҳанд.

Тоҷикистон ва Туркманистон нисбат ба масоили пуштибонӣ ва ҳифзи сулҳу субот дар тамоми ҷаҳон,

мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароӣ ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир рӯйкард (подход)ҳои ҳаммонанд доранд.

Роҳбарияти олии кишварҳои мо ба ҳаллу фасли мушкилоти обу энерҷӣ дар Осиёи Марказӣ таваҷҷуҳи вижа доранд ва чунин мешуморанд, ки ин масоил бояд бар пояи меъёрҳои эътирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ, эҳтироми мутақобил ва бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳои ҳамаи кишварҳои минтақа ва бо иштироки созмонҳои байналмилалӣ ҳаллу фасл гардад.

Байни кишварҳои мо созишномаҳо дар бораи афзоиши тиҷорати дуҷониба, фаъол гардондани сиёсатҳои сармоягузорӣ дар бахшҳои хадамот ва кишоварзӣ ба имзо расидаанд. Дар ин росто мақомоти марбутаи ҳар ду кишвар ҳама гуна иқдоми мумкинро ба хотири ҳидояти соҳибкорони ҷонибҳо барои ширкати фаъол ҷиҳати иҷрои барномаҳои ҳамкорӣ дар бахшҳои мазкур анҷом хоҳанд дод.

Яке аз самтҳои муҳимтарини ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркманистон энергетика ва ҳамлу нақл мебошад. Кишварҳои мо ба иҷрои лоиҳаи эҷоди хатти лӯлаи Туркманистон-Ӯзбекистон-Тоҷикистон-Кирғизистон-Чин аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Роҳи оҳани Туркманистон-Афғонистон-Тоҷикистон, ки дар ҳамкории ин се кишвар дар ҳоли сохт аст, ҳалқаи пайванд байни минтақаҳои Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ хоҳад буд.

Тоҷикистон ва Туркманистон ҷонибдори ҳамкориҳои танготанг дар заминаҳои ҳамлу нақл ва транзит, иҷрои лоиҳаҳои бунёди долонҳои байналмилалии

наклиётӣ бо таваҷҷуҳ ба мавқеи ҷуғрофии матлуби худ мебошанд.

Байни кишварҳои мо ҳамкориҳои хуб дар заминаҳои фарҳангӣ, инсонӣ, илмӣ, омӯзишӣ ва варзиш роҳандозӣ шудаанд.

Ба манзури истифодаи ҳарчи бештар аз зарфиятҳои иқтисодии ду кишвар ва рушди равобити мутақобилан судманди тиҷоратӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркманистон Комиссияи байниҳукуматии муштарак оид ба ҳамкориҳои тиҷоратию иқтисодӣ ва илмию техникӣ фаъолият дорад. Ин комиссия масъалаҳои ҳамкориҳоро баррасӣ ва роҳкорҳои иҷрои онҳоро мушаххас менамояд.

Тавсеаи рӯзафзуни равобити сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркманистон нишонгари иродаи ду кишвар, пеш аз ҳама президентҳояшон, барои тақвияти муносиботи дуҷониба мебошад. Сафарҳои президентҳои ду ҷумҳурӣ, ки ба сурати мутақобил анҷом мегиранд, пояҳои сиёсию ҳуқуқии равобити ду кишварро мустаҳкамтар аз гузашта мекунанд.

Туркманистон дар байни кишварҳои ҳамсарҳад бо Тоҷикистон дорои бештарин ҳаҷми гардиши мол бо ҷумҳурии мо мебошад. Дар соли гузаштаи 2015 ҳаҷми умумии савдои ду кишвар 106,6 миллион доллари амрикоиро ташкил кард.

Ҳамкориҳои миёни Тоҷикистон ва Туркманистон ба таври матлуб ва посухгӯ ба ҳадафҳои дарозмуддати мардумон ва кишварҳоямон пайваста дар ҳоли тавсеаю густариш мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ӯзбекистон

Ҳамкориҳои Ӯзбекистону Тоҷикистон бар пояи ҳамсоягии нек, дӯстӣ, эҳтирому эътимоди тарафайн, хайрхоҳӣ ва ҳамкории судманду созанда асос ёфтаанд. Умумияти зиёди таърихӣ, фарҳангӣ, динӣ ва пайвандҳои устувори дӯстӣ миёни халқҳои тоҷику ӯзбек омили муҳими густариши равобити ду кишвар мебошанд.

Самтҳои муҳимтарини муносибатҳои ду ҷонибро санадҳои асосие, ки дар сатҳи роҳбарони ду кишвар ба имзо расидаанд, муайян месозанд. Аҳднома дар бораи дӯстӣ, ҳусни ҳамҷаворӣ ва ҳамкорӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ӯзбекистон аз 4 январи соли 1993 ва Аҳднома дар бораи дӯстии абадӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ӯзбекистон аз 15 июни соли 2000 аз ҷумлаи ин асноди муҳим мебошанд. Дар маҷмӯъ, Тоҷикистон бо ҳамсоякишвари худ то кунун дар заминаҳои гуногун 115 созишнома ба имзо расондааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо таваҷҷуҳ ба муносибатҳои таърихан ташаккулёфтаи халқҳои ду кишвар, ба рушду таҳкими минбаъдаи ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо Ҷумҳурии Ӯзбекистон некбин мебошад ва барои густариши равобити гуногунҷанбаи посухгӯ ба алоқаи мардумони ду кишвар пайваста талош меварзад.

Сафарҳои расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон 4 январи соли 1998 ва 11июни соли 2010 ба Ӯзбекистон ва Президенти Ҷумҳурии Ӯзбекистон Ислом Каримов 27 августи соли 2008 ва 11 сентябри соли 2014 ба Тоҷикистон ба ҳамкориҳои миёни Тоҷикистону Ӯзбекистон такони тоза бахшиданд.

Ҳуҷҷатҳои муҳиме, ки зимни ин сафарҳо ба имзо расиданд, самту сӯи ҳамкориҳои мутақобилан судманди ду ҷониб ва равиши барои ҳар ду тараф матлуби ҳаллу фасли масоили мавриди баҳси мамлакатҳоро муайян намуданд.

Боиси қаноатмандист, ки дар солҳои охир ҳамкориҳои кишвари мо беш аз пеш рушд меёбанд ва шумораи шаҳрвандони ду ҷумҳурӣ, ки ба кишварҳои якдигар сафар мекунанд, аз соле ба соли дигар меафзоянд.

Лозим ба зикр аст, ки Ӯзбекистон яке аз шарикони асосии Тоҷикистон дар заминаи ҳамкориҳои тиҷоратию иқтисодӣ, иҷтимоӣ, илмию техникӣ мебошад. Ба манзури рушди ҳамкориҳо дар заминаҳои мазкур Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Ӯзбекистон оид ба масъалаҳои ҳамкории тиҷоратию иқтисодӣ ташкил гардидааст. Дар ҷаласаҳои ин комиссия масъалаҳои муҳими ҳамкориҳои дуҷониба дар соҳаҳои неруи барқ, об, саноат, кишоварзӣ, нақлиёту иртиботот ва масоили дигари равобити тиҷоратию иқтисодӣ мавриди баррасӣ ва ҳаллу фасл қарор мегиранд.

Бо он ки ҳаҷми савдои миёни ду кишвар - дар муқоиса бо нишондоди савдои хориҷии Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа - чандон қобили таваҷҷуҳ нест ва дар соли 2015 ҳамагӣ 12 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, тамоили рӯбарушди равобити ҷумҳуриҳои мо ва имкониятҳои зиёди ҳамкориҳо умед медиҳанд, ки дар ояндаи наздик додугирифти кишварҳоямон ба сатҳи дархӯр ривоҷ хоҳад ёфт.

Ҳамкориҳои фарҳангии кишварҳои мо бино ба ин воқеият, ки Тоҷикистон ва Ӯзбекистон шомили ҳавзаи

ягонаи фарҳангӣ мебошанд ва бисёре аз унсурҳо ва таркиботи фарҳангии мардумонашон ҳамсон ҳастанд ва низ бахши қобили мулоҳизае аз аҳолии Тоҷикистонро ӯзбекон ва аҳолии Ӯзбекистонро тоҷикон ташкил медиҳанд, имконияту фурсатҳои истифоданашудаи зиёде барои рушду густариш доранд. Итминони он аст, ки дар ояндаи наздик анъанаи неки дар замони шӯравӣ ривоҷдоштаи рӯзҳои фарҳангӣ ва баргузоркунии дигар маъракаҳои фарҳангии халқҳои Тоҷикистону Ӯзбекистон аз сар гирифта мешаванд.

Собиқаи таърихии муштарак, арзишҳои умумии фарҳангию маънавӣ, пайравӣ аз анъанаю одоби ҳаммонанд, бархӯрдорӣ аз таҷрибаи дерини ҳамсоягии нек омилҳои пешбари рушди ҳамкориҳои ҳамаҷониба байни Тоҷикистон ва Ӯзбекистон мебошанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Қирғизистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон ду ҳамсояе бо муносибатҳои самимона ҳастанд, ки аз оғози барқарории равобити дипломатӣ дар таърихи 14 январи соли 1993 то имрӯз аз равобити пешрафтаву муносибе бархӯрдор ҳастанд.

Усули асосӣ ва самтҳои ҳамкории ду ҷонибро Аҳднома оид ба асосҳои муносибатҳои байнидавлатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон, ки 12 июли соли 1996 имзо шудааст ва Аҳднома байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон оид ба муносибатҳои неки ҳамсоягӣ ва мушорикат, ки 26 майи соли 2004 ба имзо расида буд, инъикос мекунанд.

Ҳифзу таъмини суботу амният ва мусоидат ба рушди минбаъдаи равандҳои ҳамгироӣ дар минтақа аз афзалиятҳои равобити сиёсии ду кишвар мебошанд.

Дар зарфи солҳои гузашта мулоқоту дидорҳои сершумори Президентҳои Тоҷикистону Қирғизистон ба вуқӯъ пайваста, дар ҷараёни онҳо масоили рушду густариши ҳамкориҳои дуҷониба ва ҳамоҳангсозии мавқеи байни ду давлат оид ба масъалаҳои мубрами байналмилалӣ ва масъалаҳои минтақавӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Дар соли 2013 – 20-умин соли барқароршавии муносибатҳои дипломатии байни ду кишвар – сафари расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Қирғизистон сурат гирифт. Натиҷаҳои ин боздид уфуқҳои нави ҳамкории ҳамаҷонибаи Тоҷикистону Қирғизистонро боз намуда, муносиботи ду кишварро ба сатҳи тоза боло бурд.

Дар доираи ин сафар ҳамчунин – ба манзури тавсеаю густариш бахшидан ба ҳамкориҳои густурдаи миёни ду кишвар – ба кори Шӯрои ҳамоҳангсозии байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон, Шӯрои вазирони корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон, Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Қирғизистон оид ба баррасии маҷмӯи масъалаҳои дуҷониба ва Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Қирғизистон оид ба муайян кардани хатти сарҳади давлатӣ такони ҷиддӣ дода шуд. Беш 10 асноди байнидавлатӣ ва байниҳукуматии имзошуда дар ҷараёни ин сафар пояҳои ҳуқуқии ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи ду кишварро густурдатар намуданд.

Тоҷикистон ва Қирғизистон ҷонибдори садоқатманди ҳамкориҳои минтақавӣ ва таҳкими равандҳои ҳамгироӣ мебошанд. Ду кишвар ба ҳамкориҳои фаъолона дар чорчӯби созмонҳои байналмилалию минтақавӣ аз ҷумлаи Созмони Милали Муттаҳид, Иттиҳоди давлатҳои мустақил, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, Созмони ҳамкории Шанхай, Бунёди байналмилалии наҷоти Арал, ниҳодҳои молиявӣ ва дигар созмонҳо, ки Тоҷикистону Қирғизистон аъзои онҳо мебошанд, аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Ба таври куллӣ, равобити сиёсии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон – чи дар сатҳи дуҷониба ва чи бар асоси бисёрҷониба –муваффақомез густариш меёбанд.

Пояҳои ҳуқуқии ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистонро 88 аснод, ки дар давраи солҳои 1993-2014 ба имзо расидаанд, ташкил медиҳанд. Дар ҳоли ҳозир, тибқи созишномаҳои ҳосилшудаи миёни ду кишвар, ҳамкориҳо дар соҳаҳои иқтисодиёт, маориф, илм, фановарии иттилоотӣ, фарҳанг, варзиш, ҳифзи ҳуқуқ сурат мегиранд.

Дар ҳавзаҳои тиҷоратию иқтисодӣ ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистон бештар дар бахшҳои ҳамлу нақли автомобилӣ, саноати кӯҳӣ, энергетикаи обӣ, афзорҳои хонадорӣ ва амсоли инҳо тавсеа ёфтаанд.

Соҳаҳоеро, монанди гидроэнергетика, истифодаи оқилонаю самараноки захираҳои обӣ, иктишоф ва истеҳсоли муштараки маводи маъданӣ, такмили зерсохтҳои ҳамлу нақл, роҳандозии сиёсати муштарак

дар соҳаи нақлиёт, бунёди корхонаҳои муштараки саноатӣ, тавсеаи феҳристи маҳсулоти содиротию воридотӣ ва ғайраро метавон ҳамчун афзалиятҳои дарозмуддати ҳамкориҳои мумкини ду кишвар баршумурд.

Бино ба омори расмӣ, ҳаҷми мубодилаи мол миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон дар соли 2015 33,8 миллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 9,4 миллион ва ҳаҷми воридот 24,4 миллион доллар мебошад. Бидуни шубҳа, ин нишондоди муомилоти тиҷоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон инъикоскунандаи имкониятҳои ҳамкории иқтисодии ду кишвар намебошад.

Равобити дуҷонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Қирғизистон дар заминаҳои фарҳангию инсонӣ, ҳарбӣ-техникӣ ва дигар самтҳо низ дорои тамоили мусбат мебошад. Бавижа ҳамкориҳо дар ҳавзаи фарҳангӣ ба таври муассир сурат мегиранд. Муколамаи фарҳангии мардумони ду кишвар ба ҳукми анъанаи неке даромадааст. Дар заминаи шиносонидани фарҳанги миллии якдигар гурӯҳҳои театрии Тоҷикистон ва Қирғизистон нақши бузург ифо менамоянд. Баргузории фестивалҳо, ки ба таври муназзам сурат мегиранд ва дар онҳо ҳунармандони ду кишвар ширкати фаъол меварзанд, барои таҳкими дӯстӣ ва тақвияти равобити фарҳангии мардумони ҷумҳуриҳои мо мусоидат менамоянд.

Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Қирғизистон, ки аз 8 то 13 июли соли 2015 баргузор шуданд, фурсати хубе барои шиносондани фарҳанги ғанию рангоранг ва ҳунари миллати тоҷик ба мардуми Қирғизистон гардид.

Ба таври куллӣ, ҳамкориҳои Тоҷикистону Қирғизистон дар сатҳи баланду матлуб қарор доранд ва масъулони ҳар ду давлат талош доранд, ки ҳамкориҳои ду кишвар беш аз пеш тавсеа ёбанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Озарбойҷон

Равобити дуҷониба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Озорбойҷон бо садоқат бар анъанаҳои дӯстии миёни мардумони ду кишвар ва бар пояи рӯҳияи эҳтироми мутақобил густариш меёбад.

Дар ҳоли ҳозир пояи ҳуқуқии ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Озарбойҷонро беш аз 30 ҳуҷҷат ташкил медиҳанд. Муҳимтарин ҳуҷҷат дар миёни ин аснод – Аҳдномаи дӯстӣ ва ҳамкорӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон мебошад, ки 16 марти соли 2007 ба имзо расидааст. Ин санад ва дигар асноди имзогардида заминаҳои густариши равобити дуҷонибаи Тоҷикистон ва Озарбойҷонро дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, тиҷоратӣ, андозбандӣ, гумрук, равобити бонкӣ ва ҷалби сармоя таъмин менамоянд.

Дидору мулоқоти роҳбарони ду кишвар, ки ҳангоми сафарҳои мутақобил ба кишварҳои якдигар ва дар ҳошияи иҷлосияҳои созмонҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ ба вуқӯъ мепайванданд ва дар ҷараёни онҳо маҷмӯи масъалаҳои муҳими ҳамкорӣ мавриди баррасӣ ва ҳаллу фасл қарор мегиранд, ба таҳким ва густариши ҳамкориҳо мусоидат менамоянд ва такони тоза мебахшанд.

Самтҳои афзалиятноки ҳамкории иқтисодии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон ме-

таллургияи ранга, кишоварзӣ, энергетика, саноати сабук, нақлиёт ва иртиботот мебошанд.

Ҳаҷми муомилоти тиҷоратӣ миёни ду кишвар тамоил ба афзоиш дорад. Бахши умдае аз савдои миёни Тоҷикистону Озарбойҷонро маҳсулоти корхонаи арзизи «ТАЛКО» ташкил медиҳад, ки – ба ҷуз ба худи ин кишвар – аз тариқи роҳҳои обӣ ва роҳи оҳани он ба мамлакатҳои Аврупо содир мегардад. Тоҷикистон аз Озарбойҷон гилхок, кокс ва дигар маводи хом мехарад.

Аз соли 2008 Комиссияи байниҳукуматӣ оид ба ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратии Тоҷикистону Озарбойҷон фаъолият мекунад. Комиссияи мазкур масъалаҳои муҳими муносибатҳои тиҷоратию иқтисодии ду кишвар ва дурнамои ҳамкориҳои Тоҷикистону Озарбойҷонро дар самтҳои мухталиф муайян менамояд.

Ҳамкориҳои минтақаҳои ду кишвар низ рушди матлуб доранд. Инак, чанд сол аст, ки шаҳрҳои Хуҷанд ва Ганҷаи Озарбойҷон равобити фаъоле доранд.

Ҳамкориҳои байнипарлумонии Тоҷикистону Озарбойҷон низ хуб роҳандозӣ шудаанд. Фаъолияти гурӯҳҳои дӯстӣ, ки дар чорчӯби парлумонҳои ду кишвар ташкил шудаанд, барои ҳамоҳанг кардани фаъолиятҳои ҷонибҳо дар ростои тасвиби асноди марбут ба ҳамкориҳои ду кишвар мусоидат менамоянд.

Дар баробари густариши ҳамкориҳои сиёсию иқтисодӣ кишварҳои мо ба таҳкими равобити фарҳангӣ низ таваҷҷуҳи вижа медиҳанд. Баргузории Рӯзҳои фарҳангии Тоҷикистон дар Озарбойҷон ва Рӯзҳои фарҳангии Озарбойҷон дар Тоҷикистон дар солҳои 2007 ва 2008 нишонгари алоқамандии тоҷикистониёну

озарбойҷониҳо ба фарҳангу ҳунари якдигар мебошад, ки аз бисёр ҷиҳат ҳаммонандии шигифтангезе доранд.

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Озарбойҷон дар чорчӯби созмонҳои байналмилалию минтақавӣ низ дар сатҳи матлуб қарор дорад.

Баҳрабардорӣ аз имкониятҳои то имрӯз истифоданашуда, ки дар ҳавзаҳои иқтисодӣ, тиҷоратӣ, фарҳанг, сайёҳӣ, маориф ва ғайра дар равобити ҳар ду кишвар ҳанӯз хеле зиёданд, имкон медиҳад, ки сатҳи равобити Тоҷикистону Озарбойҷонро ба зинаҳои баландтар аз имрӯзи ҳамкориҳои ба ҷонибҳо судманд бароварад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Арманистон

Равобити дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон 12 октябри соли 1992 оғоз шудааст. Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон дар таърихи 12 октябри соли 1992 бо имзои созишномаи дуҷониба байни ду кишвар барқарор гардидааст ва дар марҳалаи кунунӣ – чи дар сатҳи дуҷониба ва чи дар сатҳи бисёрҷониба – аз раванди густариши солим бархӯрдор мебошад.

Заминаи ҳуқуқии равобити дуҷонибаро беш аз 20 аснод ташкил медиҳанд. Ин аснод ҳамкориҳои ду кишварро дар ҳавзаҳои иқтисодӣ, тиҷоратӣ, кишоварзӣ, тандурустӣ, фарҳангӣ ва илму маориф танзим менамояд.

Эътимод ба ҳамдигар, ҳаммонандӣ ва ё наздикии мавқеи ҷонибҳо ба масъалаҳои рӯзмарраи байналми-

лалӣ ва минтақавӣ аз вижагиҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон мебошанд.

Сафарҳои мутақобили президентҳои ду кишвар ва дидору мулоқотҳои онҳо дар доираи созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ дар ростои таҳкиму тавсеаи ҳамкориҳои дуҷонибаи ҷумҳуриҳои мо дар ҳавзаҳои гуногун дорои аҳамияти вижа мебошанд.

Дар зарфи солҳои гузашта барои баркарорӣ ва густариши ҳамкориҳои рӯёрӯии ширкатҳо ва корхонаҳои ду кишвар, ташкили додугирифтҳои маҳсулоти техникӣ, молҳои ниёзи мардум ва ашёи хом қадамҳои устувор гузошта шудаанд.

Равобити тиҷоратию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон решаҳои амиқ дорад ва ҳанӯз дар даврони шӯравӣ ҷонибҳо аз ҳамкориҳои дуҷонибаи иқтисодию тиҷоратӣ, иттилоотӣ ва фарҳангии фаъоле бархӯрдор буданд.

Ба манзури ҳаллу фасли ҳарчи зудтари масоили ҳамкориҳо дар соли 2004 Комиссияи байниҳукуматии доимоамалкунандаи Тоҷикистону Арманистон доир ба ҳамкориҳои тиҷоратию иқтисодӣ таъсис гардид. Ин комиссия ҳамкориҳои ду кишварро дар ҳавзаҳои гуногуни ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ танзим намуда, дар ҷаласоти худ доир ба таҳкиму густариши равобити ҷонибҳо қарорҳои лозим қабул менамояд.

Таҷрибаи ҳосилшуда дар солҳои гузаштаи ҳамкориҳои ду кишвар нишон медиҳад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон ба тавсеаи ҳамкориҳои гуногунҷанба ва барои тарафҳо судманд беш аз пеш алоқаманд мебошанд.

Пояҳои ҳуқуқии ҳамкории дуҷонибаи ду кишварро алҳол 27 аснод ташкил медиҳанд ва чараёни муваффақомези ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Арманистонро дар ҳавзаҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, инсонӣ ва ғайра танзим ва ба таъмиқу густариши онҳо мусоидат менамоянд.

Ба таври куллӣ, равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Арманистон аз дурнамои хуби рушду густариш бархӯрдор аст.

Дар соли 2015 ҳаҷми умумии савдои хориҷии ду кишварро бо якдигар 66 миллион доллари амрикоӣ ташкил дод, ки ин далели ҳанӯз нокифоя будани пӯёии равобити иқтисодии ду кишвар мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Украина

Муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина 24 апрели соли 1992 барқарор шудаанд.

Рушду таҳкими муносибатҳои дуҷонибаи Тоҷикистону Украинаро ҳуҷҷатҳои байнидавлатии имзошуда, ки Аҳднома дар бораи дӯстӣ ва ҳамкорӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина аз 6 июли соли 2001 дар ин миён ҷойгоҳи вижа дорад, таъмин месозанд.

Ҳамкориҳои миёни кишварҳои мо ба таври анъанавӣ гарму самимӣ мебошанд ва аз эътимоду ҳамдигарфаҳмии тарафайн дар баррасӣ ва ҳаллу фасли масъалаҳои муҳими ҳамкориҳо бархӯрдоранд. Тоҷикистону Украина нисбат ба масъалаҳои калидии амнияти ҷаҳон ва фароиндҳои ҳамгироии байналмилалию минтақавӣ мавқеъ ва нуқтаи назари ҳамонанд доранд.

Боздидҳои расмии президентҳои ду мамлакат ба кишварҳои якдигар дар амри такони тоза бахшидан ба раванди ҳамкориҳо дорои аҳамияти вижа мебошанд. Дар ҷараёни ин сафарҳо масъалаҳои калидии равобити Тоҷикистону Украина баррасӣ гардида, шуморе аз асноди муҳим имзо шудаанд.

Дар марҳалаи кунунӣ заминаи ҳуқуқии ҳамкориҳои миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украинаро беш аз 80 санади аз ҷониби ду кишвар имзошуда ташкил медиҳанд, ки равобити ду тарафро дар феҳристи васеъе аз ҳавзаҳо ва бахшҳои ҳамкорӣ муайян менамоянд.

Унсури муҳими ҳамоҳангсозӣ ва таъмиқи ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи ду кишвар Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Украина оид ба ҳамкории иқтисодӣ мебошад, ки соли 2003 таъсис шудааст.

Ҳуҷҷатҳои имзокардаи ин Комиссия таҳкими ҳамкориҳои кишварҳои моро дар ҳавзаҳое, монанди бунёди зерсохтҳои энергетикӣ ва азнавсозии сохтаҳои мавҷуда, тарҳрезии неругоҳҳои барқи ҳароратӣ бар асоси ангишт дар ҳудуди Тоҷикистон ва сохтмони онҳо, ҷалби маблағҳои сармоягузорони украинӣ ба иқтисодиёти Тоҷикистон, эҷоди корхонаҳои муштараки саноатӣ, аз ҷумла, корхонаҳои истеҳсолкунандаи таҷҳизоти гуногуни барқӣ, истихроҷ ва фаровариии манбаъҳои табиӣ ва маҳсулоти кишоварзӣ, муайян мекунанд.

Аз лиҳози табодули молу коло Украина яке аз шарикони фаъоли Тоҷикистон мебошад. Муҳимтарин молу колои содироти Украинаро ба кишвари мо маводи хӯрокворӣ, маҳсулоти консерв, шакар, маҳсулоти қаннодӣ, маводи дору, симон, гилхок, ангишт, кокс,

қир, нафт, сунбодаи сунъӣ, оксиди алюминий, гидроксиди алюмин, муҳаррик ва турбинаҳои обӣ, коғаз, масолеҳи сохтмон, маҳсулоти фулузӣ, абзорҳои хонадорӣ, техникаи кишоварзӣ, вагонҳои нақлиёти роҳи оҳан, мебел ва ғайра ташкил медиҳанд. Украина аз Тоҷикистон ба таври умда нахи пахта, маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҷумла мева, сабзавот ва меваи хушк, мехарад.

Равобити иқтисодии Тоҷикистон бо Украина, ба ҷуз ҳамкориҳо дар гидроэнергетика, ки яке аз бахшҳои анъанавӣ ба ҳисоб меравад, дар дигар соҳаҳо низ босуръат тавсеа меёбад. Аз афзалиятнокии соҳаи гидроэнергетика дар равобити ду кишвар ҳамин далел, ки наздик ба 90 фисади тамоми таҷҳизоти техникии дар неругоҳҳои барқи обии Тоҷикистон истифодашаванда маҳсулоти корхонаҳои саноатии Украина мебошад, ба хубӣ шаҳодат медиҳад.

Дар соли 2015 ҳаҷми мубодилаи мол миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина 40,2 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 2,1 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 38,2 миллион доллари амрикоӣ мебошанд.

Равобити минтақаҳои ду кишвар солҳои охир ба таври намоёне густариш ёфтааст. Вилояти Хатлон бо вилояти Харков ва вилояти Суғд бо вилояти Днепропетровск дар бораи ҳамкориҳои тиҷоратию иқтисодӣ ва илмию техникӣ созишномаҳо имзо кардаанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Украина дар ҳавзаҳои фарҳангию инсонӣ низ батадриҷ тавсеа меёбанд. Ҳар сол ҷавонони Тоҷикистон бо истифода аз бурсияҳои давлати Украина ба мактабҳои олии ин кишвар ба таҳсил мераванд.

Иртиботи донишмандони ду кишвар густариш меёбад. Дар солҳои охир ҳамкории Академияи илмҳои Тоҷикистон бо Академияи миллии илмҳои Украина тавсеаи пурборе пайдо намудааст.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Украина дар ҳавзаи фарҳангӣ дар сатҳи матлуб қарор доранд. Рӯзҳои фарҳангии Украина дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз 23 то 27 июни соли 2013 баргузор гардиданд ва дар доираи онҳо ҳафтаи синамоиУкраина доир шуд, барои ошноии наздики тоҷикон бо фарҳангу ҳунари халқи бародари украин ва дигар халқҳои муқими ин кишвар нақши муҳиме барҷо гузошт.

Дар ҳоли ҳозир равобити Тоҷикистон ва Украина дорои тамоили тавсеаи пӯё буда, умед аз дурнамои равшане медиҳад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Молдова

Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Молдова дар таърихи 26 январи соли 1993 барқарор гашт ва имрӯз тамоили рӯбарушд дорад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Молдова дар рӯҳияи эътимоди мутақобила, ҳаммонандӣ ва ё наздикии мавқеи ҷонибҳо нисбат ба масъалаҳои алоҳидаи байналмилалӣ ва минтақавӣ тавсеа меёбанд.

Сафарҳои мутақобили сарони давлатҳои Тоҷикистон ва Молдова ва дидорҳои онон дар доираи нишастҳо дар созмонҳои байналмилалию минтақавӣ, ки ҳар ду кишвар аъзои онҳо мебошанд, мавридҳое мебошанд, ки самтҳои гуногуни муносибатҳои дуҷониба баррасӣ ва дурнамои ҳамкориҳо муайян мегарданд.

Пояи ҳуқуқии равобити ду кишварро Аҳдномаи дӯстӣ ва ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Молдова ва дигар асноди байниҳукуматӣ ва байниидоравие, ки дар зарфи солҳои гузашта ба имзо расидаанд, фароҳам сохтаанд.

Тоҷикистон ва Молдова, ки дар доираи созишномаҳои солҳои пешин Барномаи ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратии ду кишварро барои солҳои 2015-2020 таҳия ва тасвиб намудаанд, дар садади он ҳастанд, ки ҳамкориҳоро дар ин замина аз сар гиранд ва фаъол намоянд.

Барномаи мазкурро Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистон ва Молдова доир ба ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ ва илмию техникӣ, ки соли 2004 ташкил шуда буд, таҳия намудааст.

Ҷонибҳо талош доранд ҳамкориҳоро ҳамчунин дар бахшҳои кишоварзӣ, саноат, сармоягузорӣ, дастгирии соҳибкории хурду миёна, тандурустӣ, ҳифзи муҳити зист, энергетика, зерсохтҳои нақлиётӣ, маориф, илм, фарҳанг, сайёҳӣ, варзиш, рушди минтақавӣ роҳандозӣ намоянд.

Мақомоти марбутаи ду кишварҳои мо сайъ доранд - дар ростои иҷрои муоҳидаҳои ҳосилшуда - дар заминаи ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ ва ҳамчунин муайян кардани самтҳо ва ҳавзаҳои тозаи ҳамкориҳо иқдомҳои муштарак анҷом диҳанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Гурҷистон

Равобити дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Гурҷистон аз 4 августи соли 1994 оғоз шудааст.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки бо ин ки Гурҷистон аз 18 августи соли 2009 фаъолияти худро дар Иттиҳоди

давлатҳои мустақил расман қатъ кардааст, бино ба ин далел, ки равобити ин кишвар бо ҳамаи ҷумҳуриҳои Шӯравии собиқ - чи дар замони шӯравӣ ва чи дар даврони пасошӯравӣ - ба таври қобили таваҷҷуҳ фаъол буд, тамоили мусбати худро ҳамоно ҳифз кардааст.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Гурҷистон ба таври анъанавӣ бар пояи усули эътимоди мутақобил, дӯстӣ, баробарӣ ва эҳтироми ҳамдигар сурат мегиранд.

Миёни сарони давлатҳои Тоҷикистону Гурҷистон ва дигар мақомоти давлатии ҳар ду ҷумҳурӣ чанд мулоқот ва муоҳидаҳо анҷом гирифта, дар ҷараёни онҳо масоили гуногуни ҳамкориҳои ду ҷониб баррасӣ шуд.

Пояи ҳуқуқии ҳамкориҳои ду кишварро Созишнома оид ба барқарор кардани равобити дипломатӣ ва ду созишномаи байниидоравӣ дар бораи ҳисоббаробаркуниҳои байнидавлатӣ ва ҳамкории кишварҳо дар соҳаи сохтмон ташкил медиҳанд. Беш аз даҳ санади ҳамкориҳо дар заминаҳои мухталиф мавриди омӯзиши ҷонибҳо қарор доранд.

Дар савдои хориҷӣ Тоҷикистон аз Гурҷистон ба таври умда маводи ғизоӣ, дору, чӯб, абзорҳои барқӣ, мебел ва ғайра ворид мекунад.

Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Гурҷистон дар ҳоли ҳозир, ба таври куллӣ, дар чорчӯби иҷрои Барномаи ТРАСЕКА-и Иттиҳоди Аврупо анҷом мегирад. Ҳадаф аз ин барнома тавсеаи долони нақлиётии Аврупо-Қафқоз-Осиё мебошад. Мушорикати Тоҷикистон дар ин барнома дастрасии кишвари моро ба шабакаҳои нақлиётии Қафқоз ва Осиёи Марказӣ таъмин менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳони тавсеаю таъмиқи ҳамкориҳои дуҷониба бо Гурҷистон дар заминаҳои саноат, кишоварзӣ, энергетика, иртибототу иттилоот, пизишкӣ, варзишу гардишгарӣ ва маорифу фарҳанг мебошад.

Дар поёни соли 2015 ҳаҷми тиҷорати ду ҷониб 0,1 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки посухгӯи хостҳо ва имкониятҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Гурҷистон намебошад. Аз ин рӯ, бино ба гуфтугӯҳои суратгирифта миёни мақомоти ду кишвар дар вақтҳои охир, равобити ҷумҳуриҳои мо дар дурнамои наздик рӯ ба густариш хоҳад овард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои форсизабон

Халқҳои тоҷику эрониву афғонистонӣ пешинаи муштарак доранд ва зиндагиашон аз як сарчашмаи пурфайзе, ки аҷдоди умумиамон ба вуҷуд овардаанд, шодоб аст. Дар замони дури таърихӣ – мазҳари асотиру ривоятҳои муъҷизанамо, ки ҳатто таърихшиносон дар абҳоми он раҳгум мезананд ва умри сарчашмаҳои ахлоқиву маънавии аҷдоди моро гоҳо ба ҳафт ҳазор сол ва баъзан ба шаш ҳазор сол муайян мекунанд, ниёгони мо дар паҳнои бузурге, ки имрӯз якчанд давлатҳои мустақил ҷой гирифтаанд, дар давраҳои мухталиф ба авҷи тараққиёте, ки ҳатто аз нигоҳи имрӯз касро ба ҳайрат меоваранд, расида будаанд.

Ҳамзабонӣ ва фарҳанги муштараки Тоҷикистону Эрону Афғонистон яке аз неъматҳои бузурги таърих ба миллатҳои се кишвар аст. Забону адабиёти форсӣ, ки муҳимтарин ва аслитарин омили пайванди маънавӣ ва

фарҳангии тоҷикону эрониёну афғонистониҳо ба шумор меравад, самари талоши мардумӣ аст. Ниёгони фарҳехтаи мо алорағми фосилаҳои маконӣ ва марзҳои сиёсӣ бо роҳи додугирифти фарҳангӣ забону суннатҳои адабии худро на танҳо зиндаву пӯё нигоҳ доштанд, балки ин ганҷинаи гаронбаҳои фарҳангиро аз асре ба асри дигар ғанитар ва пурбортар карданд. Ва имрӯз, ки садде дар ҳамкориҳои ҳамаҷонибаи ҳар се халқи бародар вуҷуд надорад, барои ҷуброни давронҳои гузашта ҳамкориҳои кишварҳо ва халқҳои мо беш аз ҳар замони дигаре амиқтар, қавитар ва густурдатар мегарданд.

Инак, наздик ба бисту панҷ сол аст, ки Тоҷикистон дар масири истиқлол қадам мезанад. Дар тӯли ин солҳо кишвари мо дар заминаи таҳкими низоми сиёсӣ ва иқтисодӣ, таъмини ваҳдати миллӣ ва сулҳу субот ба муваффақиятҳои бисёре ноил гаштааст. Аз зумраи муҳимтарин рӯйдодҳое, ки дар сояи неъмати истиқлол ба вуқӯъ пайвастаанд, барқарории равобити аз садсолаҳо пеш кандашудаи кишвари мо бо Эрон ва Афғонистон аст.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ибтикоргари тавсеа ва густариши ҳамкориҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ миёни се кишвари ҳамзабони Тоҷикистону Афғонистону Эрон мебошад. Талошҳои Пешвои миллати тоҷик буд, ки дар мулоқоти сарони се кишвар дар шаҳри Душанбе дар моҳи июли соли 2006 президентҳои Тоҷикистон, Афғонистон ва Эрон ба мувофиқа расиданд, ки ҳамкориҳои сеҷонибаро дар ҳавзаҳои алоқа, ҳамлу нақл, энергетика, илм, маориф ва фарҳанг, ҳамчунин дар самти мубориза бо терроризм, ифротгароӣ ва қочоқу савдои ғайриқонунии маводи му-

хаддир густариш диҳанд. Натиҷаи ҳамин мулоқот буд, ки дар зарфи солҳои минбаъда се кишвари форсизабони дӯсту бародар ба тавсеаи қобили таваҷҷуҳе дар ҳамкориҳои гуногунпаҳлу бо якдигар даст ёфтаанд.

Дар ин марҳала равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои бародари Эрон ва Афғонистон дар сатҳи дуҷониба низ аз раванди тавсеаи солиму пойдор бархӯрдор буд ва бо таваҷҷуҳ ба тавоноӣ ва зарфиятҳои мавҷуд ва садоқату дӯстие, ки миёни кишварҳоямон барқарор аст, ин ҳамкориҳо дар оянда бештар аз имрӯз густариш хоҳанд ёфт.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Эрон

Роҳбарияти сиёсии Тоҷикистон ба равобити самимию дӯстонаи гуногунҷанба ва беш аз пеш густаришёбанда бо кишвари ҳамзабону ҳамфарҳанги Эрон аҳамияти вижа медиҳад. Ҳамкориҳои ду кишвар сол аз сол амиқтар ва мазмунан ғанитар мегарданд.

Ҳамкориҳои густурда, фарогир ва самимии Тоҷикистону Эронро сарнавишти таърихии ин ду миллати ба ҳам хешованд муайян кардааст. Ба далели ҳамин хешовандии наздик ва муҳаббату дилбастагии тоҷикону эрониён ба ҳамдигар аст, ки Тоҷикистону Эрон ба шарикии роҳбурдӣ расидаанд ва ба ҳамкориҳои густурдае дар бахшҳои гуногун даст ёфтаанд.

Ҷанбаҳои ҳамкории ду кишвари форсизабони Тоҷикистон ва Эрон бисёр чашмгиранд ва, тибқи назари коршиносон, ин ду кишвар бовафотарин шарикони ҳамкорӣ дар минтақаи Осиёи Миёна мебошанд.

Воқеан, имрӯз ҳамкории иқтисодии ду кишвар ба намоди равобити созанда барои ҳамаи кишварҳои минтақа табдил шудааст.

Эрон аввалин кишваре буд, ки соҳибистиқлолии Тоҷикистонро ба расмият шинохт ва намояндагии дипломатии худро дар Душанбе боз кард. Ин рӯйдод, ки соли 1991 ба вуқӯъ пайваст, асоси он сатҳи болои равобити байни ду кишварро, ки имрӯз мушоҳида мешавад, пайрезӣ намуд. Эрон дар дастёбии тоҷикон ба сулҳу созгории миллӣ - бо чандин маротиба мизбони давраҳои музокирот будан - нақши муҳиме ифо кардааст ва дар заминаи расондани кӯмакҳои инсонии қобили мулоҳизае дар он замони душвор иқдомҳои бародарона намудааст.

Мушорикати байни Тоҷикистон ва Эрон имрӯз зоҳири муътабаре дорад. Ҳамакнун дар Тоҷикистон беш аз 220 корхонаҳои бародарони эронӣ дар заминаҳои энергетика, ҳамлу нақл, роҳсозӣ, кишоварзӣ, фароварии маҳсулоти кишоварзӣ, истеҳсоли маводи сохтмонӣ ва ғайра фаъолият мекунанд ва қарор аст, ки дарояндаи наздик чанд ширкати дигар бунёд шаванд. Афзоиши мизони мубодилоти коло низ миёни ду кишвар хеле баланд аст ва дар даҳ соли охир шаш баробар зиёд шудааст.

Эрон аз назари сармоягузорӣ дар иқтисоди Тоҷикистон дар яке аз мақомҳои асосӣ қарор дорад. Дар чанд соли охир байни ду кишвар беш аз 100 мувофиқатнома дар бораи ҳамкорӣ дар заминаҳои мухталиф ба имзо расидаанд. Тарҳҳои бузурге, аз ҷумлаи неругоҳи барқи обии «Сангтӯда-2» ва тунели Анзоб, ки то имрӯз аз ҷониби Эрон иҷро шудаанд, имзои мувофиқатномаҳо, ки тибқи онҳо оби ошомиданӣ аз

Тоҷикистон тавассути кишвари Афғонистон ба Эрон интиқол мегардад ва бо ҳамин масир хатти лӯлаи нафти Эрон ба Тоҷикистон кашида хоҳад шуд, нишонгари пӯёии равобити иқтисодии ду кишваранд. Дар назар аст дарояндаи наздик чанд тарҳи тоза ва муҳим иҷро шаванд. Аз ҷумла қарор аст неругоҳи барқи обии «Айнӣ» бо зарфияти 150 МВт ва неругоҳи хурди барқи обӣ дар рӯди Искандардарё бо зарфияти 22 МВт сохта шаванд. Эрон дар сохти корхонаи нави симон дар вилояти Хатлон маблағи бесобиқаи 500 млн доллар сармоягузорӣ хоҳад кард. Ҳамчунин ҷонибҳо ба мувофиқа расида буданд, ки дар Тоҷикистон бо сармояи эронӣ аввалин полоишгоҳи нафт бунёд мегардад. Дар соли 2010 Тоҷикистон ва Эрон мувофиқатномаеро имзо карданд, ки нишонаи ошкори наздикии на танҳо фарҳангӣ, балки сиёсии ду кишвар аст. Мулоқотҳои пайдарпайи президентҳои ду кишвар, аз ҷумла баргузории муштараки иди Наврӯз, бар наздикии равобити ду ҷониб гувоҳӣ медиҳанд.

Ҷумҳурии Исломии Эрон ҳамеша изҳори омодагии кумак ба бародари худ, ки аз назари тавсеаи иқтисодӣ нисбатан навкор аст, менамояд.

Роҳбарияти кишвари мо ин ҳамкориҳоро арзишманд мешуморад ва, аз ҷониби худ, иқдомҳои намоёнкунандаи садоқати худро ба ин кишвари дӯст анҷом медиҳад. Барои мисол, Тоҷикистон ба таҳримҳои зиддиэронии Амрико ҳамроҳ нагардид. Президент Эмомалӣ Раҳмон мавзӯи ба Созмони ҳамкории Шанхай пайвастани Ҷумҳурии Исломии Эронро дар мулоқотҳо бо сарони кишварҳои аъзо пайгирӣ менамояд ва чунин мешуморад,

ки Ҷумҳурии Исломии Эрон - бар пояи асосҳои ҳуқуқӣ ва шартномавии Созмони ҳамкории Шанхай - метавонад ҳамчун узви комили ин созмон пазируфта шавад.

Чашмандози тавсеаи равобити байни Тоҷикистон ва Эрон дар ҳоли ҳозир бештар мусбат ба назар меояд. Ду кишвар дарояндаи наздик ба ҳукми воқеияти байналмилалӣ ба барқарории таомули густурдатар аз ҳоло муваффақ хоҳанд шуд, ки ин амр ба манфиати ҳар ду ҷониб аст. Барои Эрон аҳамият дорад, ки як такягоҳи форсизабон дар минтақаи Осиёи Миёна, ки умдатан туркзабон аст, дошта бошад. Барои Тоҷикистон низ ҳамкорӣ бо Эрон муфид аст, зеро кишвари мо ба сармоягузориҳо, аз ҷумла дар тарҳҳои бузурги зербиноӣ, ниёз дорад.

Ҳамзабонӣ ва решаи ягонаи нажодии тоҷикону эрониён омили муҳиме мебошад. Ҳамин қаробати нажодию забонии ду кишвари ориёӣ асоси ибтикороти муштараки онҳоро дар заминаи сиёсати хориҷӣ ташкил медиҳад. Дар ин росто метавон ба паймони ҳамкориҳои сеҷонибаи кишварҳои форсизабони Тоҷикистону Эрону Афғонистон ишора намуд. Се кишвар то имрӯз иҷрои якчанд тарҳҳои бузурги зербиноиро барномарезӣ кардаанд, ки шомили сохти хатти роҳи оҳан аст, ки аз хоки Афғонистону Тоҷикистон гузашта, ба Қирғизистон хоҳад расид, то Эронро бо Чин пайваст намояд.

Бисёре аз сиёсатмадорони дурандеш ва шаҳрвандони одии Тоҷикистон ин иттиҳоди сегонаро пуштибонӣ мекунанд. Фоидаи сиёсӣ ва иқтисодии ин навъи равобит байни се кишвар беш аз пеш равшан мегардад.

Бо иноят ба аҳамият ва ҳаҷми равобити ду кишвар дар заминаҳои гуногун, илова бар сафорати Ҷумҳурии

Исломии Эрон, дар кишвари мо Ройзании фарҳангӣ, дафтари намояндагии Созмони садо ва симо, дафтари намояндаи Кумитаи «Имдод»-и Имом Хумайнӣ, дафтари хабаргузории ИРНО, шуъбаи Бонки тиҷорат ва дафтари намояндагии Ҳилоли Аҳмари Эрон фаъолият доранд.

Равобити илмию фарҳангии ду кишвар яке аз ҳавзаҳои ҳамкориҳои пӯёи Тоҷикистону Эрон мебошад. Табодули таҷрибаи пажӯҳишгарон, муаллимон, донишҷӯён, роҳандозии барномаҳои фарҳангӣ ва мусиқӣ, ширкати аҳли илму фарҳанг дар маросимҳои фарҳангӣ вижагиҳои ҳамкориҳо дар ин ҳавза мебошанд. Донишҷӯёни тоҷик, ки бар асоси тавофуқномаҳои имзошуда байни ду кишвар ба Эрон мераванд, дар донишгоҳҳои шаҳрҳои Теҳрон, Машҳад, Қазвин, Исфаҳон ва Ҳамадон таҳсил мекунанд. Бисёре аз онҳо донишҷӯи риштаи забон ва адабиёти форсӣ мебошанд.

Ҳаҷми тиҷорати дуҷониба байни Тоҷикистон ва Эрон дар соли 2015 183,4 миллион доллари амрикоиро ташкил кардааст, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 60 миллион ва ҳаҷми воридот 123,4 миллион доллар мебошад.

Молҳои асосии содироти Тоҷикистон ба Эрон аз пахта ва алюминии хом иборат мебошанд. Молҳои асосии воридотиро масолеҳи сохтмонӣ, маҳсулоти саноати химия ва мошинсозӣ, маводи хӯрокӣ ва маҳсулоти дигар ташкил медиҳанд.

Президенти Эрон Ҳасан Рӯҳонӣ дар ҷараёни сафари расмии худ ба Тоҷикистон дар иртибот бо пурра ба кор даромадани неругоҳи «Сангтӯда-2», изҳор намуд, ки «ба анҷом расидани сохтмони неругоҳи «Сангтӯда-2» на

анҷоми кор, балки оғози ҳамкории густурдаи иқтисодии Эрону Тоҷикистон, бавижа дар бахши энерҷӣ, мебошад». Итминони он аст, ки ин ҳамкориҳои густурдатар барои боз ҳам устувор шудани равобити бародаронаи Тоҷикистону Эрон - чи дар сатҳи давлатӣ ва чи дар заминаи мардумӣ - мусоидат хоҳанд кард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Афғонистон

Тоҷикистон устувор намудани робитаҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаро бо кишвари дӯсту бародар ва ҳамзабони Афғонистон аз афзалиятҳои сиёсати хориҷии худ медонад.

Тоҷикистон ҷонибдори ҳарчи зудтар барқарор гардидани сулҳу суботи пойдор дар сарзамини Афғонистон аст. Президент Эмомалӣ Раҳмон аз нахустин рӯзҳои бар садри Тоҷикистон омаданаш, ҳамчун кафили амният ва истиқлоли Тоҷикистон, аз вазъи бесуботу ошуфтаи Афғонистон дар ташвиш буд ва дар тӯли солҳо ба таври пайгирона аз минбарҳои созмонҳои бонуфузи байналмилаливу минтақавӣ, дар вохӯрӣ бо саррони давлатҳо ва ҳайатҳои дипломатии мамлакатҳои манфиатдор ба хотимаи ҷанг дар Афғонистон даъват ба амал меовард, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ дар якҷоягӣ барои ҳаллу фасли қазияи ин мамлакат тадбирҳои муассир анҷом диҳад. Чунин даъват дар ҳар суханронии Президенти Тоҷикистон аз минбари баланди Созмони Милали Муттаҳид садо додааст.

Субот пайдо кардани Афғонистон на фақат ба худи ин кишвар шароити эҳёи иқтисоду фарҳанги ба

бухрон афтодаашро муҳайё месозад, балки барои Тоҷикистон ва дигар мамлакатҳои минтақа ва ҷаҳон масири Роҳи бузурги абрешимро комил мегардонад ва ҳамчунин барои мамлакати мо роҳҳои пайвандиро бо Ҷумҳурии Халқии Чин, кишварҳои ҷануб ва ҷанубу шарқии минтақаи Осиё боз мекунад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ҳанӯз муддатҳое пеш аз рух додани ҳодисаҳои фоҷиабори 11 сентябри соли 2001 дар Иёлоти Муттаҳидаи Амрико бо диди амиқ ва таҳлили дақиқи ҳодисаҳои дохилии Афғонистон ба ниятҳои нопоки режими иртиҷоии «Толибон» ва пуштибонҳои онҳо, ки дар паси пардаи шиори «ҳимоят аз дин» дар асл нақшаи комилан тағйир додани низоми сиёсии сайёраро дар сар мепарвариданд, пай бурда буд. Пешвои миллат дар вохӯрӣ бо сарони давлатҳо ва ҳайатҳои дипломатии мамлакатҳои манфиатдор ба хотимаи ҷанг дар Афғонистон даъват ба амал меовард, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ он хатари шадидеро, ки бухрони Афгонистон ба амнияти минтақа ва ҷаҳон дар пай дорад, дарк намояд ва дар якҷоягӣ барои ҳаллу фасли қазияи ин мамлакати ҷангзада тадбирҳои муассир анҷом диҳад. Чунин даъват аз ҷониби Президенти Тоҷикистон фақат аз минбари баланди Созмони Милали Муттаҳид беш аз даҳ маротиба садо додааст.

Роҳбари олии кишвари мо имрӯз ҳам аз минбарҳои баланди созмонҳои байналмилалӣ ҷонибдории Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба ташаккули ҷомеаи босуботи Афғонистон, ки нисбат ба ҳамсоягони худ муносибатҳои дӯстона дошта бошад, баён медорад ва изҳор мекунад, ки ҷумҳурии мо кӯшишҳои ҳукумати Афғони-

стонро дар бобати вусъат додани раванди сулҳ ҳамаҷониба дастгирӣ менамояд. Ӯ аз ҷомеаи ҷаҳонӣ даъват мекунад, ки кумаки худро ба ин кишвари хароб-гардида ҳамоно идома диҳад ва ба дигаргуниҳои мусбате, ки дар Афгонистон рӯй додаанд, тақвият бахшад.

Роҳбарияти Тоҷикистон дар фаъолияти амалӣ барои таҳкими суботу амнияти Афғонистон ва ба маҷрои солиму мутамаддин гузаштани зиндагии мардуми азияткашидаи ин кишвари ба мо дӯст кӯшишҳо ба харҷ медиҳад. Ҳамкориҳои торафт густаришёбандаи Тоҷикистону Афғонистон баёнгари ягонагии қавлу амали роҳбарияти кишвари мо дар роҳи мусоидат намудан ба ободию шукуфоии ин кишвари бародар аст.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки имрӯз бино ба хабарҳои аксаран дилхароши ҳамлаҳои интиҳорӣ, ҳуҷуми гурӯҳҳои террористӣ, одамрабой, куштору захмӣ шудани одамон, ки аз ин кишвар ба ақсои нуқоти ҷаҳон пароканда мешаванд, дар зеҳни ҷаҳониён тасвири ноҳинҷоре аз Афғонистон ба масобаи як кишвари комилан аз назму низом афтода, бо мақомоти давлатии бекифоят, сарзамини тавлидкунандаи аслии маводи мухаддир ва фурӯшандаи ин заҳр дар ҷаҳон тасаввур мегардад.

Агарчи ҳамаи ин падидаҳои манфӣ дар Афғонистон, мутассифона, воқеият доранд, паҳлуи ин ҳақиқат ҳақиқати дигаре низ ҳаст, ки дар ин бора сухани камтаре гуфта мешавад. Ва ин ҳақиқат раванди ободонӣ ва созандагӣ дар Афғонистон ва талоши мардуми заҳматписанд ва кордӯсти кишвар барои ободонии меҳани худ аст.

Дар кишваре, ки се даҳа дар оташи бедоди ҷанг ва таҷовузу қатлу қурбонӣ даступо мезанад ва ҳанӯз ҳам

ин мусибатҳо даст аз сари мардум барнадоштааст, дар кишваре, ки насли аз чиҳил сол бад-ин сӯ таваллуд ва бузург шуда, зеҳну ҳавосаш бо оташу хун хӯ гирифтааст ва ин ҳама ҷангу вайрониву харҷу марҷ арзишҳо ва русуми ахлоқиву маънавияти иҷтимоиро низ дар ҳам рехтааст, дар кишваре, ки кайфияти омӯзишу парвариш дар сатҳи поин қарор дорад ва бо камбуди шадиди кадрҳои коршинос рӯ ба рӯ мебошад, ба роҳ мондани созандагӣ ва омода кардани мардум барои бозсозии бунёдини зиндагии дастаҷамъӣ амрест дар ниҳоят душвор. Вале, бо вуҷуди ин ҳама чолишҳое бар сари роҳи рушду инкишофи кишвар, мардуми бошаҳомат, сахткӯш ва шуҷои Афғонистон – бо дилбастагии шадид ба ободии меҳан – дар бозсозӣ ва навсозии он ҷаҳд менамояд ва то имрӯз ба пешрафтҳое даст ёфтааст.

Дар кишвар дар солҳои гузашта дар заминаи демократӣ кардани низоми давлатӣ ва зиндагии умумӣ, сохту соз ва умрону ободӣ корҳои қобили таваҷҷуҳе анҷом шудаанд. Дар сояи сармоягузориҳои хориҷӣ дар арсаҳои баҳрабардорӣ аз манбаъҳои маъдан, сохтмони манзил ва эҷоди роҳҳо ҷунбуҷӯшҳои ҷиддӣ ба назар мерасанд. Дар Кобул, Мазори Шариф, Ҳирот, Кандаҳор ва дигар шаҳру рустоҳо ҷодаҳо асфалтрезӣ шудаанд ва ин кор беш аз пеш равнақ пайдо мекунад. Ривоҷи бахши сохтмон муҷиби эҷоди теъдоди зиёди корхонаҳои тавлидкунандаи масолеҳи бинокорӣ, аз ҷумла коргоҳҳои хиштпазӣ, гаштааст. Дар Афғонистон тайи солҳои охир садҳо кӯраҳои хиштпазӣ барпо шудаанд ва бо зарфияти тамом фаъолият мекунанд.

Дар заминаи эҳдоси роҳи оҳан низ гомҳои устувор гузошта шудаанд. Сол ба сол дар низоми ҳамлу нақли

роҳи оҳанӣ навсозиҳо сурат мегиранд. Роҳи оҳани Ҳайратон – Мазори Шариф, ки дар соли 2011 сохта шуд, аз бузургтарин созаҳои солҳои истиқрори ҳукумати кунунӣ ба шумор меояд.

Тақрибан дар ҳамаи шаҳрҳои калон шаҳракҳои саноатӣ барпо гардидаанд. Даҳҳо ва садҳо корхонаҳо ба баҳрабардорӣ супурда шудаанд. Дар саросари Афғонистон алҳол бештар аз се ҳазор коргоҳ фаъол мебошанд ва заминаи кор барои садҳо ҳазор нафар фароҳам оварда шудааст. Бозсозии корхонаҳои барқ ва истгоҳҳои фаръии барқи мавҷуд амалӣ шудаанд ва корхонаҳои нави шабеҳи онҳо бунёд мешаванд. Истгоҳҳои хурди обӣ ва офтобии тозаи барқ эҷод шудаанд ва ё дар дасти сохтмон мебошанд.

Дар ҳар шаҳру шаҳрак ва рустоҳо лоиҳаҳои сарсабзӣ амалӣ мегарданд, боғҳо, токистонҳо эҳдос мегарданд, каналҳо сохта мешаванд. Садҳо хоҷагиҳои зироатӣ ва молдорӣ таъсис шуда ва ин бахши иқтисоди кишвар дар ҳолати равнақ ёфтан ва пешрафт кардан аст.

Имрӯз дар Кобул, Мазори Шариф, Ҳирот, Кандаҳор ва соир шаҳрҳои калон даҳҳо марказҳои бузурги тиҷоратӣ, меҳмонхонаҳо, ресторанҳо, фурӯшгоҳҳо, муҷтамеъҳои варзишии имрӯзӣ эҳдос гаштаанд ва мегарданд.

Дар чанд соли охир сармоягузорони кӯчак фаъолтар ба назар мерасанд. Онҳо бо сармояи худ корхонаҳои хурди зиёдеро вориди тавлид месозанд ва барои ҳаммеҳанонашон заминаи корро фароҳам меоваранд.

Дар тӯли солҳои истиқрори ҳукумати кунунӣ на танҳо тамоми мактабҳое, ки осеб дида ва ё комилан ха-

роб шуда буданд, тармиму бозсозӣ шуданд, инчунин зиёда аз 2000 мактабҳои нав бунёд гардиданд. Дар ин арса низ бахши хусусӣ фаъол аст. Бо сармояи ин бахши иқтисодӣ мактабҳои ибтидоӣ, миёна ва касбӣ, литсейҳо сохта шудаанд ва ё дар дасти сохтмон ҳастанд.

Дар солҳои охир хидматрасонии пизишкӣ дар Афғонистон ба таври қобили мулоҳизае беҳбуд ёфтааст. Дар ҳоли ҳозир дар кишвар беш аз 2000 бемористон ва марказҳои хидматрасонии тиббӣ ва ҳазорҳо дармонгоҳҳо ва марказҳои беҳдоштии хусусӣ ба мардум хизмат мекунанд.

Шароити зиндагии мардум ҳам батадриҷ рӯй ба беҳбудӣ меоварад ва ин аз рӯи бунёди хонаҳо дида мешавад. Дар ҳар шаҳру русто мардум бо таъмиру таҷдиди хонаҳои хеш машғул аст ва ё хонаҳои нав эъмор мекунад.

Хулоса, мардуми матин ва заҳматкаши Афғонистон алорағми талоши душманон, ки бо ҳамлаҳои интиҳорӣ, одамрабоӣ ва куштори одамони бегуноҳ ҳамвора дар пайи халалдор сохтани раванди одии зиндагӣ дар кишвар ҳастанд, бо алоқаи зиёд дар роҳи пӯяндагӣ ва пешрафту тараққии зодгоҳи худ гом бардошта, имони пӯлодини худро ба ояндаи равшани меҳан ва фаъолиятҳои хешро дар арсаи созандагӣ бар рухи душманони Афғонистон мекашад.

Ин дастовардҳо бамаротиб афзун мешуданд ва Афғонистон гомҳои ҷиддӣ дар роҳи расидан ба худкифоии иқтисодӣ мегузошт, агар кишварҳои ҷаҳон ба ҳамкориҳои бештар ва гуногунарса бо ин кишвари азияткашида иқдом менамуданд.

Тоҷикистон, дар шахси Пешвои миллати тоҷик Президент Эмомалӣ Раҳмон, бо таваҷҷуҳ ба ин воқеият, ки бо вуҷуди қабули санадҳо ва имзои мувофиқаҳои муфиди ҳамкорӣ байни Афғонистон ва кишварҳои гуногуни ҷаҳон ва созмонҳои байналмилалӣ раванди амалӣ намудани онҳо дар сатҳи дархӯр қарор надорад, пешниҳод менамояд, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ бояд дар ростои эҷоди созукорҳои мукаммали татбиқсозии санадҳо ва муоҳидаҳои ҳосилшуда иқдомҳои муассир анҷом диҳад.

Аз ин рӯ, кишвари мо татбиқи роҳбурд (стратегия)-и фарогири байналмилалиро барои таъмини сулҳу субот ва барқарорсозии баъдиҷангии Афғонистон сидқан дастгирӣ намуда, бар он назар аст, ки ба ҷанбаи иқтисодию иҷтимоии он бояд таваҷҷуҳи бештаре зоҳир гардад.

Роҳбарияти кишвари мо бо зикри ин, ки калиди ҳалли мушкилоти Афғонистон, пеш аз ҳама, дар дасти худи мардуми афғон ва ҳукумати кишвар аст, аз иқдомот ва ташаббусҳои ҳукумати кунунии Афғонистон дар комёб шудан ба мусолиҳа ва таъмини сулҳу суботи устувор дар кишвар ҷонибдорӣ менамояд.

Фароянди тадриҷии гузаштани масъулияти таъмини амнияти кишвар ба зиммаи неруҳои ҳукуматии Афғонистон тақозо мекунад, ки ҳайати ниҳодҳои қудратӣ барои мубориза бар зидди терроризм, экстремизм ва ҷинояткории муташаккил ҳамаҷониба омода карда шаванд.

Аммо имрӯз равшан аст, ки танҳо бо истифода аз абзори низомӣ наметавон ба таъмини зиндагии осоишта даст ёфт. Барои расидан ба сулҳу суботи пойдор ва хушк кардани решаҳои иҷтимоию иқтисодии терро-

ризм, ифротгарой ва дигар ҷиноятҳо зарур аст, ки иқдомҳое дар ростои таҳия ва татбиқи барномаю нақшаҳои фарогир, пеш аз ҳама дар ҳавзаи иқтисодӣ, гузошта шаванд.

Роҳбарияти кишвари мо бар ин ақида аст, ки барои анҷоми муваффақомези чунин иқдомҳо амалӣ намудани барномаи муборизаи муштарак бар зидди парвариш ва савдои ғайриқонунии маводи мухаддир яке аз вазифаҳои аввалиндараҷаи шарикони байналмилалӣ мебошад. Бахши муҳими чунин бароннома бояд ҳаллу фасли масъалаи ҷалб намудани кишоварзони афғон ба раванди солимгардонии ҷомеа бошад.

Дар ин замина на танҳо иваз намудани кишти зироатҳои нашъадор бо дигар намудҳои зироатҳо, балки пешгирии қотеъонаи воруди пешмоддаҳои маводи мухаддир (прекурсорҳо) ба Афғонистон аҳамияти ҷиддӣ дорад.

Тоҷикистон аз ҷониби худ омодагиашро барои бозсозии системаи обёрии Афғонистон ва обёрӣ намудани заминҳои кишт эълом намудааст. Бунёди шабакаи нерӯгоҳҳои барқи обӣ ва обанборҳои Тоҷикистон ва Афғонистон ҳамчун манбаи захираҳои обӣ ва неруи барқи арзон барои баҳрабардорӣ аз заминҳои киштнашудаи Афғонистон ва эҳёи бахши кишоварзӣ аз омилҳои муҳимтарини тавсеаи кишвари ҳамсоя хоҳад буд.

Бо баҳрагирии кароитар аз имкониятҳои кишоварзии Афғонистон барои баровардани ниёзҳои дохилӣ ба маҳсулоти кишоварзӣ ва роҳандозии содироти он ба бозорҳои минтақавӣ метавон ба эҳёи ин соҳаи муҳими иқтисоди миллӣ ва то ҳадде ба коҳиш додани сатҳи бекорӣ дар кишвар муваффақ шуд.

Истиқрори сулҳу субот дар Афғонистон дар ин марҳала ба рушди манобеи инсонӣ пайванди маҳкаме дорад. Бо таваҷҷуҳ ба ин воқеият, роҳандозии ҳамкориҳои минтақавӣ барои таъмини бахшҳои гуногуни иқтисоди миллии Афғонистон бо коршиносони босалоҳият яке аз самтҳои калидии фаъолияти шарикони байналмилалӣ мебошад.

Тоҷикистон аз ҷомеаи ҷаҳонӣ даъват менамояд, ки дар ин росто аз имкониятҳояш истифодаи густурдатаре намояд. Ҷумҳурии мо, ки то имрӯз дар амри омӯзондани кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, марзбонон, ҳайати афсарии артиш ба Афғонистон кумак мекунад, омода аст, бо истифода аз зарфиятҳои марказҳои таълимии марбути хеш доираи ҳамкориҳоро дар ин замина тавсеа бахшад.

Дар ин росто Тоҷикистон шарикони байналмилалиро даъват менамояд, ки бо истифода аз таҷриба ва зарфиятҳои кишвари мо ва имкониятҳои кишварҳои ҳамсояи Осиёи Марказӣ барои омӯзиши мутахассисони дигар соҳаҳои иқтисоди миллии Афғонистон кумак кунанд.

Таҳти сарпарастии байналмилалӣ эҷоди Маркази таълимии бисёрсоҳавии касбию техникӣ дар Тоҷикистон метавонад иқдоми воқеӣ ва муассире дар ин росто бошад.

Густариши ширкати Афғонистон дар раванди ҳамгироии минтақавӣ - аз тариқи тақвияти ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ бо кишварҳои ҳамсоя - яке аз муҳимтарин омилҳои таъмини рушди устувори иҷтимоию иқтисодии ин кишвар мебошад. Тоҷикистон зарурати истифодаи ҳарчи бештари имкониятҳои иқтисодӣ ва захираҳои табиии худи Афғонистонро ҷиҳати ҳалли мушкилоти ин кишвар таъкид месозад.

Дар ҳоли ҳозир масъалаи таҳияи ибтикороти ҳамгироӣ, ҳамчунин эҳёи масирҳои бозаргонии таърихӣ ва тақвияти ҳамкориҳои тиҷоратӣ ниёзманди таваҷҷуҳи вижаи кишварҳои минтақа мебошанд. Ҳамкориҳои фаъол ва танготанги кишварҳои минтақа бо Афғонистон ва тақвияти ҳамбастагиҳои минтақавӣ метавонанд дар ҳалли мусолиматомези мушкилоти амниятии ин кишвар ва рушду тавсеаи иқтисоди он мусоидати комил намоянд.

Аҳамияти масири роҳи оҳани Тоҷикистон-Афғонистон, ки ба шохаҳои роҳи оҳани Туркманистон-Афғонистон ва қисматҳои дигари он пайваст хоҳад шуд, аз ҳоло аз ҷониби коршиносони байналмилалӣ арзёбӣ шудааст. Масири мазкур дар оянда бо Қирғизистон ва Чин пайваст шуда, метавонад ҳамчун хатти транзитии минтақа бо бамаротиб афзудани гардиши мол байни кишварҳо ҳамасола фоидаи зиёдеро ба буҷаи Афғонистон ворид намояд.

Лоиҳаи CASA-1000 метавонад камбуди неруи баркро дар Афғонистон ва Покистон аз ҳисоби интиқоли он аз Тоҷикистон ва Қирғизистон ба таври назаррас ҷуброн намояд.

Ҳамчунин бунёди лӯлаи интиқоли газ аз Туркманистон ба Покистону Ҳиндустон тавассути хоки Афғонистон метавонад ниёзи кишварҳои минтақаро ба гази табиӣ бароварад. Бидуни шак, ин лоиҳа низ ба суди Афғонистон хоҳад буд.

Ҳамроҳ бо ин бояд таваҷҷуҳ дошт, ки дар чорчӯби ин барномаҳои бузург ва дар фароянди амалӣ гаштани даҳҳо лоиҳаҳои дигар ҳазорон одамон на танҳо дар

Афғонистон, балки дар тамоми минтақа бо кор таъмин хоҳанд шуд.

Тағйироти анҷомгирифта дар солҳои охир дар раванди барқарории сулҳу субот дар Афғонистон аз ҷомеаи ҷаҳонӣ, кишварҳо ва созмонҳои манфиатдор мушорикати фаъолонаю созандаи посухгӯ ба ниёзҳои ҳаётии мардуми азияткашидаи Афғонистонро тақозо мекунад.

Итминони он аст, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ - бо дарки таъхирнопазирии ҳаллу фасли мушкилоти фаровони ҷомеаи Афғонистон - ба иқдомҳои муассир дар ростои таъмини сулҳу субот ва рушди иқтисодии ин кишвар эҳтимом меварзад. Ва Тоҷикистон, ҳамчун кишвари дӯсту бародар ва ҳамзабону ҳамфарҳангу ҳамкеши мардуми Афғонистон, аз ин фароянди сарнавиштсоз дар канор нахоҳад монд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои ҷаҳон

Ҳамон тавр ки дар боло гуфта шуд, Ҷумҳурии Тоҷикистон **бо беш аз 120 кишвари ҷаҳон** ҳамкориҳои гуногунҷанба дорад. Дар ин рисола, ки ба таври умда ба масоили равишҳо ва рӯйкардҳои сиёсати хориҷӣ бахшида шудааст, мо фақат ба таври фишурда ба ҳамкориҳои Тоҷикистон **бо баъзе аз кишварҳои ҷаҳон** таъкид менамоем. Албатта, Тоҷикистон, бо таваҷҷуҳ ба фалсафаи сиёсати хориҷии худ ва низ бар тибқи сиёсати «дарҳои боз», **бо ҳамаи кишвари ҷаҳон**, ки майл ба ҳамкориҳои хубу созанда бо кишвари мо намоянд, равобит дорад ва хоҳад кард.

Тоҷикистон дар оянда низ дипломатияи мубтанӣ бар усули эҳтиром, суди мутақобил ва ҳусни тафоҳумро **бо ҳамаи кишварҳои дунё** густариш хоҳад дод ва дар солҳои оянда мақсад дорад шуморе сафоратхонаҳоро дар кишварҳои дуру наздик роҳандозӣ намояд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Британияи Кабир

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир маҷмӯи муровидоти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии васеъеро дар бар мегирад. Ин муносибатҳо аз замони барқарории равобити дипломатии ду кишвар дар таърихи 15 январи соли 1992 то имрӯз дар сатҳи матлуб қарор доранд.

Британияи Кабир сафорати худро дар ш. Душанбе 20 декабри соли 2001 боз намудааст. Сафоратхонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Лондон 11 феврали соли 2008 таъсис гардид.

Миёни Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва гурӯҳи парлумонӣ оид ба Осиёи Марказии Парлумони Британия аз соли 2009 равобит барқарор шудааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир дар ҳошияи барномаи ҳамкории Тоҷикистон бо СААШ, ҳамчунин дар ростои мусоидати кишвари мо ба неруҳои эътилофии СААШ дар Афғонистон ҳамкории ҳарбиро роҳандозӣ намудаанд. Ҳамасола байни вазоратҳои мудофиаи ду кишвар машваратҳои ҳарбӣ баргузор мешаванд.

Ҳамкориҳои ду кишвар дар заминаи инсонӣ низ дар сатҳи шоён қарор доранд. Вазорати байналмилалии

рушди Британия дар ростои барномаи коҳиш додани сатҳи камбизоатӣ, ки дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ пиёда мегардад, аз соли 2003 фаъолияти худро дар Тоҷикистон роҳандозӣ менамояд.

Британияи Кабир дар тайи панҷ соли охир дар ҳаҷми 75 миллион доллари амрикоӣ лоиҳаҳои мухталифро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳандозӣ намудааст. Илова бар ин, Британияи Кабир лоиҳаи минтақавии CASA-1000-ро ба маблағи 37 миллион доллари амрикоӣ сармоягузорӣ кардааст.

Густариши муносибатҳо бо Британияи Кабир дар соҳаи иқтисоду тиҷорат дар ҳоли инкишоф аст. Бино бар маълумоти расмӣ, ҳаҷми тиҷорати дуҷониба байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир дар соли 2015 2886,2 ҳазор доллари амрикоиро ташкил дод.

Бахшҳои асосии содирот: маҳсулоти пахтагӣ, маъдан ва консентрат. Бахшҳои асосии воридот: маҳсулоти нафтӣ, таҷҳизоти истеҳсолӣ-техникӣ.

Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон якчанд корхонаҳои муштараки Тоҷикистон ва Британияи Кабир фаъолият мекунанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Федеролии Олмон

Тоҷикистон ба равобити худ бо Олмон таваҷҷуҳи махсус медиҳад. Зеро Олмон аз миёни кишварҳои аъзои Иттиҳоди Аврупо зиёдтар аз ҳама ба соҳаи тандурустии Тоҷикистон кумакҳои бедареғ мерасонад.

Муносибатҳои дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Федеративии Олмон моҳи декабри соли 1992 барқарор шуданд.

Табодули сафарҳо дар сатҳи баланди дуҷониба заминаи рушди ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Олмонро муайян менамояд.

Қобили зикр аст, ки аз байни кишварҳои Аврупо Тоҷикистон беш аз ҳама бо Олмон созишномаҳо имзо кардааст. Созишномаҳо равобити давлатҳои моро дар соҳаҳои гуногун фароҳам овардаанд.

Соҳаҳои асосии ҳамкории иқтисодии ду кишвар ба таври умда дар заминаҳои истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ, истеҳсол ва фароварии навъҳои гуногуни сангҳои сохтмонии декоративӣ ва ҷорӣ намудани технологияҳои муосири хориҷӣ сурат мегиранд.

Тайи солҳои пас аз барқарории равобити дипломатии Тоҷикистону Олмон маблағи умумие, ки Ҳукумати Олмон ба Тоҷикистон дар чаҳорчӯби ҳамкориҳои техникӣ ва молиявӣ кумак намудааст, беш аз 150 миллион евро мебошад.

Таъкид кардан бамаврид хоҳад буд, ки дар ҷаласаи Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Олмон, ки дар моҳи октябри 2014 баргузор шуд, ҳукумати Олмон дар доираи «Барномаи ҳамкориҳо баҳри рушд» ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи навбатӣ наздики 55 миллион евро кумакҳои молиявӣ ва техникӣ ихтисос дод.

Муносибатҳои байнипарлумонии ду кишвар дар ҳоли инкишоф мебошанд. Ба манзури густариши равобити ниҳодҳои қонунгузори ду кишвар дар Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Бундестаги Олмон гурӯҳи дӯстии порлумонҳои Тоҷикистону Олмон фаъолият мекунад.

Ҳамкориҳои ҳарбии ду кишвар низ дар сатҳи матлуб қарор доранд. Вазорати мудофиаи Олмон – Бундесвер – тасмим гирифтааст дар ташкили давраҳои бозомӯзии ҳайати афсарии Вазорати мудофиаи Тоҷикистон, анҷоми сафарҳои мутақобили ҳайатҳои роҳбарикунандаи вазоратҳои марбути ду кишвар ба шаҳрҳои Душанбе ва Берлин, таҳкими техникии Вазорати мудофиаи Тоҷикистон кумак намояд. Ҳамчунин Бундесвери Олмон дар доираи ҳамкории ҳарбии Тоҷикистону Олмон дар соли 2016 барои бозомӯзии афсарони Тоҷикистон 6 курсӣ ихтисос додааст.

Сатҳи ҳамкориҳо дар соҳаи фарҳанг, маориф ва илм низ миёни ду кишвар тамоили рӯ ба таҳким доранд. Ҷониби Олмон бо роҳандозии барномаи мубодилаи академиявӣ барои баланд бардоштани сатҳи тахассусии донишҷӯён ва аспирантҳои муассисаҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолона кумак менамояд.

Аз соли 2010 ба баъд - ҳарсола - ҳафтаҳои фарҳангии Олмон дар Тоҷикистон баргузор мегарданд.

Ҳаҷми муомилоти тиҷоратии Тоҷикистону Олмон, масалан, фақат дар ҳафт моҳи соли 2015 117,952 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки аз ин ҷумла ҳаҷми содирот 1,064 миллион ва ҳаҷми воридот 116,888 миллион доллар мебошад.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки «Мах Хуросон», «Мюллер ва Шелл», «Зимменс-Шивас ЛТД» ва «Дӯстӣ» фаъолият мекунанд.

Доираи фаъолиятҳои ин корхонаҳо аз истеҳсоли маводҳои сохтмонӣ, сангҳои декоративӣ, маҳсулоти кишоварзӣ дар заминаи техника ва технологияҳои муосири олмонӣ иборат мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Фаронса

Муносибатҳои байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Фаронса алҳол дар соҳаҳои иқтисод, фарҳанг ва ҳарбӣ ҷараён доранд. Заминаи ин равобитро 12 ҳуҷҷати муҳиме, ки байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Фаронса имзо шудааст, фароҳам сохтаанд.

Бунёди равобити дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Фаронса 3 марти соли 1992 пайрезӣ шудааст.

Ҷумҳурии Фаронса дар шаҳри Душанбе сафоратхонаи худро 3 ноябри соли 2001кушод.

Сатҳи робитаҳои дуҷониба солҳои охир тамоили рӯ ба инкишоф пайдо намудаанд.

Ҳамкориҳои ҳарбии ду кишвар низ батадриҷ густариш меёбанд. Моҳи декабри соли 2002 Тоҷикистону Фаронса Созишнома оид ба ҳамкории байни муассисаҳои ҳарбии ду кишварро ба имзо расонданд. Ин созишнома ҳамкориҳоро дар соҳаи тайёр намудани кадрҳои ҳарбӣ барои Тоҷикистон пешбинӣ менамояд. Тибқи нуктаҳои созишномаи мазкур, ҷониби Фаронса ҳар сол ба низомиёни тоҷик барои гузарондани машқҳо ва дигар чорабиниҳо кумак мекунад.

Дар ҳавзаи равобити инсонӣ низ ҳамкории ду кишвар дар сатҳи матлуб қарор дорад. 28 ноябри соли 2012 дар Париж дар бинои Сенати Фаронса гурӯҳи Ассотсиатсияи дӯстии «Фаронса-Тоҷикистон» таъсис дода шуд.

Дар ҳамкориҳои парлумонии Тоҷикистону Фаронса раванди солиму устувори густариш мушоҳида

мешавад. Дар парлумонҳои ҳар ду кишвар гурӯҳҳои байнипарлумонии дӯстӣ фаъолият мекунанд.

Ҳаҷми савдои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Фаронса дар соли 2010 4,6 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Швейтсария

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори густариши ҳарчи бештари муносибатҳои дуҷониба бо Швейтсария мебошад.

Швейтсария нахустин мамлакатест, ки ҷонибдории худро аз Ҷумҳурии Тоҷикистон дар масъалаи ворид шудани кишвари мо ба Созмони байналмилалии савдо изҳор намудааст.

Равобити дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Конфедератсияи Швейтсария 9 декабри соли 1992 барқарор шудааст.

Табодули боздиди мақомоти олии ду кишвар фурсатҳое мебошанд, ки Тоҷикистону Швейтсария масоили муҳими ҳамкориҳоро мавриди баррасӣ ва ҳаллу фасл қарор медиҳанд.

Ба манзури тавсеаи ҳарчи бештари равобити дуҷониба 3 сентябри соли 2010 Сафорати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Женева кушода шуд.

Дар ҳамкориҳои дуҷониба равобити иқтисодӣ ҳавзаи бархӯрдор аз густариши бештар мебошад.

Конфедератсияи Швейтсария тавсеаи Тоҷикистонро аз тариқи тахсиси кумакҳои молӣ дар чорчӯби се тарҳ – кумакҳои дарозмуддати техникӣ, молиявӣ ва башардӯстона – дастгирӣ менамояд.

Ба таври куллӣ, ин барномаҳои кумакӣ дар заминаҳои ислоҳоти идораи давлатӣ, бахши хусусӣ ва иқтисоди куллӣ, манбаъҳои табиӣ ва зерсохтҳо, коҳиши хатари офатҳои табиӣ эҳтимолӣ роҳандозӣ мешаванд.

Дар ҳоли ҳозир Швейтсария иҷрои 6 тарҳи сармоягузориро дар бахшҳои мухталифи иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо маблағи умумии 34,2 миллион доллари амрикоӣ сармоягузорӣ менамояд.

Молҳои содиротии Швейтсария аз кишвари мо, асосан, пахтаи маҳиннах, сангҳои қиматбаҳо ва алюминий мебошанд. Ва молҳои воридотии ин кишвар ба Тоҷикистон аз маҳсулоти химиявӣ, лавозимоти техникӣ, қисмҳои эҳтиётӣ барои дастгоҳҳои саноати бофандагӣ иборат аст. Беш аз 98 % ҳаҷми умумии содироти Тоҷикистонро ба ин кишвар фулузоти гаронбаҳо ташкил медиҳад.

Молҳои воридот аз Швейтсария ба Тоҷикистон дору, ба таври куллӣ, витаминҳо, рангҳои қимиёӣ, протоинҳо, маҳсулоти кимёӣ ва қисмҳои эҳтиётии мошинҳо ташкил медиҳанд.

Заминаи ҳуқуқии равобити ду кишвар дар марҳалаи ибтидоӣ қарор дорад ва аз 10 созишномаи байниҳукуматӣ ва байниидоравӣ иборат мебошад.

Ҳаҷми умумии савдои берунии байни Тоҷикистон ва Швейтсария дар соли 2015 310,5 миллион доллари амрикоиро ташкил кардааст. Ин нишондод, ки назар ба омори солҳои гузашта кам мебошад, на далели коҳиши ҳамкориҳои иқтисодӣ, балки нишонгари таъсири манфии буҳрони молиявии ҷаҳонӣ аст, ки ба таври куллӣ дар равобити хориҷии Тоҷикистон бо бештари кишварҳои ҷаҳон мушоҳида мешавад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Италия

Барқарории муносибатҳои дипломатии миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Италия 15 майи соли 1992 сурат гирифтааст.

Равобити Тоҷикистон ва Италия аз оғоз ба таври умда вижагии башардӯстона дошт. Масалан, соли 2001 дар чаҳорчӯби Конвенсияи Лондон оид ба кумаки ғизоӣ Ҳукумати Италия – барои рафъи оқибатҳои хушксолӣ ва таъмини гурезаҳои иҷбории ба Ватан бозгаштаи Тоҷикистон бо ғизо – ба маблағи 685 000 доллари ИМА маводи ғизоӣ ироа дода буд.

Моҳи марти соли 2002 Ҳукумати Италия омодагии хешро ҷиҳати расонидани кумаки башардӯстона ба Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳор намуд. Кумаки мазкур аз 1500 тонна гандум, садҳо тонна биринҷ, шакар ва 100 адад обкаш (насос) барои беҳтар кардани таъмини аҳолии шаҳри Душанбе бо оби тоза иборат буд.

Ҷумҳурии Италия яке аз донорҳои асосии Агентии назорати маводи мухаддири назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ҳукумати Италия барои гузаронидани амалиёти зидди маводи мухаддир 450 ҳазор доллари ИМА ҷудо карда буд.

Соли 2008 Кумитаи Вазорати корҳои хориҷии Италия оид ба ҳамкорӣ ва рушд барои амалӣ намудани Барномаи AID 8838 – «Беҳсозии захираҳои об ва шароити беҳдоштию гигиенӣ дар деҳоти вилояти Хатлон», – ки аз ҷониби созмони ғайридавлатии итолиёвии CESVI таҳия шудааст, 892 500 евро ҷудо кард.

Ҳукумати Италия моҳи майи соли 2009 – ҷавобан ба муроҷиати Ҳукумати Тоҷикистон – ба кишвари мо 100

000 евро кумаки таъҷилӣ намуд. Кумаки мазкур ба воситаи Ҷамъияти ҳилоли аҳмари Тоҷикистон дар ноҳияҳои шаҳри Душанбе ва Қӯрғонтеппа тақсим карда шуд.

Моҳи апрели соли 2010 Ҳукумати Ҷумҳурии Италия барои 120 оилаи аз офати табиӣ зарардидаи шаҳри Кӯлоб ва ноҳияҳои вилояти Хатлон 25 000 евро кумаки башардӯстона расонид.

Тайи солҳои гузашта ҳамкориҳои ду кишвар дар заминаи мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва ҷинояткории муташаккил хуб роҳандозӣ шуданд. Ҷумҳурии Италия аз ҷумлаи кишварҳое буд, ки ҳангоми таъсиси Агентии назорати маводи мухаддир дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти ин ниҳодро маблағгузорӣ намудаанд.

Дурнамои ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Италия равшан аст. Сармоягузорони итолиёӣ омодагии худро барои ширкат дар татбиқи барномаҳои энергетикӣ, бунёди корхонаҳои муштараки коркарди маҳсулоти кишоварзӣ иброз дошта, дар ин замина якчанд созишномаҳоро ба имзо расонидаанд.

Дар соли 2015 ҳаҷми тиҷорати дуҷонибаи Тоҷикистону Италия 33288,2 ҳазор доллари амрикоиро ташкил додааст.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Литва

Равобити дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Литва соли 1992 поягузорӣ шуд.

Сафарҳои мутақобили мақомоти баландпояи Тоҷикистон ва Литва мавридҳое мебошанд, ки самтҳои

гуногуни муносибатҳои дуҷониба баррасӣ ва дурнамои ҳамкориҳо муайян мегарданд.

Энергетика, саноати сабук, кишоварзӣ, нақлиёту иртиботот, сайёҳӣ, ҳамчунин бунёди корхонаҳои муштарак дар Тоҷикистон оид ба истеҳсоли маводи сохтмонӣ, коркарди маҳсулоти кишоварзии муҷаҳҳаз бо технологияҳои пешрафтаи аврупоӣ аз самтҳои афзалиятноки рушди равобити дуҷонибаи ду кишвар мебошанд.

Ҳаҷми тиҷорати дуҷониба байни Тоҷикистон ва Литва дар соли 2015 81,6 миллион доллари амрикоиро, ки аз ин ҷумла 0,2 миллион доллар марбути содирот ва 81,4 миллион доллар алоқаманд ба воридот аст, ташкил дод.

Муносибатҳои тиҷоратии ду кишвар аз тамоили рӯ ба рушд бархӯрдор ҳастанд. Соҳаҳои коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҷумла пахта ва меваю сабзавот, истеҳсоли масолеҳи бинокорӣ, мебел, техникаи рӯзгор, чарм, пойафзол, баҳрабардорӣ аз конҳои канданиҳои фоиданок ва захираҳои бузурги гидроэнергетикии Тоҷикистон, густариши робитаҳои нақлиётию транзитӣ аз самтҳои асосии ҳамкории Тоҷикистону Литва мебошанд.

Бунёди ҳуқуқии равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Литва дар ҳоли тавсеа қарор дорад ва то имрӯз байни кишварҳои мо 5 санади расмии ҳамкориҳо имзо шудаанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Латвия

Ҳамкориҳои дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Латвия 11 майи соли 1992 бо имзои созишномаи дуҷониба байни ду кишвар оғоз шудааст.

Дафтари сафири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Латвия дар шаҳри Минск воқеъ мебошад. Қароргоҳи Сафири фавқулода ва мухтори Латвия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Тошканд аст.

Равобити сиёсии Тоҷикистон ва Латвия дар табодули сафарҳои расмии сарони кишварҳо ва мақомоти давлатии ду кишвар ба зуҳур пайваста, тайи онҳо мавзӯъҳои муҳими ҳамкорӣ мавриди баррасӣ қарор мегиранд ва роҳкорҳои иҷрои тавофуқоти ҳосилшуда муайян мегарданд.

Барои ҳаллу фасли масоили ҳамкориҳо дар ҳавзаи мазкур Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Латвия оид ба ҳамкории иқтисодӣ ва илмӣ-техникӣ фаъолият мекунад.

Робитаҳои байнипарлумонии Тоҷикистону Латвия ҷузъи муҳим ва таркибии ҳамкориҳои дуҷониба мебошанд. Ҳамкориҳои Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Сейми Ҷумҳурии Латвия беш аз пеш густариш меёбанд.

Ҳаҷми умумии савдои хориҷии Тоҷикистон бо Латвия дар соли 2015 19,7 миллион доллари амрикоиро ташкил дод. Савдои хориҷӣ бо Латвия дар айни замон нисбат ба солҳои пеш ба иллати буҳрони молиявии ҷаҳонӣ коҳиш пайдо намудааст.

Ҳамкориҳо дар ҳавзаҳои энергетика, аз ҷумла бунёди иншооти барқӣ, марбут ба зерсохтҳои иртиботӣ, корхонаҳои фаровари маҳсулоти кишоварзӣ, дорусозӣ, маориф, бунёди корхонаҳои муштарак дар ҳудуди 4 минтақаи озоди иқтисодии кишвар ва бахши сайёҳӣ самтҳои ояндадору афзалиятноки равобити иқтисодии Тоҷикистону Латвияро ташкил мекунанд.

Латвия барои роҳандозии равобити иқтисодии Тоҷикистон бо кишварҳои Аврупо, аз ҷумла бо Олмон, Лаҳистон, Финляндия ва ғайра, метавонад ба таври муассир мусоидат намояд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико

Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз зумраи аввалин кишварҳоест, ки истиқлоли Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба расмият шинохтаанд. Равобити дипломатӣ байни кишварҳои мо 14 феврали соли 1992 поягузорӣ шудааст.

Вижагиҳои ҳамкориҳои Тоҷикистону Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ҳусни тафоҳум, ҳамраъйӣ ва мавқеъгирии созанда дар баррасӣ ва ҳаллу фасли масоили муҳими равобити ду кишвар ва авзои байналмилалӣ мебошад.

Ба таври умда, мавзӯоти ҳамкориҳои Тоҷикистону ИМА таъмини амният дар минтақа, пеш аз ҳама дар Афғонистон, мубориза бо терроризм, ифротгароӣ, қочоқу савдои ғайриқонунии маводи мухаддир мебошад.

Дар ҳоли ҳозир равобити Тоҷикистону Амрико дар соҳаҳои сиёсат, иқтисоду тиҷорат, бахшҳои гуманитарӣ, маорифу фарҳанг, беҳдошт, амнияти минтақавӣ, мубориза бар зидди терроризми байналмилалӣ ва ғайра бо таваҷҷуҳ ба манфиатҳои ҳар ду кишвар ба таври муассир густариш меёбад.

Тоҷикистон шарикии ИМА-ро дар мубориза бар зидди терроризм, қочоқи маводи нашъаовар ва хатарҳои дигари ҷаҳонӣ баҳри амният ва суботи минтақа ва ҷаҳон арзишманд мешуморад. Бавижа барои Тоҷикистон ҳамкориҳои марзӣ ва амниятӣ бо Иёлоти Муттаҳидаи

Амрико муҳим мебошад ва дар ин замина дар солҳои охир неруҳои марзбони кишвари мо аз кумаки ин кишвар барои тақвияти худ бархӯрдор шудаанд.

Тоҷикистону Амрико барои таҳким ва рушди ҳамкорӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ собитқадамона талош мекунанд. Дар ин росто мусоидати ИМА дар густариши равобити иқтисодии Тоҷикистон бо кишвари ҳамсояи Афғонистон шоёни таҳсин аст. Бо кумаки Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар рӯи дарёи Панҷ дар марзи Тоҷикистону Афғонистон якчанд пулҳои автомобилгузар бунёд карда шудаанд, ки муҷиби 300 дарсад афзудани ҳаҷми муомилоти тиҷоратии мамлакати моро бо кишвари ҳамсоя фароҳам овардааст.

Ҳаҷми савдои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар соли 2012 ба болотарин сатҳ расида, ба 194,7 миллион доллари амрикоӣ баробар шуд, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 0,7 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 194,0 миллион долларро ташкил дод. Дар соли 2015 – ба иллати таъсири манфии бухрони молиявии ҷаҳонӣ – ҳаҷми муомилоти ду кишвар коҳиш ёфта, 38,2 миллион долларро ташкил дод, ки ҳааҷми содирот 0,2 миллион доллар ва ҳаҷми воридот 38,0 миллион доллар мебошанд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар соҳаи маориф низ дар ҳоли тавсеа мебошанд. Дар солҳои охир мубодилаи теъдоди донишҷӯён ва муаллимон дар ҳар ду самт афзоиш ёфтааст. Ҷониби Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар Тоҷикистон якчанд барномаи омӯзиширо, монанди «Эдмонд Маски», «Фулбрайт», «Флекс», барномаи тадқиқотии «Кокран» ва барномаи

иқтисодии «САБИТ»-ро роҳандозӣ менамояд. Бар тибқи барномаҳои мазкур, ҳукумати Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ҳар сол донишҷӯёну олимони тоҷикро барои такмили донишу ихтисос ба ИМА даъват менамояд. Ба далели ин, ки Тоҷикистон бо камбуди кадрҳои дорои маълумоти олии ғарбӣ мувоҷеҳ аст, ҷониби ИМА дар садад аст ба афзоиши шумори донишҷӯёну олимони тоҷик, ки аз омӯзиш дар ниҳодҳои таълимии амрикоӣ бархӯрдор хоҳанд шуд, иқдом намояд.

Саҳми Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар заминаи расондани кумакҳои башардӯстона низ қобили мулоҳиза аст. Солҳои гузашта аз кулли кумакҳои башардӯстонае, ки кишварҳои ҷаҳон ба Тоҷикистон мерасонданд, бештарин саҳм ба Иёлоти Муттаҳидаи Амрико тааллуқ дошт. Бо ин ки ҳаҷми чунин кумакҳо аз ҷониби Иёлоти Муттаҳидаи Амрико андаке коҳиш ёфтааст, ин давлати абарқудрат ҳамоно барои Тоҷикистон яке аз мамлакатҳои кумакрасон боқӣ мемонад.

Заминаи ҳуқуқии равобити дуҷонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрикоро беш аз 30 аснод, ки дар тӯли даврони барқарории равобити ду кишвар аз ҷониби тарафҳо дар заминаҳои тиҷорату иқтисод, ҳамкории ҳарбӣ-техникӣ, мубориза бо терроризм ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба имзо расидаанд, ташкил мекунанд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Халқии Чин

Ҷумҳурии Халқии Чин ҳамсояи хуб, дӯсти содиқ ва шарики боэътимоди стратегии Тоҷикистон аст ва

кишвари мо аз таҳкиму густариши ҳамкориҳои дуҷониба ва бисёрҷониба, пеш аз ҳама дар заминаи ҳамкориҳои иқтисодӣ, истиқбол мекунад.

Равобити дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Халқии Чин 4 январи соли соли 1992 поягузорӣ шудааст. Сафорати Ҷумҳурии Халқии Чин дар Тоҷикистон 13 марти соли 1992 ва Сафорати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Чин 7 апрели соли 1997 ба фаъолият оғоз намудаанд.

Тоҷикистон ба густариши равобит бо Ҷумҳурии Халқии Чин аҳамияти вижа медиҳад. Ҳамкориҳои байни Тоҷикистону Чин дар чанд соли охир дар самтҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, фарҳангӣ ва инсонӣ ба таври қобили мулоҳиза густариш намудаанд. Байни ду кишвар зиёда аз 150 созишнома ва асноди ҳуқуқӣ ба имзо расидаанд. Бо итминон метавон гуфт, ки дар тӯли солҳои гузашта марзи миёни ду кишвар ба марзи дӯстию равобити ҳасана табдил ёфтааст. 70 дарсад аз ҳаҷми умумии муомилоти молии ду кишвар дар ноҳияҳои наздисарҳадии Тоҷикистону Чин анҷом мегирад.

Ҷумҳурии Халқии Чин аз лиҳози сармоягузорӣ ба иқтисоди Тоҷикистон яке аз мақоми аввалро дар миёни шарикони иқтисодии кишвари мо соҳиб мебошад. Вижагии робитаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Халқии Чин сатҳи устувору пойдори ҳамкориҳои ду кишвар мебошад. То имрӯз бо маблағгузории ин ҳамсояи бузург силсилаи лоиҳаҳои стратегӣ, аз қабили шоҳроҳи Чанак-Хуҷанд-Душанбе, нақбҳои Шаршар, Чормағзак, Шаҳристон, хаттҳои интиқоли барқи «Ҷануб-Шимол»,

«Лолазор-Хатлон» ва дигар созандагиҳо анҷом ёфтаанд. Кишвари Чин ҳамчунин дар назар дорад, ки дар оянда дар пиёдасозии лоиҳаҳои энергетикии кишвари мо, аз ҷумла дар бунёди неругоҳҳои ҳароратӣ ва барқи обӣ бо зарфияти миёна, ширкат намояд.

Сафарҳои мутақобил, дидору гуфтугӯҳои муназзами роҳбарони давлатҳои мо, вохӯриҳо дар чорчӯби анҷуману иҷлосияҳои байналмилалӣ, муколамаҳои телефонӣ фурсатҳое мебошанд, ки ба тавсеаи ҳамкориҳои байни кишварҳои мо ва таъмиқи беш аз пеши онҳо кумак мекунанд.

Дар ин росто сафари расмии давлатии Раиси Ҷумҳурии Халқии Чин Си Зинпин ба Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи сентябри соли 2014, ки сиёсатшиносон ин сафарро, бо таваҷҷуҳ ба тавофуқҳои ба дастомада, «оғози марҳалаи нав дар ҳамкориҳои ду кишвар» унвон кардаанд, саҳифаи тозаеро дар равобити гуногунарсаи Тоҷикистону Чин боз намуд.

Дар ҷараёни ин сафар дар ҳузури сарони ду кишвар агрегати дуюми навбати аввали Маркази барқу гармидиҳии шаҳри Душанбе ба кор дароварда шуда, сохтмони навбати дуюми ин иншооти муҳими энергетикӣ, инчунин бунёди қисмати тоҷикистонии лӯлаи човруми гази Осиёи Марказӣ-Чин расман оғоз гардид.

Пас аз ба кор шурӯъ кардани навбати дуюми Маркази барқу гармидиҳӣ, ки иқтидори лоиҳавии он 300 мегаватт мебошад, зарфияти ин иншоот ба 400 мегаватт хоҳад расид.

Қобили зикр аст, ки дар ҷараёни сохтмони лӯлаи човруми гази Осиёи Марказӣ-Чин ва иҷрои ҳамаи қарордодҳои баимзорасидаи ду кишвар ба иқтисодиёти

Тоҷикистон беш аз 6 миллиард доллари амрикоӣ ворид мешавад.

Ҳамчунин ҷонибҳо ба мувофиқа расиданд, ки ширкати давлатии нафту гази Чин (CNPC) ва шарикони он корҳои ҷустуҷӯӣ-геологиро дар Тоҷикистон идома медиҳанд. Анҷоми муваффақиятомези ин корҳо кишвари моро соҳиби газу нафт месозад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Чин дар соҳаи маориф низ дар сатҳи матлуб роҳандозӣ шудааст. Дар ҳоли ҳозир дар 112 мактаби олии Чин беш аз 2 ҳазор донишҷӯёни тоҷик таҳсил мекунанд. Дар Маркази Конфутсийи шаҳри Душанбе ҷавонони зиёди тоҷикистонӣ забони хитоиро ёд мегиранд.

Бисёре аз мутахассисони Тоҷикистон дар давраҳои омӯзишӣ ва семинарҳо, ки коршиносони хитоӣ дар заминаҳои гуногун ташкил менамоянд, такмили донишу ихтисос мекунанд. Дар якчанд донишгоҳҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшҳои забони хитоӣ кушода шудаанд. Тоҷикистон низ дар мактабҳои олии худ барои шаҳрвандони Чин курсиҳое ихтисос додааст.

Равобити фарҳангии ду кишвар беш аз пеш густариш меёбад. Баргузории Рӯзҳои фарҳангии Тоҷикистону Чин ба ҳукми анъана даромадааст ва ин чорабинии муҳими фарҳангӣ ба таври муназзам дар ҳар ду кишвар баргузор мегардад.

Чин ва Тоҷикистон 500 километр марзи муштарак доранд ва ҳамкорӣ дар заминаи марзбонӣ барои ҳар ду кишвар бисёр муҳим мебошад. Вазорати мудофиа Чин дар 15 соли гузашта 500 низомии тоҷикро дар донишгоҳҳои низомии худ омӯзиш додааст.

Хотирнишони ин нукта ҷоиз аст, ки барои Тоҷикистон амиқтар шудани равобит бо Чин, аз ҷумла, ба маънои бархӯрдорӣ аз пуштибонии шарики боэътимоди иқтисодӣ дар равобити байналмилалии муосир ва ҷалби сармоягузорӣ мебошад, ки дар шароити бештар ниёз доштани кишвари мо ба маблағҳои бузург барои расидан ба амнияти энергетикӣ, инчунин барои тавсеаи пойдори иқтисоди Тоҷикистон зарурат дорад. Бо таваҷҷуҳ ба ин нуктаҳо Тоҷикистон ва Чин дар ояндаи низ ба густариши ҳамкориҳои стратегии худ идома хоҳанд дод.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон

Муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Исломии Покистон 6 июни соли 1992 барқарор шуданд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкории гуногунсоҳаро бо Ҷумҳурии Исломии Покистон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ меҳисобад. Тоҷикистону Покистон ҳамдигарро шарики муҳими худ дар минтақа медонанд.

Покистон ба соҳаҳои сохтмони роҳҳои мошингарду оҳан, истихроҷу коркарди металлҳои қиматбаҳо, маводи сохтмон, коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, туризм ва ғайра мароқ зоҳир мекунад. Лоиҳаҳои энергетикии Тоҷикистон мавриди таваҷҷуҳи Покистон мебошанд.

Баргузории мунтазами музокироти сатҳи олӣ омили муассири тавсеаи ҳамкории мутақобилан судманди ду кишвар ва фароҳам овардани заминаи мусоиди равобит дар бахшҳои сиёсӣ, тиҷорату иқтисод,

фарҳанг, илм, маориф, энергетика, пешбурди муштараки лоиҳаҳои зерсохтӣ барои тавсеаи ҳамгироии минтақавӣ, таъмини амнияту субот дар минтақа мебошад.

Дар 22 соли барқарории равобити миёни ду кишвар Президент Эмомалӣ Раҳмон ба Покистон чаҳор маротиба сафари расмӣ анҷом додааст ва президентҳои Покистон се бор ба Тоҷикистон боздиди расмӣ анҷом додаанд.

Дар аснои мулоқотҳои охири сарони кишварҳои мо бештар татбиқи лоиҳаи CASA-1000 мавриди баррасӣ қарор мегирад. CASA-1000 лоиҳаи энергетикиест, ки барои интиқоли барқ сохта мешавад ва татбиқи он Осиёи Миёнаро бо Осиёи Ҷанубӣ пайванд медиҳад.

Покистон, ки бо камбуди барқ рӯбарӯ аст, хоҳони иҷрои ҳарчи зудтари лоиҳаи CASA-1000 мебошад. Бунёди CASA-1000, ки 12 майи 2016 расман дар Тоҷикистон шурӯъ шудааст, пас аз пурра мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифтан, интиқоли барқи изофии Тоҷикистону Қирғизистонро ба Покистон фароҳам меоварад. Нақши CASA-1000 барои Тоҷикистон аз ду ҷиҳат дорои аҳамият мебошад, яъне кишвари мо ҳам аз ҳисоби интиқоли барқи худаш ва ҳам бо ифо намудани нақши кишвари транзити барқи Қирғизистон фоида ба даст меоварад.

Ин лоиҳа барои Афғонистон низ дархӯри аҳамият аст, зеро Афғонистон дар роҳи интиқоли барқ ба Покистон кишвари транзитӣ хоҳад шуд ва аз ин нақш суди зиёде ба даст хоҳад овард.

Дар ҳоли ҳозир дар кишвари мо беш аз 40 ширкати хусусии покистонӣ ва шумори қобили таваҷҷуҳе аз соҳибкорони инфиродии покистонӣ дар заминаҳои гуногуни иқтисодӣ фаъолият менамоянд.

Дар ҳамин охирҳо ширкати машҳури покистонии «Tabani Group of Companies», ки бо истеҳсоли мол аз пӯст ва пахта машғул мебошад, тасмим гирифтааст бо Тоҷикистон вориди ҳамкорӣ шавад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Покистон дар соҳаи маориф батадриҷ рушд меёбанд. Миёни ду кишвар табодули донишҷӯён роҳандозӣ шудааст.

Дар соли 2015 мизони табодули молу коло миёни Тоҷикистону Покистон беш аз 84 милллион доллари амрикоиро ташкил додааст, ки беш аз 64 милллион доллари он ба воридоти коло аз Покистон марбут аст.

Ҳар ду ҷониб дар садади онанд, ки мубодилаи молу коло дар байни ду кишвар бояд аз 65 миллион доллари имрӯз дар солҳои наздик ба 500 миллион бирасад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркия

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сиёсати хориҷии худ ба ҳамкориҳои гуногунҷанба бо Ҷумҳурии Туркия аҳамияти махсус медиҳад. Миёни ду кишвар ҳамкориҳо дар заминаҳои мухталиф, аз ҷумла тиҷорат, энергетика, саноат, маориф, фарҳанг, сохтмон ва меъморӣ, ба таври муассир роҳандозӣ мешаванд. Ҳимояту пуштибонӣ аз мавқеияти якдигар дар доираи созмонҳои байналмилалӣ ва анҷуманҳо, хусусан дар доираи ҷаласаҳои Созмони Милали Муттаҳид, аз вижагиҳои равобити кишварҳои мо мебошад.

Ҷумҳурии Туркия дар таърихи 29 январи соли 1992 истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба расмият шинохт ва аз он замон миёни ду кишвар равобити дипломатӣ барқарор гашт. Ҳамон сол Ҷумҳурии Туркия Сафорати худро дар Душанбе боз намуд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон Сафорати худро дар Анқара дар моҳи декабри соли 1995 кушод. Консулгарии умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Истамбул дар соли 2011 ба фаъолият оғоз кард.

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз оғози барқарор намудани равобити дипломатӣ бо Ҷумҳурии Туркия ҳамкориҳои ба ҷонибҳо муфиди иқтисодию тиҷоратиро роҳандозӣ намуд ва марҳала ба марҳала онҳоро рушду тавсеа бахшид. Дар ҷараёни гуфтушунидҳо дар сатҳи олӣ шуморе аз асноди муҳими ҳамкориҳои густурдаи ду кишвар ба имзо расиданд, ки тамоми ҷанбаҳои равобити тарафҳоро дар бар мегиранд. Имрӯз пояи ҳуқуқии равобити ду кишварро беш аз 50 созишнома, тафоҳумномаҳо ва дигар асноди ҳамкорӣ, ки миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Туркия дар зарфи солҳои гузашта ба имзо расидаанд, фароҳам сохтаанд.

Тайи давроне, ки миёни ду кишвар равобити дипломатӣ барқарор аст, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Туркия 6 маротиба боздидҳои расмӣ ва корӣ ба амал овардааст. Дар ҳамин солҳо президентҳои Туркия 3 бор ба Тоҷикистон сафарҳои расмӣ ва корӣ анҷом додаанд.

Ду давлат нисбат ба масъалаҳои муҳими байналмилалӣ ва минтақавӣ дорои мавқеияту назари ҳаммонанд ва ё яксон мебошанд.

Равобити Тоҷикистону Туркия дар соҳаи маориф низ аз тавсеаи солим бархӯрдор аст. Ҷониби Туркия барои бозомӯзии мутахассисони тоҷик мунтазам давраҳои таълимӣ ташкил менамояд ва барномаҳои марбут роҳандозӣ месозад. Дар ҳоли ҳозир дар донишгоҳҳои Ҷумҳурии Туркия шумораи қобили таваҷҷуҳи донишҷӯёни тоҷикистонӣ дар риштаҳои гуногун таҳсил мекунанд.

Ба манзури баррасии масоили муҳими ҳамкориҳо дар ҳавзаи иқтисодӣ Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Туркия оид ба ҳамкориҳои тиҷоратӣ, иқтисодӣ, илмӣ ва техникӣ таъсис гирдидааст, ки то имрӯз ба таври муассир фаъолият мекунад.

Дар ҳоли ҳозир дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон беш аз 60 ширкати туркӣ фаъолият мекунанд. Ширкатҳои сохтмонии туркӣ бо бунёду эҳдоси биноҳои маъмурӣ, истиқоматӣ, тиҷоратӣ, меҳмонхонаҳо, ҳамчунин роҳҳои автомобилгард машғул мебошанд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркия дар соҳаи фарҳанг рушд мекунад. Бо кумаки молиявии ҷониби Туркия таъмиру барқарорсозии дохил ва намои берунии бинои Осорхонаи миллии Тоҷикистон анҷом гирифтааст. Барои ин корҳо беш аз 40 ҳазор доллари амрикоӣ сарф шудааст.

Ҳаҷми умумии савдои хориҷии байни Тоҷикистон ва Туркия дар соли 2015 437 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки дар ин ҷумла ҳаҷми содирот 377 миллион доллари амрикоӣ мебошад.

Ба таври куллӣ, ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Туркия дорои имкониятҳои ҳанӯз истифоданашуда мебошанд ва метавонанд дар оянда хислати густариши пойдорро касб намоянд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҳиндустон

Тоҷикистон ҳамкориҳои дӯстона ва созандаро бо Ҳиндустон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ муайян намудааст.

Коршиносон тақвияти равобити Тоҷикистон ва Ҳиндустонро барои ҳар ду кишвар дорои аҳамияти зиёд медонанд.

Равобити дипломатии Тоҷикистон ва Ҳиндустон аз соли 1992 оғоз шудааст. Ҳукумати Ҳинд ҳамон сол дар Душанбе сафоратхонаи худро боз намуд. Сафоратхонаи Тоҷикистон дар Ҳиндустон соли 2003 таъсис гардид. Тайи солҳои гузашта то кунун давлатҳои мо даҳҳо санади ҳамкориро дар бахшҳои гуногун имзо ва ҳамкориҳои худро устувор намуданд. Дар ҳоли ҳозир Ҳиндустон яке аз шарикони Тоҷикистон барои иҷрои тарҳҳои иқтисодӣ ба шумор меравад.

Тоҷикистону Ҳиндустон дар равобити дуҷонибаи худ, хусусан дар бахши иқтисод ва тиҷорат, то имрӯз ба дастовардҳои назаррас ноил шудаанд.

Барои танзим, баррасӣ ва ҳаллу фасли масоили ҳамкориҳои ду кишвар дар заминаҳои савдо, саноат, илм, фарҳанг ва масъалаҳои амниятӣ Комиссияи байниҳукуматии Тоҷикистону Ҳиндустон фаъолият менамояд.

Ҷониби Ҳиндустон неругоҳи барқи обии «Варзоб-1»-ро тармиму таҷдид намудааст. Аз ҷониби яке аз ширкатҳои бузургтарини Ҳиндустон «CHL Hotel Group of India's investment» меҳмонхонаи панҷситораии «Шератон» дар маркази шаҳри Душанбе сохта шудааст. Бунёди корхонаи истеҳсоли шарбат дар шаҳри Душанбе, ибрози ҳамкории ширкати «KEG» барои амалӣ карданилоиҳаи хатти интиқоли барқ аз Тоҷикистон ба Афғонистон, аз рушди ҳамкориҳои иқтисодии Тоҷикистону Ҳиндустон шаҳодат медиҳанд.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки Тоҷикистону Ҳиндустон, ба монанди «Кармел Оверсиз Лимитед», ҷамъиятҳои дорои масъулияти маҳдуди «Металлҳо ва минералҳои тоҷик», «Голф Тур», «Шабакаи осмонӣ» фаъолият доранд.

Тасмими ҷониби Ҳиндустон барои бунёди корхонаҳои хурди истеҳсоли афшураю нӯшокиҳо аз меваю сабзавот, коркард ва бастабандии чойи ҳиндӣ, таҷдиди корхонаҳои нассоҷии Тоҷикистон, ибрози майли ҳамкорӣ дар бахши коркарди пӯсту чарм, ташкили корхонаҳои муштараки дорусозӣ ва ҷавоҳирот, ҳамкорӣ дар соҳаи туризм аз рушди беш аз пеши равобити иқтисодии кишварҳои мо башорат медиҳанд.

Ҳамкориҳои ду кишвар дар соҳаи маориф дар сатҳи дархӯр густариш меёбанд. Дар ин замина ҷонибҳо ба роҳандозии барномаҳои таълимӣ таваҷҷуҳи вижа медиҳанд. Таъсиси таълимгоҳи технологӣ дар Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М. Осимӣ ва Маркази иттилоот ва технология дар шаҳри Душанбе, муҷаҳҳаз гардондани Донишгоҳи техникии Тоҷикистон бо суперкомпютер нишонгари ин таваҷҷуҳ мебошанд.

Дар ростои амалисозии барномаи омӯзишии «ITEC»-и ҷониби Ҳиндустон ҳамасола барои донишҷӯёни тоҷик 150 адад бурсияҳои таълимӣ ҷудо мегарданд, ки дар қиёс бо кишварҳои минтақа собиқа надорад.

Соҳаи кишоварзӣ барои ҳар ду кишвар яке аз бахшҳои муҳими иқтисоди миллӣ ба шумор меравад. Тоҷикистон бо иқтидору имкониятҳое, ки дар заминаи истеҳсоли меваи хушк, парвариши сабзавоту мева, пахта ва ғалладона дорад, метавонад яке аз мақоми аввалро дар

ҷаҳон дошта бошад. Истифода аз фановариҳои нав, ки Ҳиндустон дар он пешсаф мебошад ва пайравӣ аз таҷрибаи ғании андӯхтаи ин кишвар дар ин замина метавонад барои рушди соҳаи кишоварзӣ ва фаровариҳои маҳсулоти кишоварзии Тоҷикистон нақши муҳиме ифо намояд.

Ҳамкориҳои фарҳангии байни ду кишвар дар сатҳи намоён қарор доранд. Сафарҳои мутақобили ҳунармандони ду кишвар, баргузории мунтазами чорабиниҳои фарҳангӣ бо иштироки дастаҳои ҳунарии ду кишвар намоишгари тавсеаи равобити фарҳангӣ ва алоқамандии мардумони Тоҷикистону Ҳиндустон ба фарҳанги асилу ғании ҳамдигар мебошанд.

Дар ин росто таъкид кардан ба нақши муҳими Шӯрои байналмилалӣ оид ба ҳамкориҳои фарҳангии кишвари Ҳиндустон амри матлуб аст. Зеро маҳз бо пуштибонии молиявии ин ниҳод сафарҳои ҳунармандони ду кишвар ва баргузории чорабиниҳо имконпазир мегарданд.

Ҳамкориҳои ду кишвар дар соҳаи ҳарбӣ густариш меёбанд. Барои танзими фаъолиятҳои ду кишвар дар самти мубориза бар зидди терроризм гурӯҳи кории муштараки ду давлат таъсис шудааст. Ҳамкориҳои Тоҷикистону Ҳиндустон дар ин самт собиқаи дерин дорад ва ба охири солҳои 1990 бармегардад.

Ҷониби Ҳиндустон, дар заминаи иҷрои тарҳҳои ҳамкории низомӣ бо сарфи маблағи беш аз 20 миллион доллар, таъмиру таҷҳизи фурудгоҳи низомии «Айнӣ»-ро дар наздикиҳои пойтахт ва пойгоҳи низомии «Фархор»-ро дар вилояти Хатлон анҷом додааст. Ҳамчунин як бемористони низомӣ дар вилояти Хатлон сохта шудааст, ки ҳамзамон аҳолии маҳаллӣ низ метавонад аз он истифода

кунад. Барои баровардани ниёзҳои ҳамлу нақли низомиёни тоҷик Ҳиндустон як чархбол низ эҳдо намудааст.

Давлати Ҳиндустон ҳамасола барои таҳсили низомиёни тоҷик дар ниҳодҳои таълимии низомии худ бурсияҳои ройгон ихтисос медиҳад. Афсарону сарбозони ҷавони тоҷик дар Академияи миллии дифои Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Ҳиндустон, Академияи ҳарбии Ҳиндустон ва дигар муассисаҳои таълимии низомии ин кишвар бозомӯзӣ мекунанд ва ё давраҳои пурраи таҳсилро мегузаронанд.

Ҳаҷми мубодилоти тиҷоратии ду кишвар дар солҳои гузашта коҳиш ёфт ва, бар асоси омори расмӣ, ин мизон дар соли 2015 17,0 миллион доллари амрикоиро ташкил кард, ки 16,8 миллион доллари он марбут ба содироти Ҳиндустон ба Тоҷикистон мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷопон

Ҷопон истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистонро 28 декабри соли 1991 эътироф намудааст. Равобити дипломатӣ миёни кишварҳои мо 2 феврали соли 1992 барқарор шудааст.

Сафоратхонаи Ҷопон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 16 январи соли 2002 ва сафоратхонаи Тоҷикистон дар Ҷопон дар соли 2007 ба фаъолият оғоз намудаанд.

Пояҳои ҳуқуқии ҳамкориҳои дуҷонибаро алҳол 30 аснод ташкил медиҳанд ва ҷараёни муваффақомези ҳамкориҳои и Тоҷикистон ва Ҷопонро дар ҳавзаҳои сиёсӣ, иқтисодию тиҷоратӣ, инсонӣ ва ғайра танзим ва ба таъмиқу густариши онҳо мусоидат менамоянд.

Солҳои охир ҳамкории Тоҷикистону Ҷопон дар соҳаҳои мухталиф, монанди саноат, кишоварзӣ, тиҷорат, маориф ва технологияҳо, роҳандозӣ гардидааст. Аммо дар равобити ду кишвар кумакҳои ройгони ҷониби Ҷопон бештар ба назар мерасанд.

Дар ин замина Ҷопон барои сохтмони муассисаҳои маишиву иҷтимоӣ дар Тоҷикистон, аз ҷумла, мактабу бемористон, роҳ ва бунёди хатти оби ошомиданӣ, беш аз 27 миллион доллар сармоягузорӣ кард. Дар маҷмӯъ, ин кишвар тӯли солҳои гузашта дар Тоҷикистон 352 барномаи мухталифро роҳандозӣ кардааст.

Махсусан саҳми Ҷопон дар таҷдиди роҳи мошингарди Қӯрғонтеппа-Дӯстӣ-Панҷи поён хеле назаррас мебошад.

Дар ноҳияи Қубодиён фабрикаи дорусозии «Аввалин», ки бо сармояи ширкати «Коки»-и Ҷопон сохта шудааст, фаъолият мекунад.

Кишвари Ҷопон дар бозсозии мактабҳои деҳот, таъмини дармонгоҳҳо бо таҷҳизоти тиббии замонавӣ кумакҳои бедареғ мекунад. Мактабҳои таҳсилоти умумӣ дар деҳаи ба номи Саъдии Шерозии ноҳияи Вахш ва деҳаи «Сомонобод»-и ноҳияи Бохтар, ки сохтмонашон дар моҳи апрели соли 2016 ба охир расид, бо кумакҳои ройгони Ҷопон бо сарфи беш аз 200 ҳазор доллари амрикоӣ бунёд шуданд.

Ҷониби Ҷопон ба шуъбаи ҷарроҳии беморхонаи маркази ноҳияи Шаҳритус бо сарфи маблағи наздик ба 88 ҳазор доллари амрикоӣ ва ба дармонгоҳи минтақавии №1-и деҳоти «Наврӯз»-и ноҳияи Носири Хусрав ба маблағи 100 ҳазор доллари амрикоӣ таҷҳизоти муосири тиббӣ тақдим намуд.

Дар чорчӯби лоиҳаи «Рушди таҳсилоти фарогир барои кӯдакони дорои имконияти маҳдуд дар шаҳри Душанбе» аз ҷониби ҳукумати Ҷопон барои фароҳам кардани шароити мусоиди омӯзиши кӯдакони маъюб иқдомҳои зиёде анҷом дода шудаанд.

Шоёни зикр аст, ки аз соли 2001 то кунун дар заминаи расондани кумак ба соҳаи маорифи Тоҷикистон кишвари Ҷопон 16 тарҳи кумаки ройгонро ба маблағи 3,3 миллион доллар роҳандозӣ намудааст.

Дар заминаи омода кардани мутахассисон барои соҳаҳои мухталифи кору фаъолият низ миёни Ҷопону Тоҷикистон ҳамкориҳо густариш меёбанд. Аз соли 1993 то имрӯз бисёре аз донишҷӯёни тоҷик дар донишгоҳҳои гуногуни Ҷопон касби дониш кардаанд. Сол ба сол теъдоди бурсияҳо барои таҳсили донишҷӯёни тоҷик ба донишгоҳҳои бонуфузи Ҷопон афзоиш меёбад. Бино ба омори Вазорати маориф ва илми Тоҷикистон, дар давоми 5 соли охир 56 нафар донишҷӯи тоҷик имкон пайдо кардаанд, ки дар донишгоҳҳои Ҷопон ба таҳсил фаро гирифта шаванд. Толибилмони тоҷик ба таври умда дар риштаҳои фановарӣ, энергетика, фановарии нано ва монанди инҳо, ки посухгӯ ба ниёзҳои кишвар ва бозори ҷаҳонии кор мебошанд, касби дониш мекунанд. Илова бар ин, беш аз 1500 нафар хизматчиёни давлатӣ дар ниҳодҳои таълимии Ҷопон бозомӯзӣ ва такмили ихтисос кардаанд.

Ҳамкориҳои фарҳангии ду кишвар дар ҳоли тавсеа қарор доранд. 12-13-уми марти соли 2016 дар шаҳри Душанбе бо ибтикори сафорати Ҷопон фестивали фарҳангии «Рӯзҳои Ҷопон» баргузор гардид. Ба-

деҳист, ки баргузории чунин маросимҳо, монанди Рӯзҳои Ҷопон дар Тоҷикистон, барои муаррифӣ намудани расму оини халқи ҷопон ба мардуми Тоҷикистон ва густариши муносибатҳои дӯстонаи ду кишвар мусоидат мекунад.

Ҳамкориҳои байнипарлумонии Тоҷикистону Ҷопон низ дар сатҳи матлуб роҳандозӣ мешаванд. Парлумони Ҷопон бо таҷрибаи фаровони худ дар заминаи эҷоди қонунҳо ва дигар асноди танзимкунандаи ҳаёти сиёсию иҷтимоию иқтисодии дохили кишвар метавонад мазҳари омӯзишу пайравӣ барои қонунгузорони тоҷик бошад. Дар парлумонҳои ҳар ду кишвар барои таҳкими равобити ҳасанаи ду ҷониб гурӯҳҳои дӯстӣ таъсис дода шудаанд.

Савдои хориҷии байни кишварҳои мо дар соли 2014 ҳаҷми баробар ба 8,4 миллион доллари амрикоиро ташкил дод, ки нишонгари тавсеаи ҳамкориҳои иқтисодии ду кишвар мебошад. Дар соли 2015 ин нишондод дар мубодилаи молу коло миёни Тоҷикистону Ҷопон афзоиш ёфта, ҳаҷман 9,6 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналмилалӣ

Ҳамгироӣ ва ҳамкорӣ вижагиҳои даврони кунунӣ аст ва Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сиёсати хориҷии худ талош хоҳад кард, ки бо пайравии беш аз пеш аз усули «дарҳои боз» бо созмонҳои байналмилалӣ ва ниҳодҳои молиявии байналмилалӣ равобиту ҳамкориҳои ҳамаҷониба ва танготанг дошта бошад ва онҳоро тавсеаю густариш бахшад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди давлатҳои мустақил

Тоҷикистон бо таваҷҷуҳ ба робитаҳои анъанавии таърихӣ, ки бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил дорад, иштирок дар ин созмонро аз самтҳои асосии сиёсати хориҷии худ мешуморад ва аъзои фаъоли он мебошад. Кишвари мо пайваста ба инкишофи равобити худ - чи бо сохторҳои Иттиҳод ва чи бо кишварҳои аъзои он - саъю талош меварзад.

Тайи соли гузашта равобити Тоҷикистон бо аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил тамоили рӯ ба густаришу тақвият дошт ва дар марҳалаи кунунӣ низ бар он мекӯшад, ки аз имкониятҳои ҳамгироӣ дар ин созмон ҳарчи бештар истифода намояд.

Тоҷикистон ба такмилу тавсеаи ниҳодҳо ва созукорҳои ҳамгироии Иттиҳоди давлатҳои мустақил аҳамияти зиёд медиҳад ва дар ростои тақвияти созмон, ширкати пайгирона дар чорчӯби он, ҳимоят ва густариши паймонҳои башардӯстона, фарҳангӣ, иқтисодӣ ва тиҷоратӣ талош мекунад.

Иттиҳоди давлатҳои мустақил 8 декабри соли 1991 дар Беловежская пуша, воқеъ дар наздикиҳои Брест, таъсис шудааст. Дар он рӯз роҳбарони Россия, Украина ва Белорусия Созишномаро дар бораи таъсиси Иттиҳоди давлатҳои мустақил имзо карданд.

21 декабри соли 1991 дар мулоқоти Алмаато роҳбарони ёздаҳ ҷумҳурии Иттиҳоди Шӯравӣ (ба истиснои ҷумҳуриҳои назди Балтика ва Гурҷистон, ки баъдан дар соли 1993 ба ин созмон пайваст) Паймони Созишномаи мазкурро имзо карданд, ки дар он дарҷ

гардид: Ҷумҳурии Озарбойҷон, Ҷумҳурии Арманистон, Ҷумҳурии Беларус, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Қирғизистон, Ҷумҳурии Молдова, Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Тоҷикистон, Туркманистон, Ҷумҳурии Ӯзбекистон ва Украина бар пояи баробарӣ Иттиҳоди давлатҳои мустақилро ташкил менамоянд.

Ширкаткунандагони мулоқот бо ҳамдилӣ Эъломияи Алмааторо, ки дар он пойбандии ҷумҳуриҳои собиқ ба ҳамкорӣ дар заминаҳои мухталифи сиёсати дохилию хориҷӣ ва кафолати онҳо дар амри иҷрои ӯҳдадориҳои байналмилалии Иттиҳоди Шӯравии собиқ таъкид гардида буд, ба тасвиб расонданд.

22 январи соли 1993 дар шаҳри Минск дар иҷлосияи сарони давлатҳои аъзои ИДМ Оинномаи Иттиҳод қабул гардид.

24 марти соли 1994 Маҷмаи умумии СММ бо қабули қатъномаи 48/237 Иттиҳоди давлатҳои мустақилро ба мақоми нозир пазируфт ва 3 августи ҳамон сол, мувофиқи моддаи 102-и Оинномаи СММ, Оинномаи ИДМ ҳамчун созишномаи байналмилалии бисёрҷониба дар Котиботи СММ ба сабт расид. Пас аз ин Иттиҳоди давлатҳои мустақил ҳамчун созмони минтақавии байналмилалӣ эътироф гардид ва ҳуқуқи ширкатро дар тамоми анҷуманҳои умдае, ки СММ анҷом медиҳад, ба даст овард.

Иттиҳоди давлатҳои мустақил барои густаришу тақвияти равобити дӯстона, ҳисси ҳамсоягии нек, ҳамдигарфаҳмии қавмию нажодӣ, боварӣ, дарки мутақобили ҳамкориҳои судманди миёни давлатҳо хидмат мекунад.

Тибқи Оинномаи Иттиҳоди давлатҳои мустақил, ҳадафҳои созмон иборатанд аз:

- роҳандозии ҳамкориҳо дар ҳавзаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, муҳити зист, инсонӣ, фарҳангӣ ва дигар заминаҳо;
- тавсеаи ҳамаҷониба ва мутавозини иқтисодию иҷтимоии кишварҳои аъзо дар чорчӯби фазои ягонаи иқтисодӣ, ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва ҳамгироӣ;
- таъмини ҳуқуқу озодиҳои асосии инсон мутобиқ бо меъёрҳои эътирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва усулҳои санадҳои Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо;
- ҳамкории кишварҳои аъзо дар таъмини сулҳ ва амнияти байналмилалӣ, иҷрои иқдомоти муассир барои коҳиши мусаллаҳшавӣ ва масрафҳои низомӣ, аз байн бурдани силоҳҳои ҳастаӣ ва дигар силоҳҳои қатли ом, дастёбӣ ба халъи силоҳи умумӣ ва комил;
- кумак ба шаҳрвандони кишварҳои аъзо дар иртиботи озод, мухобирот ва ҳаракат дар ҳудуди Иттиҳоди давлатҳои мустақил;
- кумакҳои ҳуқуқии мутақобил ва ҳамкорӣ дар дигар ҳавзаҳои равобити ҳуқуқӣ;
- ҳаллу фасли мусолиматомези ихтилофҳо ва муноқишаҳо байни кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил.

Имрӯза ИДМ як шакли ҳамкориҳои давлатҳои мустақили устувор бар пояи баробарҳуқуқист, ки аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳамчун созмони байнидавлатии минтақавӣ эътироф гардидааст. Вижагиҳои мумтози ин созмон ташкили ҳамкориҳо дар ҳамаи ҳавзаҳои иртибототи байнидавлатӣ, содагии созукорҳо ва чорчӯби ҳамкориҳои ҷамъӣ мебошанд.

Созукори содаи ташкили равобити байнидавлтӣ ва байниҳукуматӣ дараҷаи гуногуни омодагии кишварҳоро ба назар мегирад ва дар ҷараёни ҳамгироӣ ба ҳар кишвар имкон медиҳад, ки ширкати худро вобаста ба манфиатҳои миллиаш дар самтҳои барояш посухгӯ ба роҳ андозад.

Ҳамкорӣ дар доираи Иттиҳод тавассути мақомоти оинномавии он, аз ҷумла мақомоти олии Шӯрои сарони давлатҳо, Шӯрои сарони ҳукуматҳо ва Шӯрои вазирони корҳои хориҷӣ, ба роҳ монда шудааст. Қароргоҳи Кумитаи иҷроияи ИДМ дар шаҳри Минск ва шуъбаи он дар шаҳри Москва ҷойгир шудаанд.

Дар канори мақомоти дар боло зикршудаи ИДМ беш аз 70 ниҳодҳои соҳавӣ эҷод гардидаанд, ки робитаҳои муштараки давлатҳои аъзоро дар соҳаҳои муҳими иқтисодӣ ва рушди иҷтимоӣ, масоили инсонӣ, мубориза бо терроризм ва ҷинояткории муташаккил ва заминаҳои дигари фаъолияти кишварҳои аъзои ИДМ ҳамоҳанг менамоянд.

Шӯрои сарони давлатҳо ҳамчун мақоми олии Иттиҳод, тамоми масоили усулиро вобаста ба ҳадафҳои умумии кишварҳои аъзо ҳаллу фасл менамояд.

Қарорҳои Шӯрои сарони давлатҳо ва Шӯрои сарони ҳукуматҳо дар мавриди ризоияти ҳамаи иштирокдорон қабул мегарданд. Ҳар кишваре ҳақ дорад алоқаманд набудани худро доир ба ин ё он мавзӯъ иброз намояд. Ва дар ин гуна меврид мавқеи кишвари ноалоқаманд ҳамчун монеа барои қабули қарор дарёфт намегардад.

Дар иҷлосияи Иттиҳоди давлатҳои мустақил, ки 5 октябри соли 2007 дар шаҳри Душанбе баргузор гар-

дид, сарони кишварҳои аъзо Консепсияи рушди ояндаи Иттиҳоди давлатҳои мустақил ва Барномаи фаъолиятҳои асосӣ барои амалисозии Консепсияро тасвиб намуданд. Бо қабули ин аснод Иттиҳоди давлатҳои мустақил равиши такомули тозаро, устувор бар созишномаҳо дар бораи фаъолиятҳои амалӣ, соҳиб гардид.

Ҳамчуноне гуфта шуд, Тоҷикистон иштирокчии фаъоли Иттиҳоди давлатҳои мустақил мебошад. Кишвари мо наздик ба 2 ҳазор асноди қабулшуда дар чорчӯби Иттиҳодро, ки дар маҷмӯъ 3 ҳазор санадро ташкил медиҳад, имзо кардааст.

Дар феҳристи ҳамкории гуногунпаҳлуи кишварҳои ИДМ ҳамкорӣ дар ҳавзаи инсонӣ нақши муҳиме ифо мекунад. Тоҷикистон дар ҳавзаи ҳамкориҳои инсонии ИДМ ширкати фаъол меварзад. Кишвари мо 53 санад аз 88 асноди тасвибшуда дар заминаи ҳамкориҳои инсониро ба имзо расонидааст.

Тоҷикистон борҳо мизбони ҷаласаҳои сатҳи олӣ, нишастҳои сарони ҳукуматҳои кишварҳои аъзо ва раисикунанда бар Иттиҳоди давлатҳои мустақил буд.

Дар ҷаласаи сарони ҳукуматҳои кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил, ки дар таърихи 30 октябри соли 2015 дар Душанбе баргузор гардид, муҳимтарин масъалаҳои ҳамгироии кишварҳои аъзои Иттиҳод мавриди баҳсу баррасӣ қарор гирифтанд ва иштирокдорони нишаст беш аз бист асноди марбутро ба имзо расонданд.

Нуктаи маълум аст, ки ҳар кишваре бо пайвастан ба ин ё он созмон ё иттиҳод, пеш аз ҳама, ҳадафҳои иқтисодиро дунбол мекунад. Ва ҳадафи меҳварии ҳар

гуна созмону иттиҳоди давлатҳо низ рушду тавсеаи иқтисодии кишварҳои аъзои онҳо мебошад, ки Иттиҳоди давлатҳои мустақил аз ин қоида истисно нест.

Дар солҳои охир ин воқеият беш аз пеш равшан мегардад, ки тамоили ҳоким бар авзои байналмилалӣ ҷаҳонишавии иқтисод ва ҳамгироии минтақавӣ мебошад. Бар ин мабно аз муддатҳо пеш роҳбарони кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ ба ин дарк расидаанд, ки танҳо дар сурати эҷоди иттиҳоди неруманди иқтисодӣ дар фазои пасошӯравӣ метавонанд ба андозаи кофӣ иқтисоди кишварҳои худро бо иқтисоди ҷаҳонӣ якпорча намоянд.

Дар тайи андаке камтар аз 25 соли мавҷудияти ИДМ вазъияте ба вуҷуд омадааст, ки ҳадафҳои иқтисодии дарозмуддат бар авлавиятҳои сиёсии кӯтоҳмуддат бартарият пайдо кардаанд. Зеро ҳамагон медонанд, ки маҳз омилҳои иқтисодӣ муайянкунандаи рушди давлатҳо хоҳанд буд, ки ҳар як аз онҳо вобаста ба афзалиятҳои рақобатпазирии худ метавонанд дар ҳавзаҳои гуногун фаъолиятҳои мустақил ва ё ҳамгироёна бо ҳамсоягон дошта бошанд.

Масалан, ҳамон тавре ки маълум аст, кишварҳое, монанди Туркманистон ва Озарбойҷон, ки дорои манбаъҳои ғании ашёи хом мебошанд, метавонанд сиёсати иқтисодии худро бар мабнои фурӯши ин сарватҳо бино намоянд. Дигар кишварҳое, ки аз ин гуна сарватҳои табиӣ бархӯрдор намебошанд, ногузиранд рушду тавсеаи иқтисодии худро бо тараққӣ додани дигар соҳаҳо ба даст оваранд. Намунаи чунин равиш Украина аст, ки дорои ҷодаҳои транзитӣ, бандарҳо ва роҳҳои оҳану

мошингарди пайваст ба шабакаҳои нақлиётии Аврупо мебошад. Илова бар ин, кишвари Украина иқтидори бузург дар рӯёндани ғалла дорад. Албатта, ин афзалиятҳо нақши муҳиме дар тавсеаи иқтисодии ин мамлакат доранд, аммо ба ин ҳадаф танҳо дар сурати ҳамкории наздик бо ҳамсоягон мешавад расид.

Алорағми буҳронҳои ҳукмрон дар тамоми ҷаҳон Иттиҳоди давлатҳои мустақил на танҳо тавонист дар арса бимонад, балки бистаре барои зиёда аз 70 ниҳодҳои соҳавӣ гардад, ки доираи васеъе аз масоили ҳамкориҳоро - аз кишоварзӣ гирифта, то бунёди роҳҳои оҳан - танзим ва ҳаллу фасл менамоянд. Вазъи ҳамкориҳои кишварҳои аъзо нишон медиҳад ва дурнамои тавсеаю густариши иқтисодӣ тақозо мекунад, ки фаъолиятҳои ҳамгироёнаи аъзои ИДМ дар **панҷ самти стратегӣ** ба таври пӯё ва рӯбарушд идома ёбанд.

Самти якум энергетика мебошад. Дар ин самт кишварҳои ИДМ дорои иқтидори бузурге ҳастанд. Дар байни лоиҳаҳои ояндадори Россия метавон сохтмони якчанд даҳа неругоҳҳои ҳастаӣ, неругоҳҳои барқи обӣ дар Сибир ва дар Шарқи Дур, истифода аз сарватмандтарин конҳои ангиштро баршумурд. Тавсеаи энергетикаи обӣ дар Тоҷикистон ва Қирғизистон, сарфи назар аз вазъияти душвори молиявӣ, аз ҳадафҳои стратегии ин давлатҳо ба шумор меравад ва роҳбарияти ин кишварҳо - бо истифода аз тамоми имкониятҳои дохилӣ ва ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ - дар садади он ҳастанд, ки ҳарчи бештар ба иқтидори энергетикии мамлакатҳояшон афзоянд.

Тоҷикистон захираҳои гидроэнергетикии кишварро сарвати миллӣ мешуморад. Тайи солҳои соҳибистиқлолӣ

барои рушди соҳаи энергетика дар кишвар 32 лоиҳаи давлатии сармоягузорӣ бо ҷалби беш аз 12 миллиард сомонӣ татбиқ шудааст. Дар ҳамкорӣ бо шарикони байналмилалӣ таъмиру навсозӣ ва сохтмони иншооти энергетикӣ идома дорад. Дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон 11 неругоҳҳои барқи обии бузургу миёна мавҷуданд. Ҳамчунин беш аз 320 нерӯгоҳи барқи обии хурд ва 2432 адад дастгоҳи барқдиҳандаи офтобӣ неру истеҳсол менамоянд. То поёни соли 2016 навбати дуюми Маркази барқу гармидиҳии «Душанбе-2», ки ба маблағи дуюним миллиард сомонӣ бунёд мегардад, ба истифода дода мешавад. Инчунин сохтмони хатти минтақавии интиқоли барқи CASA-1000 (252 километр) оғоз мегардад, ки он шабакаҳои барқии Тоҷикистонро бо дигар кишварҳои минтақа пайваст намуда, ба тавсеаи ҳамкориҳои иқтисодӣ бо давлатҳои ҳамсоя мусоидат мекунад. Ба манзури расидан ба истиқлолияти энергетикӣ дар тӯли солҳои гузашта аз буҷети давлат ва аз ҳисоби сармоягузориҳои хориҷӣ 36 миллиард сомонӣ равона гардида, танҳо соли ҷории 2016 4 миллиард сомонӣ ҷудо карда шудааст.

Имкониятҳои гидроэнергетикии Тоҷикистон хеле бузурганд. Тоҷикистон аз лиҳози иқтидори энергетикаи обӣ дар дунё ҷои 8-умро пас аз Чин, Россия, ИМА, Бразилия, Зоир, Ҳиндустон ва Канада ишғол менамояд. Иқтидори истеҳсоли солонаи барқ ба андозаест, ки аз ниёзи тамоми Осиёи Марказӣ ба неруи барқ се баробар зиёд мебошад. Бино ба таҳқиқоти коршиносон, дар маҷрои 948 дарё ва аз ин ҷумла 5 дарёи бузурги Тоҷикистон, имкони бунёди беш аз 900 неругоҳи барқи обии хурд вуҷуд дорад.

Дар Қазоқистон низ соҳаи энергетика рушди босуръатро касб хоҳад кард ва дар ин замина ҳавзаи ангишти Экибастуз, ки дар он ҷо ҳанӯз аз солҳои 70-уми асри гузашта то даҳаи аввали садсолаи нав як қатор истгоҳҳои барқии неруманд бунёд шудаанд, истифода хоҳад шуд.

Тавсеаи энергетика тақозои даврон аст. Ҳамон тавре маълум аст, кишварҳое, аз қабили Ҳиндустон, Чин, кишварҳои Аврупо, бино ба рушди босуръати саноати худ ниёзи сахт ба неруи барқ доранд. Ҷумҳурии Федеративии Олмон дар садади он аст, ки аз неругоҳҳои барқи ҳастаӣ дар қаламрави худ пурра даст кашад ва бадеҳист, ки барои ҷуброни камбуди неруи барқ ногузир мешавад ба хориҷа рӯ оварад.

Аз ин рӯ, кишварҳои аъзои ИДМ-ро зарур аст, ки дар чанд соли наздик ба эҷоди як ниҳоди фаромиллии муайянкунандаи авлавиятҳои рушди соҳаи энергетика, танзиму ҳамоҳангсозандаи бунёд ва маблағгузориҳои иншооти нав иқдом намоянд.

Муайян намудан лозим аст, ки неруи барқи истеҳсолшаванда ба чӣ самтҳое интиқол хоҳад шуд. Барои ин эҷоди шабакаи густурдаи интиқол лозим аст, ки бидуни кумаки мутақобили кишварҳои ҳамсоя наметавон дар ин замина ба муваффақият расид. Танҳо дар ҳамкорӣ ва ҳамоҳангии кишварҳои аъзои Иттиҳод мешавад ба таъмини устувор ва боэътимоди неруи барқ даст ёфт ва шароити заруриро барои ташаккул ва фаъолияти бозори ягонаи энергетикӣ ва савдои неруи барқ ба вуҷуд овард.

Ҳамлу нақли транзитӣ **дигар аз самти муҳими ҳамкорӣ** мебошад. Имрӯз барои кишварҳои асосии иқтисо-

диёти ҷаҳонӣ интиқоли ҳарчи босуръати молу коло ва маводи хом, масалан, аз Чин ба Аврупо ва, баръакс, яке аз мушкилҳои ҷиддӣ аст. Ҷопон, Чин ва Кореяи Ҷанубӣ аз норасоии маводи хом азият мекашанд ва пайваста дар ҷустуҷӯи роҳҳои мутаносибгардонии масрафҳои транзитӣ, аз ҷумла дар ҳамкорӣ бо Россия, мебошанд.

Дар ин вазъият бояд рушди соҳаи ҳамлу нақли транзитӣ дар феҳристи авлавиятҳо - пас аз барномаи рушди неруи барқ - дар ҷои дуввум қарор гирад. Тасодуфӣ нест, ки дар айни замон ҳам Қазоқистон ва ҳам Тоҷикистон бо дарки аҳамияти рушди долонҳои нақлиётӣ ба бунёду сохтмони роҳҳо аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Мутобиқ бо самтҳои афзалиятноки ҳамкорӣ дар соҳаи нақлиёт, ки аз ҷониби аъзои ИДМ дар соли 2008 ба тасвиб расидаанд, созишнома дар бораи фаъолияти якҷоя барои тавсеаи долонҳои нақлиётии байналмилалӣ ба имзо расида, консепсияи рушди стратегии нақлиёти роҳи оҳан қабул гардидааст.

Имрӯз омӯзишу баррасии тозаи роҳҳои транзитӣ идома дорад ва равшан аст, ки соҳаи мазкур на танҳо ба локомотивҳои нав, вагонҳои нав, васеъ намудани роҳҳои танг, балки ба пешниҳодҳои навоваронаю созанда ниёз дорад.

Самти сеюми стратегӣ, ки эҷоди як мақоми танзимкунандаи фаромиллиро тақозо мекунад, соҳаи кишоварзӣ мебошад. Имконияти соҳаи мазкур ниҳоят бузург аст, бавижа бо таваҷҷуҳ ба ин нукта, ки кишварҳои аъзои ИДМ - мутобиқ ба талаботи ҷаҳонӣ - барномаҳои ҳадафмандонаи ба маротибҳо зиёд намудани ҳаҷми истеҳсоли гӯшт ва ғалларо қабул намудаанд.

Россия ва Қазоқистон аз ҳоло дар масири оҳандозии сиёсати ягона дар соҳаи истеҳсоли ғалла қадам мезананд. Агар чунин иттиҳоде дар ҳамкории дигар кишварҳои ИДМ ба вуҷуд ояд, он гоҳ ин ҳавза метавонад нерумандтарин бозигар дар бозори ҷаҳонии ғалла гардад ва заминаи устувореро барои ба даст овардани амнияти озуқаворӣ дар фазои Иттиҳод, пеш аз ҳама дар Осиёи Марказӣ, фароҳам оварад.

Самти чаҳорум - рушду тавсеаи технологияҳои нав, бозсозӣ ва такмили ҳамаи соҳаҳову заминаҳое, ки робита бо дастовардҳои тозаи илмӣ доранд. Барои мисол, Россия ва Қазоқистон метавонанд ковишҳои илмиро дар бахши омӯзиши кайҳон тавсеа бахшанд. Робитаҳои матлуб ва ҳадафмандонаи иқтисодию тиҷоратӣ ва илмию фановарӣ бо Россия имкон медиҳанд, ки неруи бузурги илмии ин кишвар мавриди баҳрабардории ҳамагонӣ қарор гирад.

Самти дигари муҳими ҳамкориҳо, ки ҳамоҳангии бештареро тақозо мекунад, муҳоҷират аст. Бардошта шудани сарҳадҳои миёни кишварҳои Иттиҳоди гумрукӣ ва Фазои ягонаи иқтисодии байни Россия, Беларус, Қазоқистон, Қирғизистон ва Арманистон масъалаи муҳиме – ба Фазои ягонаи иқтисодӣ пайвастани Тоҷикистонро – ба миён овардааст. Ин кор шитобро намепазирад, вале ба таъхир андохтани он низ на бар манфиати умум хоҳад буд. Пайвастан ба Фазои ягонаи иқтисодӣ – пеш аз ҳама ва бештар аз ҳама –барои муҳоҷирони меҳнатии кишвари мо бо сабукиҳое дар масъалаҳои будубош ва дигар талаботи мавҷуди марбут ба мақоми муҳоҷир ҳамроҳ аст.

Барои фаъолияти муваффақомез ва самаранок дар самтҳои дар боло номбаршуда на танҳо бунёди баъзе аз мақомоти ҳамоҳангсоз, балки кори матлубу ҳамоҳанги парлумонҳои кишварҳои аъзои Иттиҳод лозим аст. Дар сурати ҳамоҳангии бештари мақомоти қонунгузори кишварҳои ИДМ мешавад заминаи ягонаи меъёрию ҳуқуқиро ба вуҷуд овард ва аз низоми ҷории нокоромади тасвиби созишномаҳо ва дигар асноди ҳамкорӣ, ки моҳҳо тӯл мекашад, даст кашид.

Чунин як модел дар Иттиҳоди Аврупо коромадии худро собит намудааст ва итминон ин аст, ки дар фазои ИДМ низ аз муваффақият бархӯрдор хоҳад буд.

Вақти он расидааст, ки ниҳодҳои ҳамгироии мавҷуд аз маҳфилҳои гуфтугӯҳои бесамар ба арсаи ҳаллу фасл ва тасмимгириҳои воқеӣ табдил дода шаванд. Мувофиқи мақсад хоҳад буд, ки дар ин замина таҷрибаи Иттиҳоди Аврупо ва фаъолияти Парлумони Аврупо, ки дар амалӣ гаштани ғояҳои гуногун – аз марҳалаи пешниҳод ва баҳсу баррасӣ то замони татбиқи онҳо – нақши назаррас мебозад, мавриди пайравӣ қарор гирад.

Мутаассифона, Ассамблеяи байнипарлумонии ИДМ вазифаҳо ва салоҳиятҳоеро, ки Парлумони Аврупо доро мебошад, надорад ва танҳо макони таҳияи қонунҳо ва ҷаласаҳову мулоқотҳои ғайрирасмӣ мебошад. Гоҳо парлумонҳои кишварҳои мо амалан аз баҳсу баррасии санадҳои ИДМ берун мемонанд. Дар шароити дунёи зудтағйирёбандаи имрӯз чунин вазъе ғайри қобили қабул аст. Зарур аст барои расидан ба ҳадафҳое, ки кишварҳои аъзо эълом доштаанд ва ин ҳадафҳо дар асли худ ҷавобгӯи манфиатҳои миллии ин кишварҳост, созукорҳои муа-

ссир ва коромади назорати татбиқи иҷрои барномаҳо ва созишномаҳои баимзорасидаи ҳамкориҳо эҷод гарданд.

Умед аст, ки Иттиҳоди давлатҳои мустақил ҳамчун созмоне, ки дар буҳронитарин марҳалаҳо қобили ҳаёт будани худро собит намудааст, бо иродаи сиёсӣ ва масъулиятшиносии роҳбарони кишварҳои аъзо, ки ҳадафи асосиашон таъмини манфиатҳои миллӣ ва даст ёфтан ба шукуфоии кишвар ва мардумашон мебошад, ба созмони коромадтар аз вазъи имрӯзи худ табдил хоҳад шуд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид

Тоҷикистон ҳамкории худро бо бонуфузтарин ниҳоди ҷаҳонӣ – Созмони Милали Муттаҳид – хеле арзишманд ва дорои аҳамияти бузург арзёбӣ мекунад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон 2 марти соли 1992 ба узвияти Созмони Милали Муттаҳид пазируфта шуд.

Кишвари тозаистиқлоли Тоҷикистон замоне ба Созмони Милали Муттаҳид пайваст, ки мамлакат дар остонаи ҳаводиси харобиовари ҷанги шаҳрвандӣ қарор дошт ва дар ҳарҷу марҷи он даврони пурошӯб аслан қодир набуд ба таври бояду шояд ҳамкориҳоро бо СММ, ки ҳадафҳои оинномавии он посдории сулҳу субот ва ҳифзи ҳуқуқи башар аст, роҳандозӣ намояд. Хиради сиёсии Эмомалӣ Раҳмон дар он зоҳир мегардад, ки аз нахустин рӯзҳои ба қудрати сиёсӣ расидани худ бо Созмони Милали Муттаҳид ва бевосита бо роҳбари он – Сармуншии Созмон – робитаи мустақим пайдо намуд ва минбари ин маркази бонуфузи ҳамоҳангсозии масъалаҳои умумисайёравиро ба ҳайси пойгоҳи му-

роҷиат ба ҷомеаи ҷаҳонӣ муайян сохт. Ба ин сабаб буд, ки Тоҷикистон ва раванди ҳаллу фасли масоили он дар маркази диққати мақомоти роҳбарӣ ва махсусан мавриди таваҷҷуҳи Сармуншии Созмон, қарор гирифт. Маҳз бо кумаки Созмони Милали Муттаҳид ва кишварҳои дӯст, ки бо мусоидати Созмони Милал ба мақоми кафил баргузида шуданд, роҳи бартараф сохтани муноқишаи байни тоҷикон пайдо гардид ва бо паймудани он роҳи печидаю мураккаб ва ҳамзамон сарнавиштсоз Тоҷикистон ба манзили мақсуд – сулҳи деринтизор – расид.

Бисёре аз сиёсатмадорону таҳлилгарони муътабари дунё таҷрибаи сулҳофаринии тоҷиконро падидаи нодир номида, таъкид кардаанд, ки ин таҷрибаро мешавад барои хомӯш кардани муноқишаҳои дохилии кишварҳои гуногуни ҷаҳон истифода кард.

То имрӯз борҳо дар кишвари мо – бо иштироки намояндагони Созмони Милали Муттаҳид, Созмони амният ва ҳамкории Аврупо ва созмону ташкилотҳои зиёди дигари байналхалқӣ – доир ба баҳрабардорӣ аз таҷрибаи сулҳофаринии тоҷикон ва истифодаи он дар нуқтаҳои доғи ҷаҳон конфронсҳои байналмилалӣ баргузор гардидаанд.

Имрӯз Тоҷикистон узви фаъоли Созмони Милали Муттаҳид мебошад ва кишвари мо ҳамкориҳои худро бо ин ниҳоди муҳими ҷаҳонӣ баланд арзёбӣ менамояд. Ҷумҳурии мо бо мақсади таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва амнияти кишвар торафт васеъ гардондани доираи ҳамкориҳоро бо Созмони Милали Муттаҳид ва муассисаҳои махсусгардонидашудаи он аз ҷумлаи ҳадафҳои аввалиндараҷаи худ медонад.

Ширкати фаъоли кишвари мо дар созмондиҳӣ ва амали эътилофи байналмилалии мубориза бар зидди терроризм, талоши созанда ва пайгир барои ташкили иттиҳоди ҷаҳонии зидди маводи мухаддир, ҳанӯз дар соли 2008 шомил шудани сарбозони тоҷикистонӣ ба неруҳои байналмилалии ҳифзи сулҳи Созмони Милали Муттаҳид намунаҳои равшани ширкати амалии Тоҷикистон дар ҳалли масоили мубрами зиндагии башарият мебошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тӯли солҳои узвияти худ дар Созмони Милали Муттаҳид дар ростои мубориза бар зидди қочоқи маводи мухаддир, таъсиси эътилофи зидди маводи мухаддир, эҷоди «камарбанди амниятӣ» дар марзҳои Афғонистон якчанд пешниҳод ба амал баровард.

Рӯйдодҳои муҳиме, ки дар таърихи ҳамкории миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Созмони Милали Муттаҳид ба зуҳур пайвастаанд, аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ пазируфта шудани ибтикороти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар заминаи истифодаи об мебошад. Дар як фосилаи кӯтоҳи таърихӣ аз ҷониби ин созмони ҷаҳонӣ пазируфта шудани се ибтикори кишвари мо – эълони Соли байналмилалии оби тоза дар соли 2003, тасдиқи Даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт» барои солҳои 2005-2015 ва Соли байналмилалии ҳамкорӣ дар соҳаи об эълон гардидани соли 2013 – нишонгари обрӯю эътибори афзуни Тоҷикистон дар арсаи сиёсати байналмилалӣ мебошад. Ба шарофати ибтикори Тоҷикистон аст, ки ҳамасола рӯзи 22 март чун Рӯзи байналмилалии об ҷашн гирифта мешавад.

Тайи даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт» барои иҷрои лоиҳаву барномаҳои марбут ба об аз сарчаш-

маҳои мухталиф наздик як миллиарду 648 миллион доллари амрикоӣ сармоягузорӣ шуд, аз ҷумла барои татбиқи лоиҳаҳо оид ба таъминсозӣ бо оби ошомиданӣ як миллиарду 51 миллион доллари амрикоӣ, барои иҷрои лоиҳаҳои беҳдоштӣ 262 миллион доллари амрикоӣ ва барои иҷрои дигар тарҳҳои обёрӣ ва таҳкими соҳил 335 миллион доллари амрикоӣ ихтисос дода шуд. Тайи ин муддат дар кишвар дастрасии якуним миллион нафар ба оби ошомиданӣ беҳтар гардид.

Дигар аз дастоварде, ки Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо кишварҳои форсизабони Эрону Афғонистон ва дигар кишварҳои ҷаҳон ба он ноил гаштааст, аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид эълом гаштани 21 март ҳамчун Рӯзи байналмилалии Наврӯз мебошад.

Ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид сол аз сол густариш меёбанд. Бо кумаки Созмони Милал ва ниҳодҳои гуногуни он тарҳҳои бисёре дар кишвари мо иҷро шудаанд ва лоиҳаҳои зиёди дигар дар марҳалаи татбиқ шудан қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ

Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳони иштироки боз ҳам фаъоли худ дар Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ мебошад.

Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ – СААД – ташкилоти ҳарбию сиёсиест, ки тавассути ҷумҳуриҳои собиқи Иттиҳоди Шӯравӣ бар асоси Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, ки 15 майи соли 1992 ба имзо расида буд,

таъсис шудааст. Аз ташкилоти гурӯҳӣ ба созмони тамомиёри байналмилалӣ табдил гардидани Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ дар таърихи 14 майи соли 2002 ба вуқӯъ пайвастааст.

Ҳоли ҳозир аъзои СААД ҷумҳуриҳои Арманистон, Беларус, Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон ва Федератсияи Россия мебошанд.

СААД созмони ҳарбию сиёсии дорои вижагии мудофиавӣ мебошад ва барои аъзои наве, ки аз ҳадафу усулҳои созмон пайравӣ мекунанд, боз мебошад. Фаъолияти созмон бар пояи эҳтироми истиқлоли сиёсии кишварҳои аъзо, мушорикати довталабона, баробарии ҳуқуқ ва вазифаҳои аъзо ва дахолат накардан бар умури ҳамдигар роҳандозӣ мегардад.

Ҳадафҳо ва усулҳои аслии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ тақвияти сулҳ, таҳкими суботу амнияти минтақа ва ҷаҳон, ҳимояти дастаҷамъонаи истиқлолият, тамомияти арзӣ ва соҳибихтиёрии кишварҳои аъзо бо авлавият додан ба абзорҳои сиёсӣ мебошад. Аъзо созмон рӯйкардҳои сиёсати хориҷии худро нисбат ба масоили амнияти минтақавӣ ва байналмилалӣ, пеш аз ҳама бо корбурди абзорҳои мушовара, ҳамоҳанг месозанд, талошҳои худро ҷиҳати мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароии мазҳабӣ, қочоқи маводи мухаддир, маводи равонгардон(психотропӣ), силоҳ, ҷинояткории созмонёфтаи фаромарзӣ, муҳоҷирати ғайриқонунӣ ва дигар таҳдидҳо ба амнияти кишварҳои аъзо мутамарказ менамоянд.

2 декабри соли 2004 Маҷмаи умумии СММ дар бораи ба Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ до-

дани мақоми нозир дар Маҷмаи умумии СММ қатънома ба тасвиб расонд.

18 марти соли 2010 Эъломияи муштарак дар бораи ҳамкорӣ байни Котиботи СММ ва Котиботи СААД ба имзо расид.

Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ метавонад бо кишварҳое, ки аъзои ин созмон нестанд, ҳамчунин бо созмонҳои байналмилалии байниҳукуматие, ки дар заминаи амният фаъолият мекунанд, ҳамкорӣ намояд. Созмон салоҳият дорад, ки бо иттиҳодияҳои мазкур дар ростои барқарорӣ ва тавсеаи равобит дар заминаи фаъолиятҳои амниятӣ аҳдномаҳои байналмилалӣ имзо кунад. Ҳоли ҳозир Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ талош дорад бо созмонҳое, монанди Кумитаи зиддитеррористии Шӯрои амнияти СММ, Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони ҳамкории Шанхай, Иттиҳоди давлатҳои мустақил, инчунин бо Созмони Аҳдномаи Атлантикаи Шимолӣ пояҳои гуфтугӯро пайрезӣ намояд.

Асоси бахши ҳарбии низоми амнияти дастаҷамъӣ Неруҳои муштараки вокуниши фаврии СААД дар ҳудуди кишварҳои аъзо мебошанд, ки барои боздорандагӣ ё дифоъ аз таҷовуз ба кишварҳои аъзо эҷод шудаанд.

Ба манзури муттаҳид ва ҳамоҳанг намудани талошҳои кишварҳои аъзои созмон дар таъмику беҳбуди ҳамкориҳои бисёрҷониба, тавсеаи ҳамгироӣ ва ҳаллу фасли фарогиртари масоили ҳарбию иқтисодӣ ва ҳарбию техникӣ дар ҳавзаи СААД дар моҳи июни соли 2005 Комиссияи байнидавлатии ҳамкориҳои ҳарбию иқтисодии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ таъсис шуд.

Дар моҳи ноябри соли 2006 Ассамблеяи парлумонии Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ таъсис гардид. Дар ҷаласаҳои Ассамблеяи парлумонӣ ва комиссияҳои доимӣ, ки ду бор дар як сол баргузор мешаванд, масъалаҳои фаъолияти созмон, вазъияти минтақаи масъулияти созмон, иҷрои қарорҳои ҷаласаи Шӯрои амнияти дастаҷамъии он ва вазифаҳои таъмини ҳуқуқиашон баррасӣ мегарданд. Дар ин ҷаласаҳо ҳамчунин масоили марбут ба иҷрои Барномаи таъмини ҳуқуқии фаъолияти созмон, тасвиби созишномаҳои байналмилалии имзошуда аз ҷониби СААД ва ғайра мавриди баррасӣ қарор мегиранд.

Мавҷудияти Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ дар вазъи кунунии ҷаҳон омили муҳими суботу амният дар марзҳои хориҷии кишварҳои аъзои созмон мебошад. Фаъолияти собит дар чорчӯби СААД ба кишварҳои аъзо имкон медиҳад, ки робитаҳои байниҳамдигарии ҳарбию сиёсии худро ба манзури ташаккули низоми воқеан муассири амнияти дастаҷамъӣ ба сатҳи сифатан болотар бардоранд. Зеро ҳамсонӣ ва наздикии дидгоҳҳои кишварҳои аъзо нисбат ба вазъи ҷаҳон ва нигаронии онҳо аз чолишҳо ва таҳдидҳо ба амнияти ҷаҳон ва минтақа пояи сиёсии СААД мебошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба иштироки худ дар фаъолияти СААД аҳамияти вижа медиҳад. Ҳамкорӣ дар чорчӯби ин созмон посухгӯ ба манфиатҳои миллии Тоҷикистон мебошад ва имкон медиҳад, ки давлати мо бо терроризми байналмилалӣ, ифротгароии мазҳабӣ, қочоқи маводи мухаддир, силоҳ, ҷинояткории созмонёфтаи фаромарзӣ ва муҳоҷирати ғайриқонунӣ фаъолтар мубориза кунад ва, дар маҷмӯъ, амнияту суботи мин-

тақаи густурдаи Авроосиё, ва ҳамчунин тамомияти марзӣ ва истиқлоли кишварҳои аъзоро таъмин намояд. Тоҷикистон ҷонибдори табдил шудани СААД ба омили воқеии таъмини амният дар минтақа ва ҷаҳон мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории Шанхай

Тавсеаи робитаҳо бо кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай аз самтҳои муҳими сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад.

Узвияти Тоҷикистон ба «Панҷгонаи Шанхай» ва ширкати фаъоли Сарвари давлати мо дар ин созмони бонуфузи байналхалқӣ, ки омили ташаккули низоми нави ҷаҳонии асосёфта бар усулҳои эътирофшудаи муносибатҳои байналхалқӣ, бисёрқутбии ҷаҳон ва эътирофи манфиатҳои қонунии тарафҳо гардидааст, дорои аҳамияти бузурги сиёсӣ мебошад.

Пояю бунёди Созмони ҳамкории Шанхай 26 апрели соли 1996 дар Шанхай гузошта шуда буд. Дар он рӯз роҳбарони панҷ кишвари бо якдигар ҳамсарҳади Ҷумҳурии Халқии Чин, Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Қирғизистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷамъ омада буданд. Дар ҷараёни мулоқоти аввалин масъалаҳои коҳиш додани ҳайати марзбонии тарафҳо ва таҳкими равобити ҳасана дар соҳаи ҳарбӣ дар минтақаҳои сарҳадӣ сурат гирифт. Эъломияе, ки дар бораи таъсис додани созмон ба имзо расид, заминаи ҳамкориҳои ояндаро фароҳам овард.

Созмони ҳамкории Шанхай ниҳоди ҳамкориҳои бисёрҷонибаи густариши сулҳу субот дар Осиёи Мар-

казӣ, бистари гуфтугӯи кушоду созанда ва тавсеаи ҳамкориҳо дар самтҳои мухталиф аст.

Ҳадафҳои аслии Созмони ҳамкории Шанхай таъмини амният, сулҳу субот дар минтақа, мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ҷудоиталабӣ ва ифротгароӣ дар ҳамаи шаклҳои он, ҳамчунин мубориза бо қочоқи маводи мухаддир ва густариши силоҳҳои куштори ҷамъӣ мебошад. Дигар даста аз ҳадафҳои Созмони ҳамкории Шанхай ҳавасмандкунӣ ва мусоидат ба ҳамкориҳои иқтисодии бисёрҷонибаи судманд барои тарафҳо, ҳамкориҳои ҳамаҷониба дар ҳавзаҳои инсондӯстӣ, рушди иҷтимоию фарҳангӣ ба шумор меравнд.

Бадеҳист, ки барои иҷрои ин ҳама вазифаҳои душвор зарур аст, ки Созмони ҳамкории Шанхай як ниҳоди навпазир, кушод ва посухгӯ ба ниёзҳо ва хостҳои воқеии кишварҳои аъзояш бошад. Бояд ки талошҳои давлатҳоро дар атрофи масоили бунёдии ҳамкориҳо, ки ба андозаи ҳамсон баёнгари манфиатҳои кишварҳои аъзои СҲШ мебошанд, таҷаммуъ намояд.

Тоҷикистон ҷонибдори тамаркузи талошҳои кишварҳои аъзои СҲШ дар самтҳои барои ҳамагон манфиатнок, яъне таъмини сулҳу субот дар минтақа ва ҳамкориҳои иқтисодӣ, фароҳам овардани шароити матлуб барои рушди иқтисодии пойдор ва боло бурдани сатҳи зиндагии аҳолии кишварҳои аъзо, мебошад. Яке аз авлавиятҳои муҳим барои Тоҷикистон тақвияти ҳамкориҳои сармоягузорӣ, тавсеаи иртибототи ҳамлу нақл, иртиботи роҳи дур(телекоммуникация), эҷоди бештари ҷои корҳои иловагӣ дар маҳалли зисти шаҳрвандон ва ҳаллу фасли дигар масоили иҷтимоӣ ба шумор меравнд.

Нақшу аҳамияти Созмони ҳамкории Шанхай дар ҳалли масоили амнияти минтақа ва ҷаҳон, мубориза бо терроризми байналмилалӣ, ҷудоиталабӣ ва ифротгароӣ, қочоқи моводи мухаддир ва чолишу таҳдидҳои дигар ба амнияти минтақаи муҳиму стратегии Осиёи Марказӣ ҳар сол меафзояд.

Нишонаи равшани аҳамияти физояндаи Созмони ҳамкории Шанхай дар арсаи байналмилалӣ дарҳои бози Созмон, омодагии он барои роҳандозии ҳамкориҳо бо кишварҳои дигар мебошад. Мавриди баррасӣ қарор додани дархости Ҷумҳурии Беларус ва Ҷумҳурии Демократии Сотсиалистии Шри-Ланка бобати ба онҳо ато кардани мақоми шарикони гуфтугӯ дар СҲШ далели дигаре бар таъйиди гуфтаҳои болост.

Дар моддаи 13 Хартияи СҲШ, бо баёни иттиҳодияи боз будани Созмони ҳамкории Шанхай, таъкид шудааст, ки созмон барои пазириши аъзои нав аз кишварҳои минтақа, ки уҳдадор ба пайравӣ аз ҳадафҳо ва усули Хартия мешаванд ва низ муқаррароти созишномаҳо ва асноди созмонҳои дигари байналмилалиро риоя менамоянд, омода аст.

Узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар СҲШ аз лиҳози геостратегӣ, пеш аз ҳама, аз он ҷиҳат муҳим аст, ки дар чорчӯби Созмон бо ду кишвар – Россия ва Чин – шарикии стратегӣ дорад, ки ҳар ду дорои аслиҳаи ҳастаӣ ҳастанд ва ҳар ду аъзои доимии Шӯрои амнияти Созмони Милали Муттаҳид мебошанд. Мушорикати Тоҷикистон бо ин ду кишвари бузург – чи дар чорчӯби СҲШ ва чи дар дигар созмонҳои минтақавӣ – ба кишвари мо як навъ эҳсоси офият медиҳад, зеро ин ду кишвари бузург

на танҳо зомини амният дар Осиёи Марказӣ, балки дар тамоми минтақаи Осиё ва Уқёнуси Ором мебошанд.

Созмони ҳамкории Шанхай қасди табдил шудан ба блоки ҳарбиро надорад ва ҳадафи он танҳо мубориза бо падидаи хатарноки терроризми байналмилалӣ мебошад.

Фаъолиятҳои СҲШ натанҳо ба масъалаҳои сиёсӣ, инчунин ба робитаҳои иқтисодӣ мутамарказ мебошанд. Дар созмон барномаи ҳамкориҳои дарозмуддати иқтисодии байни кишварҳои аъзо қабул шудааст, ки ҳадаф аз он мусоидат намудан ба ҳаракати озоди молу коло, хизматрасонӣ, фановариҳо ва савдои озоди байни шаш кишвари аъзо мебошанд. Ҳамкориҳои кишварҳои аъзо ҳамчунин дар соҳаҳои тандурустӣ, фарҳанг, маориф, илм ва техника, кишоварзӣ, гумрук, энергетика, ҳамлу нақл ва иртиботот ва мубориза бо ҷинояткорӣ тавсеа меёбанд.

Фаъолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Шӯрои соҳибкорон ва Иттиҳодияи байнибонкии СҲШ, ки масъалаҳои татбиқи лоиҳаҳои сармоягузориро пайваста баррасӣ мекунанд, низ қобили таваҷҷуҳ аст.

Равобити илмии кишварҳои аъзо низ аз раванди солими тавсеа бархӯрдор аст. Дар ин росто дар чорчӯби созмон Донишгоҳи СҲШ таъсис гардидааст, ки 53 донишгоҳҳои маъруфи давлатҳои аъзо дар он ширкат меварзанд. Аз Ҷумҳурии Тоҷикистон Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. Осимӣ бо ин донишгоҳ ҳамкорӣ мекунанд.

Бо ин ки Созмони ҳамкории Шанхай дар қиёс бо дигар ниҳодҳои байналмилалӣ собиқаи тӯлонӣ надорад, дар солҳои мавҷудияташ худро ҳамчун бистари муҳими

гуфтугӯи озод, мубодилаи афкор, ҳусни тафоҳум ва ҳамоҳангсозии дидгоҳҳои мухталиф ҷилва додааст.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки Пешвои миллат, Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон тавонист, ки бо такя ба истеъдоди баланди сиёсӣ Созмони ҳамкории Шанхайро ҳамчун воситаи роҳандозӣ намудани ҳамкориҳои густурда бо кишварҳои аъзои СҲШ дар заминаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ, фарҳангӣ ва ҳамчунин гирифтани кумакҳои молиявӣ ва моддиву техникӣ ба хотири рушди Тоҷикистон истифода намояд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории исломӣ

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори густариши бештари ҳамкориҳои дӯстонаю судманд бо Созмони ҳамкории исломӣ ва кишварҳои аъзои он мебошад.

Узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Созмони ҳамкории исломӣ, ки яке аз ташкилотҳои бонуфузи ҷаҳон ба шумор меравад ва дар ҳошияи Созмони Милали Муттаҳид метавонад дар ҳаллу фасли масъалаҳои таъмини сулҳу субот, амният, рушди иқтисодиву иҷтимоӣ ва густариши ҳамкориҳои байнидавлативу минтақавӣ саҳм гирад, бар мабнои ду омили муҳим сурат гирифтааст:

Аввалан, Тоҷикистон, ки 90 дарсади аҳолиашро мусулмонон ташкил медиҳанд, чузъи ҷаҳони ислом аст ва мусаллам аст, ки наметавонад аз доираи чунин созмони бонуфузе, ки дар он масъалаҳои дар назди халқҳои мусулмон қарордошта ҳаллу фасл мешаванд, дар канор бимонад.

Ва дуввум, Тоҷикистон, ки равобити густурда ва ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо тамоми кишварҳои ҷаҳон усули бунёдии сиёсати хориҷиаш мебошад ва марҳалаи ҳассосеро дар рушди иқтисодию иҷтимоии худ аз сар мегузаронад, бо ширкати фаъоли худ дар ин созмон, ки яке аз ҳадафҳои асосиаш ташкил ва мусоидат ба ҳамкориҳои зичу самараноки байни давлатҳои аъзо мебошад, ҳамчун узви комилҳуқуқ имконияти бештари ҳамкорӣ ва ҷалб намудани маблағгузориҳоро ба иқтисодиёти хеш ба даст меоварад.

Тоҷикистон таҳким ва такмили сохтори Созмони ҳамкории исломӣ, тақвияти ниҳодҳои муҳимтарин, таъсиси ниҳодҳои нав, ислоҳоти сохтори созмон ва Котиботи генералии онро ҳамчун масъалаи муҳимтарин арзёбӣ менамояд ва чунин мешуморад, ки Созмони ҳамкории исломӣ ва сохторҳои иҷроияи он бояд динамикӣ, фаъол, пӯёю созгор бо дигаргуниҳои рӯзафзун дар арсаи байналмилалӣ бошанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин росто пешниҳодҳои арзишмандро, аз қабили додани салоҳияти бештар ба бахшу ниҳодҳои таркибии Созмон, таъсиси сохтори намояндагии доимӣ аз ҳисоби сафирони давлатҳои аъзо, кушодани бахшҳои минтақавӣ ва намояндагиҳо дар хориҷ аз ҳудуди кишварҳои аъзо, маъқул шуморида, худ пешниҳод карда буд, ки хуб ва бамаврид хоҳад буд, агар масъалаи таъсис додани сохтори ҳамоҳангсози миллӣ дар ҳар кишвари аъзо дар шахси як нафар аз роҳбарони масъули вазоратҳои хориҷӣ, ки Котиботи генералӣ бо онҳо тамос ва робитаи мустақим дошта бошад, мавриди татбиқи амалӣ қарор гирад.

Асре, ки дар он зиндагӣ ба сар мебарем, давраи пешрафти бесобиқаи илмиву технологӣ ва рушди босуръати мубодилаи иттилоотӣ дар тамоми ҷаҳон аст. Вале бо таассуф бояд зикр намуд, ки дар соҳаи илму техника ва технология ва пешрафтҳои зеҳнӣ дастовардҳои халқҳои мусулмон маҳдуд ва хоксоронаанд. Аз ин хотир Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон пешниҳод менамояд, ки дар чаҳорчӯбаи Созмони ҳамкории исломӣ, ҳамзамон бо тақвият додани ниҳодҳои илмӣ ва технологии мавҷуда, сохтори нав – Бунёди рушди илм ва технологияи навин – таъсис дода шавад.

Сарвари давлат муътақид аст: вақти он расидааст, ки нақши Созмони ҳамкории исломӣ дар ташкили ҷомеаи воқеии иттилоотӣ дар асоси муносибатхои васеъ ва ҳақиқатан шариконаи ҳамаи давлатҳои аъзо ба сатҳи сифатан нав бароварда шавад.

Рушди фарҳангию маънавӣ ва зеҳнии инсон мақсади муҳимтарини ҷомеаи иттилоотӣ мебошад. Аз ин рӯ, бояд ҳама гуна кӯшишҳои истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, дар навбати аввал шабакаи глобалии Интернет, ки ба вайрон ва суст кардани суботу амнияти байналмилалӣ ва кишварҳои алоҳида, содир намудани амалиёти ҷинояткоронаю террористӣ, тарғибу ташвиқи хушунату зӯроварӣ, фисқу фасод, истеъмоли маводи мухаддир ва зуҳуроти бадахлоқию зиддиинсонӣ равона гардидаанд, пешгирӣ карда шаванд. Президенти Тоҷикистон таъкидан иброз медорад, ки давлати мо фаъолияти гурӯҳи кории Созмони Милали Муттаҳидро оид ба идораи Интернет пуштибонӣ менамояд ва ташаккули муносибати яксони

кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории исломиро дар арсаи иттилоотӣ ва дар таркиби сохторҳои он ба роҳ мондани фаъолияти густурдатари Агентии муштараки иттилоотиро мувофиқи мақсад медонад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон сарчашмаи ҳамкориҳои васеътар ва пурмуҳтавои мамлакатҳои мусулмониро дар ваҳдати исломӣ мебинад ва муътақид аст, ки даст ёфтан ба пешрафти ҳар кишвар ва ноил шудан ба зиндагии борифоҳи ҳар хонаводаи мусулмон, алалхусус кишварҳои гирифтори мушкилоти айнӣ, пеш аз ҳама мамлакатҳои мусулмоннишини Африқо ва бархе аз давлатҳои Осиё, бидуни ҳамкории густурдаи иқтисодӣ, ҳамбастагии воқеии исломӣ дар партави фармудаи қуръонии «муъмин-бародари муъмин» имконнопазир аст.

Сарвари давлати мо иброз медорад, ки, мутаассифона, татбиқи ҳадафҳои таърихие, ки дар маромномаи Созмони ҳамкории исломӣ эълом шудаанд, суръат ва вусъати дилхоҳ касб накардааст. Ҳанӯз ҳамаи кишварҳои аъзои созмон ба рушди босуръат ва пешрафтаи ҳамагонӣ, ки омили аслии таъмини зиндагии шоистаи мусулмонон аст, дастёб нашудаанд. Ин дар ҳолатест, ки олами ислом захираҳои азими ҳаётӣ ва стратегӣ, сарватҳои бузурги зеризаминӣ, манобеи зарурӣ ва ҳатто изофии молиявӣ, мавқеияти ниҳоят мусоиди геостратегӣ ва геосиёсӣ ва, муҳимтар аз ҳама, неруи азими инсонӣ ва ақлонӣ, усулу арзишҳои воло ва зиндагисози тамаддунӣ ва фарҳангӣ дорад. Аз нигоҳи роҳбари олии сиёсии Тоҷикистон истифодаи ин имкониятҳо ба манфиати кишварҳои дар ҳоли рушди

мусулмон ва ба хотири инкишоф додани илму техника, технологияҳои пешқадам, маориф, нигаҳдории тандурустӣ, таҳкими иқтисодиёт ва аз байн бурдани қашшоқӣ дар олами ислом, ҷавобгӯи кӯшишҳои роҳбарияти давлатҳои аъзо дар роҳи таъмин намудани некуаҳволии пайравони дини мубини ислом хоҳад буд.

Президент Эмомалӣ Раҳмон мавқеи давлатро дар ин замина баён намуда, изҳор медорад, ки ҳамкорӣ дар ҳошияи Созмони ҳамкории исломӣ бояд ба талаботи замони муосир ҷавобгӯ бошад, зеро дар давраи ҷаҳонишавӣ рушди ҳамаҷонибаи минтақаи созмон, дар маҷмӯъ, ва пешрафти устувори кишварҳои аъзо, дар алоҳидагӣ метавонанд омили сулҳ ва ободӣ гардад. Ва дар ин замина махсусан тазаккур медиҳад, ки Созмони ҳамкории исломӣ барои таъмини ҳаматарафаи кишварҳои минтақа бо захираҳои даркорӣ, ҳамчунин густариши ҳамкориҳои дохилиминтақавӣ ҳамаи имкониятҳоро дорад. Барои ин танҳо муносибати беғаразона ва дӯстона ба ҳамдигар, ҳамчунин густариш ва таъмиқи ҳамкории судманди тарафайн лозим аст.

Ба ҳамин тартиб Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз шарикони худ дар ин ташкилоти бузург даъват ба амал меоварад, ки ваҳдати воқеӣ ва ҳамкориҳои барои ҳама иштирокчиён судмандро ба роҳ монанд. Агар ҳамкориҳои давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории исломӣ ба ҳамон тарзе, ки Сарвари давлати мо пешниҳод менамояд, сурат гиранд ва мамлакатҳои қудратманди исломӣ дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ ба бунёди иншооти бузург ва муосири иқтисодӣ пардозанд, он гоҳ ин сабаб мешавад, ки сатҳи зиндагии

мардуми мамлакатҳои мусулмонӣ рӯ ба беҳбудӣ оварад ва ҳамзамон, ба ин мамлакатҳо дар ҳалли мушкилоти зиёди иҷтимоӣ, ки сарчашмаи хушунат, бесуботӣ, тундравӣ ва ҳатто заминаи мусоид барои зуҳуроти ифротӣ ва терроризм мебошад, кумак намуда, омили суботу амният дар минтақа гарданд.

Мусаллам аст, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, бо пешниҳод намудани роҳу тарзи мусоиди маблағгузорӣ ва барои ҷонибҳо судманд, пешрафти Тоҷикистонро дар мадди аввал қарор медиҳад. Зеро ҷумҳурии мо, ки дар роҳи дигаргунсозиҳои азими иқтисодӣ қадам мезанад, бештар аз ҳар даврае ниёз ба маблағгузориҳои бузурги хориҷӣ дорад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир бо кумаки созмонҳои молиявии ҷаҳон, аз ҷумла Бонки исломии рушд, тавассути татбиқи як қатор барномаҳои тараққиёти иқтисодиву иҷтимоӣ ба инкишофи бонизоми иқтисоди миллӣ суръати тоза бахшид ва муваффақ гардид, ки сатҳи зиндагии мардумро то андозае беҳтар кунад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба ҳамкории ҷумҳурии мо бо Бонки исломии рушд, ки ниҳоди молиявии Созмони ҳамкории исломӣ мебошад, баҳои баланд медиҳад ва ин ҳамкориро арзишманд ва хеле муҳим меҳисобад.

Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон вазифаи дигар ва муҳими муштараки давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории исломиро дар мусоидати фаъол ба бунёди низоми боадолатона ва мутавозини ҷаҳонӣ мебинад.

Имрӯз дар дунё масъалаи решакан кардани терроризм мубрамтарин масъалаест, ки дар маркази ҷаҳду

талоши давлатҳо ва созмонҳои байналмилаливу минтақавӣ қарор дорад.

Дар чанд соли охир дар ҷаҳон, бавижа дар ҳавзаи ҷаҳони ислом, дар симои «Ал-қоида»-ю «ДИИШ»-у «Ҷабҳаи нусрат» ва дигар гурӯҳу созмонҳои террористӣ хавфу хатарҳое падид омадаанд, ки амнияти байналмилалиро барҳам задаанд ва боиси бесуботиву бесарусомонӣ дар мамлакатҳо ва ҳатто дар минтақаҳои том гаштанд. Дар ин замина алалхусус барои минтақае, ки Тоҷикистон ва як қатор давлатҳои аъзои СҲИ шомили онанд, терроризми байналмилалӣ, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, густариш ёфтани тамоюлҳои ифротгароӣ аз ҷумлаи ин хатарҳо мебошанд.

Аз ин рӯ, мубориза бо ин падидаҳои хавфнок аз ҳамаи давлатҳо андешидани тадбирҳои ҷиддӣ ва ҷустуҷӯи роҳу усулҳои муассирро тақозо мекунад.

Роҳбарияти сиёсии Тоҷикистон, бо таҳлили амиқи ин зуҳуроти хавфнок, бар ин ақида аст, ки заминаи мусоиди зуҳур ва густариши терроризм ва дигар аъмоли ифротгароёна ноустувории авзои сиёсию иқтисодӣ, нобаробарии иҷтимоӣ ва сатҳи баланди камбизоатии ҷомеаҳо мебошад.

То замоне, ки башарият ба ҳамкорӣ ва гуфтугӯи судманд даст наёбад ва расонидани кумакҳои иқтисодиро ба мамлакатҳои ақибмонда ба хотири рушди мутавозин ба роҳ наандозад, падидаҳои терроризм ва ифротгароӣ, ҳамчун яке аз проблемаҳои ҷиддии даврон, боқӣ хоҳанд монд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, чун роҳбари мамлакате, ки мубориза бо терро-

ризм ва тамоми мушкилоти ин раванди мураккабро дар таҷрибаи амалӣ медонад, масъулона ва рисолатмандона давлатро дар ҳар созмону ташкилоти байналмилаливу минтақавӣ, ки мубориза бо терроризм аз ҳадафҳои муҳими онҳо ба шумор меравад, фаъолона намояндагӣ мекунад ва аз минбарҳои баланди ин созмонҳо мавқеи усулии Тоҷикистонро дар мубориза ба муқобили терроризм бо афкору назари судманду созанда баён медорад.

Сарвари давлат изҳор медорад, ки Тоҷикистон терроризмро дар ҳамаи шаклҳои зуҳуроташ, инчунин истифодаи усулҳои террористиро ҳамчун воситаи расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ ва рӯпӯш намудани онҳоро бо ғояҳои сиёсӣ, динӣ, миллӣ ва нажодӣ комилан ва қатъиян маҳкум мекунад. Имрӯз тамоман равшан аст, ки ин раванди барои тамаддуни инсонӣ бегонаро танҳо бо кӯшишҳои муштарак, аз ҷумла дар доираи Созмони ҳамкории исломӣ, ҷилавгирӣ кардан мумкин аст.

Роҳбари олии сиёсии Тоҷикистон чунин мешуморад, ки имрӯз таҳия ва имзои муоҳидаи ягонаи мукаммал зарур мебошад, ки самтҳои мушаххаси ҳамкории имконпазири байналмилалиро дар мубориза ба муқобили терроризм муқаррар намуда, муҷозоти давлатҳоеро, ки аз ин гуна ҳамкорӣ саркашӣ мекунанд ва гурӯҳҳои террористиро дастгирӣ менамоянд, пешбинӣ карда, ба ҳам мувофиқ сохтани қонунҳо ва асноди дигари иловагии меъёриеро имконпазир гардонад, ки масъалаҳои мубориза ба муқобили терроризмро ба низом медарорад.

Сарвари давлати Тоҷикистон муътақид аст, ки муборизаи самарабахш ба муқобили ҷиноятҳои мута-

шаккили минтақавӣ, аз ҷумла дар самти пешгирӣ кардани раванди густариши терроризм ва ҷиноятҳои муташаккилона, танҳо дар мавриди ҳамоҳанг сохтани фаъолияти давлатҳои ҷаҳон имконпазир аст.

Дар ин росто бояд тазаккур дод, ки мавзӯи кумак ба Афғонистон дар муборизаи ӯ бо гӯрӯҳҳои террористӣ, ки садди оҳание дар роҳи расидани ин кишвари азияткашида ба сулҳу суботанд, яке аз самтҳои сиёсати хориҷии Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон мебошад. Пешвои миллат аз ҳамаи давлатҳои пешрафтаи ҷаҳон, созмонҳои байналмилалию минтақавӣ, аз ҷумла Созмони ҳамкории исломӣ, давъват мекунад, ки кумаки худро ба ин кишвари харобгардида дареғ надоранд ва ба дигаргуниҳои мусбате, ки дар Афғонистон рӯй додаанд, тақвият бахшанд.

Ба андешаи роҳбари олии Тоҷикистон, дар ростои масоили Афғонистон, пеш аз ҳама, ба он муваффақ шудан лозим аст, ки раванди сулҳ дар ин сарзамин хислати бебозгашт гирад ва кӯшишҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ оид ба решакан намудани муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддир вусъат ёбанд, то ин ки Афғонистон дигар ҳеҷ гоҳ ҳамчун кишвари тавлидкунандаи ин маводи марговар номбар нашавад.

Президенти Тоҷикистон бар он ақида аст, ки ҳаллу фасли мunoқиша дар Афғонистон бо кумаки ҷомеаи ҷаҳонӣ, иштироки фаъолонаи Созмони ҳамкории исломӣ дар ин раванд метавонад барои таъмини бехатарӣ ва субот дар минтақа заминаи ҷиддӣ гузорад.

Бад-ин наҳв, мубориза бо терроризм – зуҳуроти манфии зиддинсонӣ ва зиддитамаддунӣ – бояд дар мар-

кази ҷаҳду талоши пайгиронаи тамоми давлатҳои ҷаҳон бошад. Вале барои давлатҳои мусулмонӣ, ки зиёдтар аз ҳама кишварҳои дигар зарари ҷониву маънавӣ мебинанд ва доираҳои муайяни сиёсӣ беадолатона дину диёнати онҳоро олуда ба ин зуҳуроти палидона месозанд, мубориза бо терроризм на танҳо талош барои таҳкими суботу амнияти ҷомеаҳои мусулмонӣ, балки ҳамчунин мубориза баҳри барқарор кардани адолату ҳақиқат, ҳифзи нангу номус ва покизаву мубарро нигоҳ доштанӣ ному симои дини мубораки ашон мебошад. Зеро, ба қавли Сарвари давлати мо, терроризм ва ифротгарони сиёсӣ душманони ашаддии ислом ва пайравони ин дини бузург мебошанд. Аз ин рӯ, фаъолияти дастаҷамъии давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории исломӣ ба муқобили таҳдидҳои муосири амниятии глобалӣ ва ба хотири ҳифзи ному симои неки дини мубини ислом бояд ҳарчи бештар ва ҳарчи зудтар иқдомҳои мушаххаси амалӣ ба бор оварад.

Хулоса, узвияти Тоҷикистон дар Созмони ҳамкории исломӣ ва ширкати фаъоли Сарвари давлати он дар ҷаласаҳои ин созмони бонуфузи байналмилалӣ, ки нақш ва саҳмаш дар ҳалли масъалаҳои бузурги аҳамияти минтақавӣ ва ҷаҳонӣ пайваста меафзояд, дорои аҳамияти хосса аст. Ва Тоҷикистон бо камоли самимият тарафдори он аст ва аз ҷониби худ пайгирона мекӯшад, ки Созмони ҳамкории исломӣ такмил ва тақвияти бештар пайдо кунад, фаъолияти ниҳодҳо ва муассисаҳои таркибии худро дар самтҳои афзалиятнок ҳамоҳанг ва пурсамар гардонад, бо ҳамаи кишварҳои аъзо, аз ҷумла дар олами араб ва минтақаи Осиёи

Шарқӣ, пайвандҳои амиқтар дошта бошад, ба ҳаллу фасли масъалаҳои умда ва мубрами ҷаҳони ислом боз ҳам бештар ва муассиртар машғул шавад, то тавонад посухгӯи ниёзҳои рӯзафзуни мардумони мусулмон дар тамоми ҷаҳон бошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ (ЭКО)

Тоҷикистон ҷонибдори густариши ҳамкории боз ҳам муассир бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ мебошад.

Созмони ҳамкории иқтисодӣ ташкилоти минтақавии иқтисодӣ мебошад, ки онро давлатҳои Эрон, Покистон ва Туркия дар соли 1977 аввалин бор поярезӣ карда буданд.

Пас аз инқилоб дар Эрон кори созмон муддате қатъ гардид, то ин ки дар соли 1985 бо номи «ЭКО» ҳаёти худро аз сар гирад.

Дар соли 1992 кишварҳои Афғонистон, Озарбойҷон, Қазоқистон, Туркманистон, Қирғизистон, Ӯзбекистон ва Тоҷикистон ба созмони ЭКО пайвастанд ва ҳамакнун созмон бо даҳ узв, ҳудуди 330 миллион нафар аҳолӣ, 7620697 километри мураббаъ масоҳати кишварҳо, имкониятҳои бузурги газу нафт ва саноати тавсеаёфта ба фаъолиятҳои густурдаи иқтисодию тиҷоратии худ идома медиҳад.

Тибқи Оинномаи худ, Созмони ҳамкории иқтисодӣ барои беҳбуди шароити тавсеаи иқтисодии пойдори кишварҳои аъзо талош мекунад. Дигар аз ҳадафҳои ЭКО таҳияи барномаи муштарак барои тавсеаи манбаъҳои инсонӣ дар ин даҳ кишвар аст. Созмон ҳамчу-

нин дар ростои суръат бахшидан ба иҷрои барномаи рушди соҳаи ҳамлу нақл ва иртиботот фаъолият мекунад. Забони расмии Созмони ҳамкории иқтисодӣ англисӣ аст ва қароргоҳи он дар шаҳри Теҳрони Ҷумҳурии Исломии Эрон воқеъ мебошад. Ба далели англисӣ будани забони расмии созмон унвони онро бо ихтисор аз ин забон ЭКО ном мебаранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори ҳамкориҳои густурда бо кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Ғарбӣ дар чорчӯби Созмони ҳамкориҳои иқтисодӣ мебошад. Ин нуктаро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бори дигар дар мулоқоти ҳаштуми сатҳи олии ин созмони бонуфузи минтақавӣ, ки моҳи сентябри соли 2004 дар шаҳри Душанбе баргузор шуда буд, таъкид намуд.

Ҳамоиши мазкур, ки дар он якчанд асноди ниҳоят муҳим қабул шуданд, бо муайян кардани дурнамои ҳамкориҳои густурда ва барои ҷонибҳо судманд, саҳифаи тозаеро дар равобити гуногунҷанбаи Тоҷикистон бо Созмони ҳамкории иқтисодӣ боз намуд.

Дигар аз ҳамоиши созмон, ки барои Тоҷикистон дорои аҳамияти вижа мебошад, нишасти 11-уми сарони давлатҳо ва ҳукуматҳои кишварҳои аъзои ЭКО ба шумор меравад, ки рӯзҳои 22-23 декабри соли 2010 дар шаҳри Истамбули Ҷумҳурии Туркия баргузор гардид. Дар ин ҳамоиш пешниҳодҳои ҷониби Тоҷикистон дар бораи пайвастани роҳҳои нақлиётии Чин, Қирғизистон, Тоҷикистон, Афғонистон, Эрон ва Туркия ва ҳамчунин зарурати пурра истифода намудани имкониятҳои гидроэнергетикии минтақа ва ҳарчи зудтар иҷро намудани лоиҳаи «CASA - 1000» барои ба ҳам пайвастани шаба-

каҳои энергетикии Қирғизистон, Тоҷикистон, Афғонистон ва Покистон мавриди қабули сарони давлатҳо ва ҳукуматҳои кишварҳои аъзои ЭКО қарор гирифтанд ва дар матни Эъломия инъикос ёфтанд.

Муҳимтарин санад – Созишномаи тиҷоратии ЭКО (ЭКОТА), ки – Тоҷикистон онро соли 2003 имзо кардааст, барои рушди тиҷорат – асоситарин бахши ҳамкории минтақавии аъзои созмон – ҷиҳати марҳала ба марҳала паст кардани тарифҳо дорои аҳамияти вижа мебошад.

Яке аз равишҳои роҳандозии ҳамкориҳои муассири тиҷоратӣ таъсиси минтақаҳои озоди иқтисодӣ ба ҳисоб меравад. Аксари кишварҳои Созмони ҳамкории иқтисодӣ, ки дар ин замина дорои таҷрибаи зиёд мебошанд, метавонанд барои Тоҷикистон беҳтарин намунаи пайравӣ бошанд.

Дигар аз бахшҳои равобити кишварҳои аъзои ЭКО ҳамкориҳо дар ҳавзаи нақлиёт мебошанд. Рушди иқтисодию иҷтимоии ҳар кишвар аз бисёр ҷиҳат ба вазъи зерсохтҳои нақлиётиаш вобаста мебошад. Дар ин замина ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои аъзои ЭКО дар ростои пайванд додани роҳҳои мавҷуди транзитии худ ва бунёди роҳҳои автомобилгард ва роҳҳои оҳан дар заминаи баҳрабардории бештар аз бартариҳои ҳамлу – нақлии хеш дорои аҳамияти бузурганд.

Яке аз тарҳҳоиояндадор дар ин росто тарҳи дар ҳоли иҷрои бунёди роҳи оҳани Эрон-Афғонистон-Тоҷикистон мебошад, ки саранҷом тавассути қаламрави Қирғизистон ба Чин хоҳад пайваст. Ҷумҳурии

Тоҷикистон имкон дорад барои ҳарчи зудтар ба анҷом расондани ин барномаи стратегӣ аз қудрати сармоягузории шарикони худ дар Созмони ҳамкории иқтисодӣ баҳра бигирад.

Барои Тоҷикистон ҳамкориҳо бо созмони ЭКО боз аз ин ҷиҳат муҳим аст, ки кишвари мо дар шароити надоштани масири мустақим ба бандарҳои баҳрӣ метавонад, ба манзури истифода аз мавқеи бартари кишварҳои аъзои созмон, дар заминаи ҳамлу нақли баҳрӣ ҳамкориҳои густурдаро бо онҳо дар ин самт роҳандозӣ намояд.

Бо таваҷҷуҳ ба аҳамияти кишоварзӣ дар иқтисоди тақрибан ҳамаи кишварҳои аъзои ЭКО Котиботи ин созмон ба таври мунтазам машварати вазирони кишоварзии кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодиро баргузор менамояд. Дар миёни асноди зиёди батасвибрасондаи созмони ЭКО ду санади муҳим – эъломияҳои Исломобод ва Анталия, – ки дар онҳо роҳкорҳо ва самтҳои афзалиятноки ҳамкориҳо дар соҳаи кишоварзӣ таъйин гаштаанд, дархӯри аҳамият мебошанд. Бар тибқи асноди номбурда, Ассотсиатсияи тухмипарварони ЭКО таъсис шудааст, ки корхонаву муассисаҳои марбут ба соҳаи кишоварзии кишварҳои аъзо шомили он мебошанд.

Дар ин замина Котиботи ЭКО бо дастгирии фаннӣ ва молиявии Созмони хӯрокворӣ ва кишоварзии СММ – ФАО – Стратегияи минтақавии Созмони ҳамкории иқтисодиро дар тавсеаи кишоварзӣ ва таҳкими амнияти ғизоӣ таҳия намудааст.

Тоҷикистон алоқаманд ба густариши ҳамкориҳо бо кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ дар

соҳаи саноат мебошад. Дар ин замина барномаи ЭКО ба тасвиб расидааст, ки фаъолиятҳои зерини мушориконро дар бар мегирад: беҳбуди фазои сармоягузорӣ, стандартикунӣ, беҳбуди сифати маҳсулот, бардоштани монеаҳои техникии тиҷорат, мусоидат ба рушди бахши хусусӣ, эҷоди корхонаҳои саноатии хурду миёна, ҳамлу нақли таҷҳизот ва амсоли инҳо.

Тоҷикистон ба тавсеаи ҳамкорӣ дар соҳаи иртиботи роҳи дур (телекоммуникатсия) таваҷҷуҳи ҷиддӣ медиҳад. Барномаи рушди алоқаи иртиботи роҳи дур ва почта, ки қабул шудааст, заминаҳои калидии ҳамкориҳо ва фаъолияти кишварҳои аъзоро дар ҳавзаи мазкур муайян менамояд.

Барнома ҳамчунин самтҳои фаъолияти муштаракро барои дар ҳудуди кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ ҷорӣ кардани алоқаи мухобироти роҳи дури пешрафтаи имрӯзӣ, омода кардани коршиносони босалоҳият, таъсиси корхонаҳои муштараки истеҳсоли таҷҳизоти телекоммуникатсия ва ҳаллу фасли мушкилоти мавҷуд дар ҳавзаи мазкур дар бар мегирад.

Ҳамкориҳо дар соҳаи фарҳанг ва маориф низ аз мадди назари созмон дур наафтодааст. Тоҷикистон, ки бо ҳамаи кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ мушорикати фарҳангию таърихӣ дорад, ба тавсеаю таҳкими беш аз пеши равобити фарҳангӣ бо шарикони худ дар созмон аҳамияти ҷиддӣ медиҳад. Тоҷикистон яке аз аввалин кишварҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ мебошад, ки Оинномаи ниҳоди фарҳангии ЭКО ва фонди илмии ЭКО-ро имзо карда ва ба тасвиб расондааст.

Баргузории ҷаласаи панҷуми коршиносони сатҳи баланд ва Ҷаласаи шашуми Шӯрои сарпарастони Муассисаи фарҳангии ЭКО 19-23 марти соли 2015 дар шаҳрҳои Хуҷанд ва Қайроқуми вилояти Суғд, иштироки роҳбарони вазоратҳои фарҳанги кишварҳои Афғонистон, Эрон, Покистон, Тоҷикистон ва Муассисаи фарҳангии ЭКО дар ин маъракаҳои фарҳангӣ ва мизбонии шахсии Президенти Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон аз ин меҳмонони олиқадр дар шаҳри Хуҷанд дар рӯзҳои таҷлили ҷашни байналмилалии Наврӯз нишонгари густариши равобити мамлакатҳои аъзои Созмони ҳамкории иқтисодӣ аз ҷумла дар ҳавзаи фарҳангӣ, мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) 26 феврали соли 1992 ҳамроҳ шуд.

Зарурати истифода аз таҷриба, нуфуз ва имконияти Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар раванди демократикунии ҷомеа, таҳкими амнияти миллӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ, эҷоди унсурҳои муҳими ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳаллу фасли муваффақомез дар масоили ба даст овардани тафоҳуми миллӣ дар кишвар заминаи пайвастани Тоҷикистонро бар ин созмон фароҳам намуд.

Густаришу тақвияти ҳамкориҳо бо Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо бо ҳадафу усули сиёсати хориҷии Тоҷикистон мувофиқ аст. Ҳамкорӣ бо ин созмон

метавонад ба тақвияти беш аз пеши истиқлоли давлатӣ ва амнияти миллӣ кумак кунад.

Дафтари намояндагии Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон 17 феврали соли 1994 кушода шуд. Аз он ҷо ки он замон дар кишвари мо ҷанги шаҳрвандӣ идома дошт, фаъолияти САҲА бар мабнои мусоидат ба ҳаллу фасли мусолиҳатомези мунoқишаи миллӣ, ба даст овардани ризоияти тарафҳо, ҳамчунин кумак кардан ба раванди демократисозии ҳаёти сиёсию иҷтимоии ҷомеа роҳандозӣ мешуд.

Феҳристи вазифаҳо ва фаъолиятҳои САҲА пас аз барқарории сулҳ ва расидан ба ризоияти миллӣ дар кишвар комилан иваз шуда, акнун ба таври умда ҳаллу фасли масоили иҷтимоӣ ва таҳкими ризоияти бадастовардаи ҷониби давлат ва мухолифин пеши намояндагии Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо ҳаққи муқаддам пайдо намуданд. Ба ин далел аст, ки бо тасмими Шӯрои доимии САҲА дар таърихи 31 октябри соли 2002 маъмурияти нави САҲА дар Тоҷикистон таъйин шуд ва он ба Маркази САҲА тағйири ном кард. Доираи вазифаҳои маъмурияти нав, ба таври умда, иборат аз роҳандозии фаъолиятҳо дар ҳавзаи умури иқтисодӣ ва ҳифзи муҳити зист гардид.

Дар ҳоли ҳозир Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон панҷ дафтар дорад, ки дар шаҳрҳои Хуҷанд, Кӯлоб, Қурғонтеппа, Ғарм ва Шаҳритус воқеъ мебошанд. Дар соли 2009 САҲА Коллеҷи худро таъсис дод, ки дар он кормандони идораҳои марзбонии Тоҷикистон бозомӯзӣ ва такмили дониши касбӣ мекунанд. Аз коллеҷи мазкур ҳамаи 57 кишвари иштирок-

чии САҲА ва 11 шарики он метавонанд дар мавриди такмили ихтисоси марзбонони худ истифода намоянд.

Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар Тоҷикистон дар се ҳавза – ҳарбию сиёсӣ, иқтисодиву экологӣ ва инсонӣ – тарҳҳои гуногунро иҷро менамояд. Созмон корҳои дигареро дар заминаи мусоидат кардан ба шаклгирии гуфтугӯи созанда миёни ҳукумат, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ҳизбҳои сиёсӣ низ анҷом медиҳад.

САҲА дар ҳавзаи ҳамкории ҳарбию сиёсӣ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти қудратии кишвар дар ростои мубориза бо терроризм, ҷиноятҳои муташаккилона, баргузоркунии ислоҳот дар соҳаи милитсия, барчидани минаҳо, ҳамчунин ҳифзи сарҳади давлатӣ кумак мекунад. САҲА дар фаъолияти худ ба таҳким ва ҳифзи сарҳади давлатӣ ва беҳбуди маҳорати касбии марзбонон таваҷҷуҳи вижа медиҳад. Дар ин замина лоиҳаҳои зиёде, аз ҷумла дар расондани кумакҳои техникиву молиявӣ, иҷро мешаванд. Нақши Коллеҷи мудирияти сарҳадҳои САҲА дар ин маврид шоёни таҳсин аст. Дар давраҳои омӯзишӣ, ки Коллеҷ ташкил мекунад, марзбонон дониши худро дар ростои ба таври муассир таъмин кардани амнияти сарҳад, роҳбарии короманд ба воҳидҳои марзбонӣ, беҳбуди унсурҳои назорати сарҳад, беҳтар кардани шароити ҳифзи ҳайати афродӣ ва ғайра такмил менамоянд.

Ҳамкории байни Тоҷикистону Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар ҳавзаи иқтисодиву муҳити зист низ, чун дар ҳавзаҳои дигар, аз раванди тавсеаи солим бархӯрдор аст. Дар ин замина аз ҷониби САҲА лоиҳаҳои гуногун – ба манзури беҳбуди фазои сармоя-

гузорӣ ва тиҷорат; густариши тиҷорати минтақавӣ ва маҳаллӣ; баланд бардоштани сатҳи огоҳии мардум дар робита бо шурӯи фаъолияти соҳибкорӣ ва иттилоъ доштан аз заминаҳои ҳуқуқии соҳибкорӣ; баҳрабардории муассир аз бахши обу энергетика ва идораи коромади захираҳои об; бунёди неругоҳҳои хурди барқи обӣ; такмили қонунгузорӣ дар заминаи муҳити зист ва баланд бардоштани савияи дониши шаҳрвандон дар ин замина ба манзури пешгирии мушкилот дар муҳити зист; густариши «иқтисоди сабз»; мубориза бо ришвахорӣ ва ғайра – мавриди иҷро қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ва САҲА ба ҳамкорӣ дар ҳавзаи инсонӣ таваҷҷуҳи вижа медиҳанд. Дар тӯли солҳои гузашта бо кумаки САҲА дар заминаи густариши демократия, масоили ҳифзи ҳуқуқи инсон, баргузор кардани интихоботи озоду шаффоф, озодии васоити ахбори омма ва иштироки занон дар ҳаёти сиёсии кишвар корҳои зиёде анҷом гирифтаанд.

Иҷрои чанд лоиҳа дар заминаи ислоҳоти Комиссияи марказии интихобот ва раъйпурсӣ, татбиқи барномаҳои маърифати ҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи инсон, низоми адолати судӣ, боло бурдани сатҳи маърифатнокии ҷавонон, мусоидат ба васоити ахбори оммаи озод, баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа, пешгирии хушунати хонаводагӣ феҳристи номукаммале аз корҳои анҷомгирифта дар ҳавзаи мазкур мебошад.

Ҳамчунин, бо шурӯъ аз соли 2000, нозирони Дафтари ниҳодҳои демократӣ ва ҳуқуқи инсон (ODIHR) пайваста барои назорат бар интихобот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон даъват мешаванд. Дар чорчӯби

ODIHR намояндагони Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба сифати нозир дар интихоботи парлумонӣ ва маҳаллии кишварҳои иштирокчии САҲА ширкат мекунанд.

Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо ҳар сол конфронси Шӯрои вазирони корҳои хориҷии кишварҳои САҲА-ро баргузор менамояд, ки дар он Вазири корҳои хориҷии Тоҷикистон низ ширкат меварзад.

Дар ин нишаст масоиле, монанди пойдории сулҳу субот, амният, густариши демократия, ҳуқуқи башар ва дигар масъалаҳои муҳим, мавриди баҳсу баррасӣ қарор мегиранд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо дар ҳоли ҳозир дар сатҳи баланд қарор доранд. Тоҷикистон аз ин пас низ барои густариши равобит бо ин созмони бонуфуз ба манзури гирифтани кумакҳо ва мусоидати ин ниҳод ба кишвар дар ростои расидан ба ҳадафҳои рушди устувор, таъмини беш аз пеши сулҳу субот ва амнияти марзҳои давлатӣ талош хоҳад кард.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони Аҳдномаи Атлантикаи Шимолӣ (СААШ)

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 1992 бо Шӯрои ҳамкории Атлантикаи Шимолӣ санади ҳамкориро имзо кард ва баъд аз 10 сол – дар соли 2002 – ба барномаи «Ҳамкорӣ барои сулҳ» ҳамроҳ шуд.

Аз рӯзҳои нахустини иштирокчии барномаи мазкур шудан Тоҷикистон ба густариши ҳамкорӣ бо НАТО дар заминаи масъалаҳои мавриди алоқаи худ ва манфиатҳои мутақобил пардохт. Аз ҷумла, воҳидҳои

ҳарбии неруҳои мусаллаҳи кишвари мо дар машқҳое, ки дар чорчӯби барномаи «Ҳамкорӣ барои сулҳ» баргузор мешуданд, фаъолона ширкат меварзиданд. Дар ҷараёни ин машқҳо, ки масоили роҳбарӣ бар воҳидҳои низомӣ ва амали ҳамоҳанги онҳо дар шароити вазъияти фавқулода тамрин мешуданд, барои такмили маҳорати касбии афсарону сарбозони неруҳҳои мусаллаҳи кишвари мо нақши мусбат бозидаанд. Бо таваҷҷуҳ ба аҳамияти машқҳои муштарак, идораи ҳарбии кишвари мо феҳристи густурдаи воҳидҳои омода ба ширкат дар ин гуна машқҳоро тартиб дод. Илова бар ин, кормандони Вазорати мудофиаи Тоҷикистон ба семинарҳо ва конференсияҳое, ки дар мавзӯъҳои сулҳофаринӣ, барчидани минаҳо ва ҷанбаҳои ҳуқуқии мунокишаи мусаллаҳона баргузор мешуданд, ширкат меварзиданд.

Лозим ба зикр аст, ки ҳамкории амалӣ байни САИШ ва Тоҷикистон тавассути Барномаи шарикии инфиродӣ, ки механизми кории барномаи «Шарикӣ барои сулҳ» мебошад, анҷом мегирад. Тоҷикистон ислоҳоти неруҳои мусаллаҳи миллии худро, ки ҳадаф аз он ҷорӣ кардани назорати қобили эътимод, коромад ва демократӣ бар артиш мебошад, дар ҳамкории наздик бо кишварҳои аъзои СААШ баргузор менамояд. Бидуни шак, ҳамкорӣ бо НАТО барои дастёбӣ ба ин ҳадафҳо аз манфиат холӣ нест.

Дигар аз самтҳои асосии ҳамкории Тоҷикистон бо СААШ омода кардани кадрҳои низомӣ барои артиши миллии Тоҷикистон аст. Коршиносони СААШ то имрӯз барои Қувваҳои мусаллаҳи Тоҷикистон шумораи қобили таваҷҷуҳи ошкоркунандаҳои минаҳоро омода

кардааст ва ба низомиёни маҳаллӣ усулҳои мубориза бо муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддирро омӯзондааст. СААШ ба Тоҷикистон ҳамчунин дар такмили ниҳодҳои Вазорати ҳолатҳои фавқулода кумак мекунад. Тоҷикистон ва СААШ дар якҷоягӣ равишҳои пешбиникунии офатҳои табииро таҳия менамоянд.

Тоҷикистон фаъолиятҳои СААШ-ро дар Афғонистон дастгирӣ менамояд. СААШ маводи ғайринизомии худро бо истифода аз қаламрави Тоҷикистон ҳамлу нақл мекард. Гурӯҳе аз неруҳои ҳавоии Фаронса, ки ба неруҳои низомии худ дар эътилофи байналмилалии таъминкунандаи амнияти Афғонистон кумак мекунад, фурудгоҳи воқеъ дар Душанберо маҳалли буду боши худ қарор дода буд. Дар навбати худ, СААШ ба Тоҷикистон дар муҷаҳҳаз кардани сарҳади Тоҷикистону Афғонистон, таҳкими пойгоҳҳои марзӣ ва барои сохтани пуле дар болои дарёи Панҷ кумак кардааст.

Лозим ба зикр аст, ки СААШ сатҳи ҳамкориҳои Тоҷикистон ва неруҳои мустақар дар Афғонистони НАТО-ро дар чорчӯби «Ҳамкорӣ барои сулҳ» баланд арзёбӣ намуда буд.

Тоҷикистон ва СААШ дар ҳавзаи мубориза бо терроризм низ ҳамкории хуб доранд. Созмон ният дорад, дар кишвари мо як маркази мубориза бо терроризм таъсис кунад ва мақоми онро дар оянда аз ниҳоди маҳаллӣ ба як сохтори минтақавӣ боло барад.

Ду ҷониб дар соҳаи илм низ ҳамкорӣ мекунанд. Олимони Тоҷикистон дар кори Кумитаи илмии НАТО ва дар чорчӯби лоиҳаи «Роҳи абрешими маҷозӣ» фаъолона ширкат меварзанд. Ҳадафи лоиҳаи «Роҳи

абрешими маҷозӣ» беҳбуди дастрасии кормандони муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва коркунони илмии кишварҳои Қафқоз ва Осиёи Марказӣ ба Интернет –бо истифода аз шабакаи моҳвораии СААШ – мебошад.

Тоҷикистон ва СААШ бо талоши якҷоя саъй мекунанд, то манфиатҳои ҳамкории Тоҷикистонро бо СААШ ба мардуми кишвар фаҳмонанд. Дарки дурусти аҳолӣ аз ҳадафҳои ин ҳамкориҳо ба Ҳукумати кишвар барои баргузоркунии ислоҳот дар соҳаи мудофиа ва амният кумак мекунад.

Дар солҳои охир Созмони Аҳдномаи Атлантикаи Шимолӣ ҳамкориҳои худро бо Тоҷикистон беш аз пеш густариш медиҳад. СААШ ба густариши равобит бо кишвари мо, ки дорои марзи тӯлонӣ бо Афғонистон мебошад, аҳамияти вижа медиҳад.

Ҳамкорӣ бо СААШ барои кишвари мо низ судманд аст, зеро масъалаи таъмини амнияти сарҳади давлатӣ аз унсурҳои калидии амнияти миллии Тоҷикистон мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо

Тоҷикистон Иттиҳоди Аврупоро шарики муҳими байналмилалии худ медонад ва талош мекунад, ки бо ин созмони бонуфуз равобити устувору дарозмуддати барои ҳар ду тараф судманд дошта бошад.

Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо дар соли 2015 ёздаҳумин солгарди созишномаи ҳамкории стратегии Иттиҳоди Аврупо ва Тоҷикистонро ҷашн гирифтанд. Дар тӯли ин муддат ду тараф талош карданд пояҳои устуво-

ре барои равобити ҳамаҷониба ва дарозмуддат бунёд намоянд. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон борҳо изҳор доштааст, ки Иттиҳоди Аврупо шарики муҳими Тоҷикистон дар иҷрои боҳадафи навсозии куллии ҷомеа аст ва дар ин росто омӯзиши таҷрибаи кишварҳои аврупоӣ дар амри демократикунии ҳаёти ҷомеа ва пешбурди ислоҳоти иқтисодӣ аҳамияти вижа дорад. Мақомоти Иттиҳоди Аврупо низ ба Тоҷикистон ҳамчун ба шарики муҳим ва дар бархе заминаҳо шарики аслӣ дар Осиёи Марказӣ менигарад. Иттиҳоди Аврупо нақши Тоҷикистонро дар робита ба барқарорсозии иқтисодиёт ва амнияту субот дар Афонистон муҳим мешуморад.

Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо аз раванди матлуби густариши пайваста бархӯрдор мебошад. Доираи равобити Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо хеле васеъ буда, ҳамкориҳоро дар соҳаҳои амнияти минтақавӣ, тақвияти ҳифзи сарҳадот, ҷалби сармоя ба бахшҳои стратегии иқтисоди Тоҷикистон, идоракунии захираҳои обу энергетика, ҳифзи муҳити зист, рафъи камбизоатӣ, рушди маорифу тандурустӣ, тавсеаи ислоҳоти демократӣ, таъмини волоияти қонун ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон фаро мегиранд.

Дар шароити навқадам будани Тоҷикистон роҳандозии иқтисоди бозаргонӣ ва дар вазъе, ки дар кишвари мо зарфияти ниҳодӣ ҳоло ба таври матлуб қавӣ нагардидааст, дастгирии молиявии Иттиҳоди Аврупо, чун тамоми кумакҳои шарикони рушди Тоҷикистон, дар таъмини тавсеаи тадриҷии иқтисодӣ ва беҳбуди сатҳи зиндагии аҳолӣ нақши муҳим дорад.

Иттиҳоди Аврупо омода аст дар баргузор кардани ислоҳоти иқтисодӣ, ки ҳадаф аз он тавсеаи иқтисоди миллӣ ва поён бурдани сатҳи камбизоатӣ дар кишвар мебошад, кумак кунад. Дар ин росто Иттиҳоди Аврупо бар он аст, ки ислоҳот, пеш аз ҳама, дар соҳаҳои молия, тиҷорат, соҳибкории хурд ва умури деҳот сурат гирад.

Ҳамкориҳои Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо ба таври умда дар доираи Стратегияи нави Иттиҳоди Аврупо барои минтақаи Осиёи Марказӣ сурат мегиранд. Шӯрои Иттиҳоди Аврупо стратегияи нав барои Қазоқистон, Қирғизистон, Туркманистон, Ӯзбекистон ва Тоҷикистонро ба тасвиб расонд, ки буҷаи он маблағи беш аз 1 миллиард евроро ташкил медиҳад. Кумак дар чорчӯби ин стратегия барои Тоҷикистон маблғаи 251 миллион евро ё ҳудуди 30 дарсади ҳаҷми умумии маблағи стратегияро ташкил медиҳад. Ин кумакҳо марҳалаи солҳои 2014 то 2020-ро дар бар мегиранд. Кумакҳо ба Тоҷикистон дар се бахш – рушди соҳаи кишоварзӣ, тандурустӣ ва маориф – сурат хоҳанд гирифт.

Қобили зикр аст, ки агар қаблан сиёсати Иттиҳоди Аврупо дар иҷрои Стратегия барои кишварҳои Осиёи Марказӣ бештар ҳамкориҳои минтақавӣ, яъне муштаракро бо ҳама кишварҳо, дар назар дошта бошад, Стратегияи нави Иттиҳоди Аврупо барои минтақаи Осиёи Марказӣ ҳамкориҳои дуҷониба бо кишварҳои минтақаро дар авлавият қарор медиҳад. Зеро ҳар кишваре, ки мехоҳад ҳамкории бештару зичтарро бо ин созмон дошта бошад, Иттиҳоди Аврупо низ аз он истиқбол мекунад.

Лозим ба таъкид аст, ки ҳаҷми кумакҳои Иттиҳоди Аврупо ба Тоҷикистон аз соли 1992 то ба имрӯз беш аз

500 миллион евроро ташкил кардааст ва бо ба ҳисоб гирифтани кумаки молиявии мазкур ҳаҷми умумии кумакҳо аз як миллиард доллари амрикоӣ афзун мешавад.

Таъмини суботу амният дар минтақаи Осиёи Марказӣ, бавижа Тоҷикистон, аз ҳадафҳои аслии Иттиҳоди Аврупо мебошад. Зеро ҳар таҳаввулоте, ки дар Афғонистон ба вуқӯъ мепайвандад, ба кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла Тоҷикистон, таъсир хоҳад расонд, чун Тоҷикистон тӯлонитарин сарҳадро бо ин кишвари ноором дорад.

Аз ин рӯ, Иттиҳоди Аврупо дар ҳамкорӣ бо шарикони худ тарҳҳоеро дар заминаи таҳкиму тақвияти марз, бавижа муҷаҳҳаз кардани дидбонгоҳҳои марзӣ ва бунёди дидбонҳои нав дар марзи Тоҷикистон бо Афғонистон, иҷро мекунад.

Самти муҳим дар ҳамкории Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо мубориза бо қочоқ ва паҳншавии маводи мухаддир мебошад. Дар ин замина аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо дар ҳамкорӣ бо Созмони Милали Муттаҳид Барномаи мусоидат ба идораи сарҳадот дар Осиёи Марказӣ – БОМКА – ва Барномаи пешгирии паҳншавии маводи мухаддир дар Осиёи Марказӣ – КАДАП – роҳандозӣ шудаанд.

Ҳамоҳангсозии амалҳои муштараки Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо барои таъмини суботу амният ва эҳёи иқтисодию иҷтимоии Афонистон аз ҷумлаи самтҳое мебошад, ки ду ҷониб алоқамандии зиёд доранд. Зеро мусоидат ба ҳалли мушкилоти Афғонистон ва таъмини амнияту субот дар ин кишвар маънои мусоидат кардан ба амнияту субот дар минтақаро дорад.

Самти дигари муҳим, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо густариш пайдо намудаанд, энергетика мебошад. Дар ин замина Иттиҳоди Аврупо дар садади он аст, ки дар кишвари мо теъдоде аз неругоҳҳои хурди барқи обиро бунёд намояд. То имрӯз Иттиҳоди Аврупо дар иҷрои тарҳи CASA-1000 бо ба ШСХК «Барқи Тоҷик» додани қарзи калонҳаҷм саҳм гузоштааст. 50 миллион доллар сармоягузории Бонки аврупоии таҷдид ва рушд барои азнавсозии Неругоҳи барқи обии Қайроққум ҷудо карда шудааст.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо дар бахши кишоварзӣ низ аз раванди матлуби густариш бархӯрдор аст. Иттиҳоди Аврупо дар мушорикат бо Бонки аврупоии таҷдиду рушд ва Корпоратсияи байналмилалии молиявӣ дар доираи ду лоиҳа – Барномаи кумаки молиявӣ ба соҳаи кишоварзии Тоҷикистон ва Лоиҳаи рушди сармоягузорӣ ба соҳаи кишоварзӣ ва беҳбуди фазои соҳибкорӣ – ба Тоҷикистон кумакҳои қобили таваҷҷуҳе расондааст.

Ҳар ду лоиҳа ҷузъи таркибии Барномаи Иттиҳоди Аврупо оид ба рушди бахши хусусӣ дар соҳаи кишоварзӣ мебошанд. Лоиҳаҳои мазкур бо расондани кумаки молиявӣ ба хоҷагиҳои деҳқонӣ ба рушди бахши кишоварзӣ, таъсиси ҷойҳои нави кор ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистон мусоидат хоҳанд кард.

Ҳамкорӣ дар соҳаи маориф яке аз самтҳои афзалиятноки муносибатҳои байни Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо аст. Иттиҳоди Аврупо дар заминаи кумак барои омода кардани кадрҳои тоҷикистонӣ дар мактабҳои олии кишварҳои аврупоӣ аз ду барнома – Тампус ва

Эразмус Мундус – истифода мекунад. Тампус барномаи фароаврупоӣ дар соҳаи маорифи донишгоҳӣ мебошад. Ҳадафи асосии барнома густариши ҳамкорӣ дар соҳаи таҳсилоти олӣ миёни Иттиҳоди Аврупо ва кишварҳои шарик, аз ҷумла бо ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ, мебошад. Тоҷикистон низ аз ҷумлаи шарикони ин барнома мебошад. Эразмус Мундус барномаи мубодилаи донишҷӯён мебошад, ки аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо бо мақсади баланд бардоштани сифати маълумоти олӣ эҷод шудааст. Дар чорчӯби ин барнома шумораи қобили таваҷҷуҳе аз донишҷӯёни тоҷикистонӣ дар мактабҳои олии кишварҳои Аврупо таҳсил мекунанд.

Ҳамкориҳои байнипарлумонии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо беш аз пеш тақвият меёбанд. Барои густариши ҳамкориҳо ва тамосҳои бештар Кумитаи ҳамкории байнипарлумонӣ миёни Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Парлумони Аврупо ташкил шудааст. Сафарҳои мутақобили мақомоти роҳбарии парлумонҳои ду ҷониб ва баргузории ҷаласаҳои Кумитаи ҳамкории байнипарлумонӣ, ки ба таври мунтазам сурат мегиранд, ба тақвияти равобити ниҳодҳои қонунгузори ду тараф мусоидат менамоянд. Дар ҷараёни мулоқотҳои роҳбарияти Маҷлиси намояндагон ва Парлумони Аврупо ва ҷаласаҳои Кумитаи ҳамкории байнипарлумонӣ масоили зиёде аз ҷумлаи тақвияти ҳамкориҳо байни ду ҷониб, вазъи Афғонистон, мубориза бо падидаҳои хатарноки даврони муосир, аз қабили терроризм, ифротгароӣ, қочоқи маводи мухаддир, инчунин дигар масъалаҳои муҳим мавриди баҳсу баррасӣ қарор мегиранд.

Бо кумаку пуштибонии Иттиҳоди Аврупо ҳамасола дар Тоҷикистон «Ҳафтаи Аврупо» баргузор мегардад. Дар доираи ин маърака намоишгоҳҳои санъати тасвирӣ, масолеҳи ҳунарҳои дастӣ, бозёфтҳои моддии таърихӣ созмон дода мешаванд, консертҳои ҳунармандони тоҷик, намоиши филмҳо ва ғайра баргузор мегарданд. Ҳафтаи Аврупо фурсати хубе барои ба аврупоиён шиносондани фарҳанги асили миллати тоҷик ва огоҳ шудани тоҷикон аз фарҳангу тамаддуни мамлакатҳои Аврупо мебошад.

Ҳар сол дар кишварҳои Аврупо бо ибтикору эҳтимоми сафоратхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, намояндагони фарҳангии кишвари мо ва дастгирии мақомоти маҳаллӣ ҷашни байналмилалии Наврӯз бо шукӯҳу ҷалол ва бо густурдани дастархони наврӯзӣ барои мардуми маҳаллӣ баргузор мегардад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои молиявии байналмилалӣ

Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналмилалии молиявӣ ҳамкориҳои хубу матлуб дорад ва дар тӯли солҳои гузашта аз вомҳои имтиёзнок ва сармоягузориҳои Бонки ҷаҳонӣ, Фонди байналмилалии асъор, Бонки осиёии рушд, Бонки аврупоии таҷдиду рушд, Бонки исломии рушд ва дигар ниҳодҳои молиявии байналмилалӣ барои пешбурду тавсеаи соҳаҳои гуногуни иқтисодию иҷтимоии кишвар ба таври муассир истифода кардааст.

Бонки ҷаҳонӣ Ҷумҳурии Тоҷикистонро соли 1993 ба узвияти худ қабул кард. Равобити кишвари мо бо

Бонки ҷаҳонӣ ба таври умда дар ростои паст кардани сатҳи камбизоатӣ сурат мегирад.

Бино ба омори расмӣ, то имрӯз бо сармояи ин ниҳоди молиявии байналмилалӣ 96 лоиҳа бо маблағи беш аз 740 миллион доллари амрикоӣ ба иҷро расидааст.

Дар ҳоли ҳозир бо кумаки Бонки ҷаҳонӣ 18 лоиҳа бо маблағи 345,8 млн. доллари амрикоӣ дар соҳаҳои маориф, тандурустӣ, кишоварзӣ, обёрикунӣ, беҳбуди таъмин бо оби ошомиданӣ, энергетика, ҳамлу нақл, ҳифзи муҳити зист, пешгирии ҳолатҳои фавқулода, эҷоди зерсохтҳои маҳаллӣ, рушди бахши хусусӣ, ислоҳоти соҳаи андоз ва ғайра мавриди иҷро қарор доранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба узвияти Хазинаи байналмилалии асъор 27 апрели соли 1993 пазируфта шуд. Ҳамкории воқеии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ХБА бо кушода шудани дафтари намояндагии ин созмон дар соли 1995 оғоз гаштааст.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Хазинаи байналмилалии асъор дар ҳавзаҳои гуногун, пеш аз ҳама дар заминаи додани вом ба лоиҳаҳои барои Тоҷикистон муҳим, густариш меёбанд.

Дар солҳои гузашта ҳамкории ҷумҳурӣ бо ХБА ба таври назаррас тақвият пайдо намудааст, ки намоёнгари аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро шудани талаботи ин созмон ва эътирофи пояҳои ҳуқуқии низоми молиявии кишвари мо ва ислоҳоти баргузоркардаи роҳбарияти Тоҷикистон аз тарафи созмонҳои байналмилалӣ, аз ҷумла ХБА, мебошад.

Далели равшани ин гуфтаҳо қарзҳои дар заминаҳои зайл додаи ХБА ба Тоҷикистон мебошад:

- барои барқарорсозии харобаҳои ҷанги шаҳрвандӣ дар ҳаҷми 22 миллион доллари амрикоӣ;

- барои таъмини қурби пули миллӣ 40 миллион доллари амрикоӣ;

- барои бартараф кардани офатҳои табиӣ 9 миллион доллари амрикоӣ;

Илова бар ин, 24 июни соли 1998 бо қарори Шӯрои иҷроияи худ ХБА барномаи сармоягузории густурдаи ислоҳоти сохторӣ барои 3 сол бо маблағи 128 миллион доллари амрикоӣ тасвиб намуд. Дар моҳи декабри соли 1998 ин маблағ зиёд карда шуда, 134 миллион доллари амрикоро ташкил кард.

Хазинаи байналмилалии асъор пайваста ба Тоҷикистон кумакҳои назариявию техникӣ мерасонад. Аз ҷумла, ХБА дар таҳияи Барномаи рушди иқтисодӣ барои давраи солҳои 1998-2002 ва такмили Кодекси андози ҷумҳурӣ кумак кардааст.

Моҳи декабри соли 2002 Шӯрои иҷроияи ХБА дар ростои ба Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иҷрои барномаҳои рушди иқтисодии Ҳукумат додани 87 миллион доллари амрикоӣ тасмим гирифт.

Бино ба натиҷаи гуфтушунидҳо, ки миёни Тоҷикистон ва Хазинаи байналмилалии асъор дар авалҳои соли 2016 анҷом шудаанд, ХБА ба кишвари мо вомҳои нав ироя хоҳад кард. Бори охирин Тоҷикистон аз Хазинаи байналмилалии асъор ҳанӯз соли 2009 ба маблағи 145 миллион доллари амрикоӣ қарз дарёфт карда буд.

Равобити Тоҷикистон бо Бонки осиёии рушд дар масири инкишоф ҷараён дорад. Ду ҷониб дар якҷоягӣ

стратегияи ҳамкориҳо барои панҷ солро таҳия намудаанд, ки тибқи он бонки мазкур ба Тоҷикистон барои давраи солҳои 2015-2020 беш аз 240 миллион доллари амрикоӣ ихтисос хоҳад дод.

Интизор меравад, ки ин бонк Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар ростои иҷрои барномаи зиддибуҳронӣ пуштибонӣ хоҳад кард.

Бонки осиёии рушд тасмим гирифтааст, то лоиҳаҳои таҷдиди роҳи Душанбе-Қӯронтеппа ва Роғун-Нуробод, инчунин идомаи азнавсозии Неругоҳи барқи обии Норак ва дигар тарҳҳои афзалиятнокро маблагузорӣ намояд.

Оғози ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Бонки аврупоии таҷдид ва рушд ба 4 июни 1993, замони узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бонки номбурда, бармегардад. Тайи солҳои гузашта густариши доимӣ аз вижагиҳои аслии ҳамкориҳои ду ҷониб будааст.

Истифодаи Тоҷикистон аз сармояҳои Бонки аврупоии таҷдид ва рушд, ба таври умда, дар заминаҳои такмили бахши хусусӣ, тақвияти ниҳодҳои молиявӣ, бозсозӣ ва эҷоди зерсохтҳои таъмини неруи барқ ва амсоли инҳо сурат мегирад.

Бино ба омори махзани Низоми иттилооти идоракунии кумаки беруна аз соли 1993 то ба 1 январи соли 2016 Бонки аврупоии таҷдид ва рушд дар кишвари мо 30 тарҳро бо сарфи маблағи беш аз 395,0 миллион доллари амрикоӣ ба иҷро расондааст.

Дар ҳоли ҳозир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо сармояи Бонки аврупоии таҷдид ва рушд 15 лоиҳа бо маблағи умумии 710,4 миллион доллари амрикоӣ дар бахшҳои

таъмини аҳолӣ бо об, энергетика, ҳамлу нақл ва фароварии дубораи порӯбҳо ва ғайра дар дасти кор ҳастанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба узвияти Бонки исломии рушд соли 1996 бо ҳиссагузории 4 960 000 динори исломӣ қабул шуд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Бонки исломии рушд дар тӯли солҳои гузашта дар ростои маблагузориҳо ба лоиҳаҳои муҳим дар ҳавзаҳои тандурустӣ, маориф, бунёди зерсохтҳо, энергетика, кишоварзӣ тавсеа пайдо кардаанд. Бо сармоягузориҳои Бонки исломии рушд то имрӯз дар кишвари мо 50 лоиҳа дар ҳавзаҳои дар боло номбаршуда иҷро шудаанд.

Дар марҳалаи кунунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кумаки молиявии Бонки исломии рушд 8 лоиҳаи давлатии сармоягузорӣ дар соҳаҳои маориф, обёрӣ, энергетика ва ҳамлу нақл иҷро мешаванд. Маблағи умумии лоиҳаҳои номбурда 543,7 миллион доллари ИМА буда, 191,7 миллион доллари онро маблаҳои Бонки исломии рушд ташкил медиҳанд.

Соли 2015 Тоҷикистон ва Бонки исломии рушд барои маблағгузории лоиҳаи «CASA - 1000» созишномаи қарзӣ имзо карданд. Маблағи қарзие, ки БИР барои иҷрои лоиҳаи «CASA - 1000» хоҳад дод, 70,0 миллион доллари амрикоиро ташкил хоҳад кард.

Илова бар ин, Бонки исломии рушд, тибқи як созишномаи маблағгузорӣ, ки бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон имзо кардааст, ба сохтмони роҳи оҳани Туркманистон-Афғонистон-Тоҷикистон, беҳбуди зерсохтҳои обёрӣ дар вилояти Хатлон, таҷҳизи техникии бахшҳои кишоварзии ҷумҳурӣ маблағгузорӣ намуда,

барои Вазорати энергетика ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон кумаки техникӣ бо сарфи маблағи умумии беш аз 80 миллион доллари амрикоӣ хоҳад расонд.

Фонди саудии рушд яке аз ниҳодҳои молиявии қарздиҳӣ дар чорчӯби Созмони ҳамкории исломӣ мебошад. Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Фонди саудии рушд дар соли 1997 оғоз шуда, то имрӯз он дар кишвари мо 5 лоиҳаро дар ҳавзаҳои ҳамлу нақл, маориф ва тандурустӣ бо ҳаҷми умумии 29,7 миллион доллари амрикоӣ маблағгузорӣ намудааст.

Фонди саудии рушд сохтмони роҳи автомобилгарди Кӯлоб-Қалъаихумбро дар мушорикат бо якчанд бонкҳои шомили ҳавзаи бонкии Созмони ҳамкории исломӣ, аз ҷумла Бонки исломии рушд, Фонди Абузабӣ, Фонди кувайтии рушди иқтисоди араб ва Фонди СДСН, маблағгузорӣ менамояд. Саҳми Фонди саудии рушд дар лоиҳаи мазкур, ки бо сарфи маблағи 92,2 миллион доллари амрикоӣ иҷро мегардад, 20,0 миллион доллари амрикоӣ мебошад.

Лозим ба зикр аст, ки ҳамаи маблағгузориҳои Фонди саудии рушд қарзҳои имтиёзнок буда, дар чорчӯби барномаҳои асосии рушди кишвар – Стратегияи миллии рушд ва Стратегияи миёнамуҳлати инкишофи иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон – мавриди истифода қарор мегиранд.

МУНДАРИҶА

Тоҷикистон дар низоми ҷаҳони кунунӣ 3

Эмомалӣ Раҳмон – бунёдгузори сиёсати
хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон 33

Усулҳои сиёсати хориҷии
Ҷумҳурии Тоҷикистон 52

Вазифаҳои сиёсати хориҷии
Ҷумҳурии Тоҷикистон 60

Тоҷикистон дар арсаҳои
ҳамкории байналмилалӣ 67

ИН КИТОБ БО ИБТИКОРИ
ШАҲРВАНДИИ РАИСИ НОҲИЯИ
СИНОИ ШАҲРИ ДУШАНБЕ
АЛИЗОДА САИДНУРИДДИН АКРАМ
ИНШО ШУДААСТ.

Сайидзода Зафар Шералӣ
(Саидов Зафар Шералиевич)

Фаъолияти байналмилалии Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон:
бозгашти давлати миллии тоҷикон ба арсаи сиёсати ҷаҳонӣ

Нашрияи илмӣ

Сармуҳаррири илмӣ – ***Абдунабӣ Сабуров***
Муҳаррирон – ***Абдуғаффор Шоҳонӣ, Муборак Умарова***
Мусаҳҳеҳ – ***Манижа Воҳидзода***
Муҳаррири техникӣ – ***Ковус Ғаффорӣ***

Ба чоп 20.05.2016 имзо шуд.
Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 12,96.
Ҳуруфи адабӣ Times New Roman Tj.
Адади нашр 500.

ОПЕРАТИВНАЯ ПОЛИГРАФИЯ
КОНТРАСТ

Дар ҶДММ «Контраст» чоп шудааст.
ш. Душанбе, к. Н. Муҳаммад, 28